

# OUTCOMEMONITOR WIJKENAANPAK 2015

---

Kees Leidelmeijer

Gerard Marlet

Roderik Ponds

Eva Broxterman

René Schulenberg

Clemens van Woerkens

 **Research en Advies**

 **Atlas voor gemeenten**



## INHOUD

---

|                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------|-----|
| 1 Inleiding                                                           | 5   |
| 2 Overall beeld leefbaarheid aandachtswijken                          | 9   |
| 3 Alkmaar                                                             | 25  |
| 4 Amersfoort                                                          | 31  |
| 5 Amsterdam                                                           | 37  |
| 6 Arnhem                                                              | 53  |
| 7 Den Haag                                                            | 67  |
| 8 Deventer                                                            | 81  |
| 9 Dordrecht                                                           | 87  |
| 10 Eindhoven                                                          | 93  |
| 11 Enschede                                                           | 105 |
| 12 Groningen                                                          | 111 |
| 13 Heerlen                                                            | 119 |
| 14 Leeuwarden                                                         | 125 |
| 15 Maastricht                                                         | 131 |
| 16 Nijmegen                                                           | 137 |
| 17 Rotterdam                                                          | 143 |
| 18 Schiedam                                                           | 161 |
| 19 Utrecht                                                            | 169 |
| 20 Zaanstad                                                           | 183 |
| Bijlage I: leefbaarometer 2.0                                         | 189 |
| Bijlage II: Overzicht aandachtswijken en onderliggende 4-ppc-gebieden | 195 |



## I INLEIDING

---

Inmiddels zo'n acht jaar geleden is door de toenmalige minister voor Wonen, Wijken en Integratie het wijkenbeleid ingezet. Dat beleid was erop gericht om veertig wijken in achttien gemeenten in Nederland in acht tot tien jaar tijd te transformeren naar "vitale woon-, werk-, leer- en leefomgevingen waar het prettig is om te wonen en waarin mensen betrokken zijn bij de samenleving."<sup>1</sup> Deze veertig wijken zijn destijds gekozen omdat er sprake was van cumulatie van problemen op allerlei vlakken.<sup>2</sup> Sindsdien – maar ook daarvoor al – is er in die wijken veel geïnvesteerd in het verbeteren van onder meer de leefbaarheid.

Inmiddels maken drie wijken (Overdie in Alkmaar, Kruiskamp in Amersfoort en Hatert in Nijmegen) geen onderdeel meer uit van de veertig aandachtswijken. Om de vinger aan de pols te houden, worden de ontwikkelingen in deze wijken nog wel gevolgd. Ze komen dus ook aan bod in deze monitor.

Deze rapportage bestaat uit twee delen:

1. In hoofdstuk 2 worden de ontwikkelingen in de veertig wijken sinds de start van de Wijkenaanpak op hoofdlijnen weergegeven. In dit hoofdstuk worden ook vergelijkingen met landelijke ontwikkelingen gemaakt en worden de ontwikkelingen in de aandachtswijken van de vier grote gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (de G4) vergeleken met de ontwikkelingen in de aandachtswijken van de overige veertien gemeenten met aandachtswijken (de G14).
2. In hoofdstuk 3 en verder worden de ontwikkelingen sinds de start van de Wijkenaanpak voor elk van de achttien gemeenten met een of meer aandachtswijken beschreven.

De gegevens in deze monitor worden ontleend aan de Leefbaarometer van het Ministerie van BZK.

---

<sup>1</sup> Ministerie van VROM/WWI (2007), Actieplan krachtwijken: van aandachtswijk naar krachtwijk, p. 8.

<sup>2</sup> De veertig wijken bestaan uit 83 postcodegebieden. In bijlage 2 staan de wijken en de bijbehorende postcodes.

#### Kader: Over de Leefbaarometer

De Leefbaarometer geeft een inschatting van de leefbaarheid zoals bewoners die ervaren. Het is een landsdekkende leefbaarheidsmonitor die op een zeer laag schaalniveau weergeeft hoe leefbaar de woonomgeving is, en hoe die leefbaarheid zich ontwikkelt. Met de Leefbaarometer worden geen causale relaties in beeld gebracht.

De Leefbaarometer is in 2008 door RIGO en Atlas voor gemeenten ontwikkeld in opdracht van het toenmalige Ministerie van VROM (tegenwoordig BZK).<sup>3</sup> De meting 2014 (en 2012 met terugwerkende kracht) is gebaseerd op een vernieuwd model: de Leefbaarometer 2.0. Voor de achtergronden van het model verwijzen we naar de rapportage over de instrumentontwikkeling.<sup>4</sup>

In de Leefbaarometer is een groot aantal kenmerken van de woonomgeving opgenomen die binnen Nederland de verschillen in oordelen tussen bewoners en tussen woningprijzen het best in beeld brengen. Niet elk omgevingskenmerk is even belangrijk. In de Leefbaarometer worden ze 'gewogen' naar de mate waarin ze verklaren waarom mensen in de ene buurt wel en in de ander niet tevreden zijn. Het resultaat van de Leefbaarometer is daarmee een indicatie van hoe prettig mensen het vinden om ergens te wonen. Met de Leefbaarometer kunnen verschillen in leefbaarheid en de ontwikkelingen daarin ook binnen wijken en buurten in beeld worden gebracht, omdat gebruik wordt gemaakt van gegevens die voor elke postcode (zoals I01 IAB) bekend zijn.

De Leefbaarometerscore wordt uitgedrukt als een rapportcijfer en telt negen leefbaarheidsklassen: van 'zeer onvoldoende' tot 'uitstekend'. Hierdoor biedt de Leefbaarometer een duidelijke referentie in plaats van een abstracte score. Een score 'voldoende' of beter betekent dat de bewoners gemiddeld genomen positief zullen zijn over de leefomgeving. Omgekeerd betekent een score 'onvoldoende' of slechter dat de bewoners gemiddeld genomen een negatief oordeel over de leefbaarheid van hun woonomgeving zullen hebben. Er is één tussencategorie: 'zwak'. In deze gebieden is er geen overwegend positief of negatief oordeel.

In de Leefbaarometer worden de ontwikkelingen gelabeld als 'mogelijke achter/voortgang', 'achter/voortgang' en 'grote achter/voortgang'. Er is gekozen voor de kwalificatie 'mogelijke achter/voortgang' om aan te geven dat dit relatief kleine ontwikkelingen zijn waarvan nog niet duidelijk is hoe bestendig die zijn.

In bijlage I staat een toelichting op de Leefbaarometer 2.0 en de verschillen met de oorspronkelijke Leefbaarometer. Alle kaarten met leefbaarheidsscores zijn te vinden op [www.leefbaarometer.nl](http://www.leefbaarometer.nl).

<sup>3</sup> Leidelmeijer, K., G. Marlet e.a., (2008), De Leefbaarometer: leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeten en vergeleken - rapportage instrumentontwikkeling, RIGO en Atlas voor gemeenten (Amsterdam / Utrecht) i.o.v. VROM/WWI.

<sup>4</sup> Leidelmeijer, K., G. Marlet e.a., (2015). Leefbaarometer 2.0: instrumentontwikkeling, RIGO, Atlas voor gemeenten en Stichting In Fact i.o.v. Ministerie van BZK.

De ontwikkelingen die in deze rapportage in beeld worden gebracht, betreffen de periode 2008-2014. De ontwikkeling 2012-2014 is in deze rapportage steeds gebaseerd op de uitkomsten van de Leefbaarometer 2.0. De ontwikkeling 2008-2012 is gebaseerd op de oorspronkelijke Leefbaarometer omdat er als gevolg van ontbrekende gegevens geen meting 2008 mogelijk was met de Leefbaarometer 2.0. Om te benadrukken dat de uitkomsten worden ontleend aan twee verschillende modellen, worden de uitkomsten van de oorspronkelijke Leefbaarometer in lijndiagrammen weergegeven met een onderbroken lijn en de uitkomsten van de Leefbaarometer 2.0 met een niet-onderbroken lijn.



## 2 OVERALL BEELD LEEFBAARHEID AANDACHTSWIJKEN

---

In dit hoofdstuk wordt gekeken hoe de veertig wijken samen zich hebben ontwikkeld. Daarbij worden ze vergeleken met het gemiddelde in de achttien steden met aandachtswijken samen (G18). In dit hoofdstuk wordt daarnaast gekeken in hoeverre de ontwikkelingen in de vier grote gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (G4) afwijken van de overige veertien gemeenten met aandachtswijken (G14).

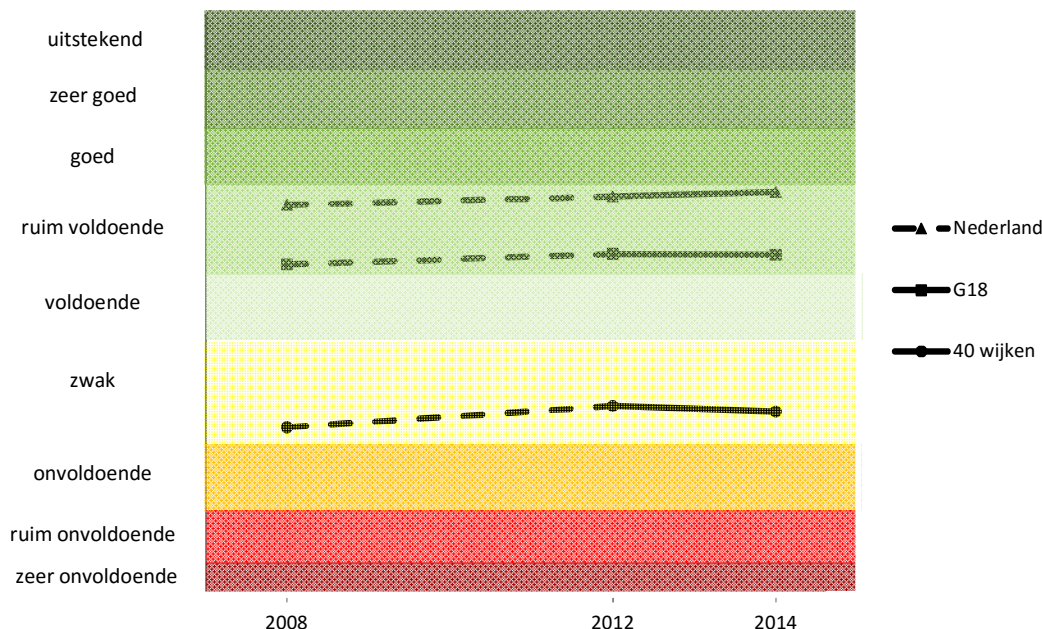
### TOELICHTING VOORAF

Het onderscheid tussen G4 en G14 dat in dit hoofdstuk wordt gemaakt, is van belang omdat in de G4 twintig van de veertig aandachtswijken liggen. Hierdoor hebben de aandachtswijken in de G4 veel invloed op het totaalbeeld in de aandachtswijken. Bovendien zijn in de G4 de verschillen tussen de aandachtswijken en het stedelijk gemiddelde veelal kleiner dan in de G14. Voor een deel komt dat doordat in de G4 een groter deel van de bewoners in een van de aandachtswijken woont. Zowel de leefbaarheidssituatie als de leefbaarheidsontwikkeling kan daardoor in (de aandachtswijken in) de G4 afwijken van (de aandachtswijken in) de G14.

### ONTWIKKELING IN DE VEERTIG WIJKEN

In figuur 2.1 wordt de ontwikkeling weergegeven van de leefbaarheid in de veertig aandachtswijken, in de achttien gemeenten met aandachtswijken en gemiddeld in Nederland over de periode 2008-2014.

**Figuur 2.1: Ontwikkeling van de gemiddelde leefbaarheid in de veertig aandachtswijken, de G18 (inclusief de aandachtswijken) en in Nederland tussen 2008-2014<sup>5</sup>**

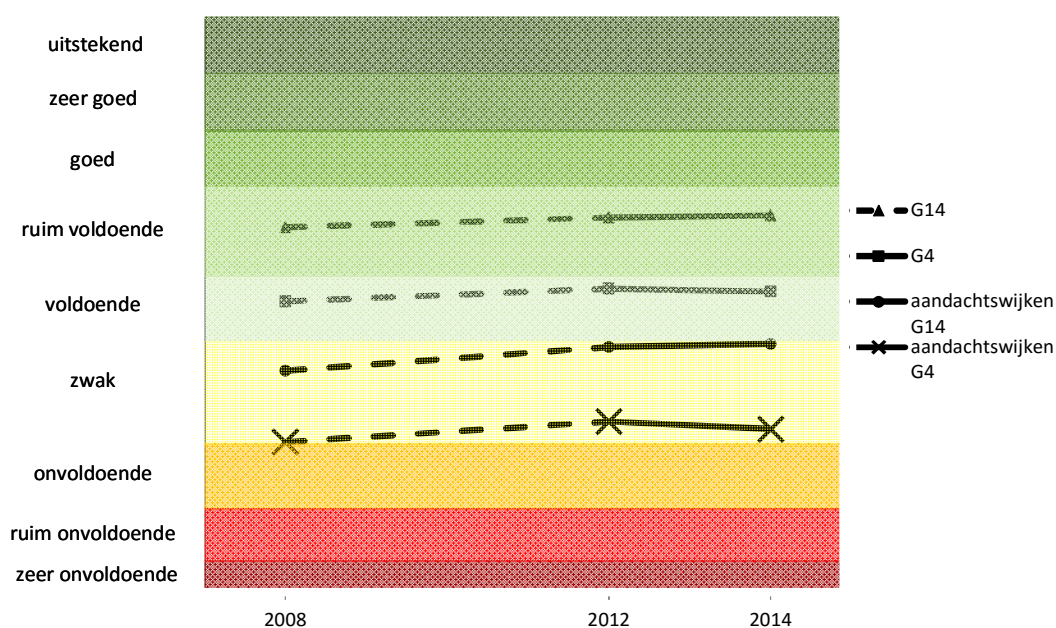


De G18 (de achttien gemeenten waarin de veertig aandachtswijken liggen) komen gemiddeld uit op een ruim voldoende op de schaal van de Leefbaarometer. Die positie is verstevigd ten opzichte van 2008 toen deze gemeenten nog net op de grens tussen voldoende en ruim voldoende uitkwamen. In Nederland als geheel is de leefbaarheid gemiddeld genomen ook tussen 2012 en 2014 verder verbeterd; deze valt nu bijna in de klasse 'goed'. Omdat in de veertig wijken de leefbaarheid niet verder is verbeterd, is de achterstand van de veertig wijken ten opzichte van het gemiddelde in de G18 – die tussen 2008 en 2012 afnam – weer iets toegenomen.

<sup>5</sup> De ontwikkeling 2012-2014 die in deze rapportage wordt weergegeven, is gebaseerd op de uitkomsten van de Leefbaarometer 2.0. De ontwikkeling 2008-2012 is gebaseerd op de oorspronkelijke Leefbaarometer omdat er als gevolg van ontbrekende gegevens geen meting 2008 mogelijk is met de Leefbaarometer 2.0. Om te benadrukken dat de uitkomsten worden ontleend aan twee verschillende modellen, worden de uitkomsten van de oorspronkelijke Leefbaarometer weergegeven met een onderbroken lijn en de uitkomsten van de Leefbaarometer 2.0 met een niet-onderbroken lijn. Dit geldt ook voor andere figuren in het rapport.

In figuur 2.2 wordt de ontwikkeling van de aandachtswijken in de G4 en de G14 tussen 2008 en 2014 apart getoond. Dan is te zien dat de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in de G4 gemiddeld genomen wat achterblijft bij de ontwikkeling elders – zowel gemiddeld in de G4, als ten opzichte van de aandachtswijken in de G14. De aandachtswijken in de G14 komen gemiddeld genomen en na een lichte verbetering tussen 2012 en 2014 zeer dicht in de buurt van een score ‘voldoende’. De leefbaarheid in de aandachtswijken van de G4 blijft te typeren als ‘zwak’.

**Figuur 2.2: Ontwikkeling van de gemiddelde leefbaarheid tussen 2008-2014 in de aandachtswijken van de G4, de G14 en in de G4 en G14 totaal**

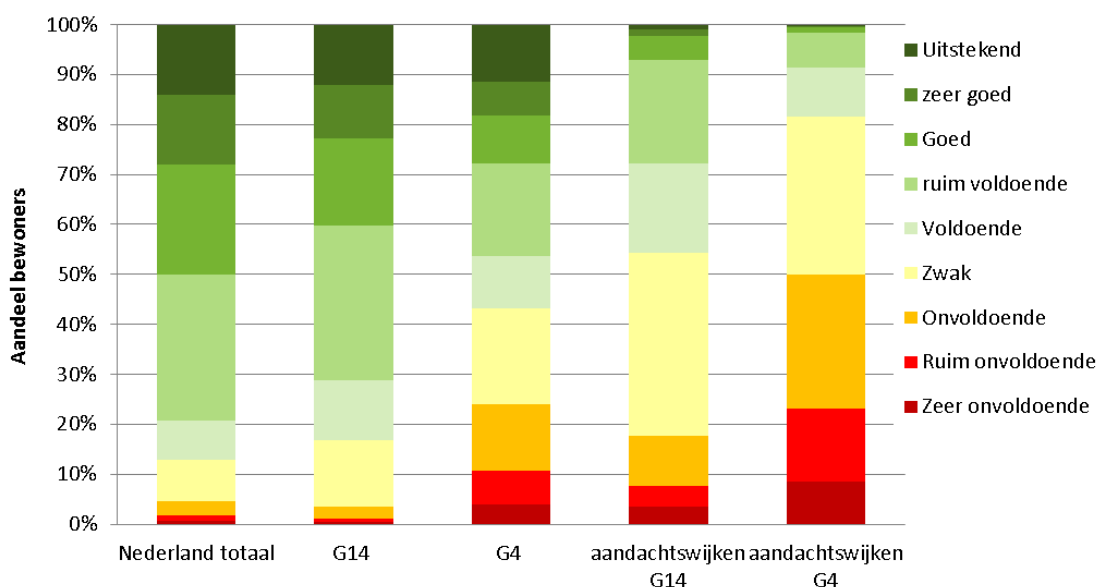


## VERSCHILLEN BINNEN DE AANDACHTSWIJKEN

De aandachtswijken zijn geen homogene gebieden. Er zijn delen waar de leefbaarheid voldoende of ruim voldoende is, maar er zijn ook delen waar de leefbaarheid als onvoldoende moet worden gekwalificeerd. In figuur 2.3 wordt de verdeling getoond van bewoners in de aandachtswijken en daarbuiten over de verschillende leefbaarheids categorieën die in de Leefbaarometer worden onderscheiden. Dan valt de bijzondere positie van de aandachtswijken goed op.

In de aandachtswijken van de G4 woont vijftig procent van de bewoners in een gebied met een onvoldoende tot zeer onvoldoende leefbaarheid. In de G4 als totaal geldt dat voor 24 procent. In de aandachtswijken van de G14 woont achttien procent van de bewoners in een gebied met een onvoldoende tot zeer onvoldoende leefbaarheid. In de G14 als totaal geldt dat voor vier procent. Voor Nederland als geheel – dus inclusief de aandachtswijken – gaat het om een kleine vijf procent van de bewoners die in een gebied met een onvoldoende tot zeer onvoldoende leefbaarheid wonen.

**Figuur 2.3: Aandeel bewoners per leefbaarheids categorie (2014)**



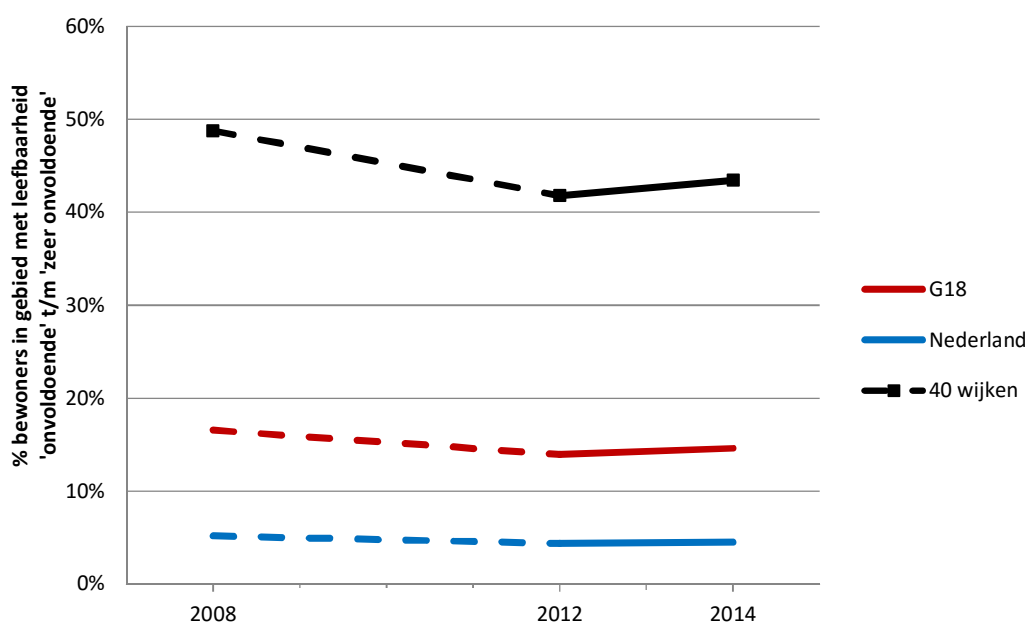
Binnen de G18 – en in de G4 in het bijzonder – is er sprake van een grote spreiding van leefbaarheid. Het aandeel bewoners in deze steden dat in een gebied woont met een uitstekende leefbaarheid is bijvoorbeeld nauwelijks afwijkend van het gemiddelde in Nederland (twaalf procent). Maar daar staat tegenover dat het aandeel bewoners in de G4, dat woont in een gebied met een zwakke tot zeer onvoldoende leefbaarheid ruim veertig procent bedraagt. In de G14 (inclusief de aandachtswijken daarbinnen) woont dertien procent

van de bewoners in een gebied met een uitstekende leefbaarheid. Landelijk is dat zeventien procent.

#### ONTWIKKELING VAN GEBIEDEN MET EEN ONVOLDOENDE LEEFBAARHEID

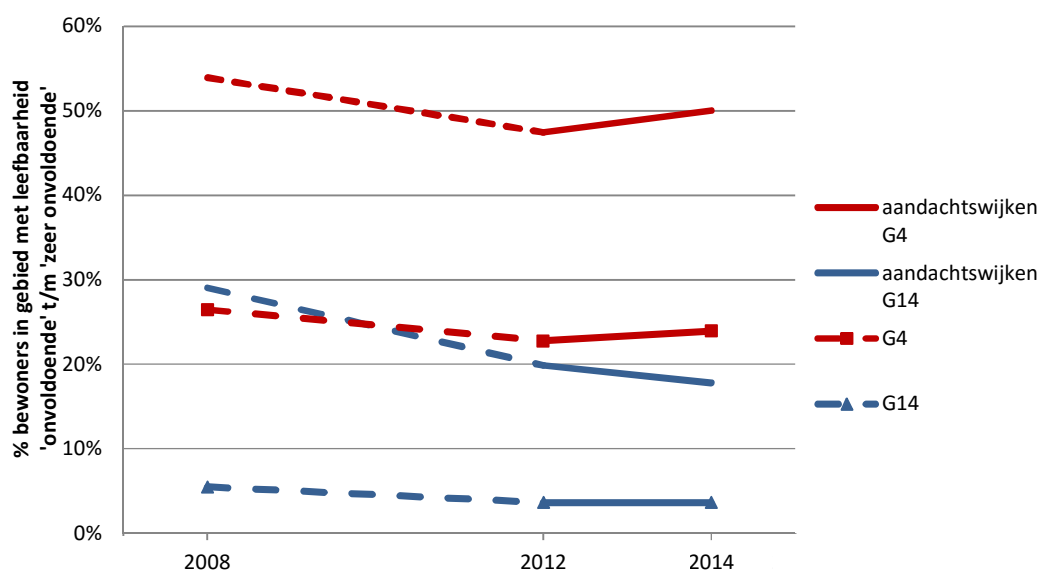
Het aandeel bewoners dat woont in een gebied met een onvoldoende tot zeer onvoldoende leefbaarheid is vrijwel overal afgenomen tussen 2008 en 2012 (zie figuur 2.4). In de veertig wijken gaat het om een daling van zeven procentpunt. Tussen 2012 en 2014 is er voor het totaal van de aandachtswijken weer sprake van een toename van het aandeel bewoners (met twee procentpunt) dat woont in een gebied met een onvoldoende tot zeer onvoldoende leefbaarheid.

**Figuur 2.4: Ontwikkeling van het aandeel bewoners in gebieden met een onvoldoende tot en met zeer onvoldoende leefbaarheid tussen 2008 en 2014 in de veertig wijken, de G18 (inclusief de aandachtswijken) en Nederland totaal**



In figuur 2.5 is te zien dat de toename tussen 2012 en 2014 van het aandeel bewoners in een gebied met een onvoldoende leefbaarheid in de aandachtswijken, vooral op het conto komt van de aandachtswijken in de G4. In de aandachtswijken van de G14 gaat de daling vrijwel in hetzelfde tempo door als in de periode 2008-2012. Ook in de G14 als totaal is de ontwikkeling tussen 2012 en 2014 net wat gunstiger geweest dan in de G4 totaal.

**Figuur 2.5: Ontwikkeling van het aandeel bewoners in gebieden met een onvoldoende tot en met zeer onvoldoende leefbaarheid tussen 2008 en 2014 in de aandachtswijken van de G4 en de G14 en in de G4 en G14 als totaal**



Per saldo geldt voor alle in figuur 2.4 en 2.5 onderscheiden gebieden dat het aandeel mensen dat woont in een gebied met een onvoldoende tot zeer onvoldoende leefbaarheid in 2014 kleiner is dan in 2008.

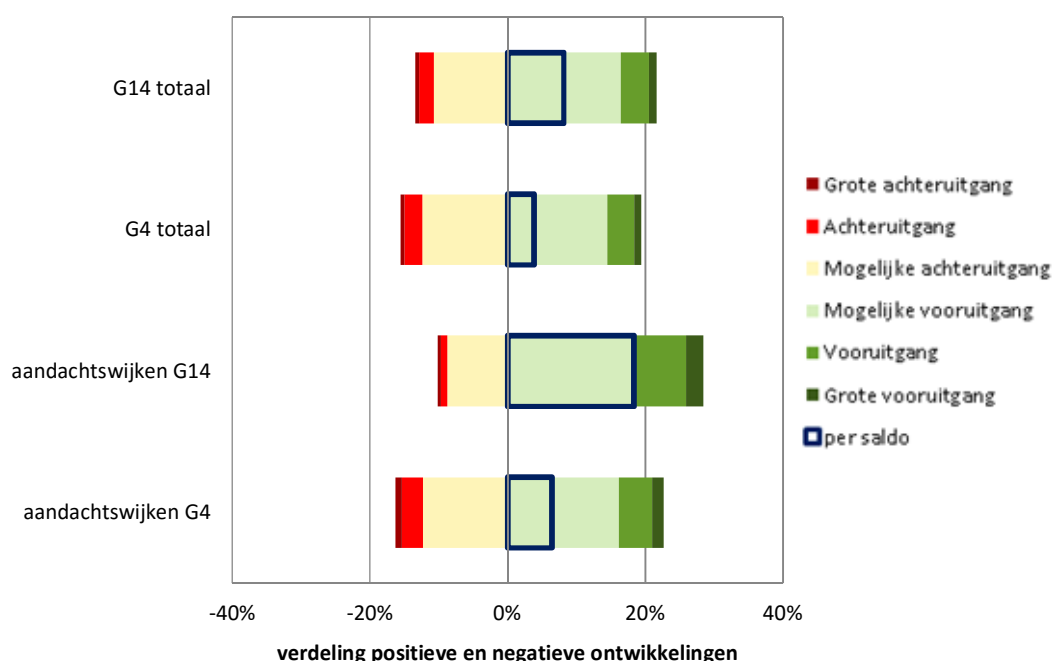
#### POSITIEVE EN NEGATIEVE ONTWIKKELINGEN

Onder de gemiddelde ontwikkeling van de aandachtswijken gaat een grote diversiteit schuil aan ontwikkelingen die specifieke gebieden doormaakten. Sommige deelgebieden binnen de aandachtswijken – en in de gemeenten waar zij deel van uitmaken - maakten een positieve ontwikkeling door. Andere deelgebieden ontwikkelden zich ongunstig.

In de Leefbaarometer worden aan die ontwikkelingen de kwalificaties ‘mogelijke achter/voortgang’, ‘achter/voortgang’ en ‘grote achter/voortgang’ gegeven. Er is gekozen voor de kwalificatie ‘mogelijke achter/voortgang’ om aan te geven dat het een relatief kleine ontwikkeling is, waarvan nog niet duidelijk is hoe bestendig die is.

De verhouding tussen negatieve en positieve ontwikkelingen binnen de aandachtswijken en binnen de gemeenten als totaal is weergegeven in figuur 2.6. Daarin is te zien dat er in alle onderscheiden gebieden over de periode 2008-2014<sup>6</sup> per saldo sprake is geweest van een positieve ontwikkeling. Dat wil zeggen: er waren tussen 2008 en 2014 meer mensen die woonden in een gebied dat een positieve ontwikkeling heeft doorgemaakt dan mensen die woonden in een gebied dat is achteruitgegaan. De ontwikkeling was het gunstigst in de aandachtswijken van de G14. In de G4 totaal was het saldo van positieve en negatieve ontwikkelingen het minst gunstig.

**Figuur 2.6: Verdeling van gebieden met een vooruit- of achteruitgang tussen 2008 en 2014, naar aandeel inwoners in de G4, de G14 en de aandachtswijken daarbinnen**



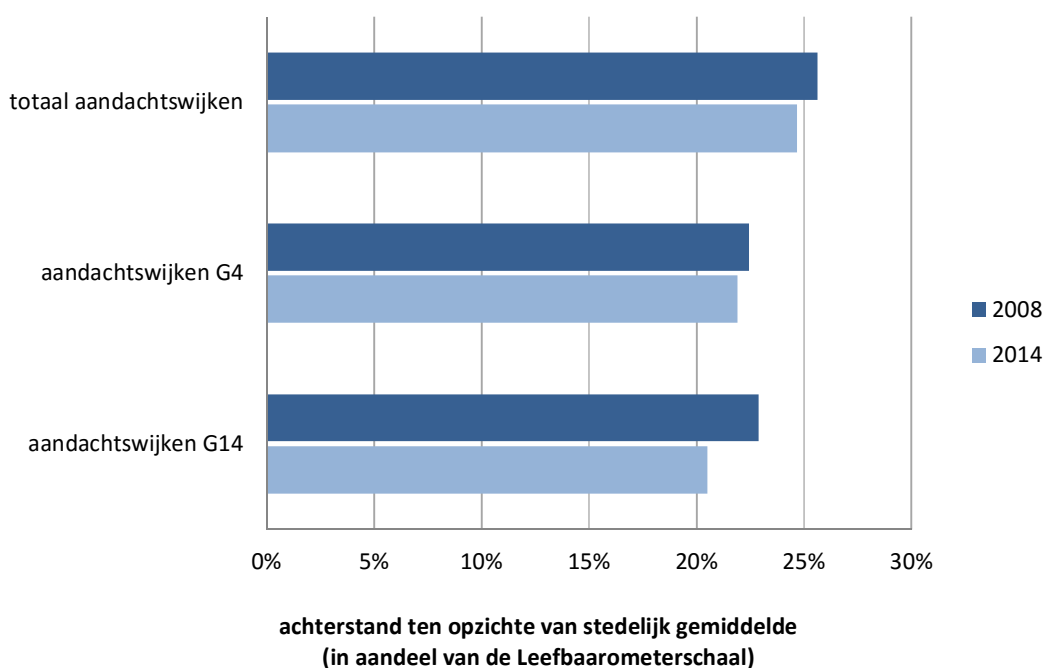
Zowel voor de G4 als voor de G14 geldt dat de gemiddelde ontwikkeling in de aandachtswijken per saldo gunstiger is geweest dan in de stad als totaal. Zoals uit eerdere figuren in dit hoofdstuk kan worden opgemaakt, is dat gemiddelde positieve saldo vooral ontstaan in de periode 2008-2012.

<sup>6</sup> In deze paragraaf wordt de aandacht gericht op de ontwikkeling over de totale periode 2008-2014. Daarbij moet worden bedacht dat er ook binnen die periode verschillen zijn, zoals de 'knik' in de ontwikkeling van de aandachtswijken in 2012.

#### ONTWIKKELING ACHTERSTAND TEN OPZICHTE VAN STEDELIJK GEMIDDELDE

Doordat de ontwikkelingen in de aandachtswijken tussen 2008 en 2014 gemiddeld gunstiger waren dan in de rest van de steden hebben de aandachtswijken hun achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde iets ingelopen. Dat blijkt uit figuur 2.7. Desondanks blijven de verschillen groot: gemiddeld is de achterstand ten opzichte van het gemiddelde van de stad ongeveer twintig procent van de gehele Leefbaarometerschaal voor de G14 en 22 procent voor de G4.

**Figuur 2.7: Ontwikkeling van de achterstand van de aandachtswijken t.o.v. stedelijk gemiddelde in (2008 en 2014)**



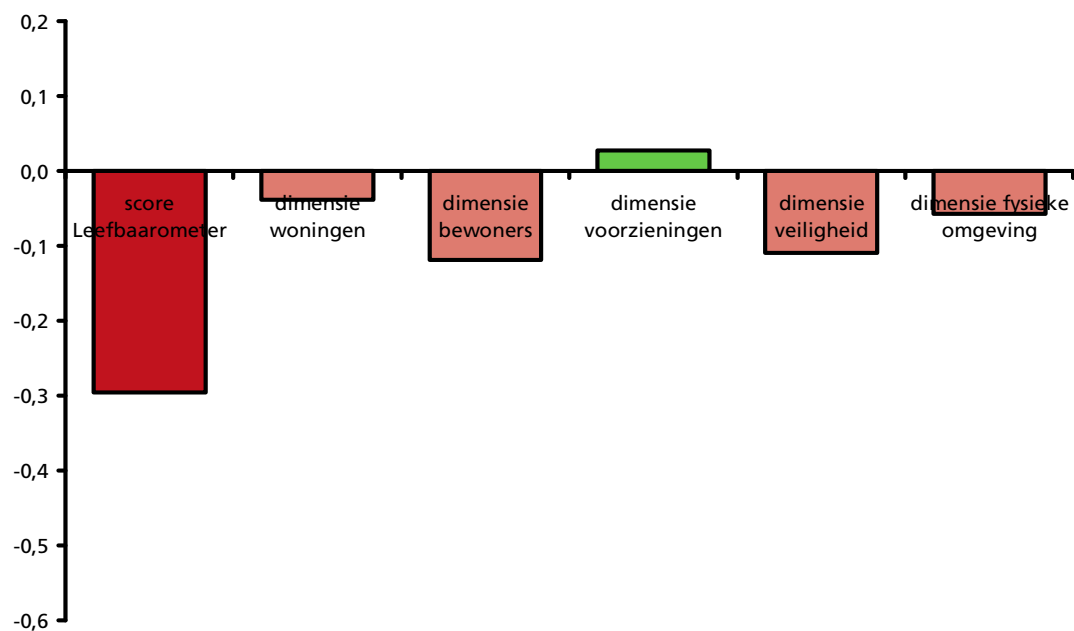
## ONTWIKKELINGEN PER DIMENSIE

De figuren 2.8 tot en met 2.10 laten de bijdrage per dimensie zien aan de leefbaarheidsscores in de aandachtswijken, als afwijking van het stedelijke gemiddelde. In figuur 2.8 staat het gemiddelde van de veertig wijken als afwijking van de G18, in figuur 2.9 het gemiddelde van de aandachtswijken in de G4 (als afwijking van het gemiddelde van de G4) en in figuur 2.10 het gemiddelde van de overige aandachtswijken (ten opzichte van G14). De linker staaf in de grafieken toont de totaalscore op de Leefbaarometer, als afwijking van het stedelijk gemiddelde in 2014. De overige staafjes laten de bijdrage per dimensie aan die afwijking zien en tellen gezamenlijk op tot de eerste staaf.

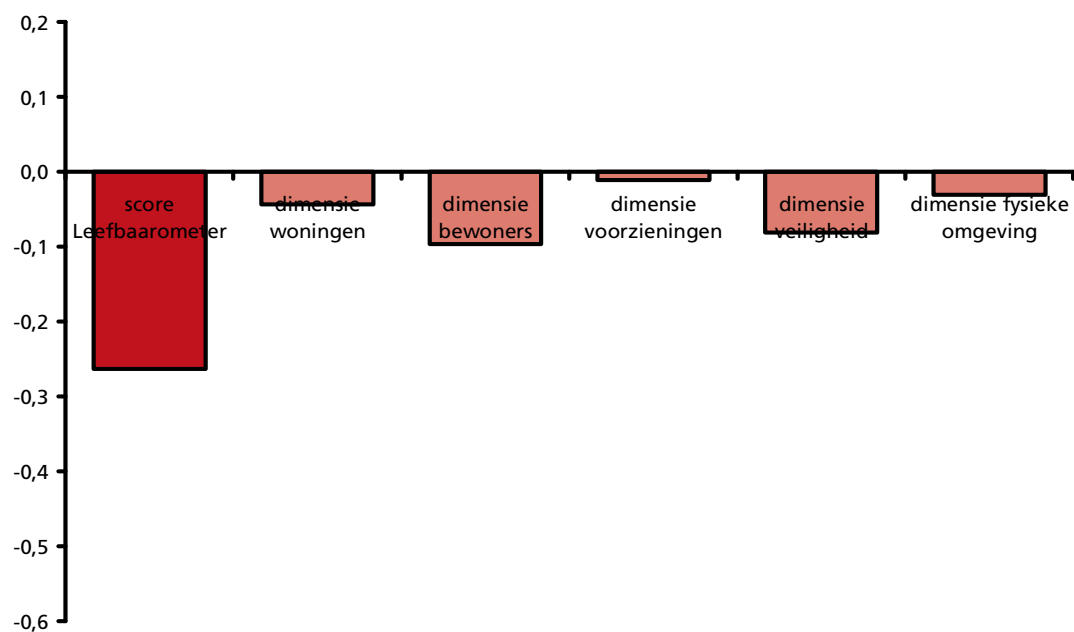
Figuur 2.8 toont op die manier dat de relatief ongunstige leefbaarheidsscore in de aandachtswijken is toe te schrijven aan lager dan gemiddelde scores op de dimensies Veiligheid en Bewoners en in mindere mate ook op de dimensies Fysieke omgeving en Woningen. De aandachtswijken scoren gemiddeld wel relatief gunstig op de dimensie Voorzieningen.

Er bestaan wel verschillen tussen de aandachtswijken in de G4 enerzijds en die in de andere steden anderzijds (de G14). De aandachtswijken in de G4 scoren op alle vijf de dimensies lager dan het gemiddelde van de G4 (figuur 2.9). De dimensie Bewoners heeft hierbij de sterkste bijdrage aan de lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore. In de aandachtswijken in de G14 levert de dimensie Veiligheid juist de grootste bijdrage aan de lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore en is de score op de dimensie Voorzieningen bovengemiddeld.

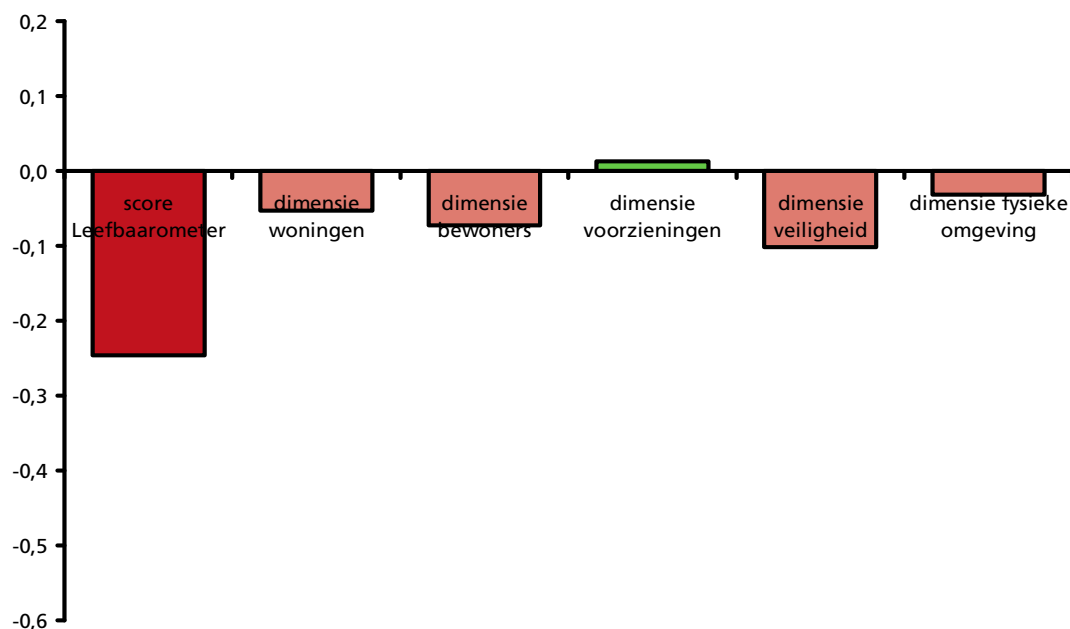
**Figuur 2.8: Bijdrage per dimensie aan leefbaarheidsscore veertig wijken (t.o.v. gemiddeld G18), 2014**



**Figuur 2.9: Bijdrage per dimensie aan leefbaarheidsscore aandachtswijken in de G4 (t.o.v. G4), 2014**



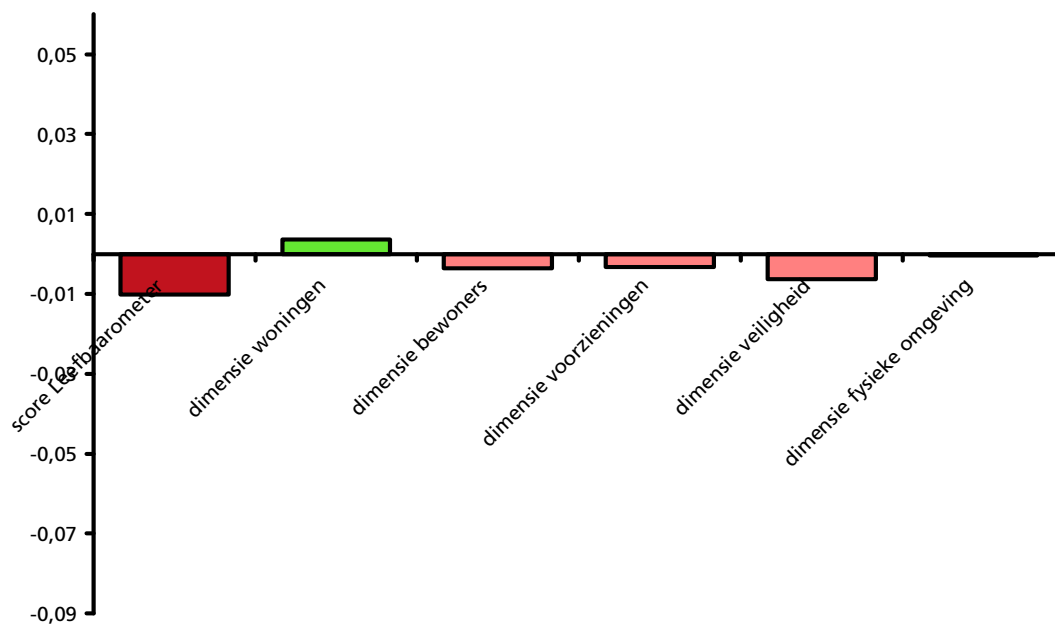
**Figuur 2.10: Bijdrage per dimensie aan leefbaarheidsscore aandachtswijken in de G14 (t.o.v. G14), 2014**



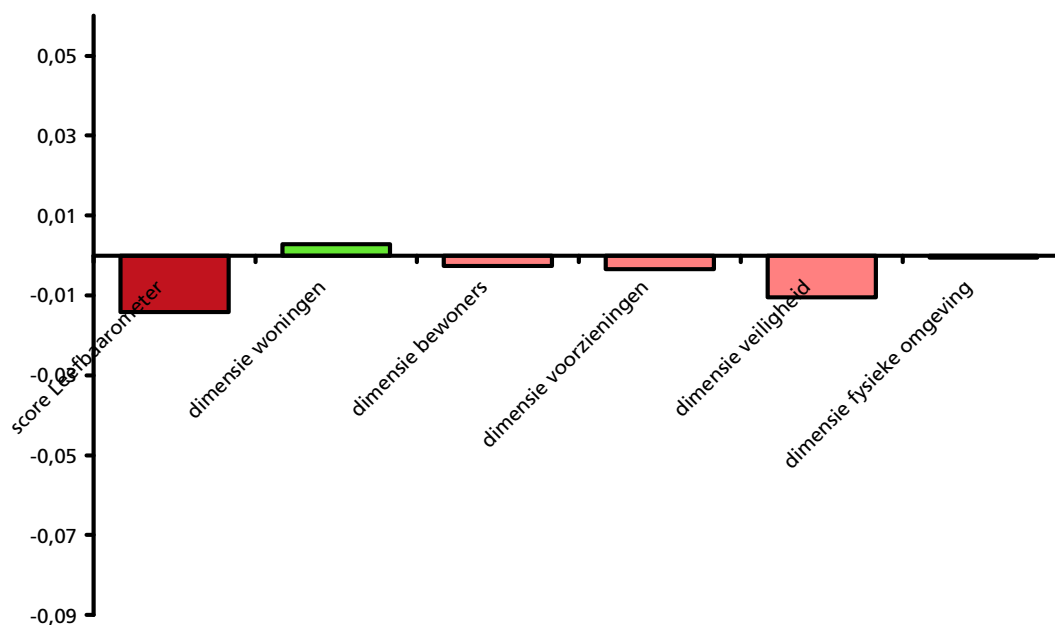
De figuren 2.11 tot en met 2.13 laten zien hoe de ontwikkeling tussen 2012 en 2014 in de aandachtswijken verklaard kan worden. De eerste staaf in de grafieken laat de ontwikkeling zien en de andere staven laten de bijdrage van de individuele dimensies zien en tellen gezamenlijk op tot de eerste staaf. De eerste staaf in figuur 2.11 geeft de verslechtering van de totaalscore weer, die ook in figuur 2.1 is te zien.

De verslechtering in de aandachtswijken in de G4 blijkt vooral samen te hangen met een verslechtering van de score op de dimensie Veiligheid, terwijl de verbetering in de overige aandachtswijken juist samenhangt met een verbetering van de score op de dimensie Veiligheid. Daarnaast is daar gemiddeld genomen ook de score op de dimensie Woningen verbeterd, zowel in de aandachtswijken in de G4 als in de aandachtswijken in de G14. De score op de dimensie Voorzieningen en Bewoners is in zowel de aandachtswijken in de G4 als de G14 tussen 2012 en 2014 gemiddeld genomen verslechterd.

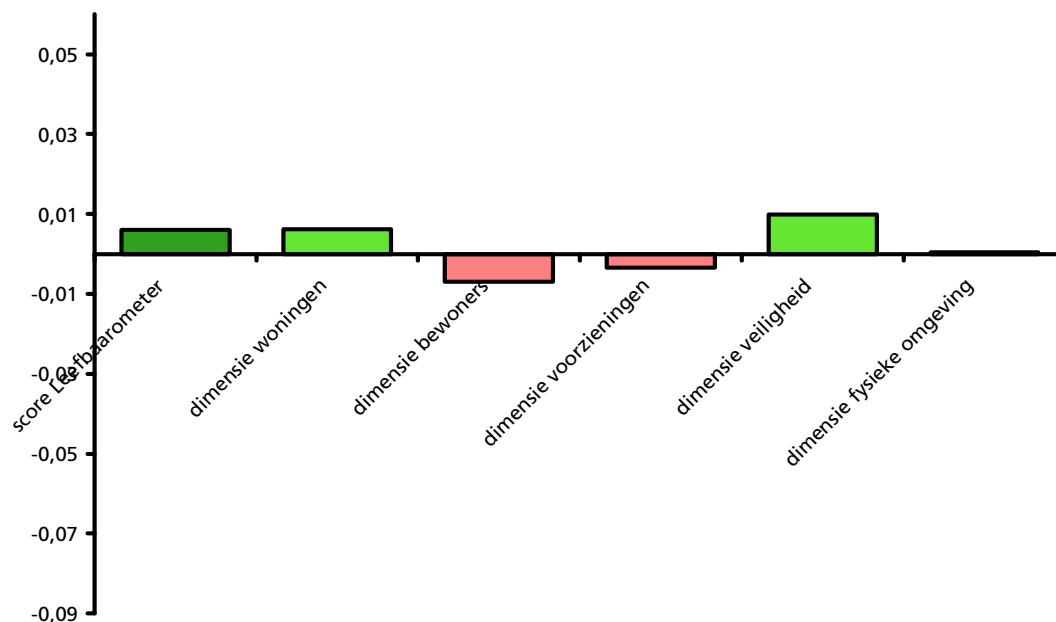
**Figuur 2.11: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van leefbaarheid in de aandachtswijken, 2012-2014**



**Figuur 2.12: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van leefbaarheid in de aandachtswijken in de G4, 2012-2014**



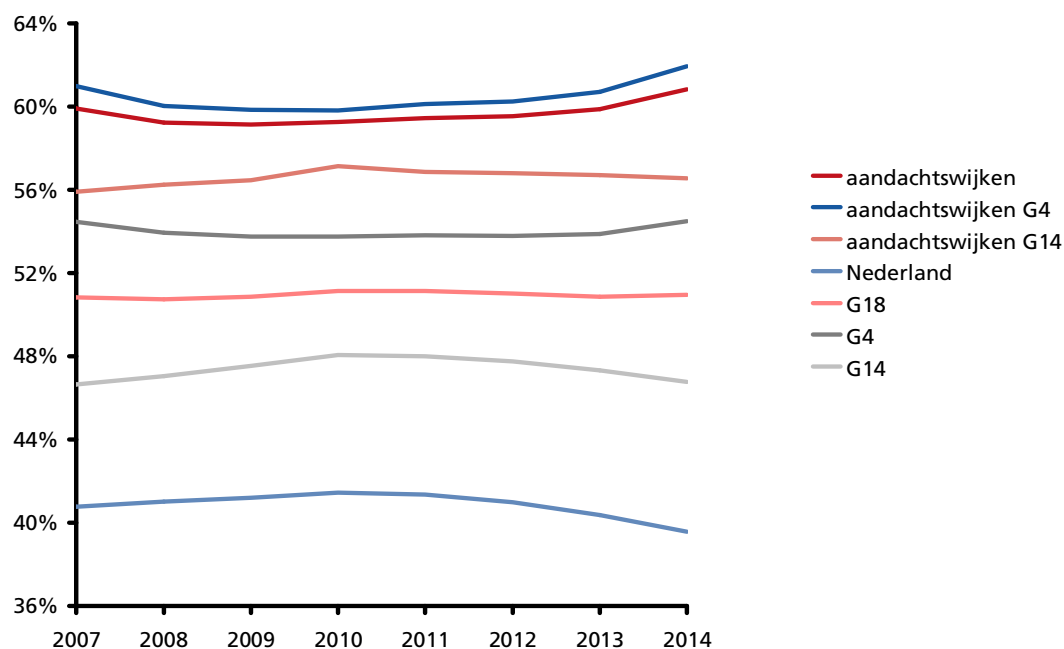
**Figuur 2.13: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van leefbaarheid in de aandachtswijken in de G14, 2012-2014**



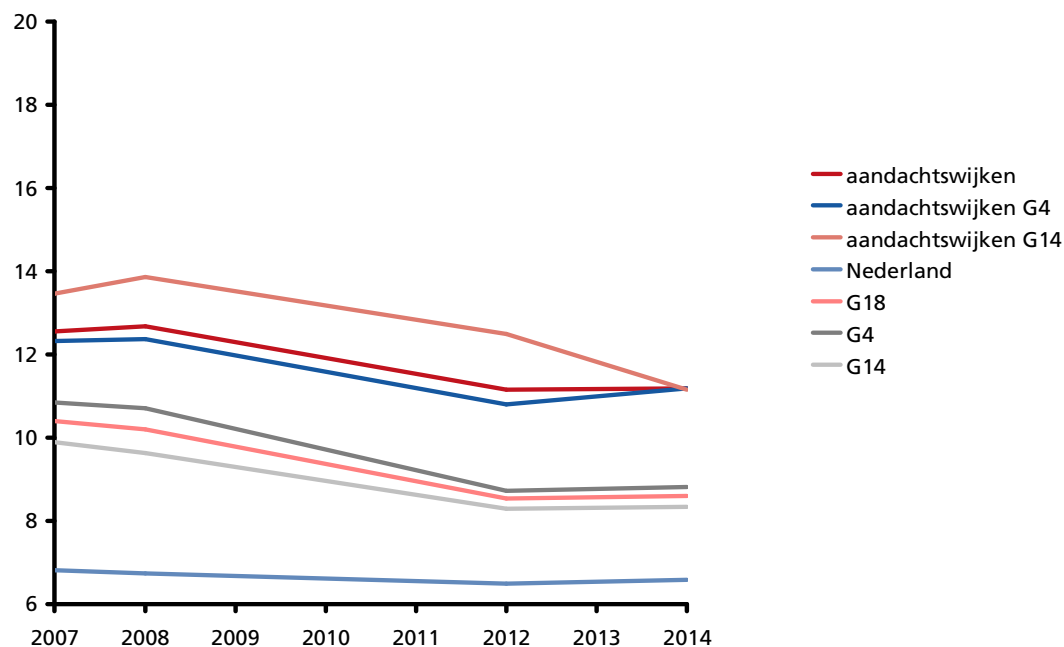
De verslechtering op de dimensie Veiligheid in de aandachtswijken in de G4 heeft te maken met de ontwikkeling van het aantal inbraken, die tussen 2012 en 2014 zijn toegenomen in de aandachtswijken in de G4 (figuur 2.15). Hiernaast is er sprake van een toename van de overlast in de aandachtswijken in de G4 (figuur 2.14). In de aandachtswijken van de G14 is er juist sprake van een daling op beide indicatoren tussen 2012 en 2014 waardoor de score op de dimensie Veiligheid juist is verbeterd.

De verbetering op de dimensie Woningen hangt onder andere samen met nieuwbouw – hetgeen naar voren komt in de verandering in het aandeel woningen gebouwd na het jaar 2000. Tussen 2012 en 2014 is dat aandeel in heel Nederland toegenomen, maar deze toename was over het algemeen relatief groot in de aandachtswijken (figuur 2.16)

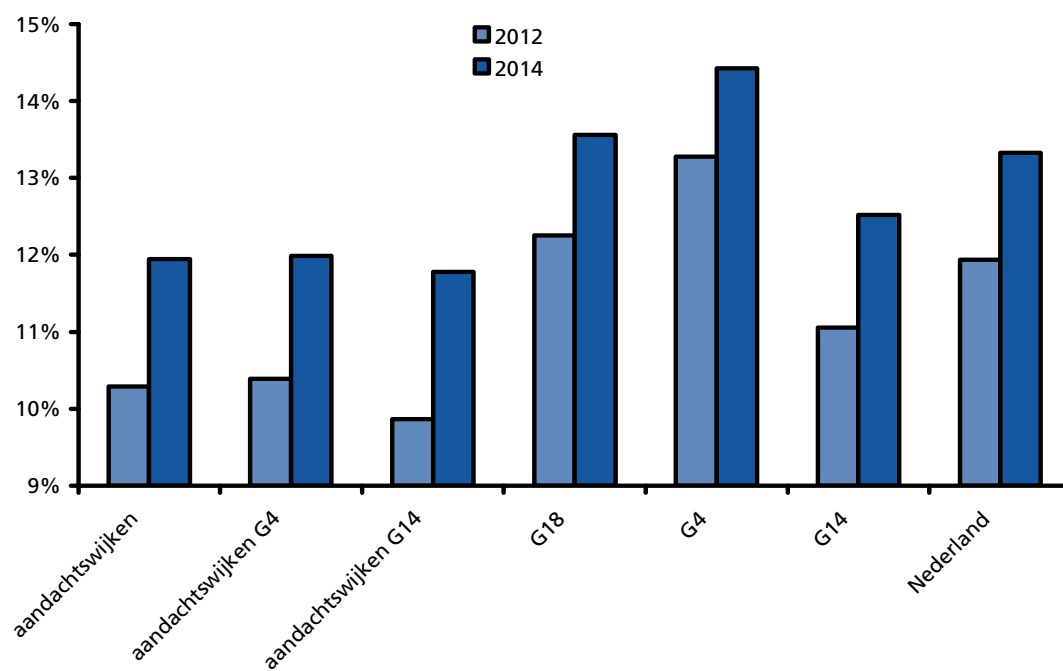
**Figuur 2.14: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



**Figuur 2.15: Ontwikkeling inbraken (per 1000 inwoners)**



**Figuur 2.16: Ontwikkeling aandeel woningen gebouwd na 2000**

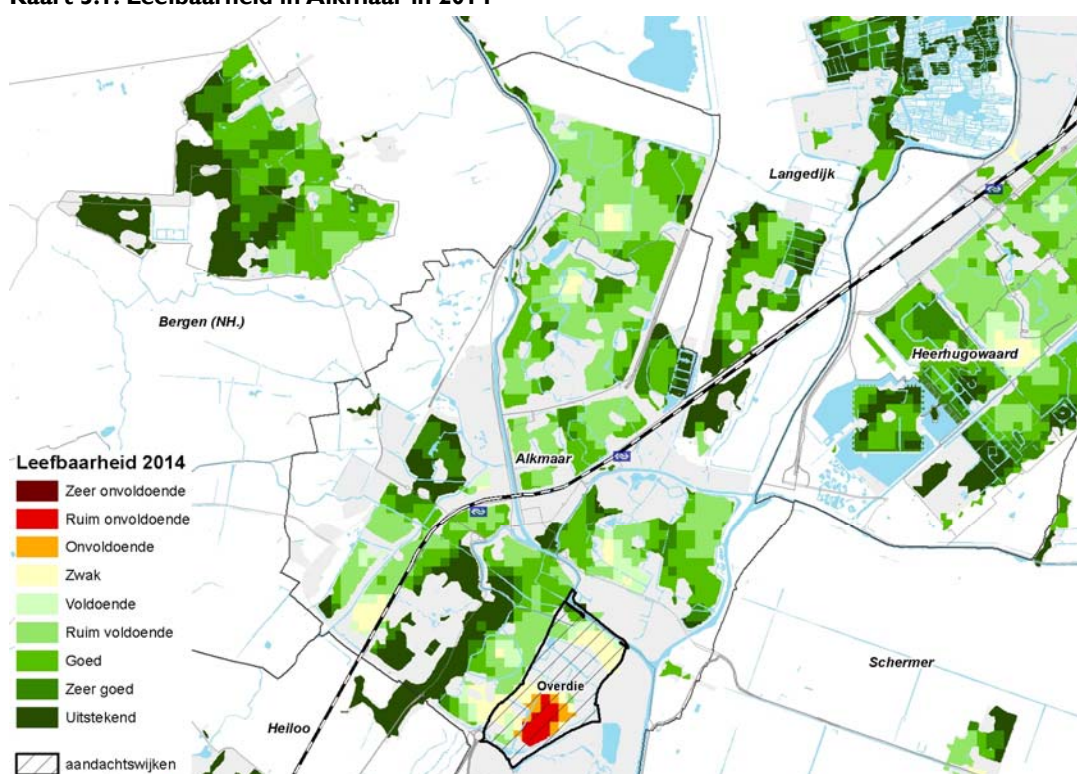




### 3 ALKMAAR

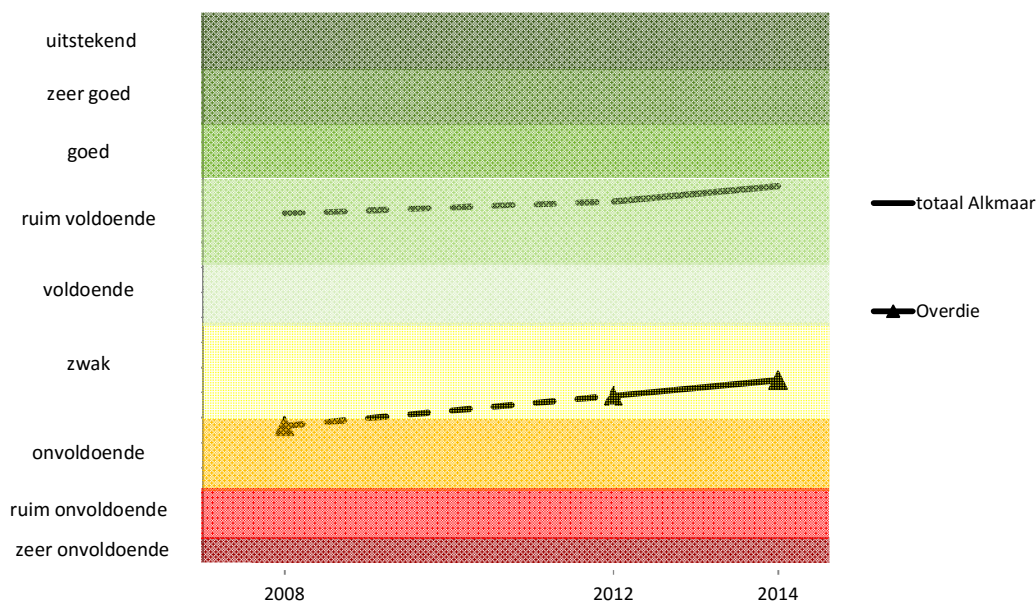
De wijze waarop de leefbaarheid in Alkmaar zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 3.1. Daarin valt op dat er, op de voormalige aandachtswijk Overdie na, geen grote verschillen zijn in de stad. Ondanks dat Overdie sinds eind maart 2015 van de 'wijkenlijst' is afgehaald, hebben delen van de wijk nog een ongunstige score op de Leefbaarometer. Wel moet worden opgemerkt dat de wijk sinds 2008 een duidelijk positieve ontwikkeling heeft doorgemaakt (zie figuur 3.1).

**Kaart 3.1: Leefbaarheid in Alkmaar in 2014**



In figuur 3.1 is een stijgende lijn zichtbaar voor de voormalige aandachtswijk Overdie. De leefbaarheid in de voormalige aandachtswijk was gemiddeld in 2008 een grensgeval tussen 'zwak' en 'onvoldoende'. De score op de Leefbaarometer is tussen 2008 en 2014 verbeterd en in het midden van 'zwak' uitgekomen. Ook Alkmaar als geheel heeft sinds 2008 een gunstige ontwikkeling doorgemaakt.

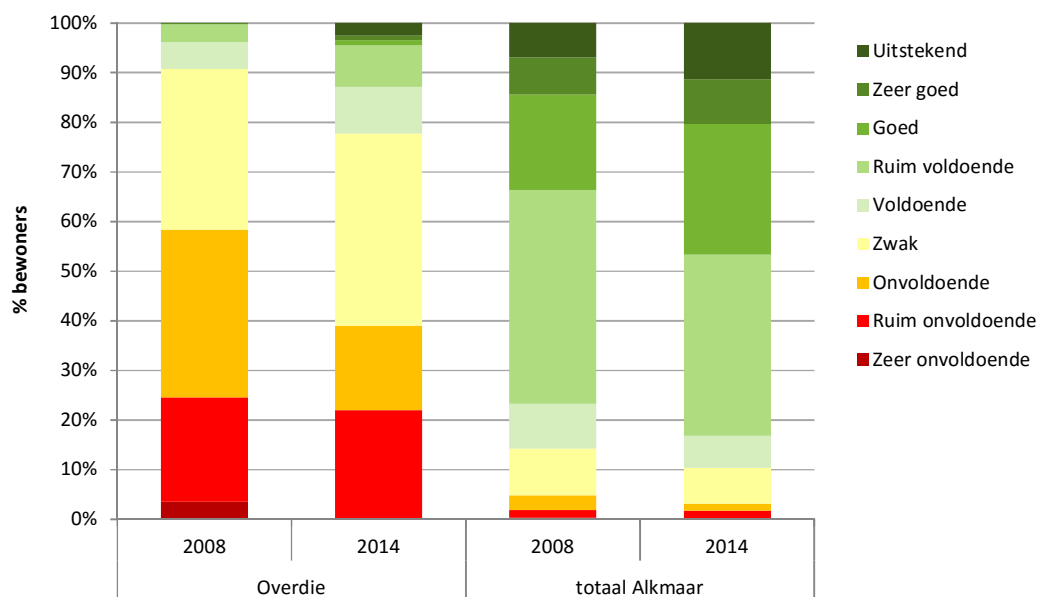
**Figuur 3.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Overdie en Alkmaar**



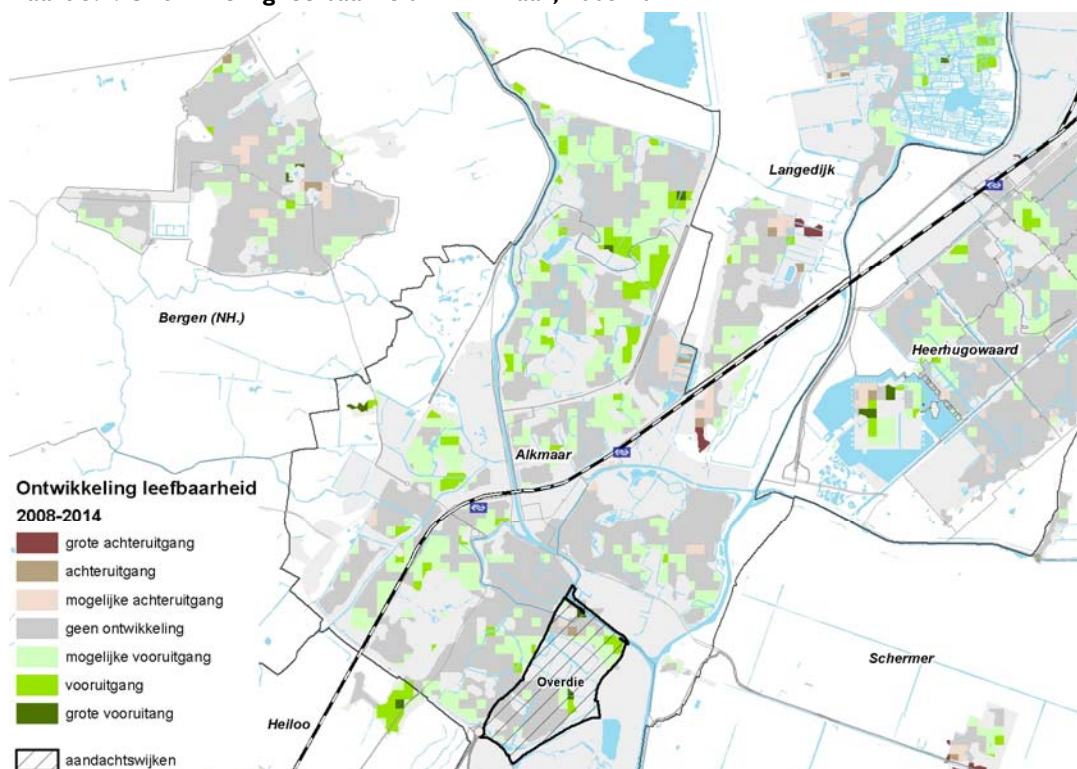
In figuur 3.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de voormalige aandachtswijk getoond. Daarin is te zien dat er in Overdie ook deelgebieden zijn waar de leefbaarheid in 2014 'uitstekend' is langs de lat van de Leefbaarometer. Het aandeel bewoners van gebieden die 'onvoldoende' scoren, is afgenomen en het aandeel bewoners van gebieden die '(zeer) goed' scoren, is toegenomen. Dit komt overeen met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid in Overdie tussen 2008 en 2014, die te zien is in figuur 3.1.

Ook in Alkmaar als geheel is er sprake van een verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer. In kaart 3.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat een achteruitgang voornamelijk te vinden is in wijken die nog steeds prima scoren. De wijken die in 2014 onvoldoende of zwak scoren, hebben tussen 2008 en 2014 in het algemeen niet of nauwelijks een negatieve ontwikkeling doorgemaakt.

**Figuur 3.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Overdie en Alkmaar, 2008 en 2014**

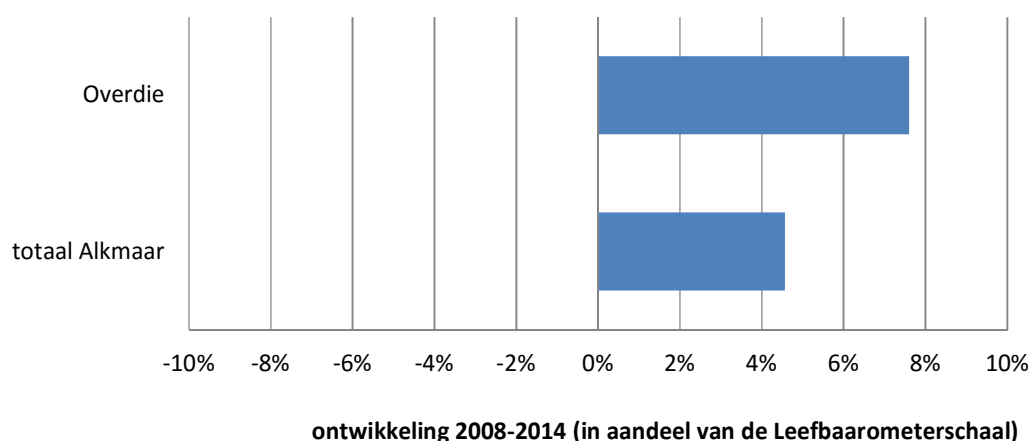


**Kaart 3.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Alkmaar, 2008-2014**



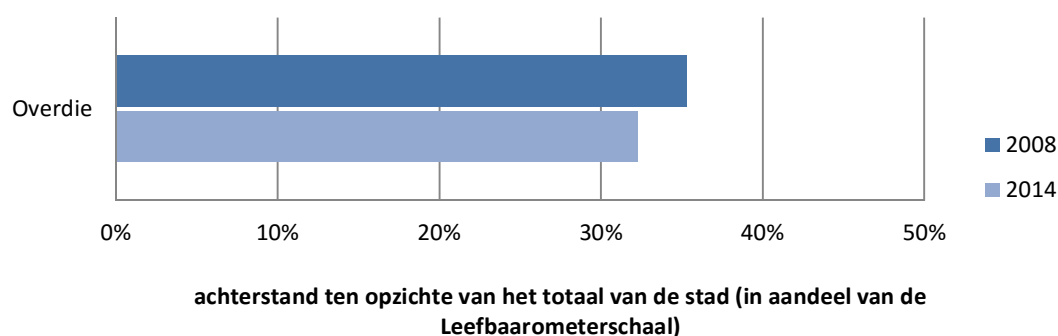
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 3.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 in Overdie zeer positief geweest. In kaart 3.2 is te zien dat deze positieve ontwikkeling zich vooral aan de oost- en noordoostkant concentreerde.

**Figuur 3.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Alkmaar tussen 2008 en 2014**



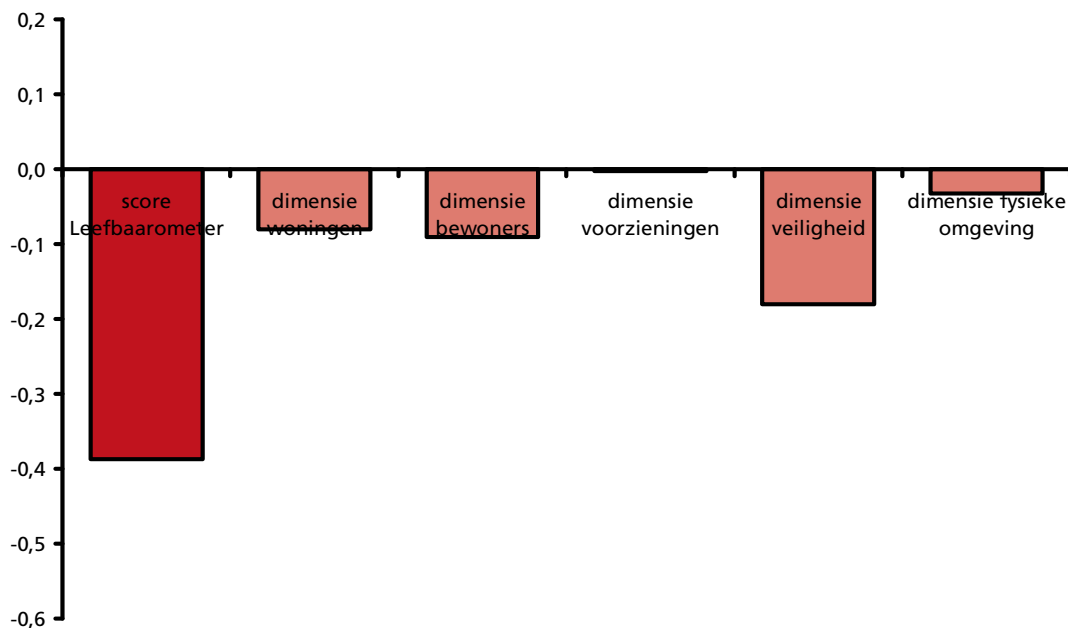
Door de positieve ontwikkelingen in Overdie is de achterstand ten opzichte van de rest van de stad verminderd (figuur 3.4). De verschillen blijven echter substantieel: tot ruim dertig procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde.

**Figuur 3.4: Achterstand van Overdie t.o.v. het stedelijk gemiddelde van Alkmaar in 2008 en in 2014**



Deze achterstand van Overdie ten opzichte van het gemiddelde van Alkmaar hangt voor een belangrijk deel samen met de lager dan gemiddelde score op de dimensie Veiligheid (figuur 3.5). Maar ook met de relatief ongunstige score op de dimensies Woningen en Bewoners.

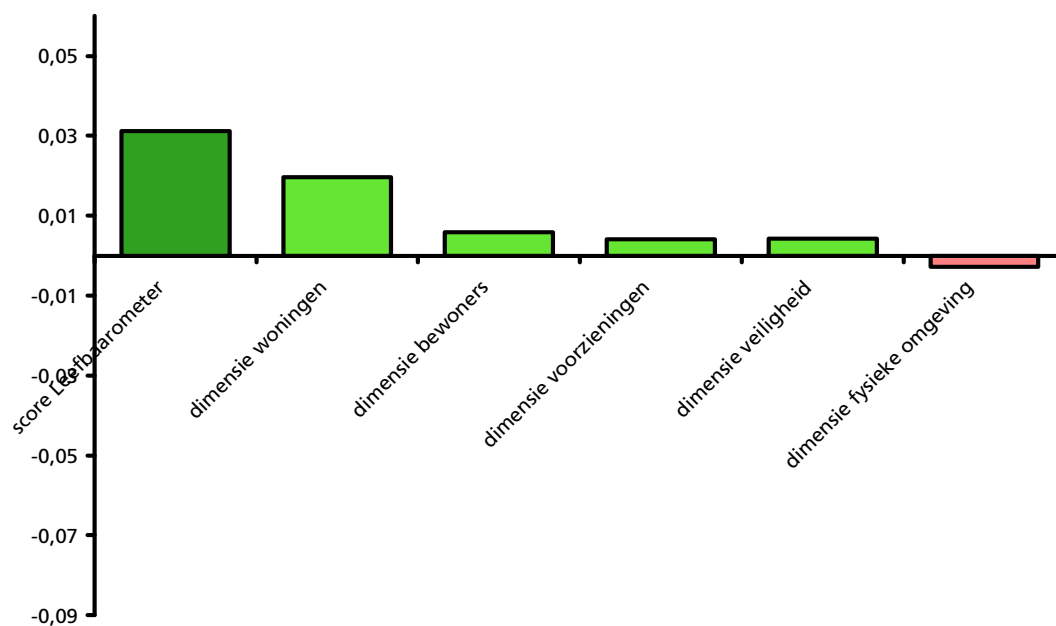
**Figuur 3.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Overdie (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



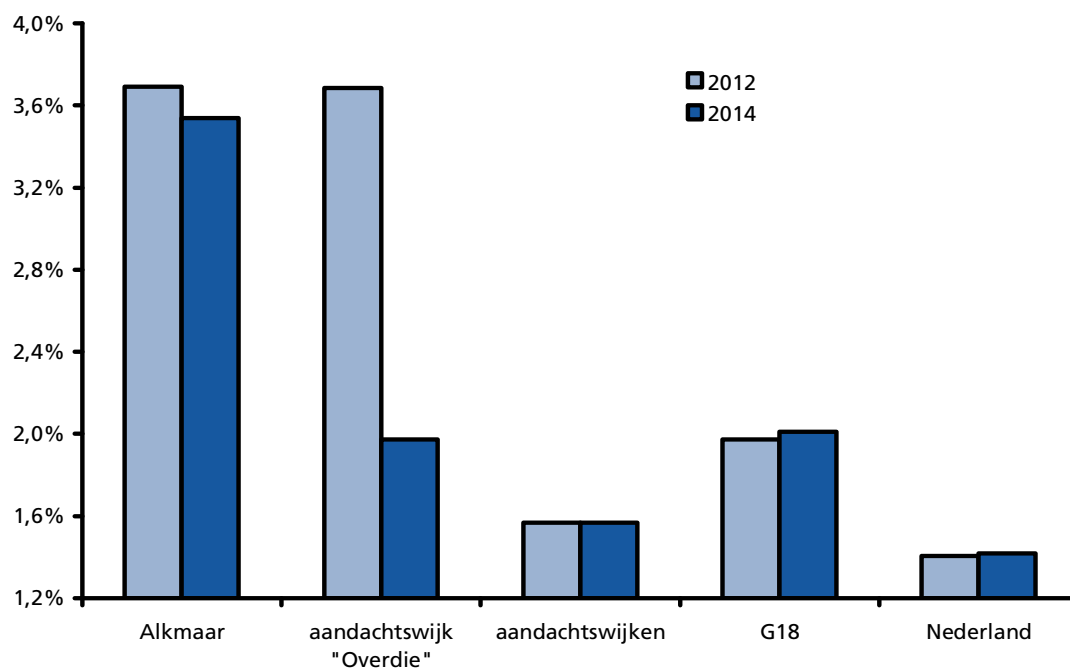
Tussen 2012 en 2014 is de leefbaarheid in Overdie verbeterd (figuur 3.6). Dat hangt vooral samen met een verbetering op de dimensie Woningen. Hiernaast heeft er een verbetering plaatsgevonden op de dimensies Bewoners, Voorzieningen en Veiligheid. Daarentegen was er sprake van een lichte verslechtering op de dimensie Fysieke omgeving.

De verbetering op de dimensie Woningen komt onder andere door een forse daling van het aantal kleine eengezinswoningen die gebouwd zijn tussen 1900 en 1945 (zie figuur 3.7). Tussen 2012 en 2014 is het aandeel van dit type woningen in Overdie met bijna de helft gedaald. Omdat dit type woningen in de Leefbaarometer een negatieve relatie heeft met de leefbaarheid in het model achter de Leefbaarometer leidt deze daling tot een verbetering op de dimensie Woningen.

**Figuur 3.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Overdie, 2012-2014**



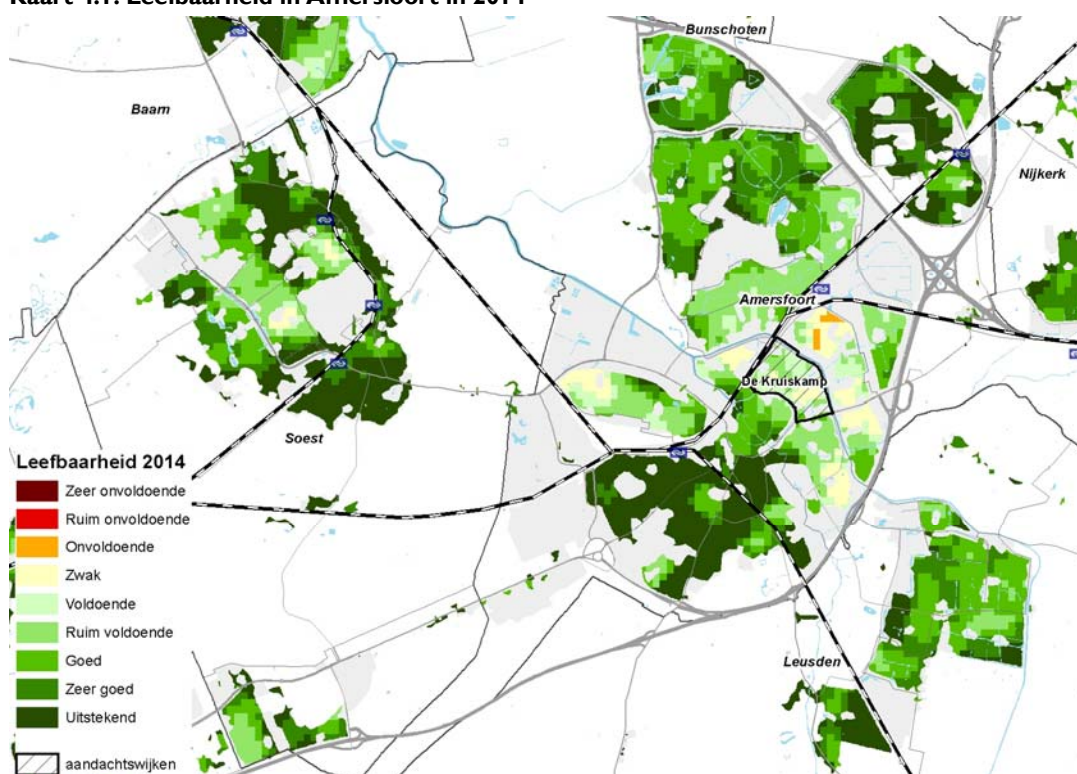
**Figuur 3.7 : Aandeel kleine (<80m2) eengezinswoningen uit de periode 1900-1945, 2012 en 2014**



## 4 AMERSFOORT

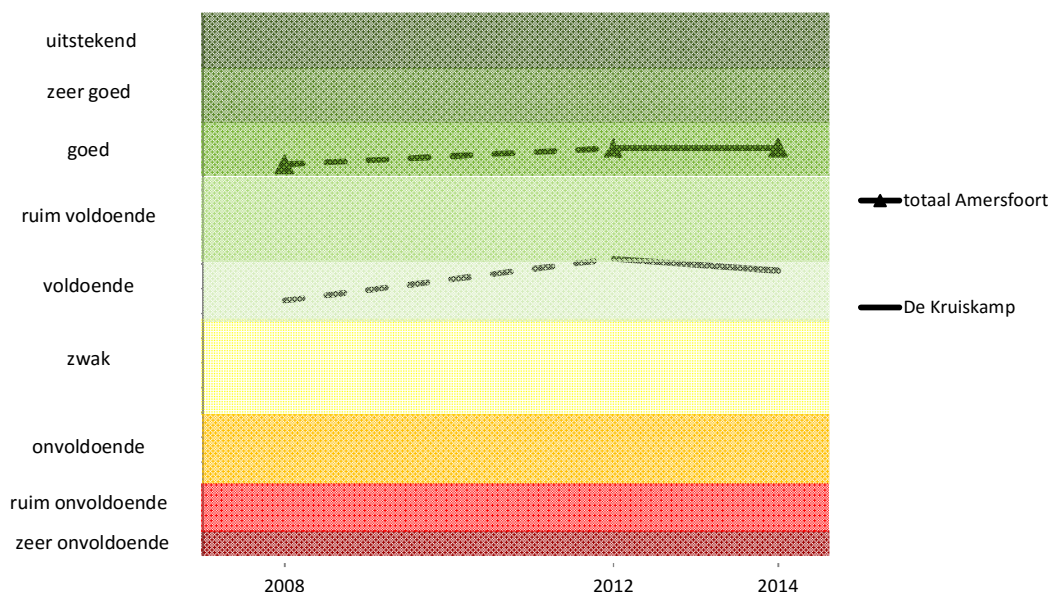
De wijze waarop de leefbaarheid in Amersfoort zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 4.1. In het algemeen scoort Amersfoort op leefbaarheid vrij hoog. Toch vallen ook wat verschillen in de gemeente op. Gebieden met een uitstekende leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als 'zwak' of 'onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Vooral het gebied ten noordoosten van De Kruiskamp - de wijk Liendert - valt op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 4.1: Leefbaarheid in Amersfoort in 2014**



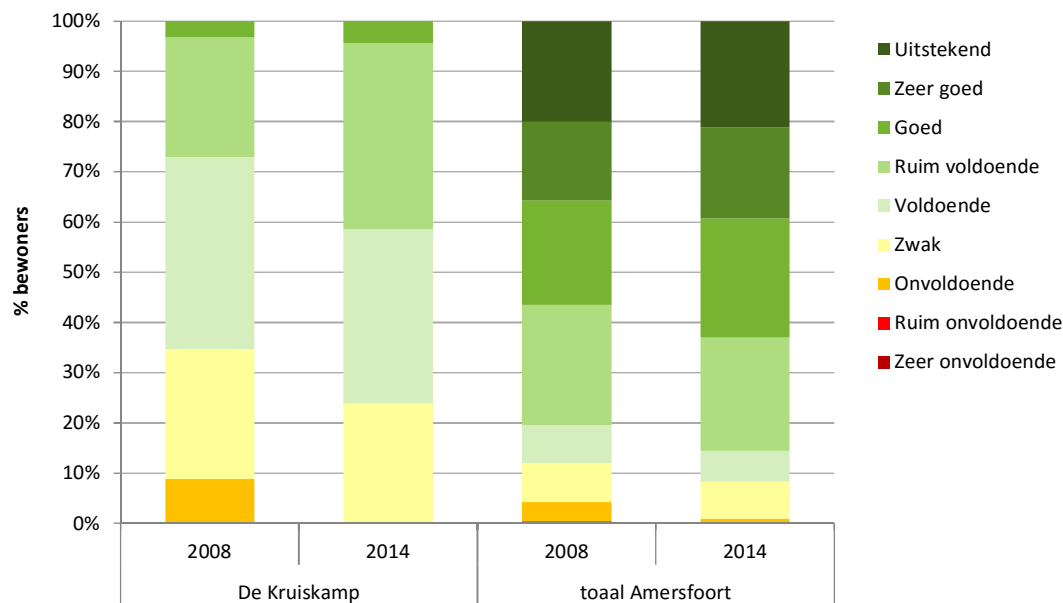
Sinds oktober 2012 is de wijk De Kruiskamp voor het ministerie 'aandachtswijk af'. Hoewel er nog verschillen zichtbaar zijn tussen De Kruiskamp en gebieden in het zuiden van Amersfoort, laat de wijk tussen 2008 en 2012 een sterk positieve ontwikkeling zien (figuur 4.1). Na 2012 is de leefbaarheid weer iets achteruitgegaan. De leefbaarheid in De Kruiskamp kan in 2014 worden getypeerd als 'voldoende'. De stad Amersfoort heeft sinds 2008 gemiddeld een gunstige ontwikkeling doorgemaakt, hoewel deze trend zich de laatste jaren lijkt te stabiliseren.

**Figuur 4.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in De Kruiskamp en Amersfoort**



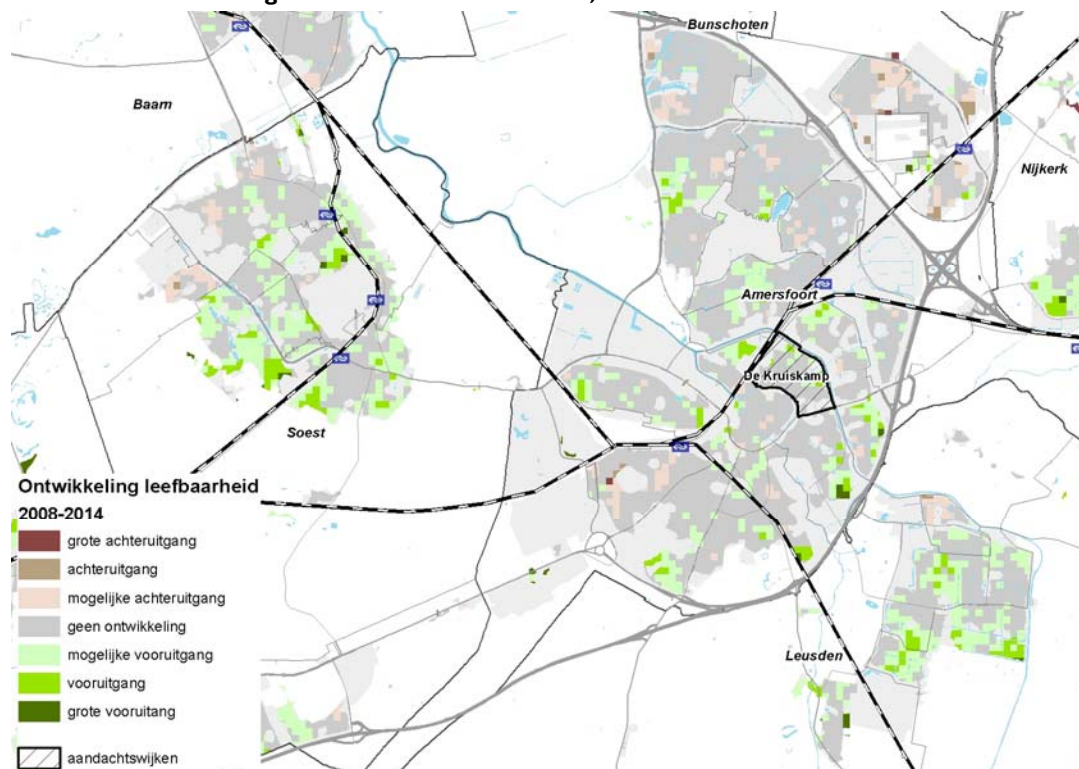
In figuur 4.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijk getoond. Daarin is te zien dat er in De Kruiskamp in 2014 geen deelgebieden meer zijn waar de leefbaarheid 'onvoldoende' is langs de lat van de Leefbaarometer. Vooral het aandeel bewoners van gebieden die 'ruim voldoende' scoren, is toegenomen. De gemiddelde leefbaarheid in De Kruiskamp is tussen 2008 en 2014 dus verbeterd.

**Figuur 4.2 Verdeling leefbaarheidsscores in De Kruiskamp en Amersfoort, 2008 en 2014**



Ook in Amersfoort als geheel is sprake van een verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer. In kaart 4.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan.

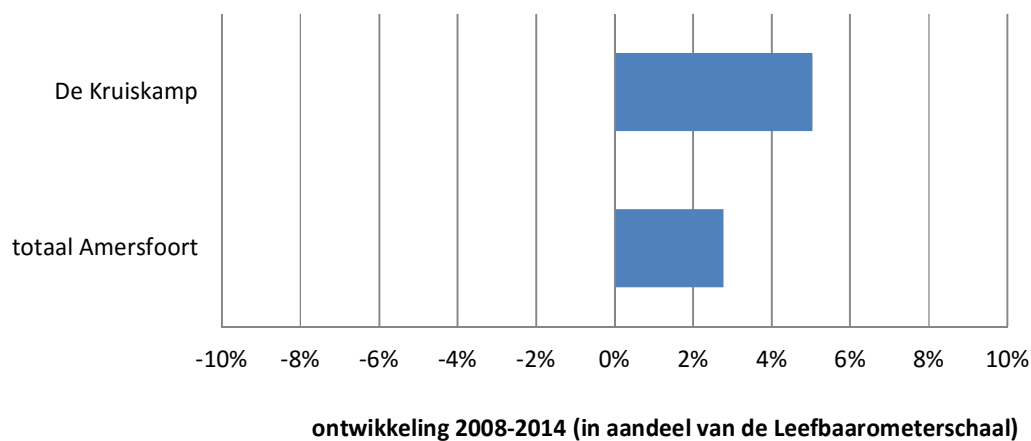
**Kaart 4.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Amersfoort, 2008-2014**



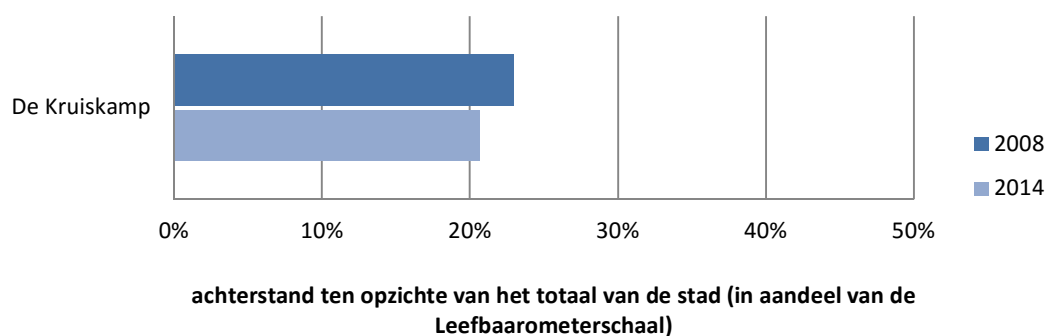
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 4.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid in De Kruiskamp positief geweest en zelfs gunstiger dan gemiddeld in Amersfoort.

Door de gemiddeld positieve ontwikkelingen in De Kruiskamp is de achterstand ten opzichte van de stad als totaal verminderd (figuur 4.4). De verschillen zijn er echter nog steeds en komen uit op ruim twintig procent ten opzichte van Amersfoort als geheel in 2014.

**Figuur 4.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in De Kruiskamp en Amersfoort tussen 2008 en 2014**

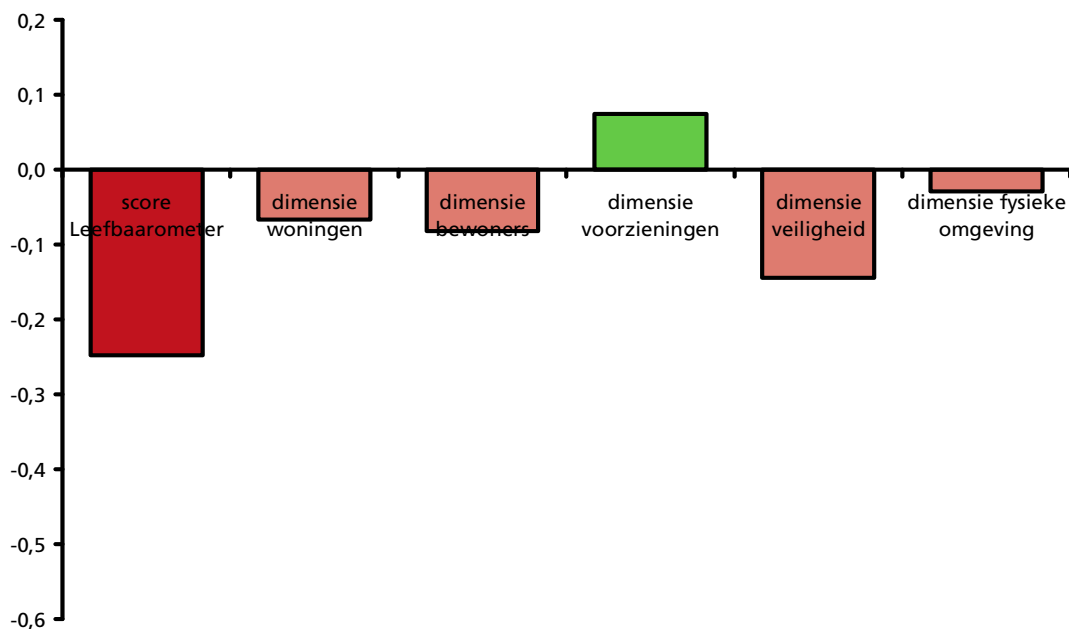


**Figuur 4.4: Achterstand van De Kruiskamp t.o.v. het stedelijk gemiddelde van Amersfoort in 2008 en in 2014**



De lager dan dan gemiddelde score van De Kruiskamp hangt vooral samen met de relatief ongunstige score op de dimensie Veiligheid (figuur 4.5). Op de dimensie Voorzieningen is de score juist beter dan het gemiddelde van Amersfoort.

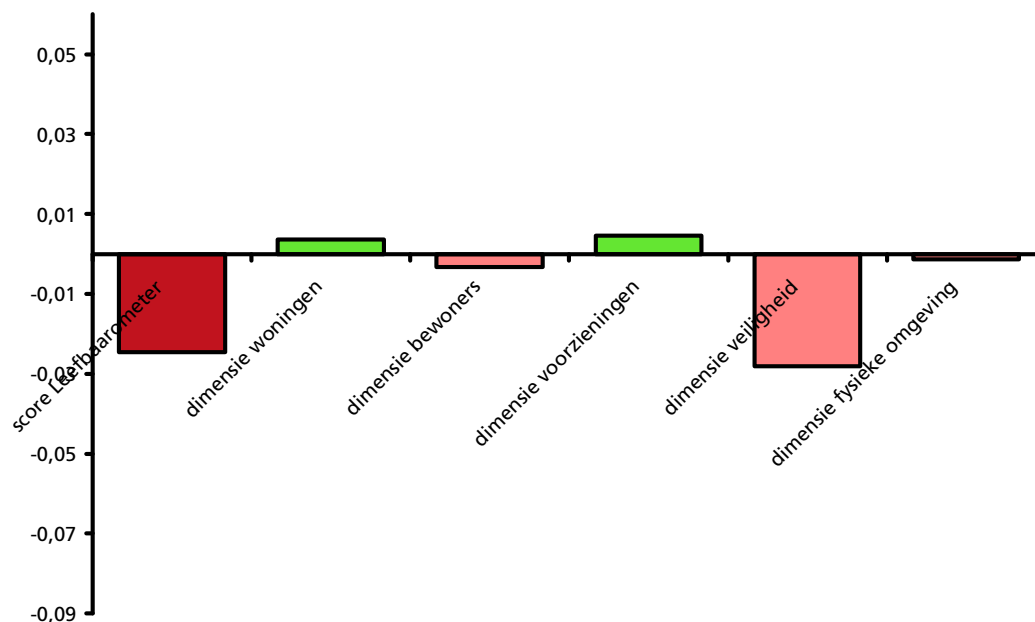
**Figuur 4.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in De Kruiskamp (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



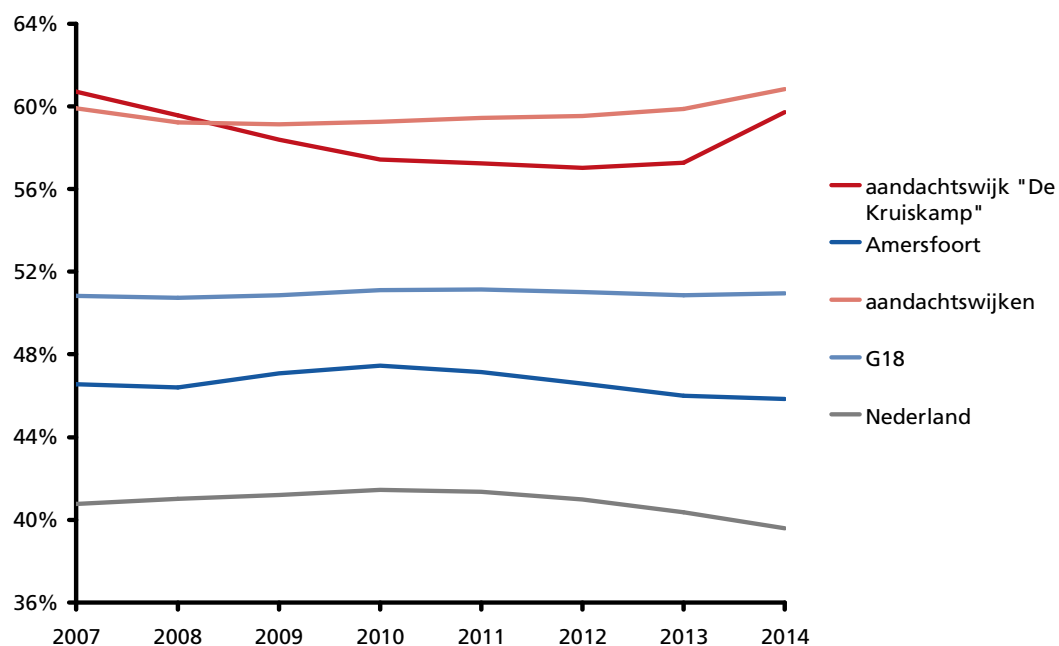
Figuur 4.6 laat de achtergronden zien van de (beperkte) minder gunstige ontwikkeling tussen 2012 en 2014. Uit de figuur blijkt dat dit vooral samenhangt met een verslechtering op de dimensie Veiligheid. Daartegenover staat een verbetering op de dimensies Woningen en Voorzieningen.

Deze verslechtering op de dimensie Veiligheid hangt onder andere samen met een toename van de mate van overlast (figuur 4.7). In De Kruiskamp is de mate van overlast tussen 2012 en 2014 toegenomen (vooral tussen 2013 en 2014) na een jarenlange periode van daling. Door deze toename is de mate van overlast inmiddels weer richting het gemiddelde van de aandachtswijken gegaan. In Amersfoort als geheel is de mate van overlast tussen 2012 en 2014 juist afgenomen, waardoor het verschil tussen De Kruiskamp en de stad als geheel is toegenomen op dit gebied.

**Figuur 4.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in De Kruiskamp, 2012-2014**



**Figuur 4.7: Ontwikkeling overlast (index overlast)**

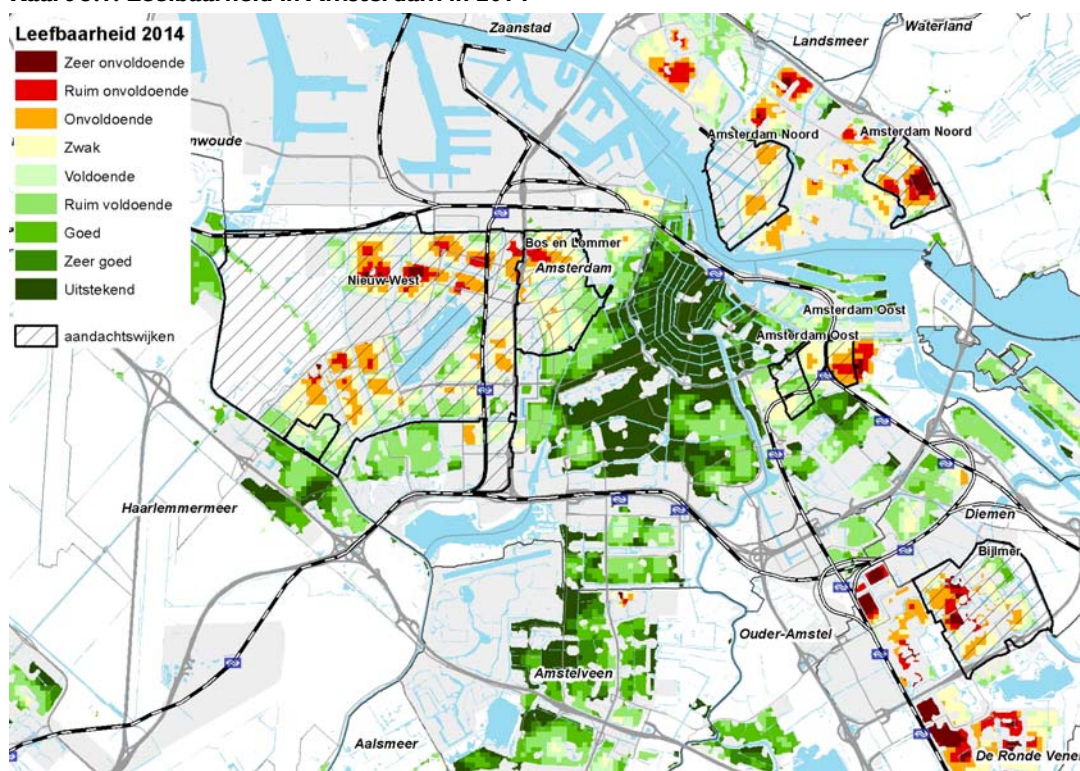


## 5 AMSTERDAM

Amsterdam heeft vijf aandachtswijken: Nieuw-West, Noord, Oost, Bos en Lommer en Bijlmer. De bijbehorende postcodegebieden staan in bijlage 2.

De wijze waarop de leefbaarheid in Amsterdam zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 5.1. Daarin valt op dat er grote verschillen zijn in de stad. Gebieden met een uitstekende leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als ‘zeer onvoldoende’ kan worden gekwalificeerd. Vooral het oostelijk deel van de aandachtswijk Amsterdam Noord valt in negatieve zin op, maar ook de Bijlmer, Oost, Nieuw-West, en de wijk Bos en Lommer vallen op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

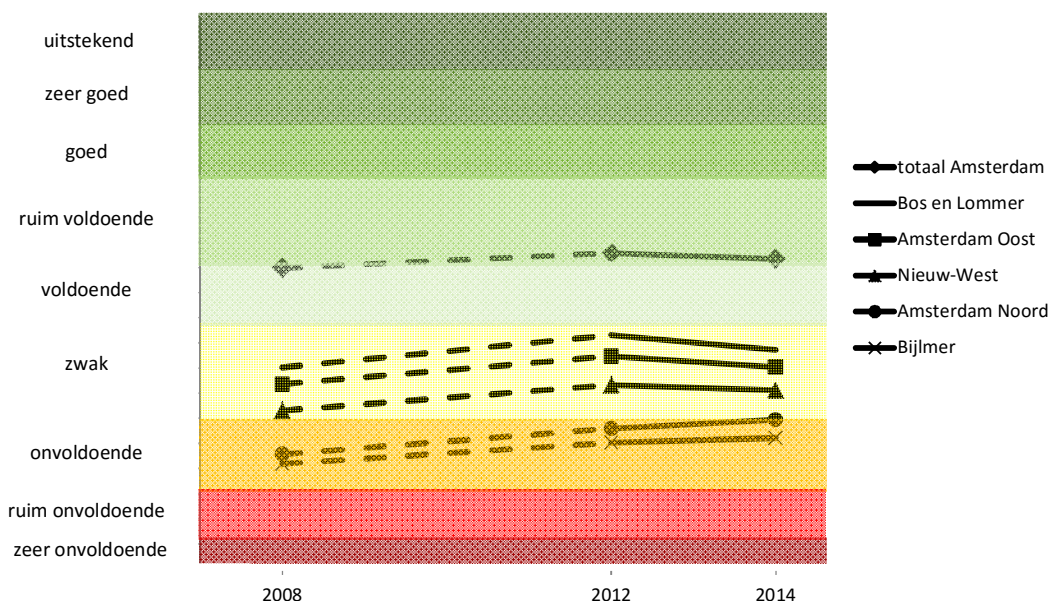
**Kaart 5.1: Leefbaarheid in Amsterdam in 2014**



Er zijn behoorlijke verschillen in gemiddelde leefbaarheid tussen de vijf aandachtswijken in Amsterdam (zie figuur 5.1). In twee aandachtswijken – de Bijlmer en in Amsterdam Noord – kon de leefbaarheid in 2008 als ‘onvoldoende’ worden getypeerd. In Amsterdam Noord is de score op de Leefbaarometer tussen 2008 en 2014 verbeterd en net op ‘zwak’ uitgekomen. Ook in de Bijlmer is de leefbaarheid de afgelopen jaren vooruitgegaan, maar deze wijk scoort nog steeds onvoldoende.

In de drie andere aandachtswijken – Nieuw-West, Oost en Bos en Lommer - was de gemiddelde leefbaarheid per wijk in 2014 als ‘zwak’ te typeren. De drie wijken hebben tussen 2008 en 2012 een gunstige ontwikkeling doorgemaakt, maar zijn tussen 2012 en 2014 weer iets teruggevallen. De positieve ontwikkeling tussen 2008 en 2012 is door die terugval in 2012-2014 echter niet geheel teniet gedaan.

**Figuur 5.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid per aandachtswijk in Amsterdam**

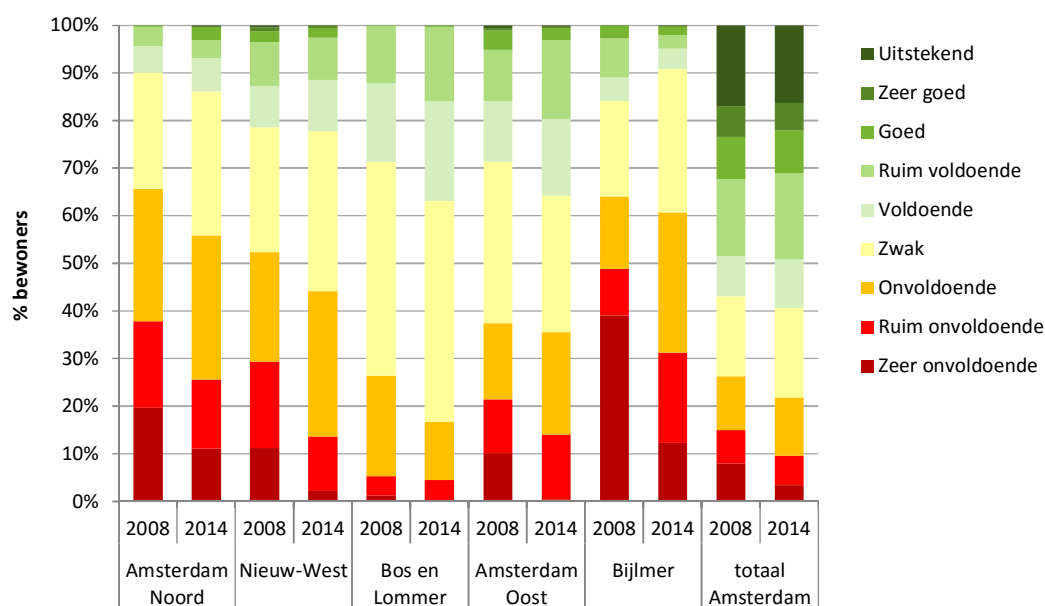


In figuur 5.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijken getoond. Daarin is te zien dat in alle Amsterdamse aandachtswijken het aandeel bewoners van gebieden die ‘zeer onvoldoende’ of ‘ruim onvoldoende’ scoren, is afgenomen. De leefbaarheidsscore is in alle aandachtswijken tussen 2008 en 2014 verbeterd. Verder blijkt dat - op de Bijlmer na - in elke wijk het aandeel mensen in de positieve leefbaarheidscategorie (groen) is toegenomen.

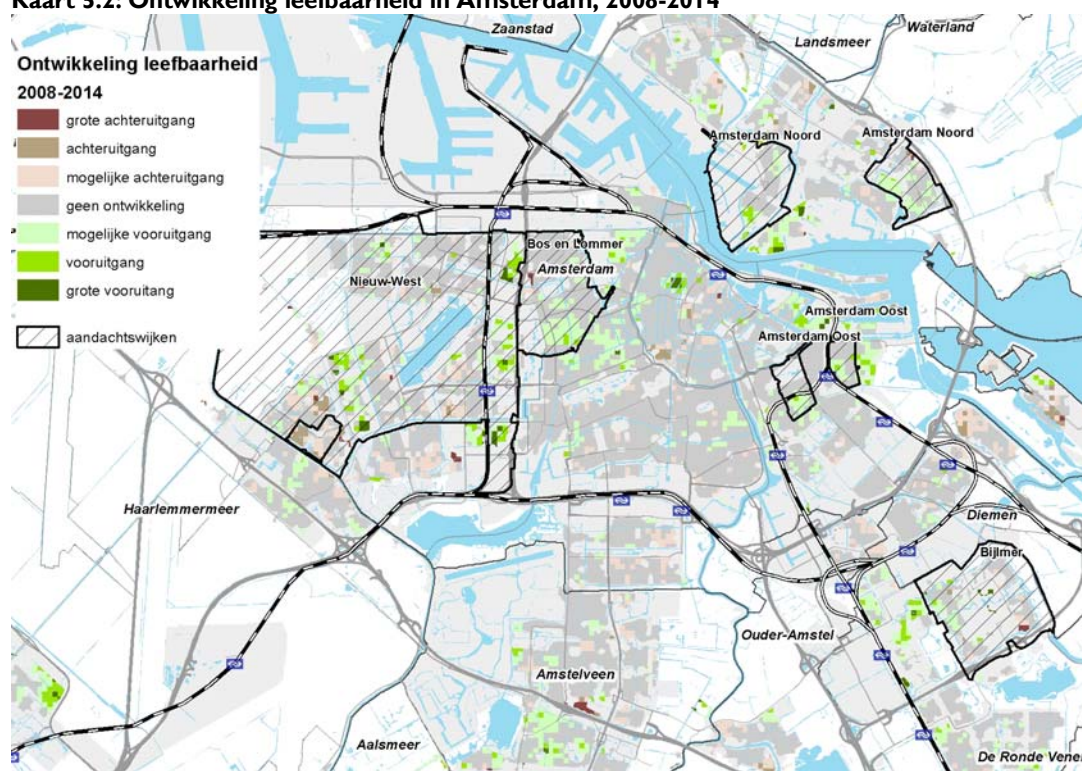
Ook in Amsterdam als geheel is sprake van een verbetering van de leefbaarheid. Bijna zestig procent van de bewoners woont in 2014 in een gebied met een leefbaarheid die minimaal ‘voldoende’ is, ten opzichte van ruim 55 procent in 2008.

In kaart 5.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat er een achteruitgang zichtbaar is in delen van wijken die nog steeds prima scoren (bijvoorbeeld Amsterdam Centrum). De aandachtswijken zijn, op een paar gebieden na, stabiel gebleven of hebben een licht positieve ontwikkeling doorgemaakt. Echter, in het deel van Nieuw-West dat niet als aandachtsgebied wordt getypeerd, is de leefbaarheid iets achteruitgegaan.

**Figuur 5.2 Verdeling leefbaarheidsscores per aandachtswijk in Amsterdam, 2008 en 2014**

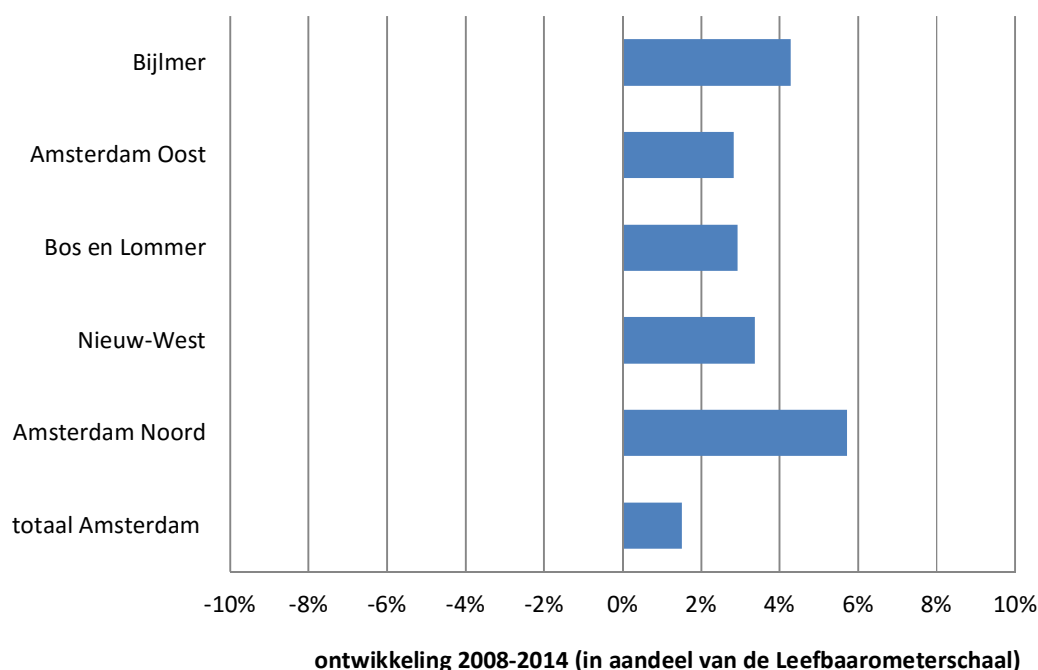


**Kaart 5.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Amsterdam, 2008-2014**



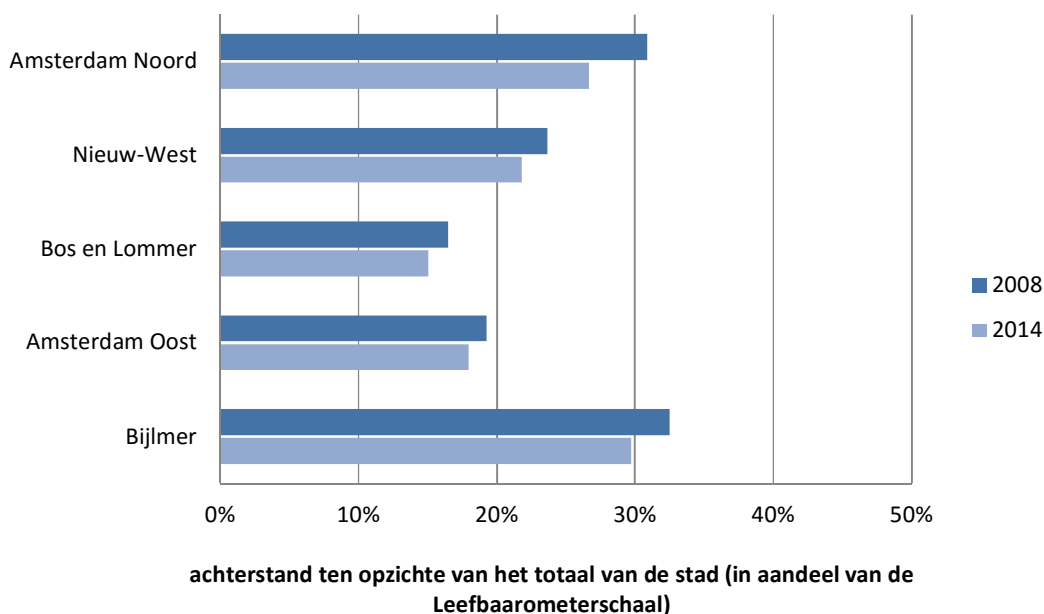
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 5.3. Relatief gezien is dan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken positief geweest en zelfs gunstiger dan gemiddeld in Amsterdam. Van de aandachtswijken was de ontwikkeling in Amsterdam Noord tussen 2008 en 2014 het meest positief. In kaart 5.2 is te zien dat deze vooruitgang zich vooral aan de zuidranden van die wijk concentreert. Na Amsterdam Noord heeft de grootste positieve ontwikkeling plaatsgevonden in de Bijlmer.

**Figuur 5.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Amsterdam tussen 2008 en 2014**



Door de positieve ontwikkelingen in de afgelopen jaren is voor alle Amsterdamse aandachtswijken de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde afgenomen (figuur 5.4). De verschillen variëren van dertig procent voor de Bijlmer – een aandachtswijk die tussen 2008 en 2014 een grote positieve ontwikkeling heeft laten zien – tot vijftien procent voor Bos en Lommer.

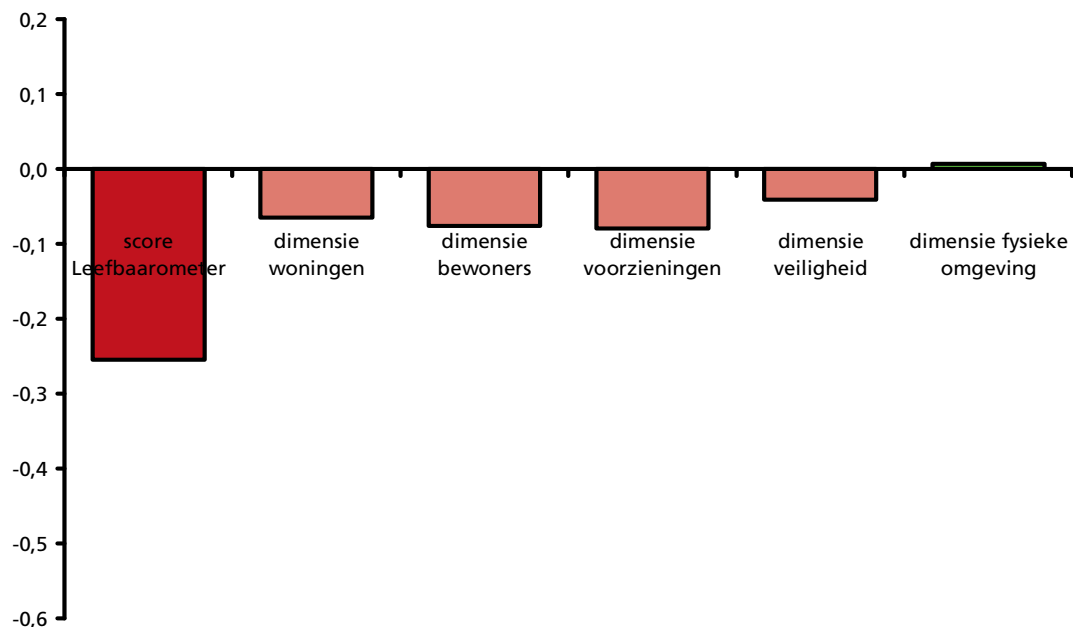
**Figuur 5.4: Achterstand van de aandachtswijken in Amsterdam t.o.v. het stedelijk gemiddelde in 2008 en in 2014**



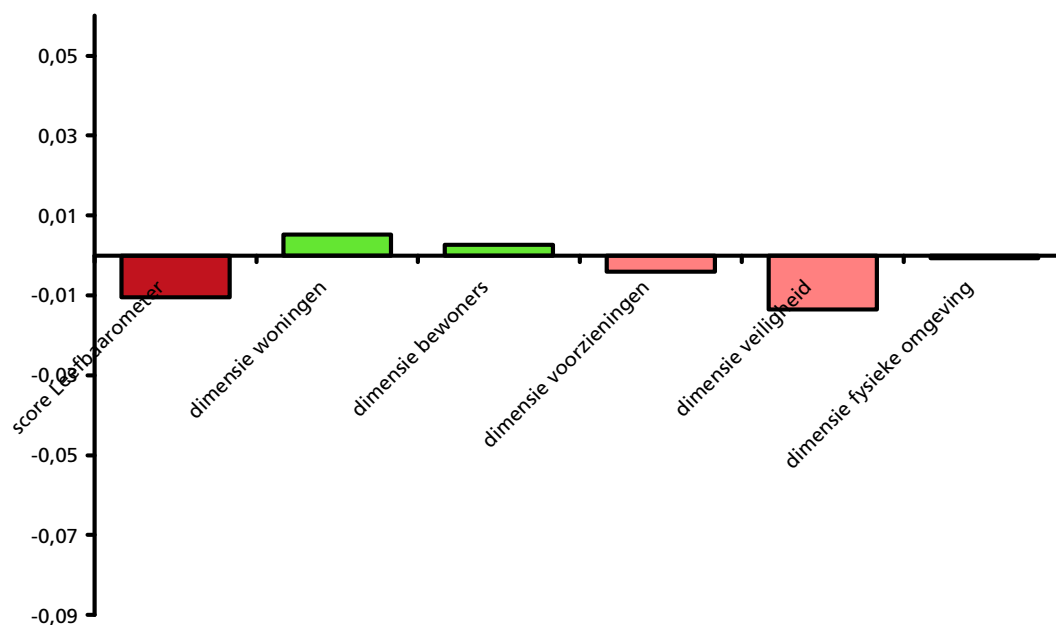
De relatief ongunstige leefbaarheidsscore van de Amsterdamse aandachtswijken als geheel ten opzichte van het gemiddelde van Amsterdam hangt samen met een ongunstige score op vier van de vijf dimensies: Woningen, Bewoners, Voorzieningen en Veiligheid (figuur 5.5). Alleen op de dimensie Fysieke omgeving is er sprake van een (iets) betere score dan het stedelijk gemiddelde.

De geconstateerde 'terugval' in de leefbaarheidsscore tussen 2012 en 2014 in de Amsterdamse aandachtswijken blijkt samen te hangen met een verslechtering op de dimensie Veiligheid, en in mindere mate ook op de dimensie Voorzieningen (figuur 5.6). Daar staat tegenover dat er sprake was van een verbetering op de dimensies Woningen en Bewoners.

**Figuur 5.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de aandachtswijken in Amsterdam (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



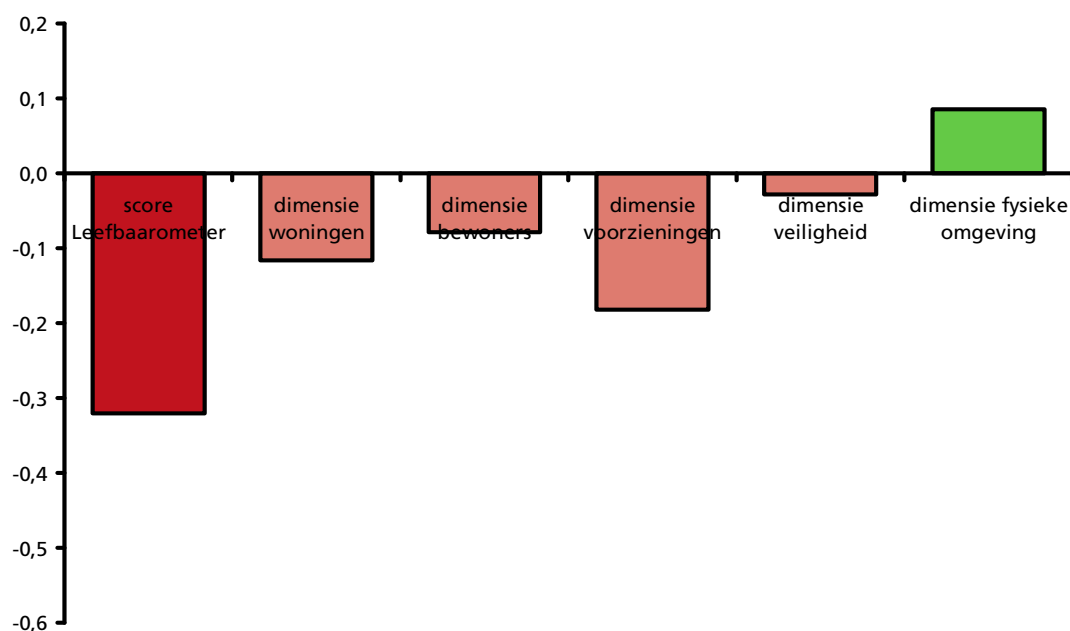
**Figuur 5.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Amsterdam, 2012-2014**



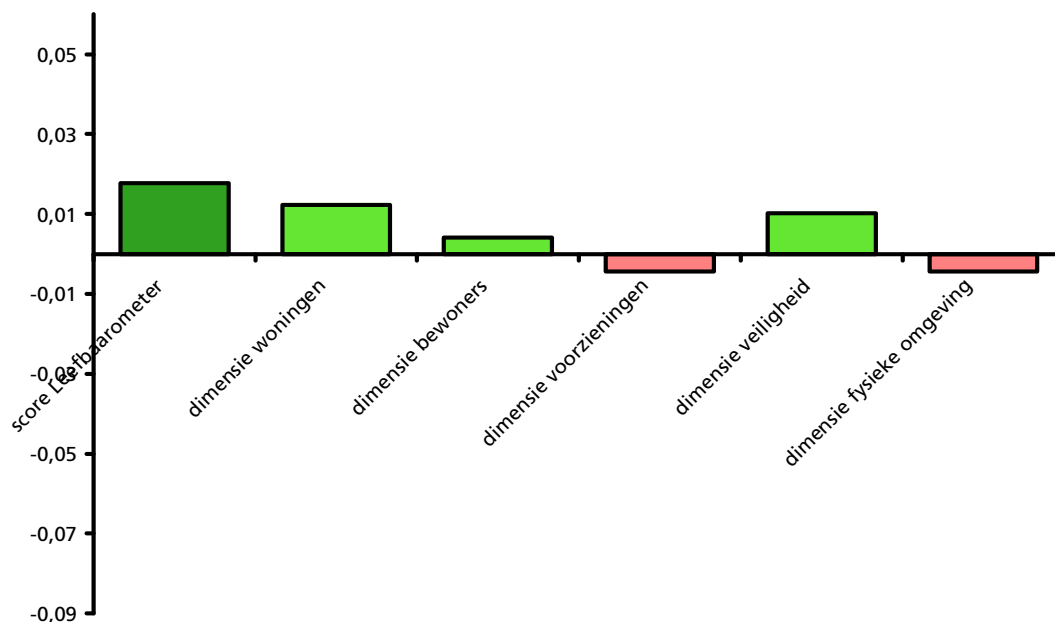
Tussen de verschillende aandachtswijken zijn er duidelijke verschillen (vergelijk figuur 5.7 tot en met 5.16). In Amsterdam Noord (figuur 5.7) hangt de lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore samen met een lager dan gemiddelde (t.o.v. Amsterdam) score op vier van de vijf dimensies (Woningen, Bewoners, Voorzieningen en Veiligheid). Hierbij is de (negatieve) bijdrage van de dimensie Voorzieningen het grootst, gevolgd door de dimensie Woningen en Bewoners.

Tussen 2012 en 2014 is de leefbaarheid in Amsterdam Noord (figuur 5.8) wel verbeterd, wat samenhangt met een betere score op de dimensie Woningen en Veiligheid. Hiernaast is er ook sprake geweest van een verbetering van de score op de dimensie Bewoners. Op de andere twee dimensies (Voorzieningen en Fysieke omgeving) is er sprake van een (lichte) verslechtering.

**Figuur 5.7: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Amsterdam Noord (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



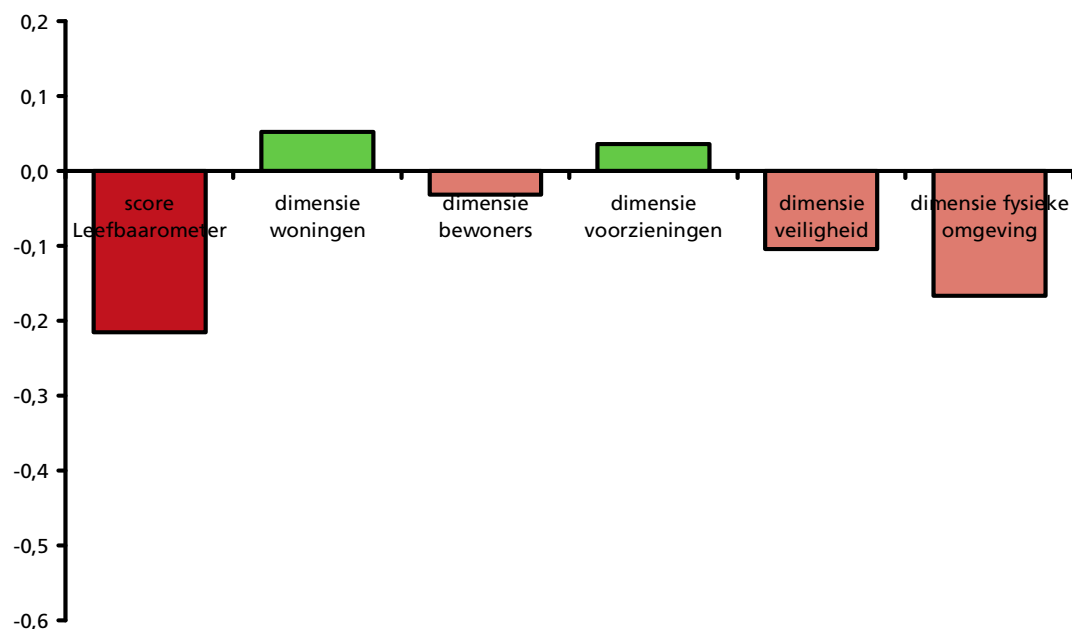
**Figuur 5.8: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Amsterdam Noord, 2012-2014**



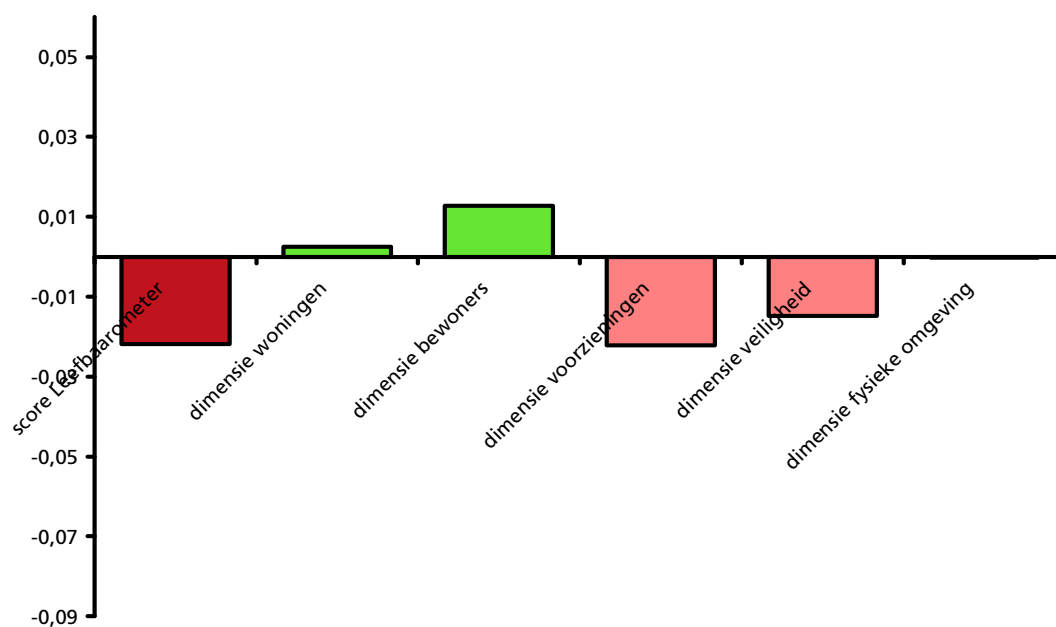
De lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore van Amsterdam Oost (figuur 5.9) blijkt vooral samen te hangen met een relatief ongunstige score op de dimensie Veiligheid en Fysieke omgeving. Daarnaast is er ook sprake van een licht ongunstige score op de dimensie Bewoners. Op de dimensies Woningen en Voorzieningen scoort Amsterdam Oost juist bovengemiddeld.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake geweest van een verslechtering van de leefbaarheid in Amsterdam Oost (figuur 5.10). Dit is vooral te wijten aan een verslechtering op de dimensies Veiligheid en Voorzieningen. Daar staan weliswaar verbeteringen op de dimensies Bewoners en (in mindere mate) Woningen tegenover, maar deze zijn niet groot genoeg om de achteruitgang op de verslechterende dimensies te compenseren.

**Figuur 5.9: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Amsterdam Oost (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



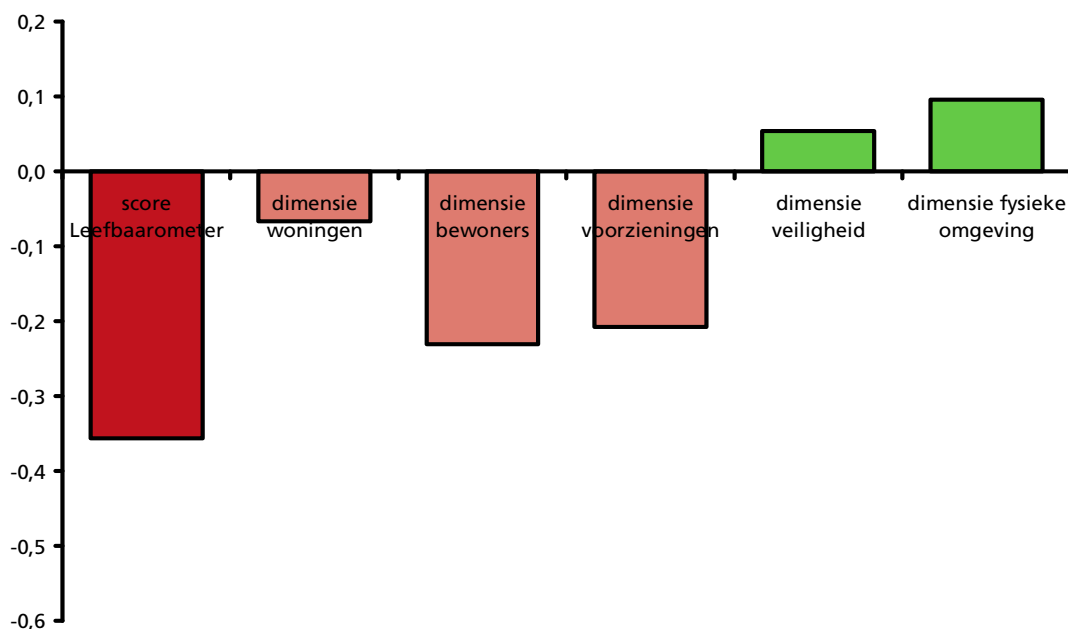
**Figuur 5.10: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Amsterdam Oost, 2012-2014**



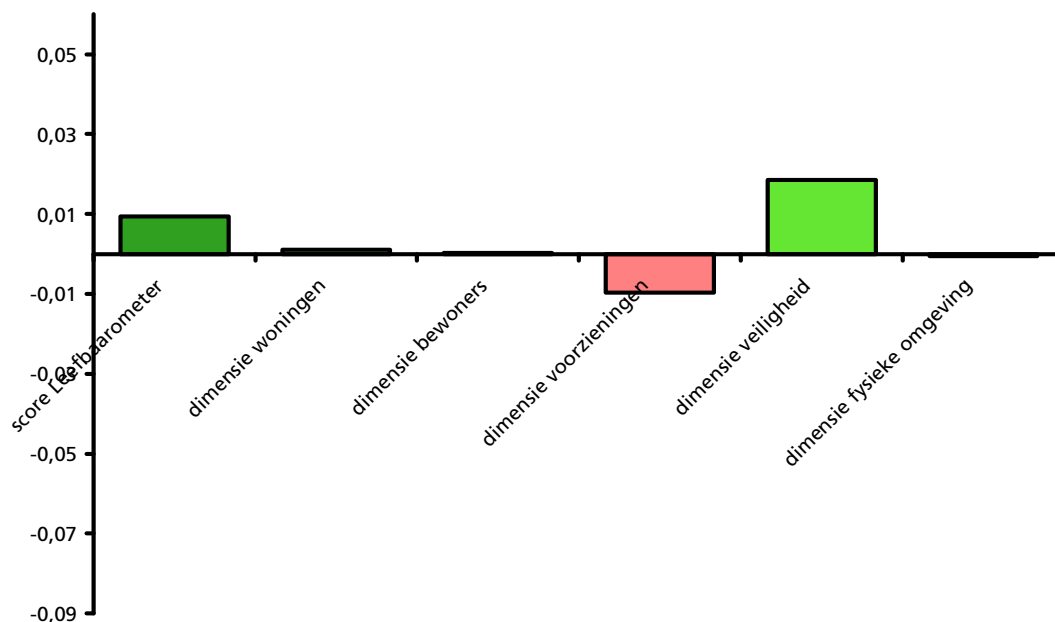
De Bijlmer (figuur 5.11) heeft een lager dan gemiddelde score op de dimensies Bewoners en Voorzieningen, en in mindere mate Woningen, waardoor de leefbaarheidsscore lager is dan gemiddeld. Op de dimensies Veiligheid en Fysieke omgeving is er daarentegen sprake van een bovengemiddelde score. Hiermee is de Bijlmer de enige aandachtswijk in Amsterdam die op de dimensie Veiligheid beter scoort dan het stedelijk gemiddelde.

Tussen 2012 en 2014 is er op de dimensie Veiligheid sprake geweest van een verbetering, die bijdraagt een hogere leefbaarheidsscore van de Bijlmer (figuur 5.12). Op de andere dimensies is er in deze periode sprake van kleinere verbeteringen (zoals bij Woningen) of verslechteringen (Voorzieningen).

**Figuur 5.11: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de Bijlmer (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



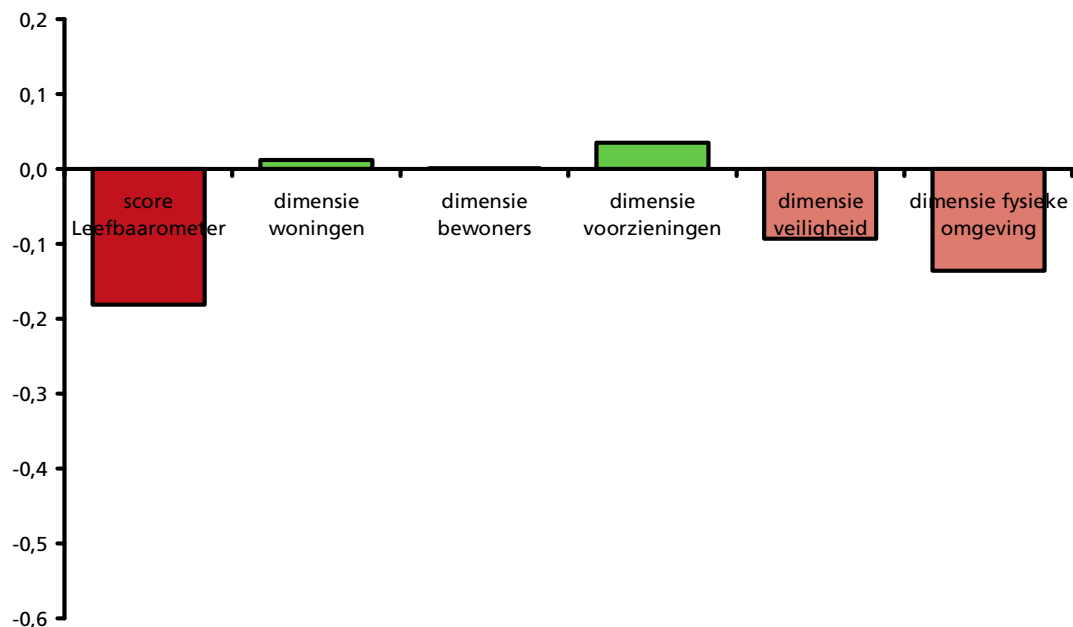
**Figuur 5.12: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de Bijlmer, 2012-2014**



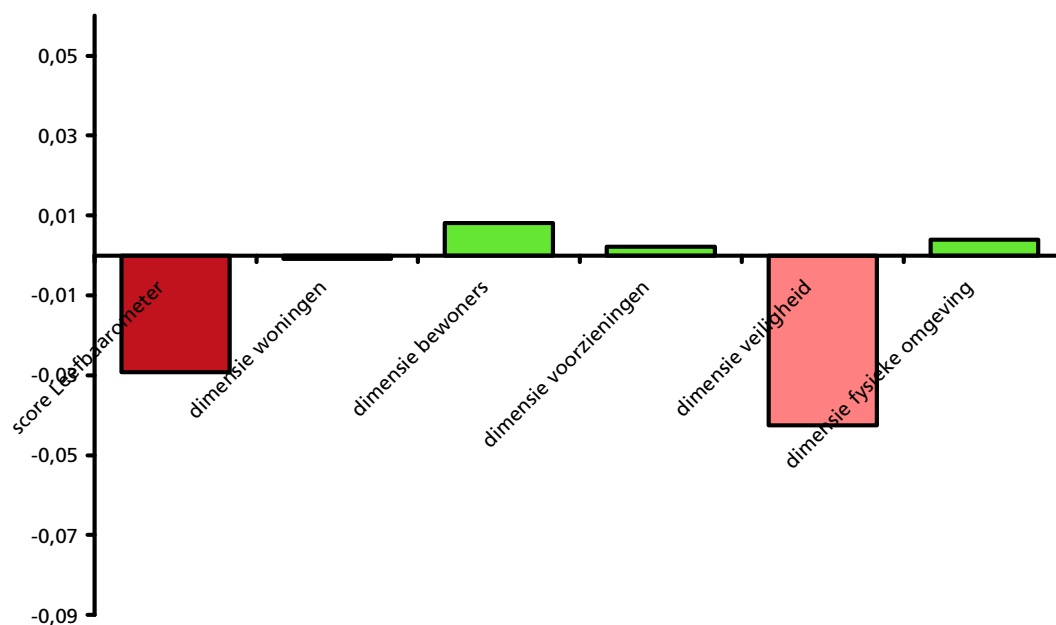
De wijk Bos en Lommer (figuur 5.13) is haast het 'spiegelbeeld' van de Bijlmer. De lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore van deze wijk hangt vooral samen met de relatief ongunstige score op de dimensies Veiligheid en Fysieke omgeving. Op de dimensies Voorzieningen en Woningen is er juist sprake van een bovengemiddelde score.

Ook als het gaat om de veranderingen tussen 2012 en 2014 is er sprake van een tegenovergestelde ontwikkeling dan in de Bijlmer. In Bos en Lommer is er juist sprake van een verslechtering op de dimensie Veiligheid en op verbeteringen op de dimensies Bewoners, Voorzieningen en Fysieke omgeving. In zijn totaliteit is er sprake van een achteruitgang van de leefbaarheidsscore tussen 2012 en 2014 (figuur 5.14).

**Figuur 5.13: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Bos en Lommer (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



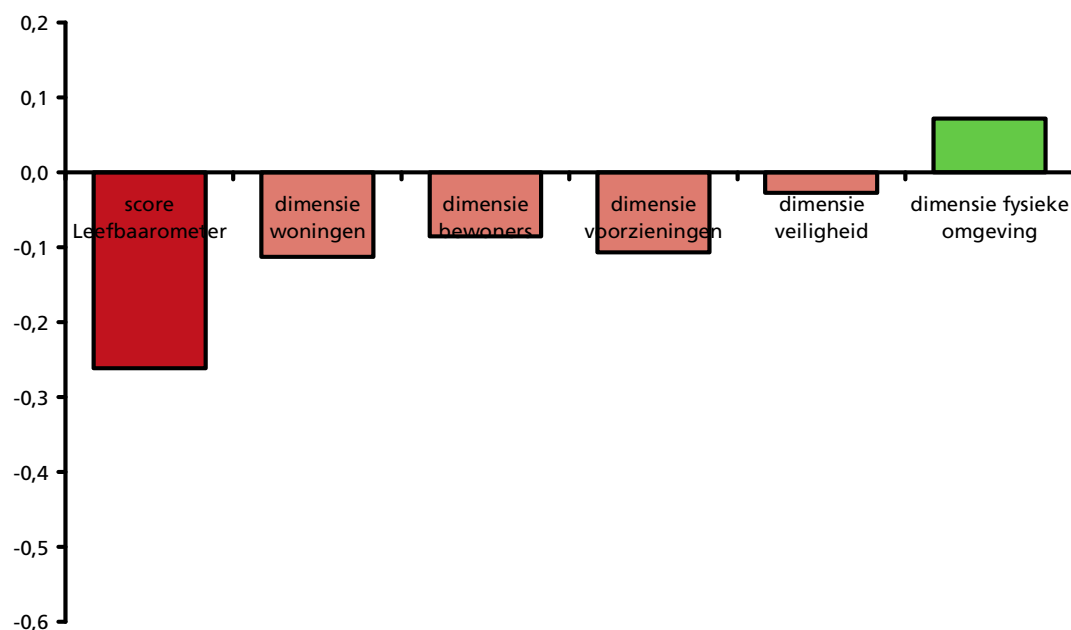
**Figuur 5.14: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Bos en Lommer, 2012-2014**



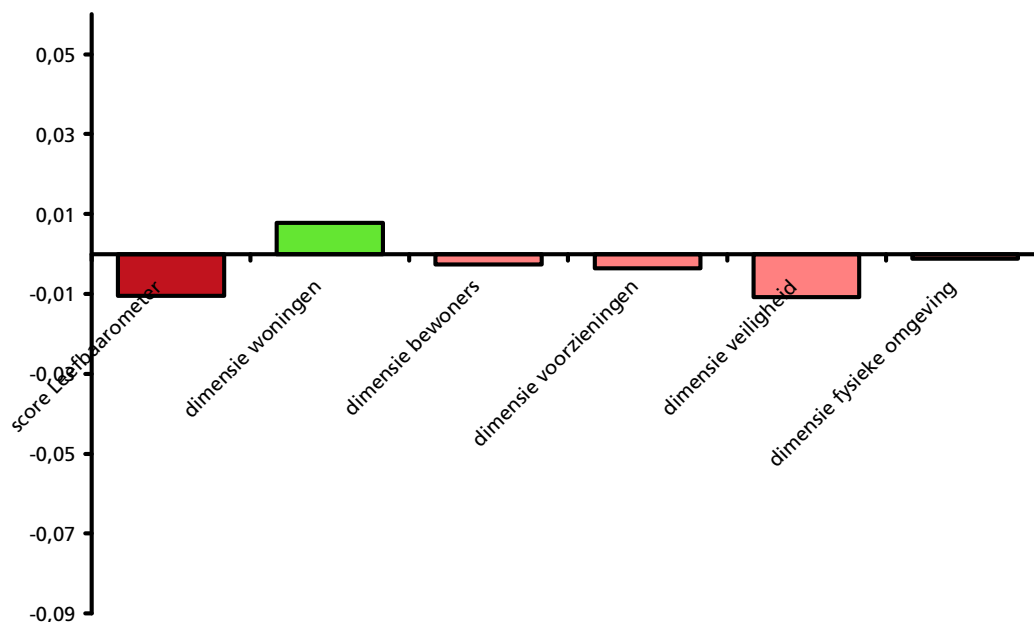
De lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore van Nieuw-West hangt vooral samen met de lager dan de gemiddelde scores op de dimensies Woningen, Bewoners en Voorzieningen (figuur 5.15). Daarnaast is er ook sprake van een lager dan gemiddelde score op de dimensie Veiligheid. Op de dimensie Fysieke omgeving is er juist sprake van een bovengemiddelde score.

In Nieuw-West is er sprake van een (lichte) verslechtering van de leefbaarheid tussen 2012 en 2014 (figuur 5.16). Weliswaar is er een verbetering op de dimensie Woningen, maar deze weegt niet op tegen de verslechtering van de wijk op de andere dimensies. De verslechtering op de dimensie Veiligheid hangt het sterkst samen met de achteruitgang van de leefbaarheid.

**Figuur 5.15: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Nieuw-West (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



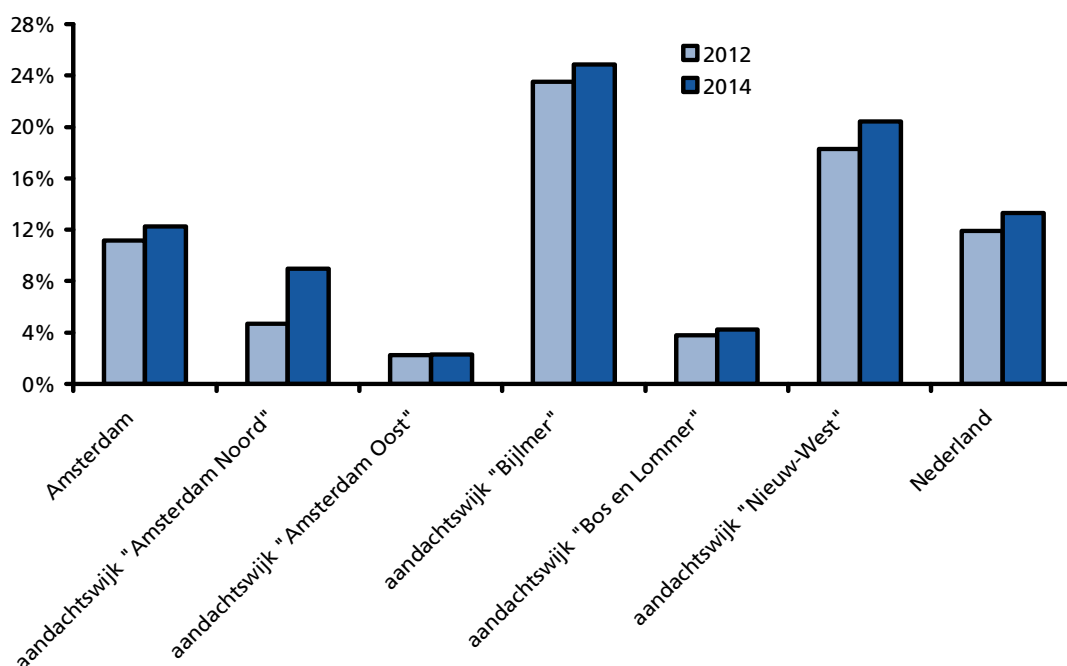
**Figuur 5.16: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Nieuw-West, 2012-2014**



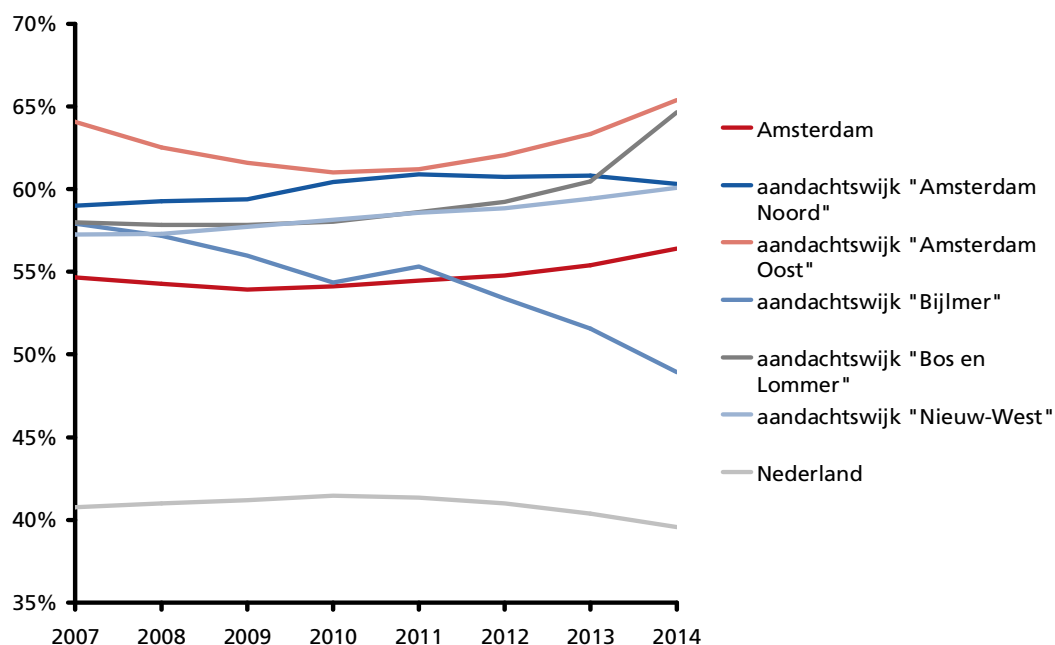
De relatief goede ontwikkeling op de dimensie Woningen in veel Amsterdamse aandachtswijken is te relateren aan nieuwbouw – hetgeen onder andere naar voren komt in de verandering in het aandeel woningen gebouwd na het jaar 2000. Tussen 2012 en 2014 is dat aandeel vooral toegenomen in Amsterdam Noord en Nieuw-West en in iets mindere mate ook in de Bijlmer (figuur 5.17). In Bos en Lommer en Oost is er niet of nauwelijks sprake van een toename.

Ook op het gebied van overlast (één van de indicatoren met een relatief grote bijdrage in de dimensie Veiligheid) is er sprake van een uiteenlopende ontwikkeling in de verschillende Amsterdamse aandachtswijken (figuur 5.18). De mate van overlast daalt al een aantal jaren op rij in de Bijlmer en tussen 2012 en 2014 is er ook in Amsterdam Noord sprake van een daling. Daar staat tegenover dat de overlast in Bos en Lommer en Oost in dezelfde periode fors is toegenomen en, in mindere mate, ook in Nieuw-West.

**Figuur 5.17: Ontwikkeling aandeel woningen gebouwd na 2000**



**Figuur 5.18: Ontwikkeling overlast (index overlast)**

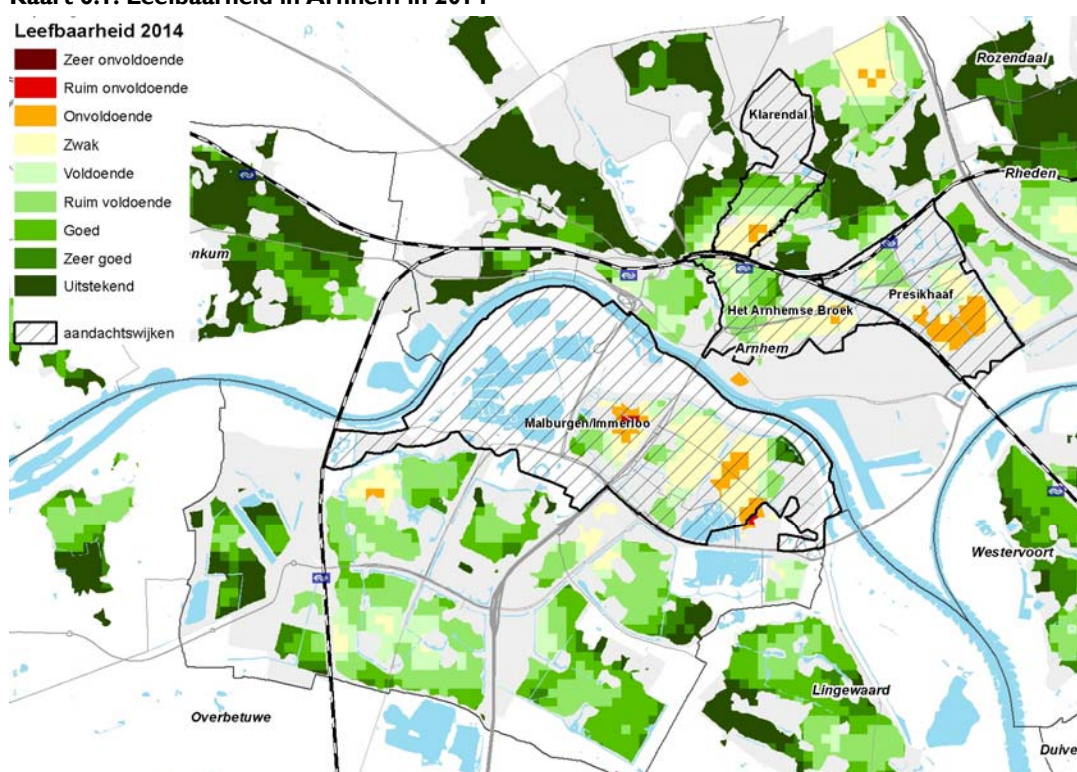




## 6 ARNHEM

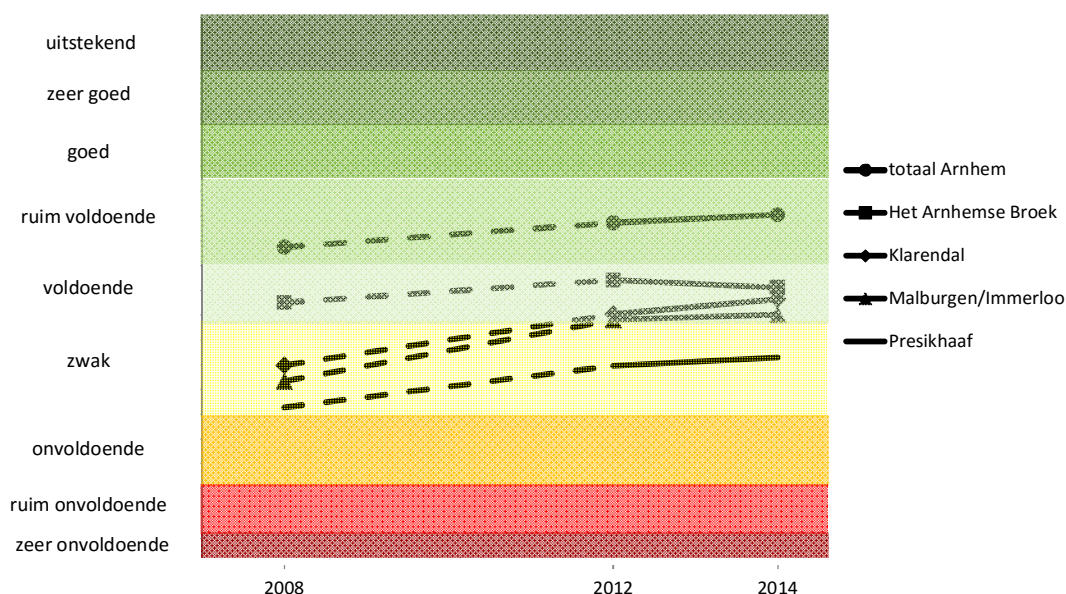
De wijze waarop de leefbaarheid in Arnhem zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 6.1. Daarin valt op dat er vrij grote verschillen zijn in de stad. Gebieden met een uitstekende leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als 'onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Vooral de aandachtswijk Presikhaaf valt op - maar ook delen van de aandachtswijken Malburgen/Immerloo, Klarendal en Het Arnhemse Broek vallen op - door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 6.1: Leefbaarheid in Arnhem in 2014**



De vier aandachtswijken in Arnhem verschillen in de gemiddelde leefbaarheid en hebben zich ook niet gelijk ontwikkeld (figuur 6.1). In de aandachtswijken Malburgen/Immerloo en Klarendal is de leefbaarheid verbeterd van 'zwak' in 2008 naar 'voldoende' in 2014. In Het Arnhemse Broek heeft de leefbaarheid zich tussen 2008 en 2012 gunstig ontwikkeld. Na 2012 is een lichte terugval te zien. In Presikhaaf is de leefbaarheid duidelijk verbeterd tussen 2008 en 2014, maar nog steeds 'zwak'.

**Figuur 6.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid per aandachtswijk in Arnhem**

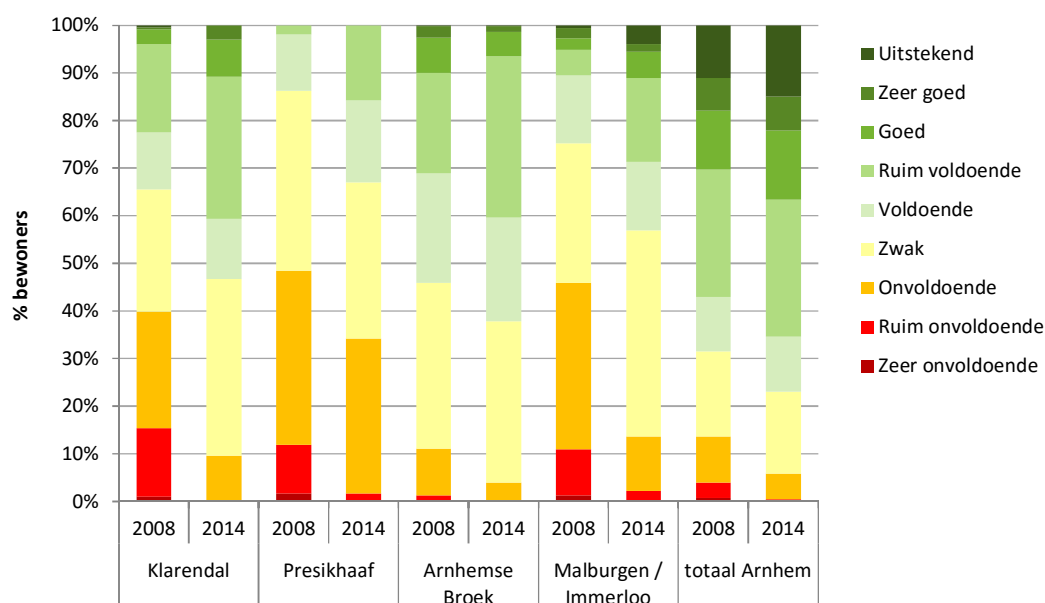


In figuur 6.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijken getoond. Daarin is te zien dat in alle wijken de leefbaarheid verbeterd is langs de lat van de Leefbaarometer. Met name in Klarendal en Malburgen/Immerloo is het aandeel bewoners van gebieden die ‘zeer onvoldoende’ tot ‘onvoldoende’ scores fors verminderd. Dit komt overeen met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid tussen 2008 en 2014.

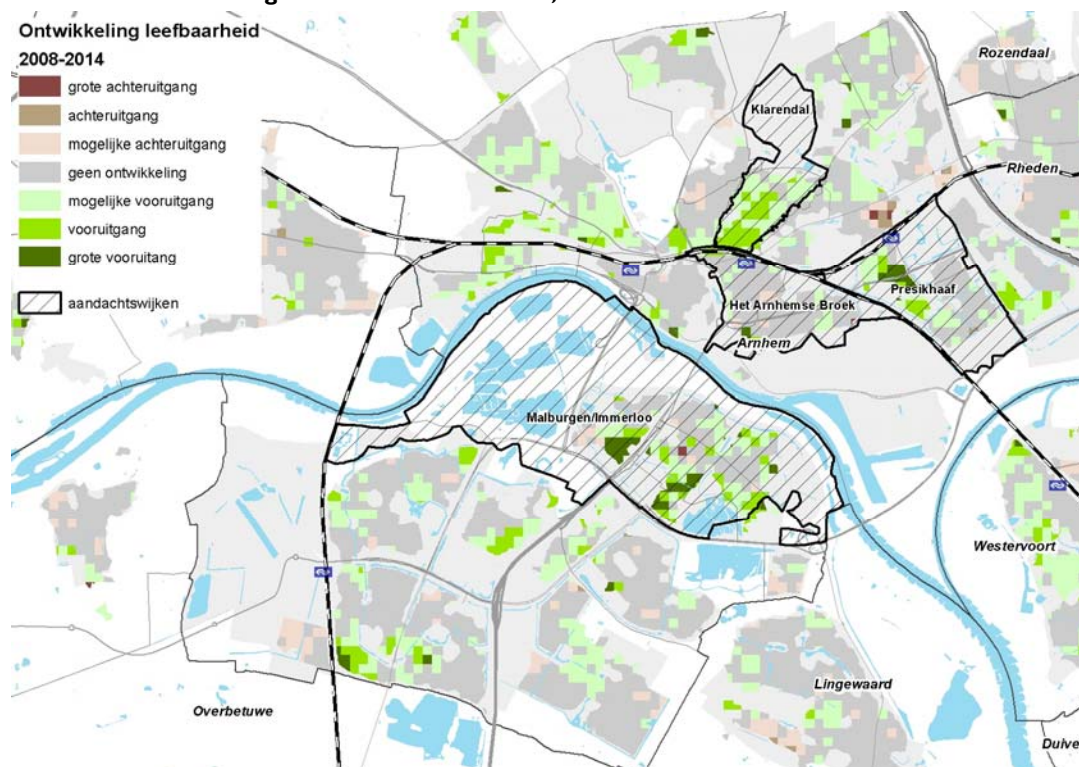
De wijk Malburgen/Immerloo heeft meer variatie in leefbaarheidsscores. Daar zijn in 2014 gebieden te vinden waar de leefbaarheid ‘uitstekend’ is, maar ook delen met een ‘ruim onvoldoende’ leefbaarheid. Ook in Presikhaaf zijn gebieden te vinden waar de leefbaarheid ruim onvoldoende is. In beide aandachtswijken is dat aandeel echter flink afgenomen ten opzichte van 2008.

Ook in Arnhem als geheel is sprake van een verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer. In kaart 6.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Ook hier is duidelijk de positieve ontwikkeling in Malburgen/Immerloo en Klarendal te zien. Daarnaast valt op dat de achteruitgang zich voornamelijk voordoet in wijken die nog steeds prima scores, zoals in Plattenburg – ten noorden van Presikhaaf. De wijken die in 2014 onvoldoende of zwak scoren, hebben tussen 2008 en 2014 in het algemeen niet of nauwelijks een negatieve ontwikkeling doorgemaakt.

**Figuur 6.2 Verdeling leefbaarheidsscores per aandachtswijk in Arnhem, 2008 en 2014**

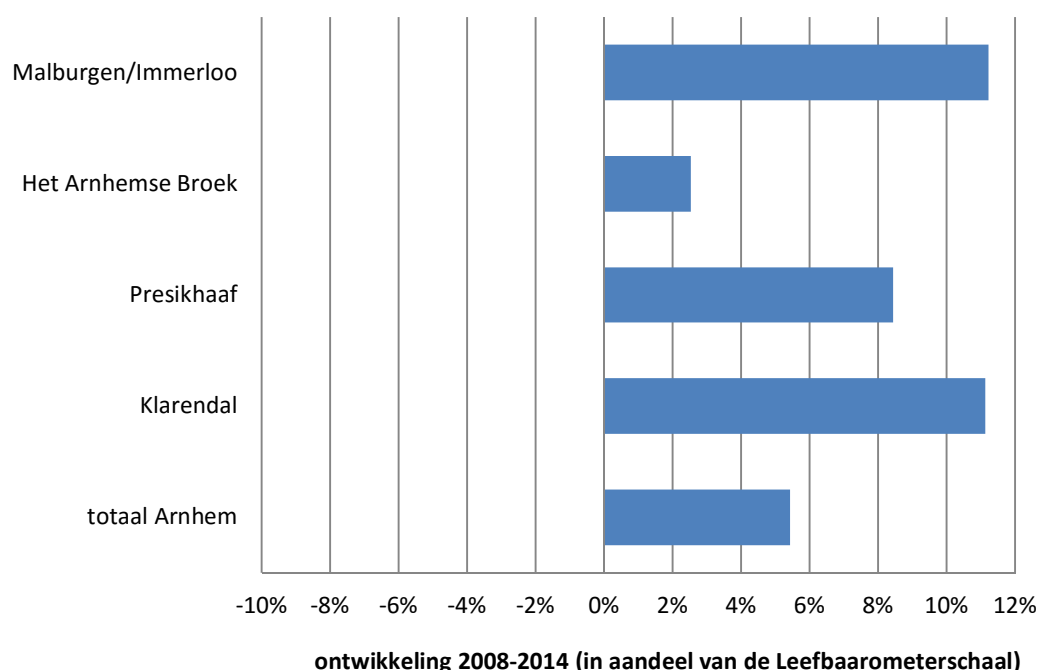


**Kaart 6.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Arnhem, 2008-2014**



Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 6.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid in alle aandachtswijken tussen 2008 en 2014 (zeer) positief geweest. De ontwikkeling in Het Arnhemse Broek is als enige wijk minder positief geweest dan de ontwikkeling in Arnhem als geheel. Klarendal en Malburgen/Immerloo hebben tussen 2008 en 2014 de meest positieve ontwikkeling doorgemaakt van ‘zwak’ naar ‘voldoende’. De positieve ontwikkeling in Presikhaaf is ook groot.

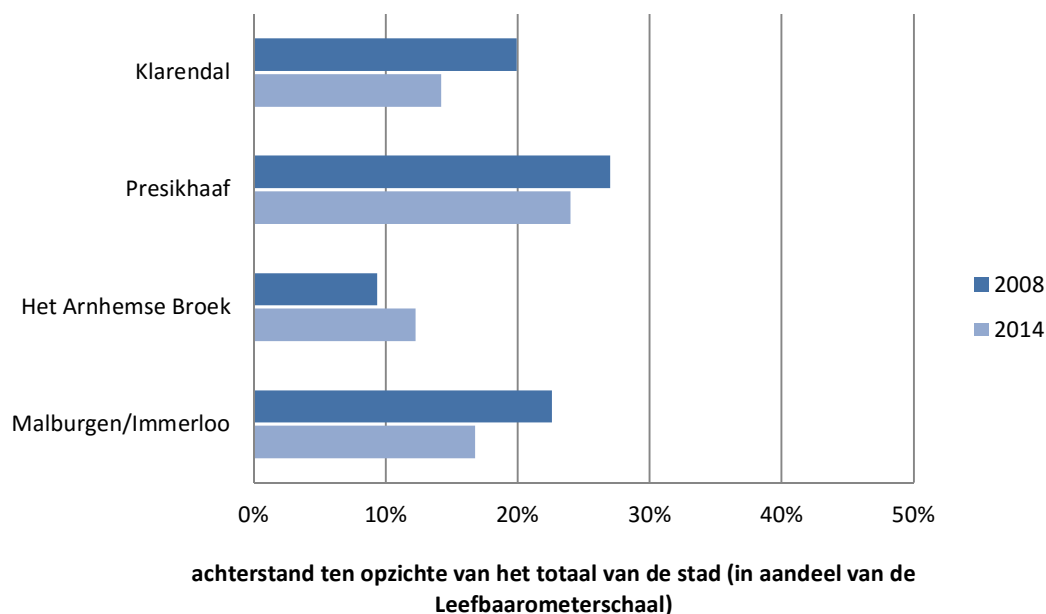
**Figuur 6.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Arnhem tussen 2008 en 2014**



Noot. De schaal van dit figuur wijkt af van vergelijkbare figuren in de andere hoofdstukken

Door de positieve ontwikkelingen in de aandachtswijken in Arnhem is voor bijna alle aandachtswijken – met uitzondering van Het Arnhemse Broek – de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde verminderd (figuur 6.4). De verschillen blijven echter aanwezig: tot zeventien procent op de schaal van de Leefbaarometer voor Malburgen/Immerloo, als een van de twee aandachtswijken die tussen 2008 en 2014 de grootste positieve ontwikkeling heeft laten zien. Klarendal - de andere aandachtswijk met een zeer positieve ontwikkeling - heeft in 2014 nog een achterstand van ongeveer veertien procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde.

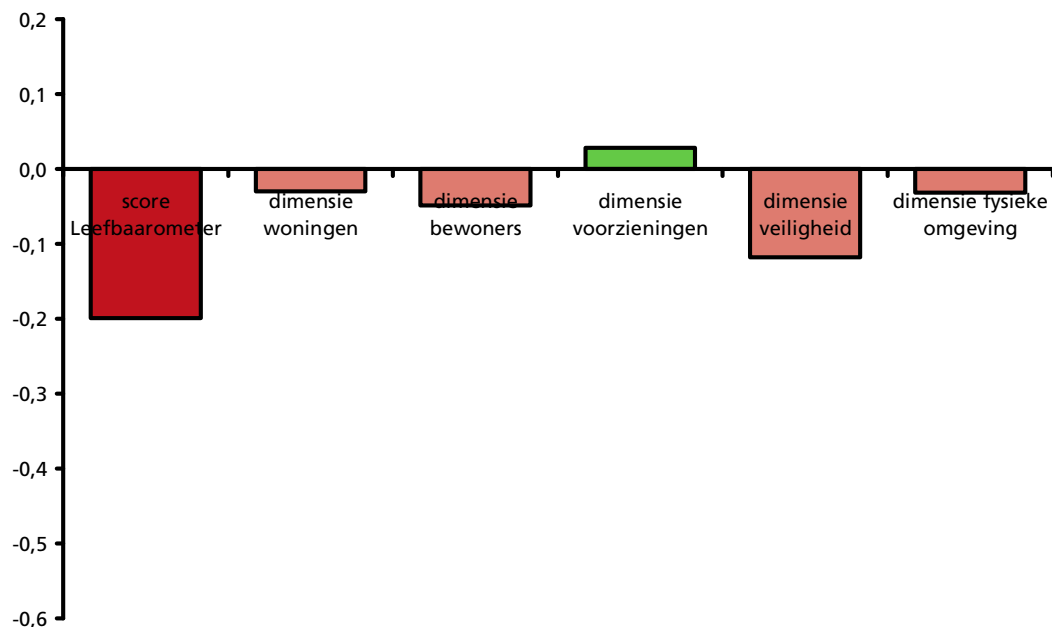
**Figuur 6.4: Achterstand van de aandachtswijken in Arnhem t.o.v. het stedelijk gemiddelde in 2008 en in 2014**



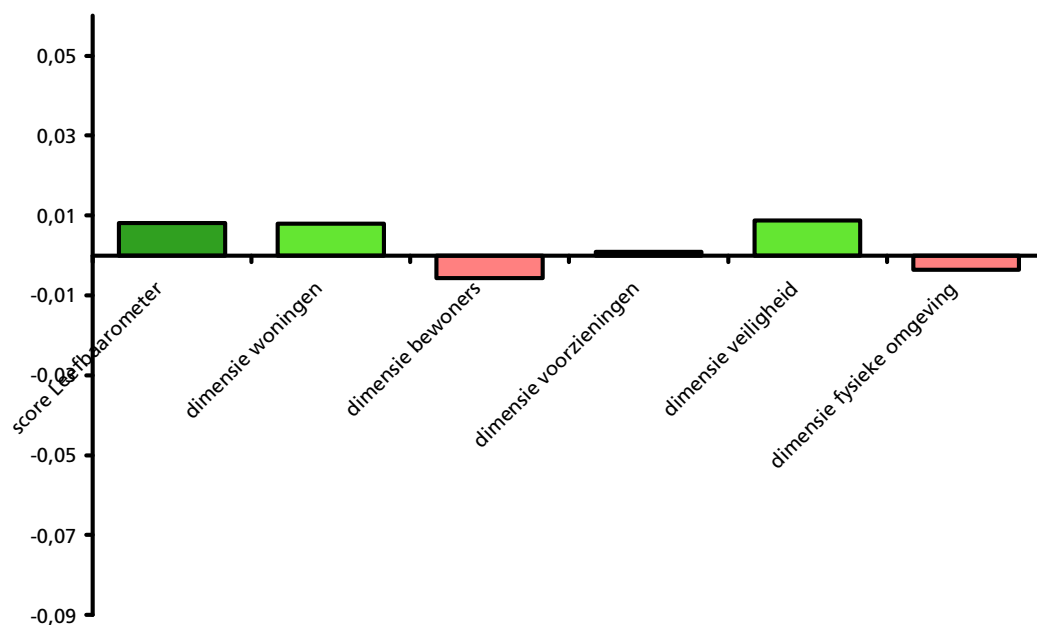
Figuur 6.5 laat zien dat de relatief (ten opzichte van het gemiddelde van Arnhem) ongunstige leefbaarheidsscores van de Arnhemse aandachtswijken vooral samenhangen met relatief lage scores op de dimensie Veiligheid en, in mindere mate, op de dimensies Bewoners, Woningen en Fysieke omgeving. Op de dimensie Voorzieningen is de score juist bovengemiddeld.

De verbetering van de leefbaarheidsscore tussen 2012 en 2014 wordt vooral veroorzaakt door verbeteringen op de dimensies Veiligheid en Woningen (figuur 6.6). Dat de leefbaarheidsscore niet nog sterker verbeterd is, komt door een verslechtering op de dimensies Bewoners en Fysieke omgeving. Net als bij andere steden (met meerdere aandachtswijken) zijn er ook in Arnhem verschillen in de achtergronden van de leefbaarheid(sontwikkeling) tussen de verschillende aandachtswijken. Het beeld per wijk is te zien in figuur 6.7 tot en met 6.14.

**Figuur 6.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de aandachtswijken in Arnhem (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



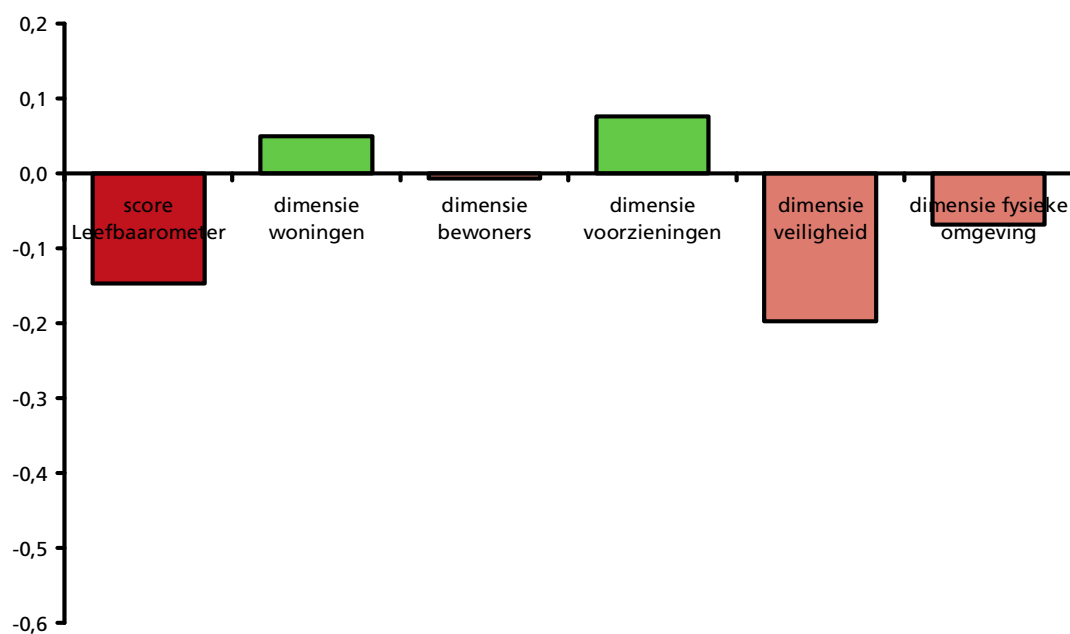
**Figuur 6.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Arnhem, 2012-2014**



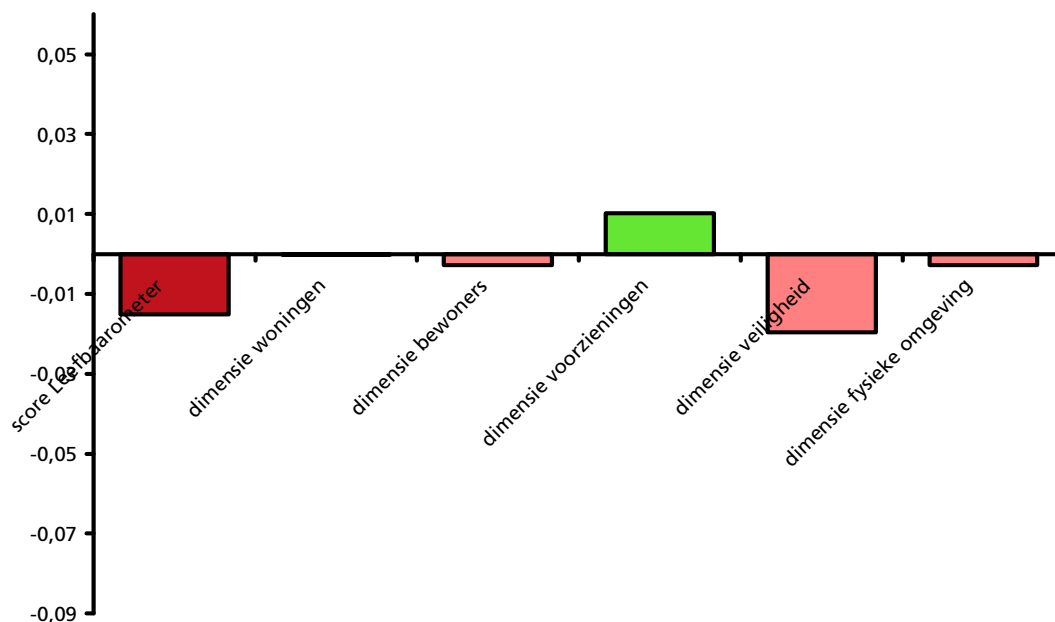
Figuur 6.7 laat zien dat de lager dan gemiddelde (van Arnhem) score van de wijk Het Arnhemse Broek vooral samenhangt met de relatief ongunstige score op de dimensies Veiligheid en (in mindere mate) Fysieke omgeving. Het Arnhemse Broek kent wel een hoger dan gemiddelde score op de dimensies Woningen en Voorzieningen.

Tussen 2012 en 2014 is de leefbaarheid in Het Arnhemse Broek (figuur 6.8) verslechterd. Dat hangt samen met een achteruitgang op de dimensie Veiligheid en in mindere mate op de dimensies Bewoners en Fysieke omgeving. De gunstige ontwikkeling op de dimensie Voorzieningen zorgt ervoor dat de totale leefbaarheid niet nog sterker is verslechterd.

**Figuur 6.7: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Het Arnhemse Broek (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



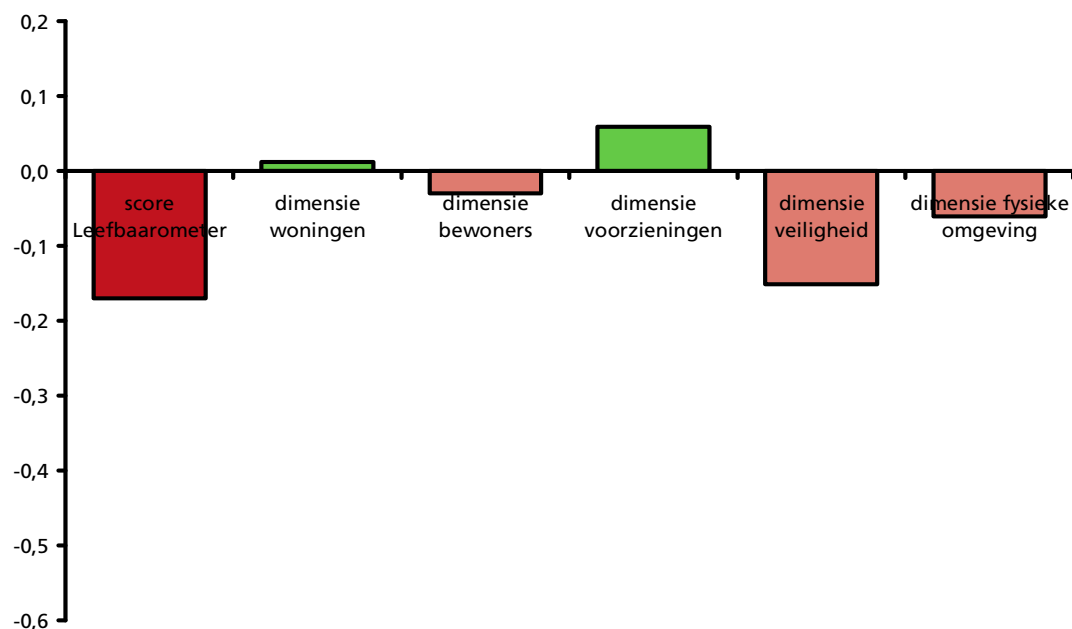
**Figuur 6.8: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Het Arnhemse Broek, 2012-2014**



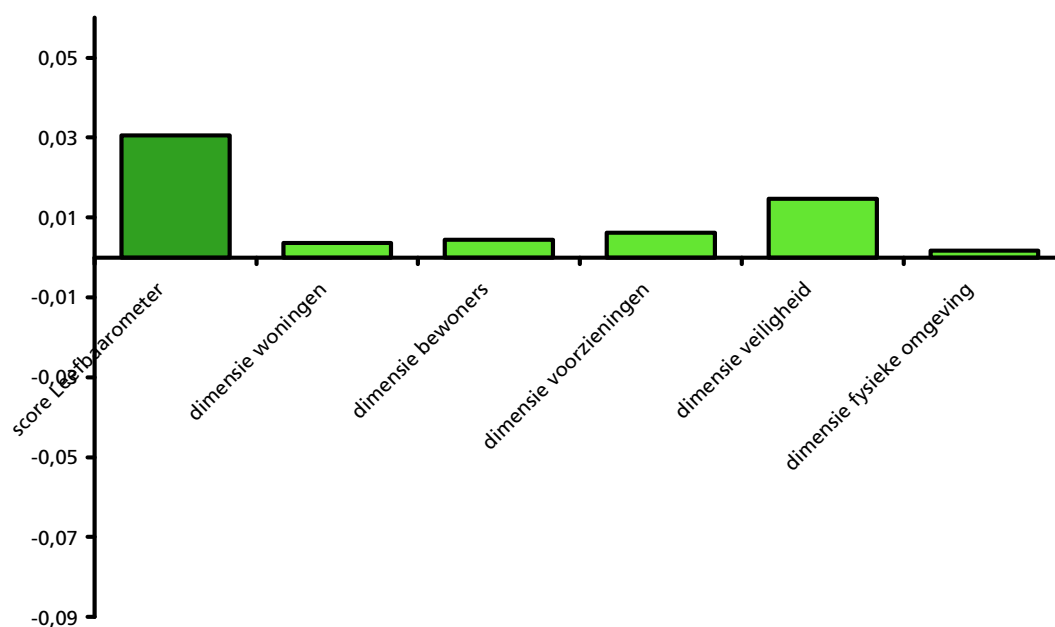
Van de aandachtswijk Klarendal ligt de leefbaarheidsscore onder het Arnhems gemiddelde (figuur 6.9). Net als in Het Arnhemse Broek hangt dat vooral samen met een relatief ongunstige score op de dimensie Veiligheid en in mindere mate ook met de dimensie Fysieke omgeving. Klarendal scoort relatief positief op de dimensies Woningen en Voorzieningen.

Tussen 2012 en 2014 is de leefbaarheid in de wijk verbeterd. Deze verbetering hangt samen met een positieve ontwikkeling op alle vijf de dimensies (figuur 6.10). De grootste positieve ontwikkeling vond daarbij plaats op de dimensie Veiligheid.

**Figuur 6.9: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Klarendal (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

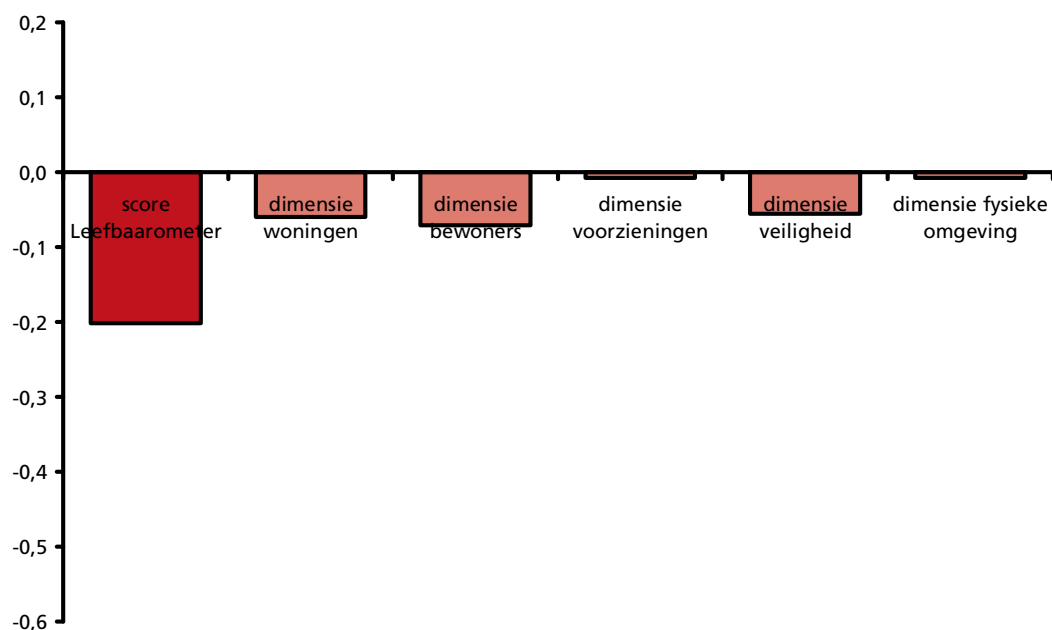


**Figuur 6.10: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Klarendal, 2012-2014**

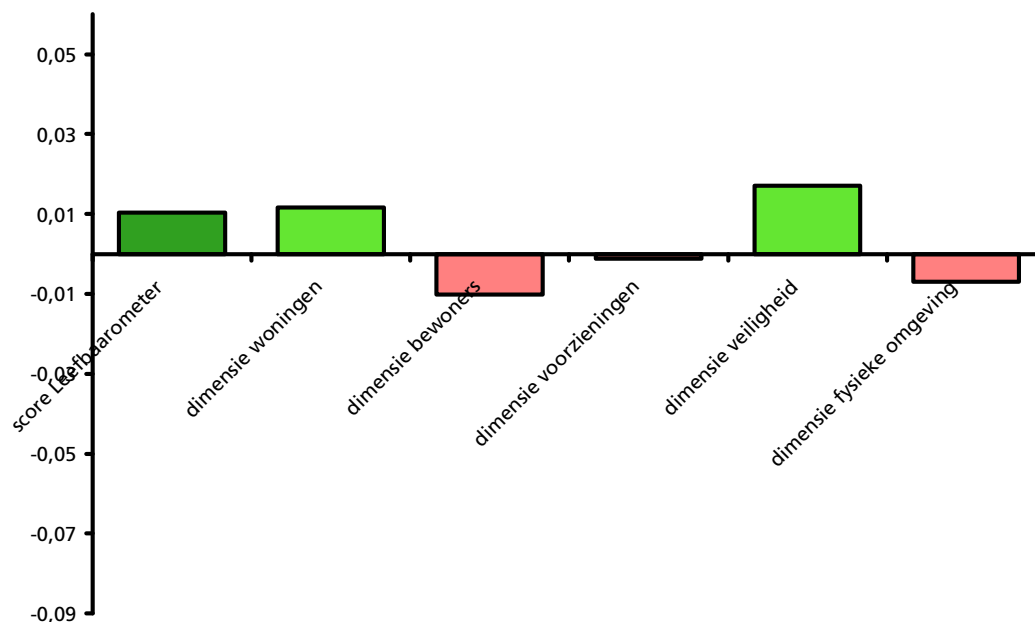


Malburgen/Immerloo heeft als enige Arnhemse aandachtswijk op alle dimensies een lagere score dan het stedelijk gemiddelde (figuur 6.11). Wel is er sprake van een verbetering van de leefbaarheid tussen 2012 en 2014, wat te danken is aan de gunstige ontwikkeling op de dimensies Woningen en Veiligheid. Op de andere drie dimensies is er sprake van een verslechtering (figuur 6.12).

**Figuur 6.11: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Malburgen/Immerloo (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



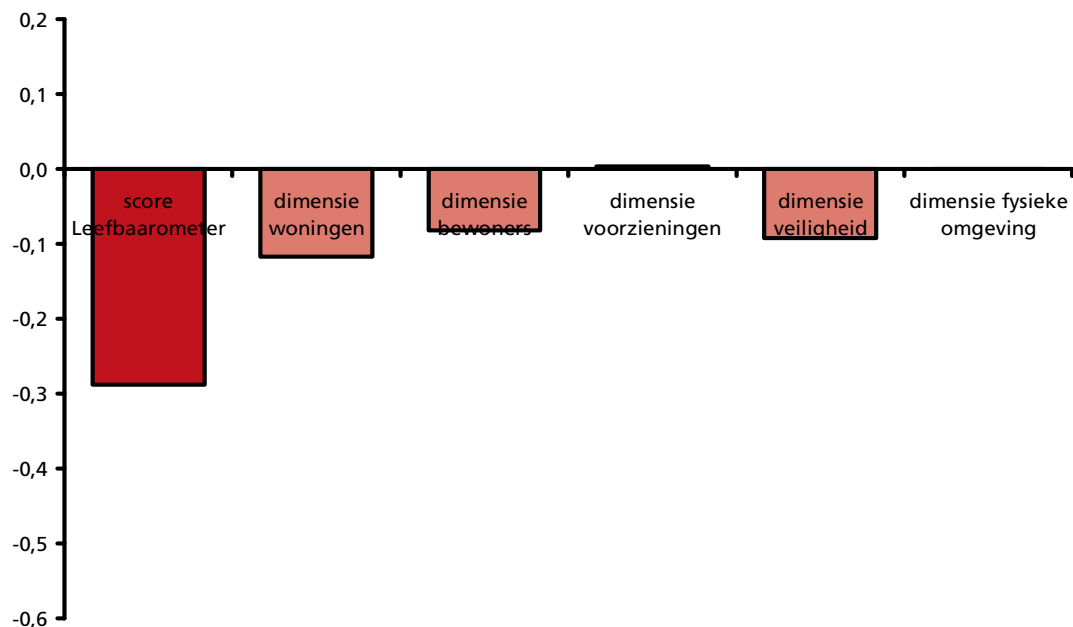
**Figuur 6.12: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Malburgen/Immerloo, 2012-2014**



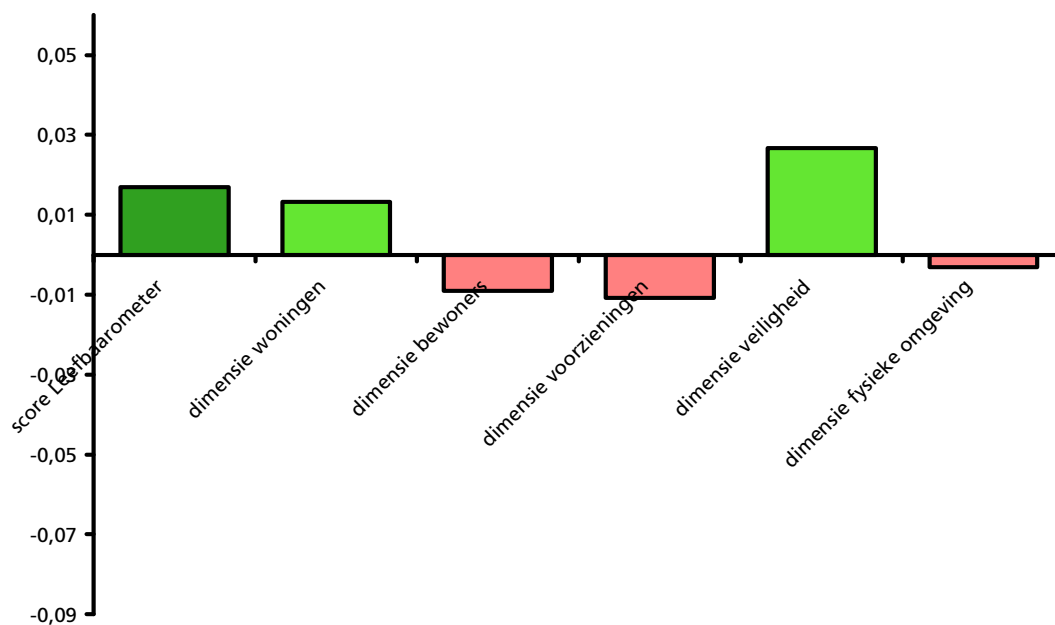
De lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore van Presikhaaf hangt samen met ongunstige scores op de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid (figuur 6.13). De scores op de dimensies Voorzieningen en Fysieke omgeving liggen rond het Arnhems gemiddelde.

De leefbaarheid in Presikhaaf is tussen 2012 en 2014 verbeterd, wat samenhangt met een betere score op de dimensies Veiligheid en Woningen (figuur 6.14). Op de andere dimensies is er in deze periode sprake geweest van een lichte verslechtering.

**Figuur 6.13: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Presikhaaf (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

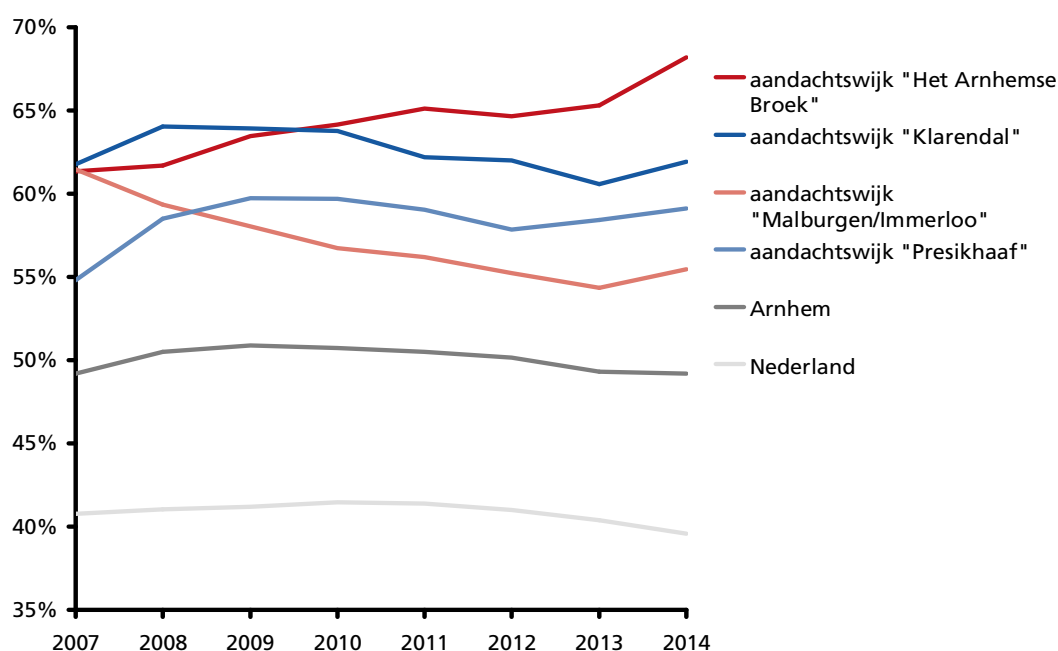


**Figuur 6.14 Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Presikhaaf 2012-2014**

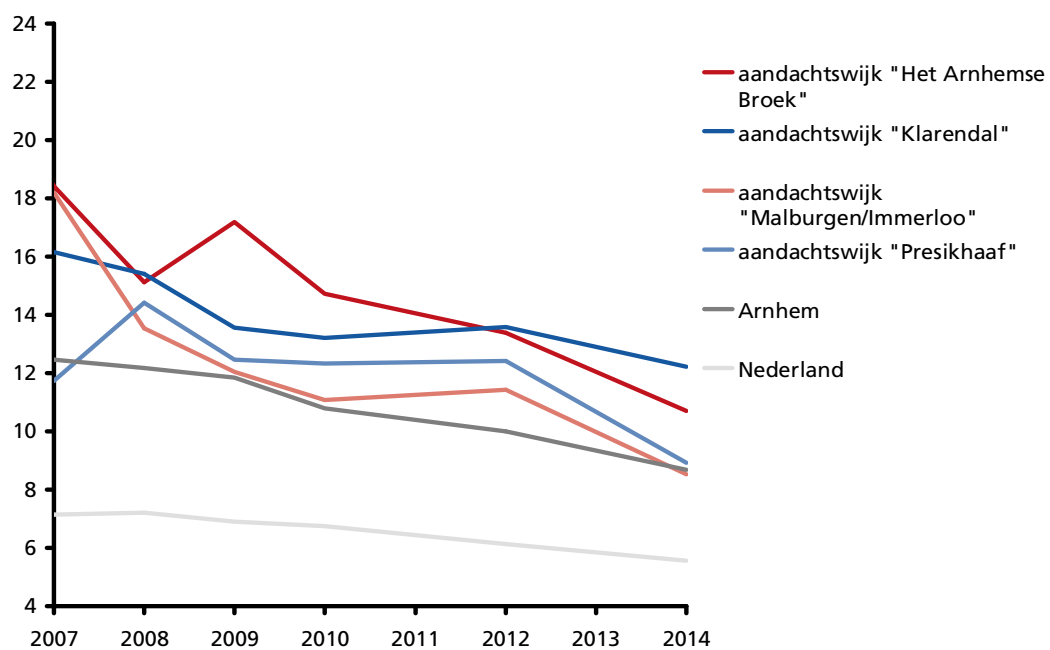


Tussen 2012 en 2014 verbeterde de score op dimensie Veiligheid in alle wijken, met uitzondering van Het Arnhemse Broek. Bij de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2012 en 2014 van de Arnhemse aandachtswijken als geheel bleek de dimensie Veiligheid de sterkste positieve bijdrage te leveren. Daarom wordt in figuur 6.15 en 6.16 nader ingezoomd op twee van de achterliggende indicatoren in deze dimensie: overlast en geweldsmisdrijven. Hieruit blijkt dat tussen 2012 en 2014 de mate van overlast in Het Arnhemse Broek relatief sterk is gestegen terwijl dit in de andere aandachtswijken min of meer gelijk bleef en in Arnhem als geheel daalde. De verslechtering van de dimensie Veiligheid in Het Arnhemse Broek hangt dan ook vooral samen met de toename van de overlast. Figuur 6.16 laat zien dat de geweldsmisdrijven in alle aandachtswijken zijn afgenomen en daarmee een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de verbetering op de dimensie Veiligheid in Klarendal, Malburgen/Immerloo en Presikhaaf. In Het Arnhemse Broek weegt de verbetering op het gebied van geweldsmisdrijven niet op tegen de stijging van de overlast.

**Figuur 6.15: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



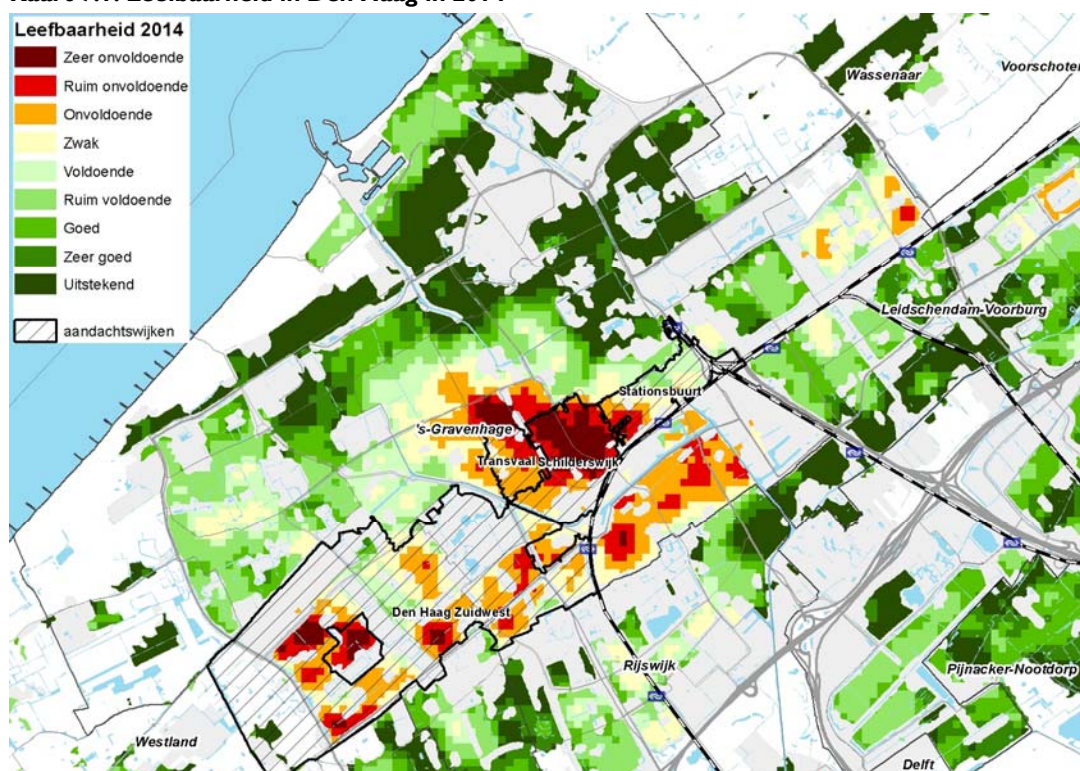
**Figuur 6.16: Ontwikkeling geweldsmisdrijven (per 1000 inwoners)**



## 7 DEN HAAG

De wijze waarop de leefbaarheid in Den Haag zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 7.1. Daarin valt op dat er grote verschillen zijn in de stad. Gebieden met een 'uitstekende' leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als 'zeer onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Vooral de aandachtswijk de Schilderswijk valt op, maar ook delen van de aandachtswijk Den Haag Zuidwest vallen op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

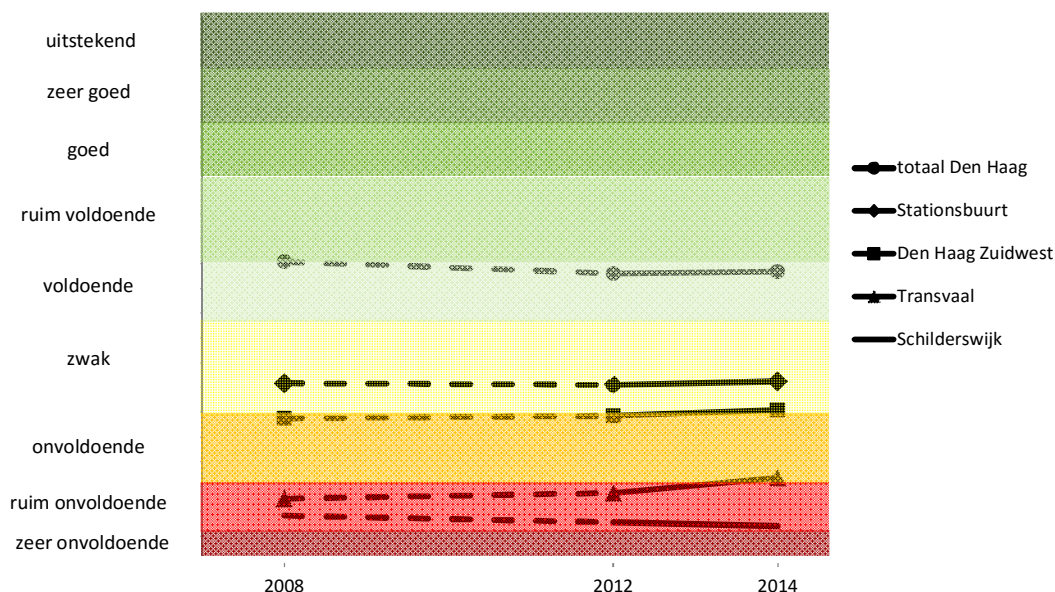
**Kaart 7.1: Leefbaarheid in Den Haag in 2014**



Er zijn behoorlijke verschillen in gemiddelde leefbaarheid tussen de vier aandachtswijken in Den Haag (figuur 7.1). In de Schilderswijk kan de leefbaarheid in 2014 als 'ruim onvoldoende' worden getypeerd, net als in 2008. Aan de andere kant van het spectrum zit de Stationsbuurt, waar de leefbaarheid 'zwak' is. In Transvaal is de score op de Leefbaarometer tussen 2008 en 2014 – en vooral de laatste twee jaar – verbeterd en net op 'onvoldoende' uitgekomen.

In Den Haag Zuidwest is de leefbaarheid in 2014 gemiddeld genomen als 'zwak' te typeren. Den Haag Zuidwest zat in 2008 nog 'op het randje' van onvoldoende, maar heeft sindsdien wel een licht gunstige ontwikkeling doorgemaakt.

**Figuur 7.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid per aandachtswijk in Den Haag**

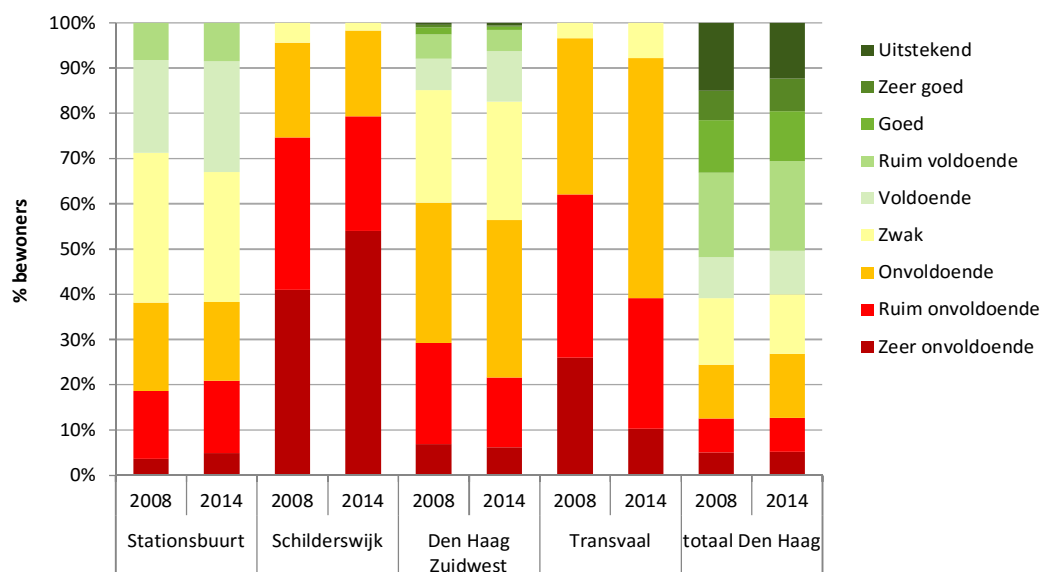


In figuur 7.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijken getoond. Daarin is te zien dat er in de Schilderswijk en Transvaal geen deelgebieden zijn waar de leefbaarheid 'voldoende' is langs de lat van de Leefbaarometer. In Transvaal is het aandeel bewoners van gebieden die 'zeer onvoldoende' of 'ruim onvoldoende' scoren duidelijk verminderd, wat overeenkomt met de verbetering van de gemiddelde leefbaarheid. In de Schilderswijk is dat aandeel toegenomen tussen 2008 en 2014.

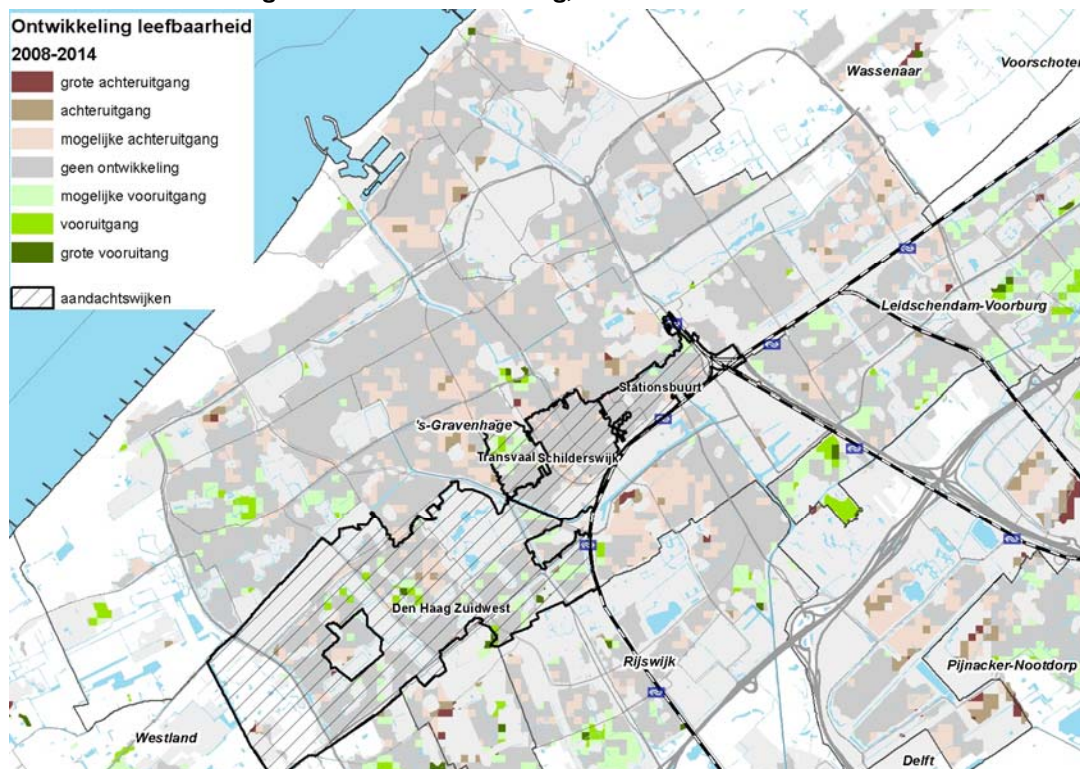
De aandachtswijken Stationsbuurt en Den Haag Zuidwest laten meer variatie in leefbaarheidsscores zien. Daar zijn ook gebieden te vinden waar de leefbaarheid 'ruim voldoende' is. In beide aandachtswijken is dat aandeel ook toegenomen. In Den Haag Zuidwest staat daar echter ook een kleine toename tegenover van het aandeel bewoners dat woont in een gebied dat 'onvoldoende' scoort.

In kaart 7.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Zowel in Den Haag Zuidwest als in Transvaal zijn er gebieden waar de (mogelijke) vooruitgang van de leefbaarheid te zien is.

**Figuur 7.2: Verdeling leefbaarheidsscores per aandachtswijk in Den Haag, 2008 en 2014**

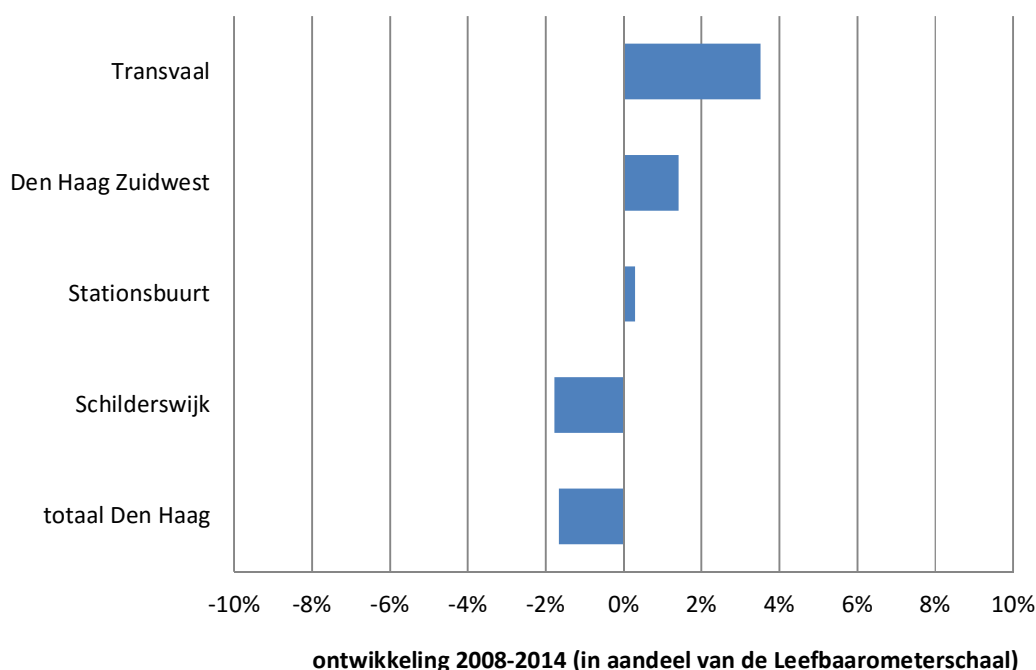


**Kaart 7.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Den Haag, 2008-2014**



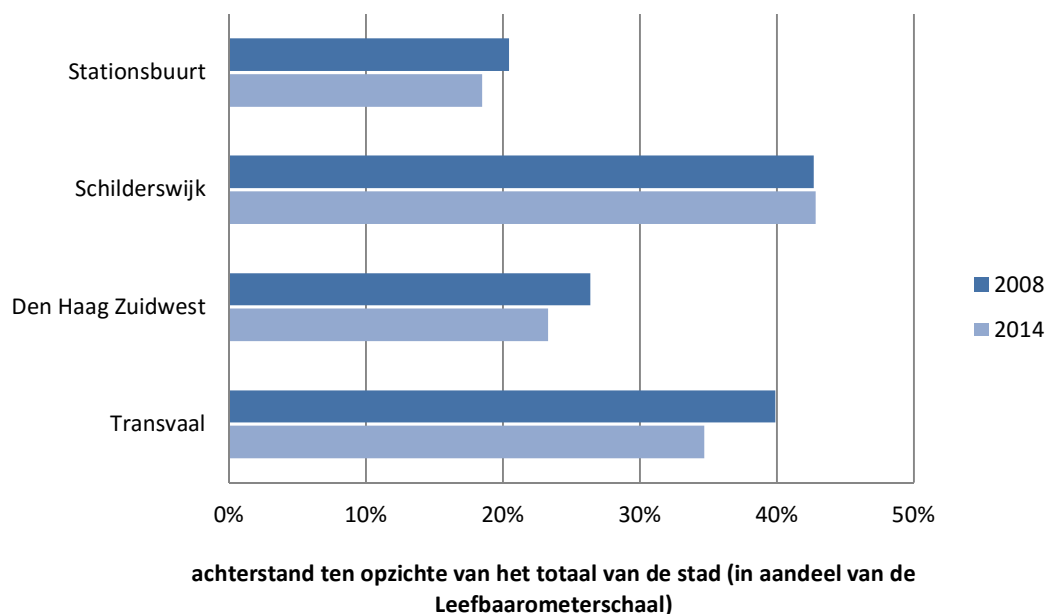
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 7.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid in de Stationsbuurt net positief geweest. Ook in Transvaal en Zuidwest was de ontwikkeling tussen 2008 en 2014 positief. Alleen in de Schilderswijk is er sprake geweest van een verslechtering van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014, net als in Den Haag als geheel. Zoals ook uit figuur 7.1 blijkt, gaat het niet om bijzonder grote ontwikkelingen.

**Figuur 7.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Den Haag tussen 2008 en 2014**



Door de combinatie van positieve ontwikkelingen in de meeste aandachtswijken in Den Haag en een vermindering van de leefbaarheid in de stad als geheel is voor bijna alle aandachtswijken – met uitzondering van de Schilderswijk – de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde verminderd (figuur 7.4). De verschillen blijven echter substantieel: tot een achterstand van ruim veertig procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde voor de Schilderswijk en een achterstand van 35 procent voor Transvaal.

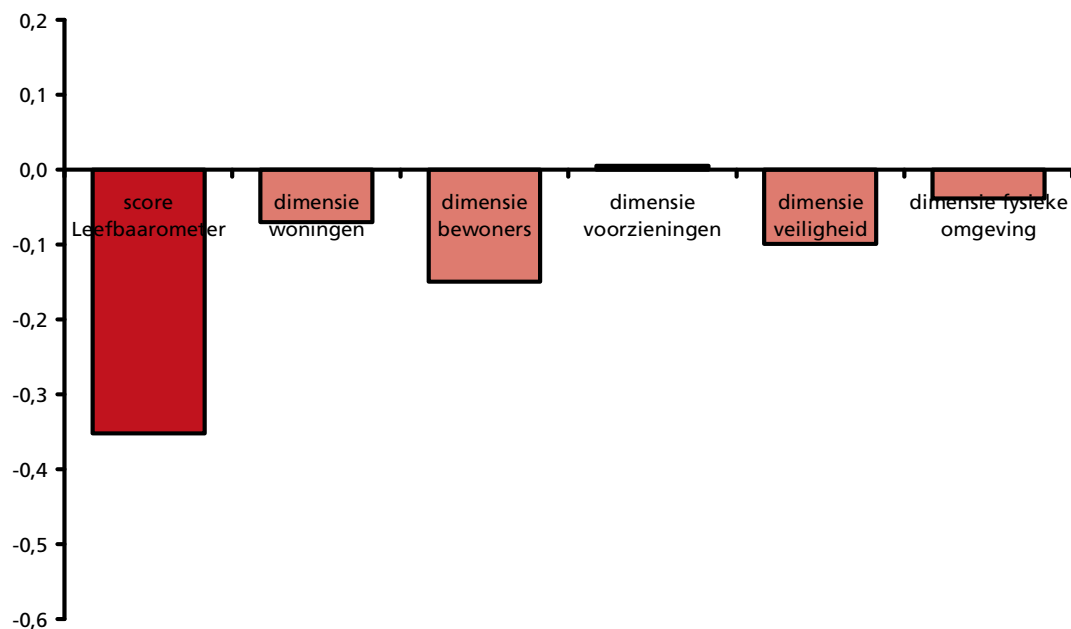
**Figuur 7.4: Achterstand van de aandachtswijken in Den Haag t.o.v. stedelijk gemiddelde in 2008 en in 2014**



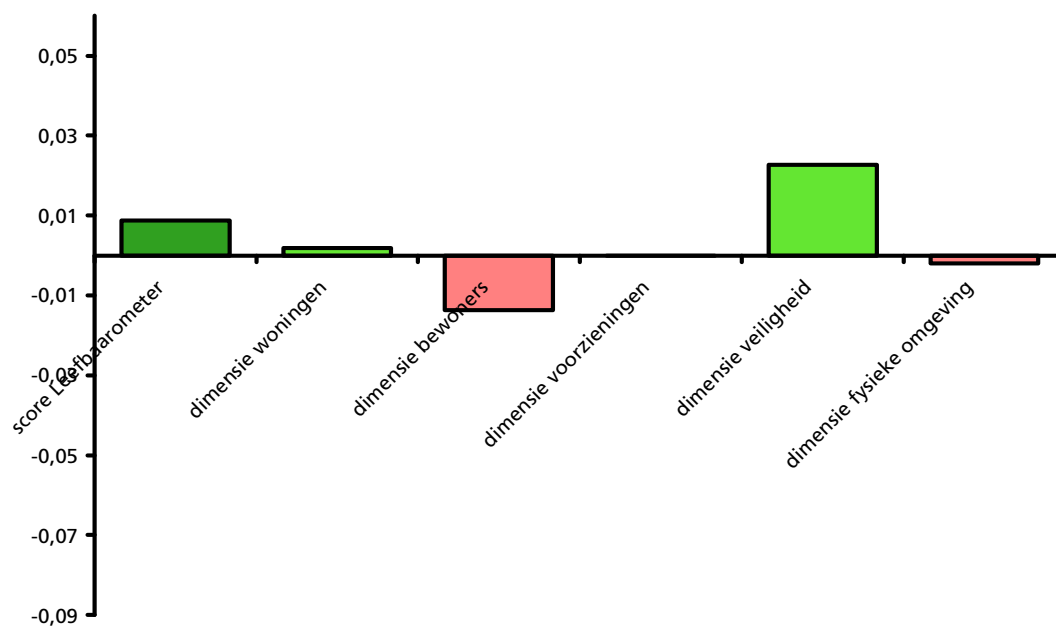
Figuur 7.5 laat de bijdragen van de verschillende dimensies aan de leefbaarheidsscore in 2014 (ten opzichte van het stedelijk gemiddelde) in de Haagse aandachtswijken zien. De eerste staaf geeft weer dat de leefbaarheidsscore lager dan het Haags gemiddelde ligt. De andere staven laten de relatieve bijdrage van de verschillende dimensies zien. De relatief ongunstige leefbaarheidsscore hangt vooral samen met de lager dan gemiddelde score op de dimensies Bewoners en Veiligheid en in iets minder mate ook met de dimensie Woningen en Fysieke omgeving. De aandachtswijken hebben een (licht) bovengemiddelde score op de dimensie Voorzieningen.

In figuur 7.6 worden de achtergronden van de positieve ontwikkeling van de Haagse aandachtswijken tussen 2012 en 2014 duidelijk. Deze gunstige ontwikkeling blijkt vrijwel volledig samen te hangen met een positieve ontwikkeling op de dimensie Veiligheid. Ook is er op de dimensie Woningen sprake van een verbetering. Dat de aandachtswijken zich niet nog beter hebben ontwikkeld komt door een verslechtering op de dimensie Bewoners en in mindere mate op de dimensie Fysieke omgeving. De score op dimensie Voorzieningen is vrijwel constant gebleven.

**Figuur 7.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de aandachtswijken in Den Haag (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



**Figuur 7.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken van Den Haag, 2012-2014**

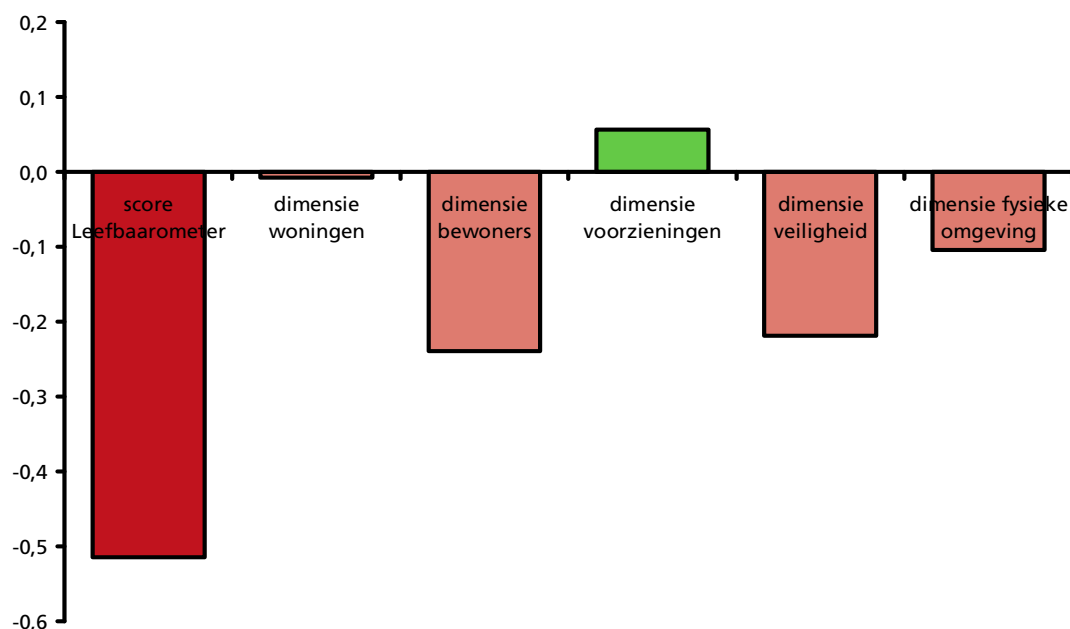


Figuur 7.5 en 7.6 laten het gemiddelde van de vier aandachtswijken in Den Haag zien. Maar er zijn ook onderlinge verschillen tussen de vier wijken – vooral als het gaat om de achtergronden van de ontwikkeling. In figuur 7.7 tot en met 7.14 wordt steeds per wijk de relatieve bijdrage van elke dimensie aan de leefbaarheidsscore (ten opzichte van het stedelijk gemiddelde) getoond en de bijdrage aan de ontwikkeling van deze score tussen 2012 en 2014.

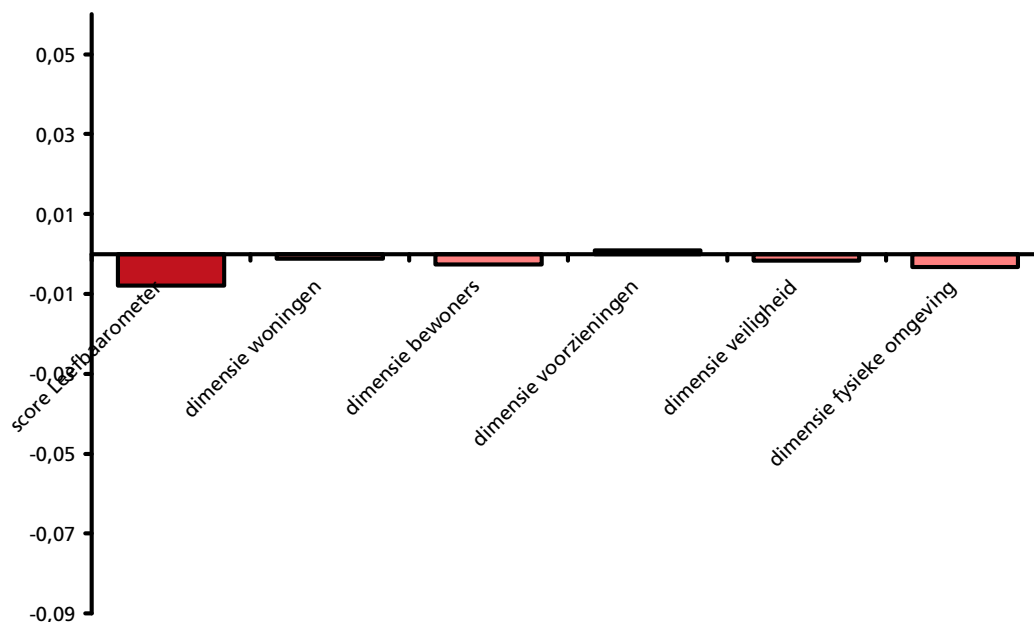
Figuur 7.7 laat zien dat in de Schilderswijk de dimensie Bewoners de grootste (negatieve) bijdrage levert, gevolgd door de dimensies Veiligheid en Fysieke omgeving. Daar staat een positieve bijdrage van de dimensie Voorzieningen tegenover, maar deze is niet groot genoeg om de lager dan gemiddelde scores op de andere vier dimensies te compenseren.

De Schilderswijk kent als enige van de vier wijken een (kleine) verslechtering van de Leefbaarometerscore tussen 2012 en 2014. Dat hangt samen met een licht negatieve ontwikkeling op de dimensies Fysieke omgeving, Bewoners en in mindere mate ook de dimensies Veiligheid en Woningen (figuur 7.8). Op de dimensie Voorzieningen is er wel sprake van een verbetering, maar dat weegt niet op tegen de verslechtingen op de andere dimensies.

**Figuur 7.7: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de Schilderswijk (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



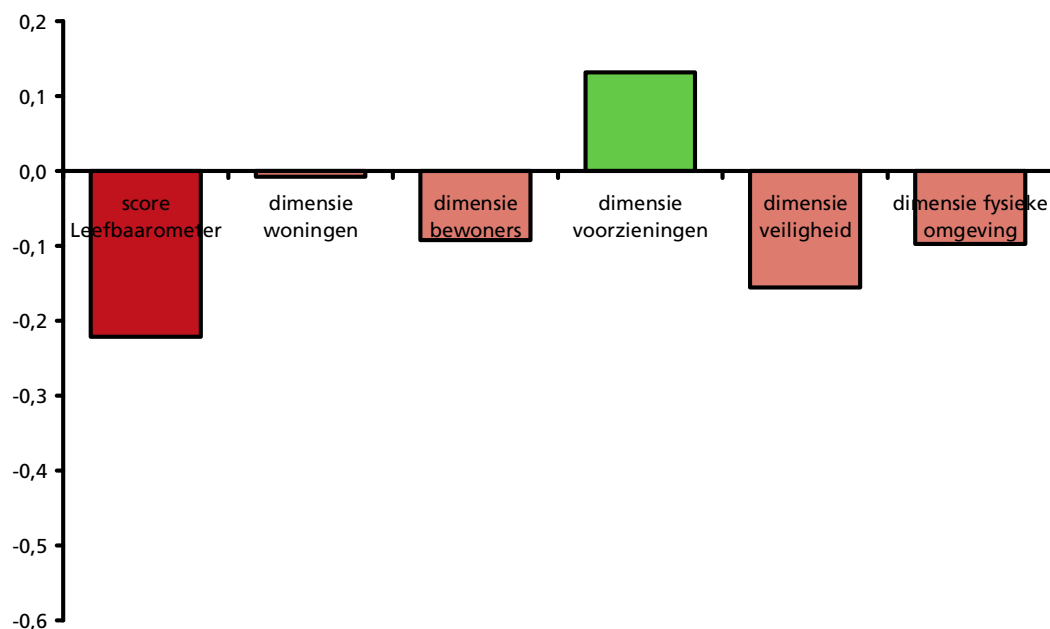
**Figuur 7.8: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de Schilderswijk, 2012-2014**



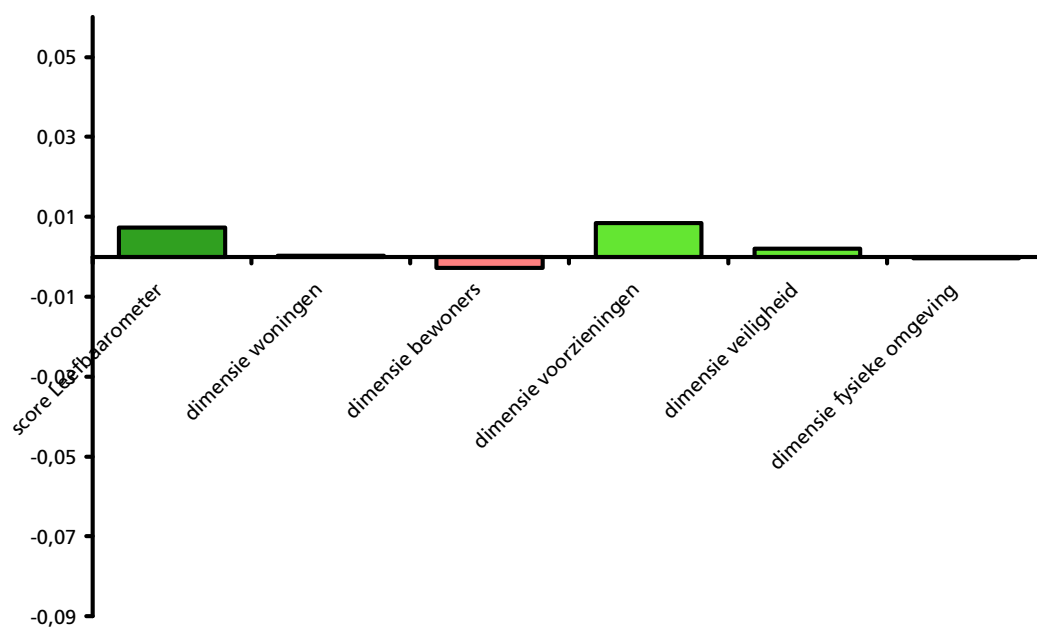
In het geval van de Stationsbuurt (figuur 7.9) is het op de eerste plaats de dimensie Veiligheid die samenhangt met de lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore. Daarnaast dragen ook de dimensies Bewoners en Fysieke omgeving bij aan deze lager dan gemiddelde score. Alleen op de dimensie Voorzieningen is de score van de Stationsbuurt duidelijk hoger dan het stedelijk gemiddelde.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een verbetering van de leefbaarheidsscore die vooral samenhangt met een verbetering op dimensies Voorzieningen en mindere mate ook Veiligheid (figuur 7.10). Daar staat een verslechtering van de dimensie Bewoners en - in lichte mate - ook de dimensie Fysieke omgeving tegenover, maar deze verslechtering weegt in de totale leefbaarheidsscore niet op tegen de verbeteringen op de andere dimensies.

**Figuur 7.9: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Stationsbuurt (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



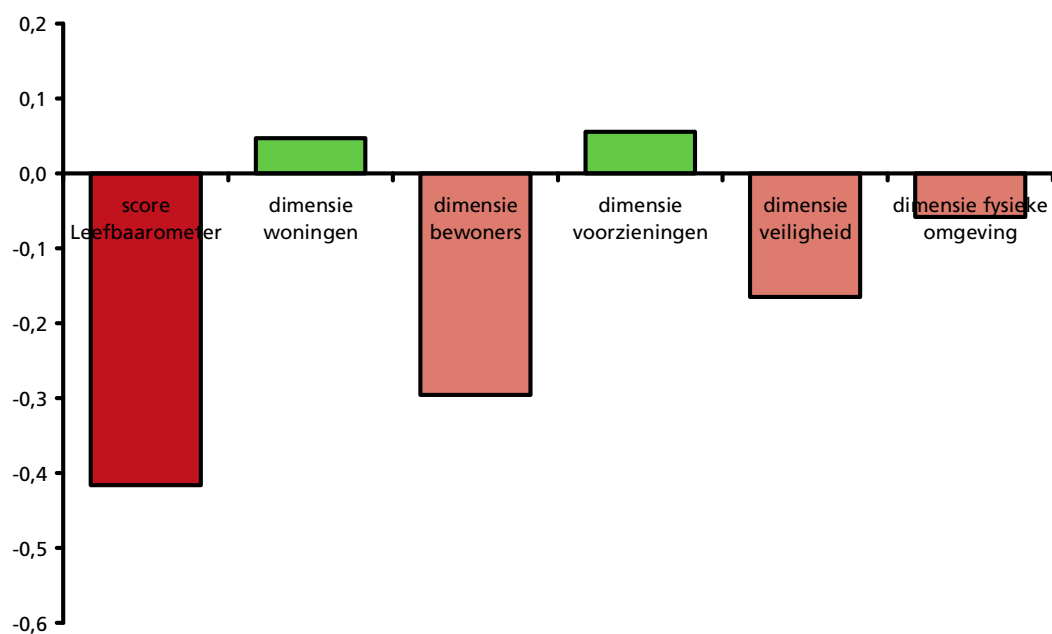
**Figuur 7.10: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Stationsbuurt, 2012 - 2014**



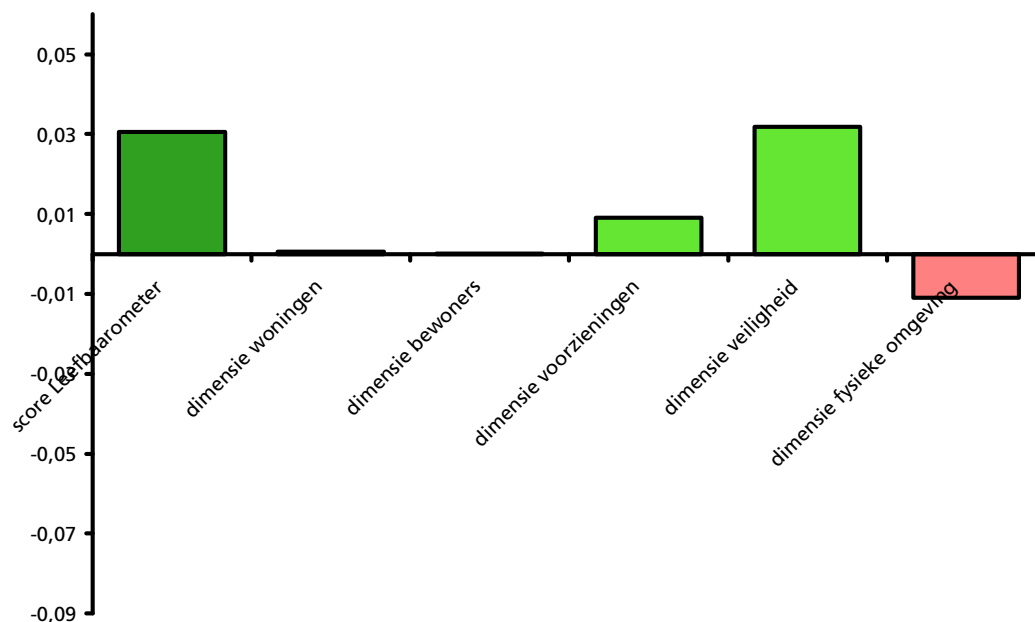
In Transvaal is de bijdrage van de dimensie Bewoners aan de negatieve Leefbaarometerscore het grootst, gevolgd door de dimensie Veiligheid (figuur 7.11). Net als in de Schilderswijk is de score op de dimensie Voorzieningen positief. Ook draagt de dimensie Woningen positief bij aan de leefbaarheidsscore.

Tussen 2012 en 2014 is de leefbaarheidsscore duidelijk verbeterd in Transvaal (figuur 7.12). Deze verbetering is vooral te danken aan de dimensie Veiligheid. Hiernaast heeft ook de dimensie Voorzieningen een positieve bijdrage aan de ontwikkeling geleverd. Op de dimensie Fysieke omgeving heeft daarentegen een verslechtering plaatsgevonden.

**Figuur 7.11: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Transvaal (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



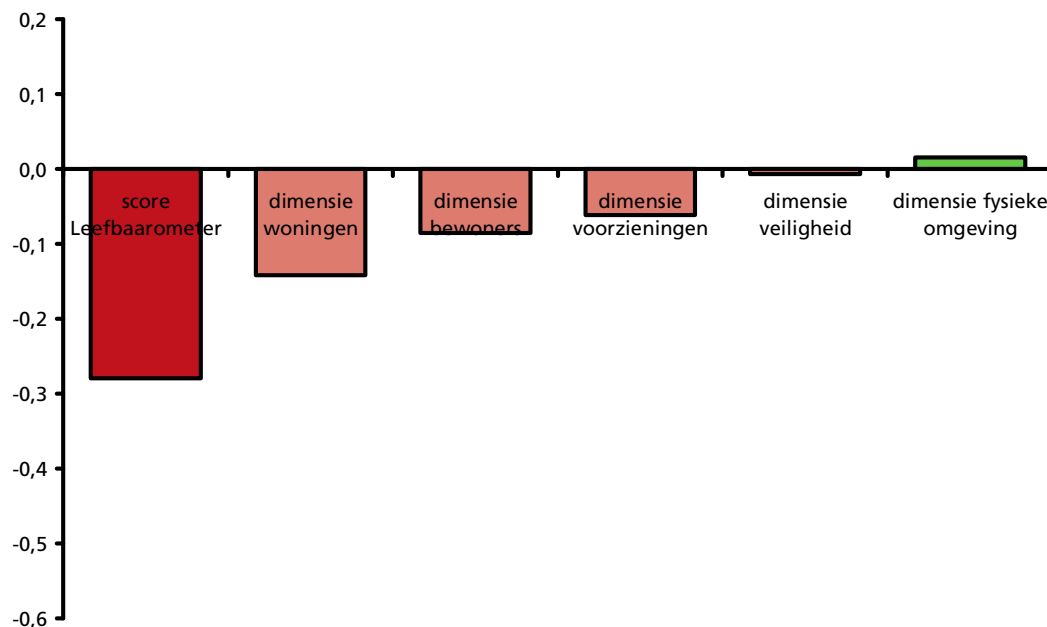
**Figuur 7.12: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Transvaal, 2012-2014**



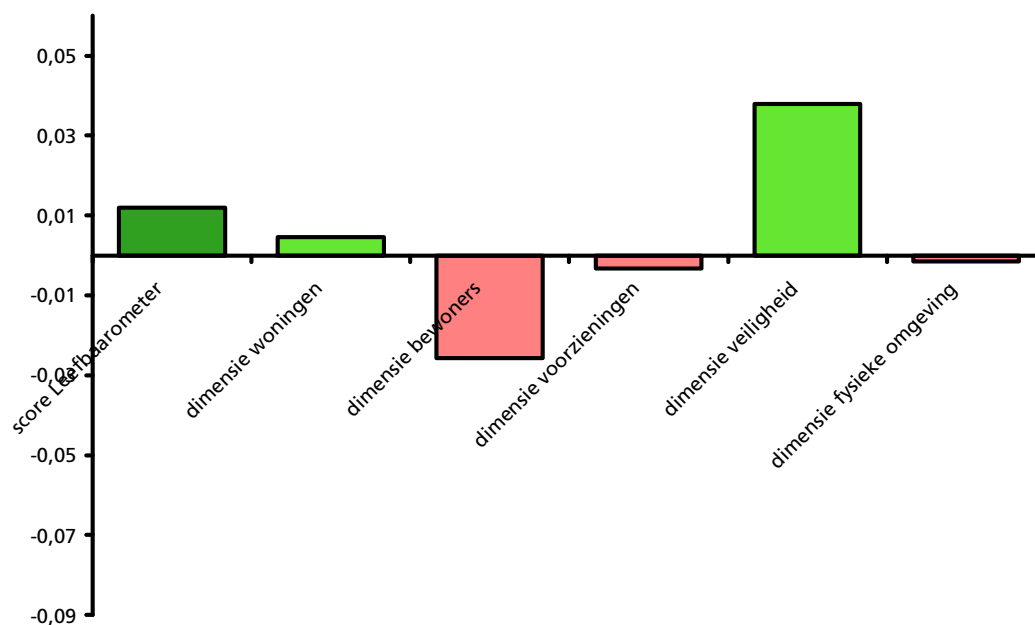
De lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore in de wijk Zuidwest hangt samen met een relatief lage score op de dimensie Woningen, en hiernaast ook met de dimensies Bewoners en Voorzieningen. Op de dimensie Veiligheid is de score net iets ongunstiger dan gemiddeld en op de dimensie Fysieke omgeving is deze juist relatief gunstig (figuur 7.13).

De verbetering van de Leefbaarometerscore van Zuidwest (figuur 7.14) hangt vooral samen met een duidelijke verbetering op de dimensie Veiligheid. Hiernaast is er ook op de dimensie Woningen sprake geweest van een verbetering. Op de dimensie Voorzieningen, maar vooral op de dimensie Bewoners is er sprake van een verslechtering.

**Figuur 7.13: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Zuidwest (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

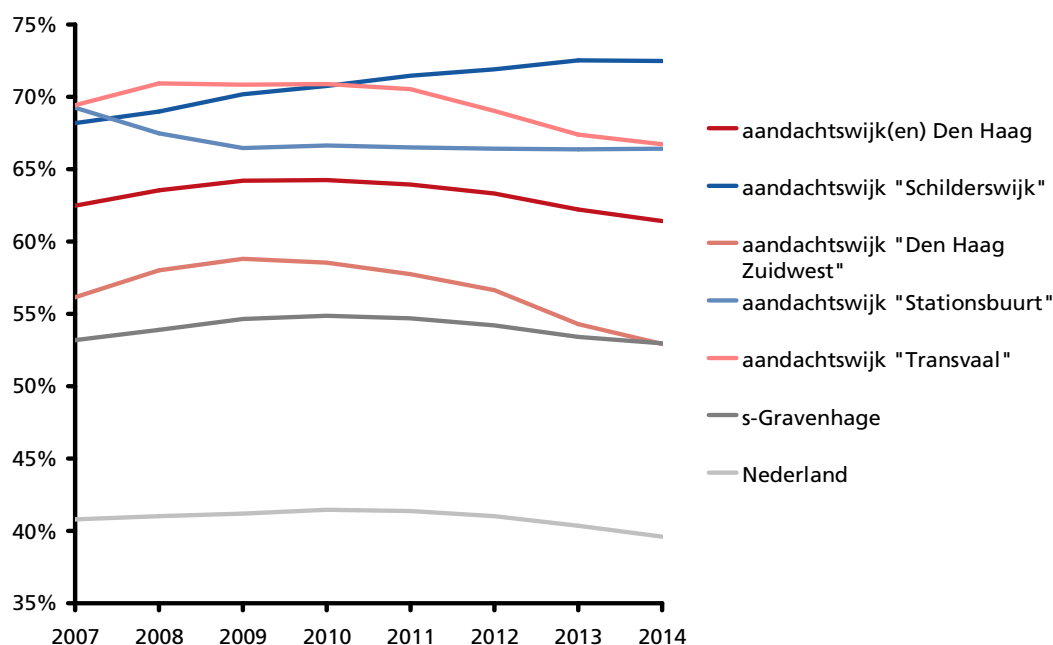


**Figuur 7.14: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Zuidwest, 2012-2014**



In drie van de vier aandachtswijken is er sprake van een verbetering op de dimensie Veiligheid. De uitzondering hierop is de Schilderswijk. Dit hangt mede samen met de ontwikkeling van de mate van overlast. Uit figuur 7.15 blijkt dat de mate van overlast (onderdeel van de dimensie Veiligheid) alleen in de Schilderswijk is toegenomen maar in de andere aandachtswijken in Den Haag (en in de rest van Nederland) juist is afgenomen.

**Figuur 7.15: Ontwikkeling overlast (index overlast)**

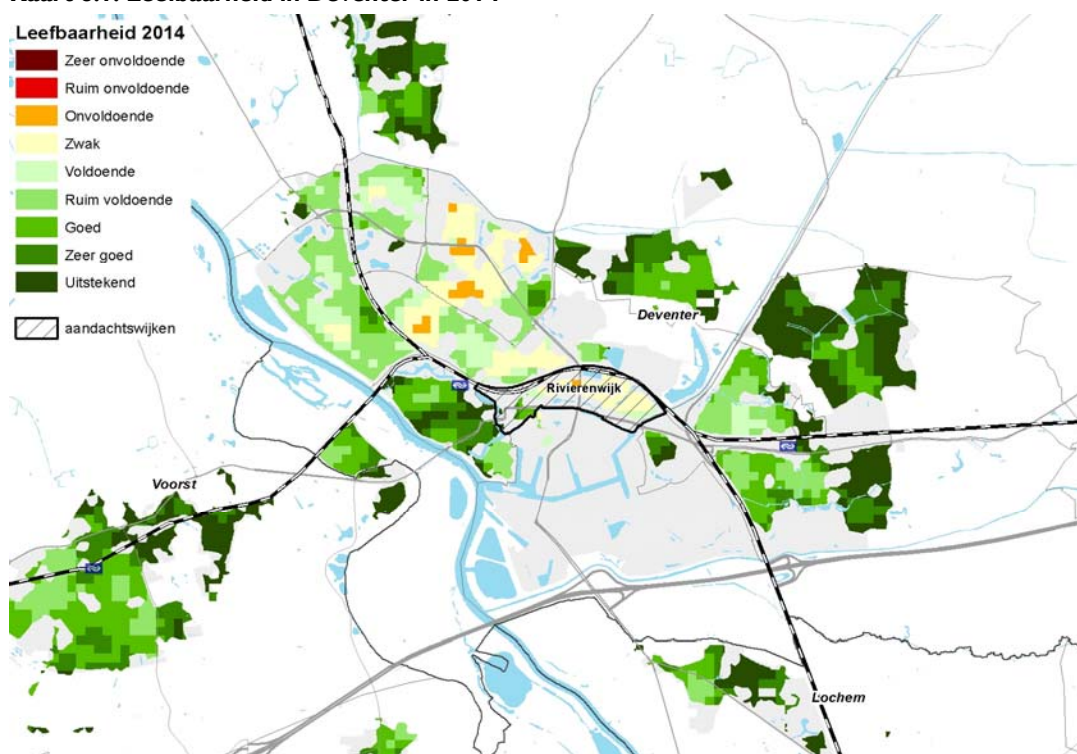




## 8 DEVENTER

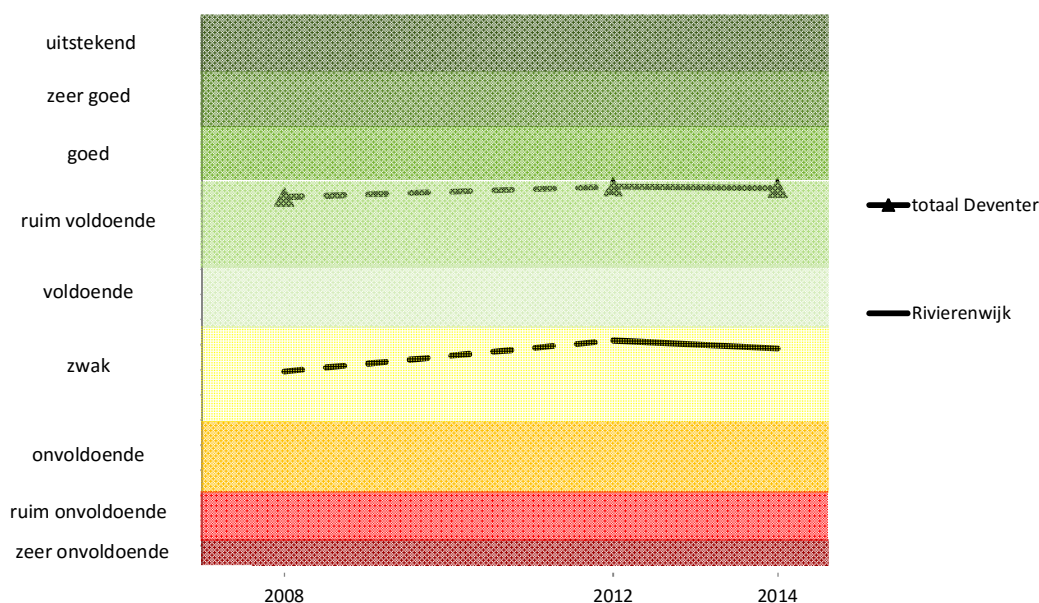
De wijze waarop de leefbaarheid in Deventer zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 8.1. Daarin valt op dat er redelijk grote verschillen zijn in de stad. Vooral aan de randen van de stad en in de binnenstad bevinden zich gebieden met een 'uitstekende' leefbaarheid, maar er zijn ook gebieden die als 'onvoldoende' leefbaar kunnen worden gekwalificeerd.

**Kaart 8.1: Leefbaarheid in Deventer in 2014**



De leefbaarheid in Rivierenwijk kan in 2014 worden getypeerd als 'zwak' (zie figuur 8.1). In de periode 2008-2012 is een duidelijke positieve ontwikkeling zichtbaar. Na 2012 is de leefbaarheid weer iets achteruitgegaan.. De stad Deventer heeft sinds 2008 gemiddeld een gunstige ontwikkeling doorgemaakt, hoewel deze trend zich de laatste jaren lijkt te stabiliseren.

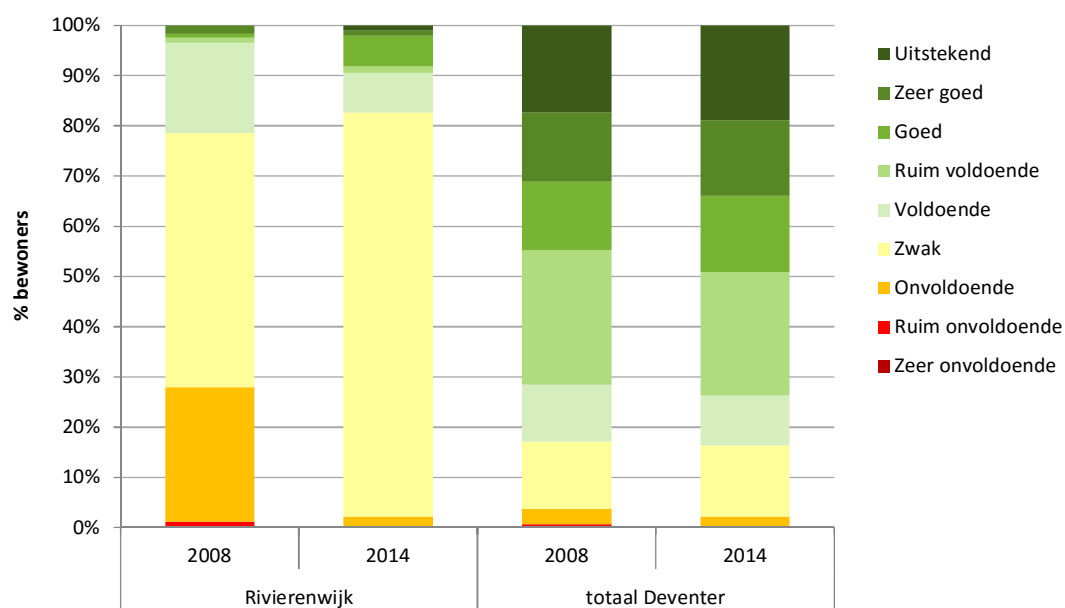
**Figuur 8.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Rivierenwijk en Deventer**



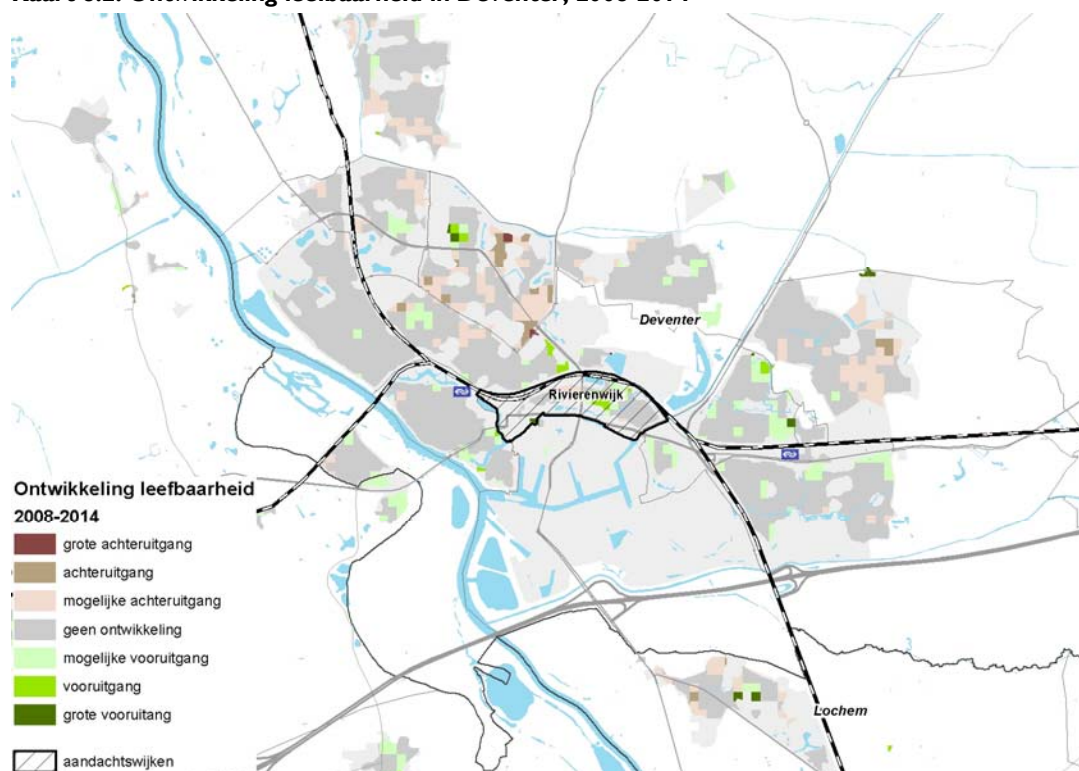
In figuur 8.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen voor Rivierenwijk en Deventer als geheel getoond. Daarin is te zien dat er in Rivierenwijk in 2014 geen deelgebieden zijn waar de leefbaarheid 'ruim onvoldoende' is langs de lat van de Leefbaarometer. Het aandeel bewoners van gebieden die 'onvoldoende' scoren is afgenomen, en het aandeel bewoners van gebieden die 'zwak' scoren, is fors gegroeid. Dit komt overeen met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid in de Rivierenwijk tussen 2008 en 2014.

In Kaart 8.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat een achteruitgang deels te vinden is in wijken die nog steeds prima scoren. Maar er is ook een verslechtering zichtbaar in een aantal gebieden waar de leefbaarheid anno 2014 'zwak' of 'onvoldoende' was. Dat betreft in het bijzonder delen van de wijk Keizerslanden. In Rivierenwijk is een positieve ontwikkeling zichtbaar tussen 2008 en 2014.

**Figuur 8.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Rivierenwijk en Deventer, 2008 en 2014**

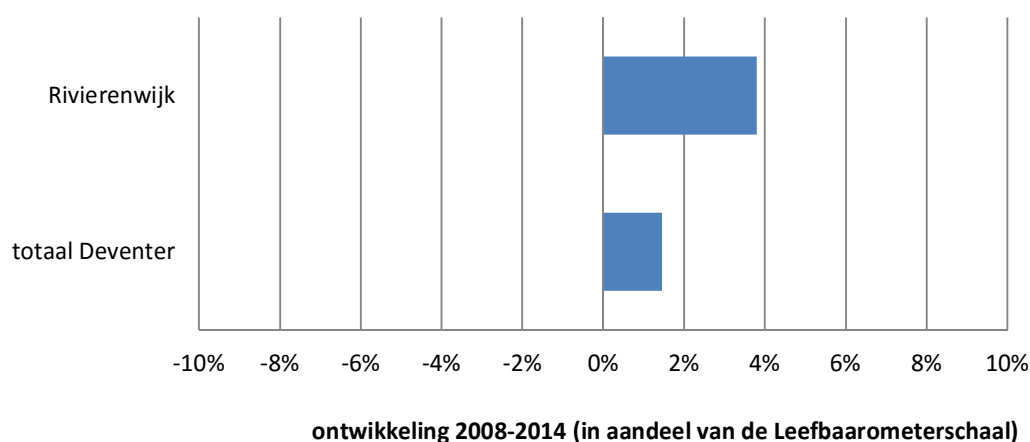


**Kaart 8.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Deventer, 2008-2014**



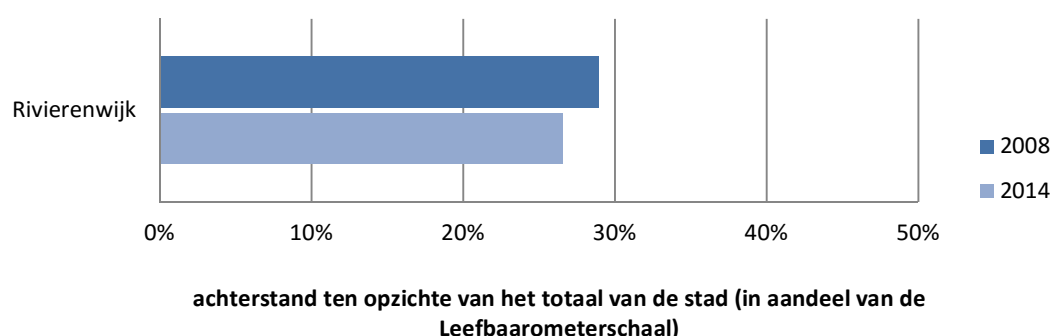
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 8.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 in Rivierenwijk positief geweest en zelfs gunstiger dan gemiddeld in Deventer. In Kaart 8.2 is te zien dat deze positieve ontwikkeling zich vooral aan de oostkant van het centrum concentreerde. Zoals in figuur 8.1 kon worden gezien, gaat het om gunstige ontwikkelingen die vooral tussen 2008 en 2012 hebben plaatsgevonden.

**Figuur 8.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Rivierenwijk en Deventer tussen 2008 en 2014**



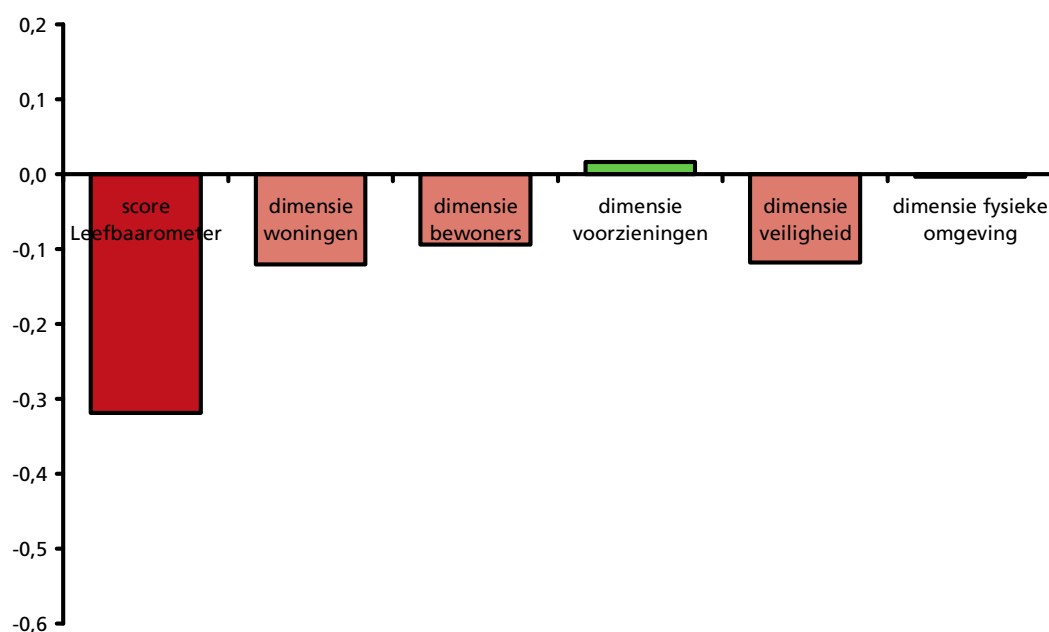
Door de gemiddeld positieve ontwikkelingen in de Rivierenwijk is de achterstand ten opzichte van van de stad als geheel verminderd (figuur 8.4). De verschillen blijven echter aanwezig, tot ruim 25 procent ten opzichte van Deventer als geheel in 2014.

**Figuur 8.4: Achterstand van Rivierenwijk t.o.v. stedelijk gemiddelde van Deventer in 2008 en in 2014**



De lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore blijkt vooral samen te hangen met een ongunstige score op de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid. Deze drie dimensies dragen elk ongeveer in gelijke mate bij aan de score van Rivierenwijk (figuur 8.5). Op de dimensie Fysieke omgeving wijkt de Rivierenwijk nauwelijks af van het gemiddelde van de stad, en op de dimensie Voorzieningen is er sprake van een bovengemiddelde score.

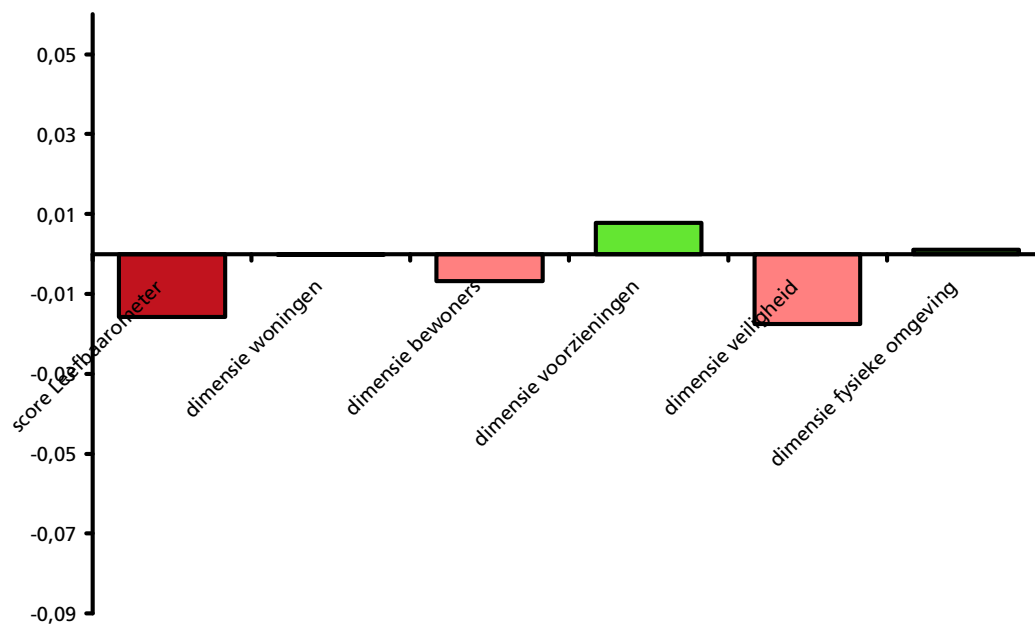
**Figuur 8.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Rivierenwijk (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



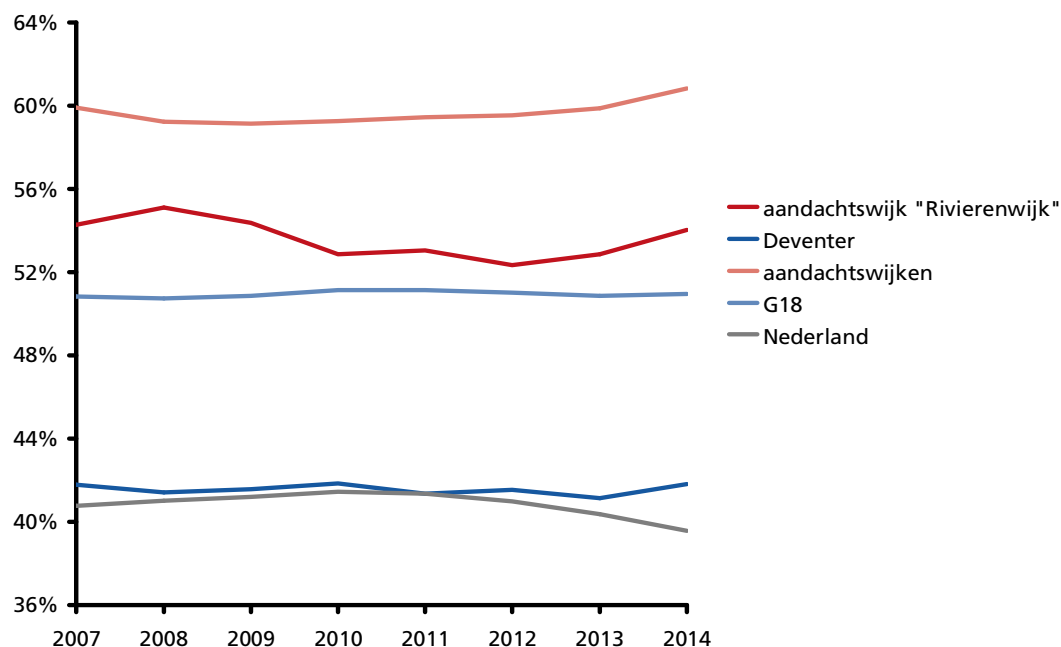
Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een (relatief lichte) achteruitgang van de leefbaarheid (figuur 8.6). Dat blijkt vooral samen te hangen met een verslechtering op dimensie Veiligheid. Op de dimensie Voorzieningen is er sprake van een verbetering van de score.

De verslechtering op de dimensie Veiligheid hangt samen met een toename van de mate van overlast (figuur 8.7). Tussen 2012 en 2014 is de mate van overlast in Rivierenwijk meer toegenomen dan in de veertig aandachtswijken en in Deventer als geheel. Het niveau van de mate van overlast in Rivierenwijk ligt ondanks deze toename ook in 2014 wel duidelijk onder dat van het gemiddelde van alle aandachtswijken.

**Figuur 8.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Rivierenwijk, 2012-2014**



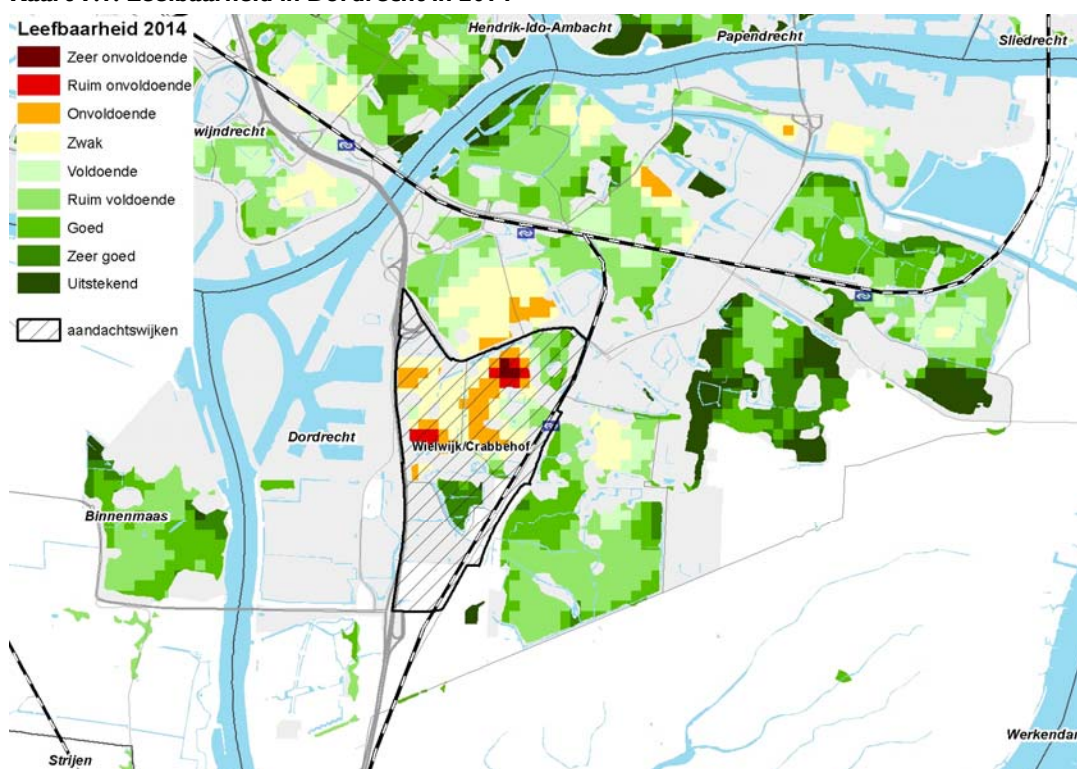
**Figuur 8.7: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



## 9 DORDRECHT

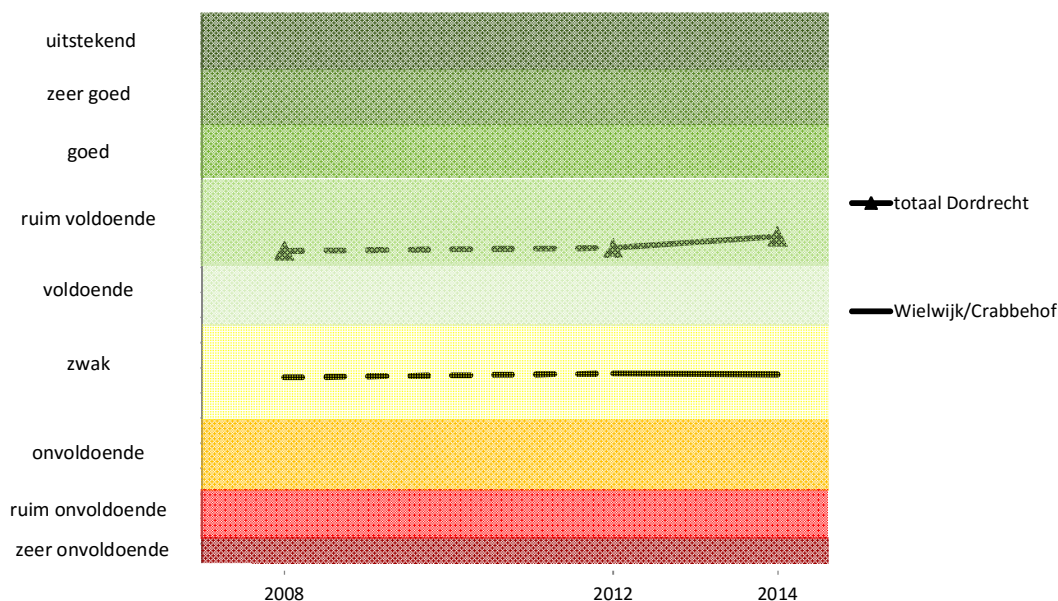
De wijze waarop de leefbaarheid in Dordrecht zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 9.1. Daarin valt op dat er grote verschillen zijn in de stad. Gebieden met een uitstekende leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als ‘zeer onvoldoende’ kan worden gekwalificeerd. Vooral Wielwijk/Crabbehof valt op, maar ook de wijken ten noorden daarvan vallen op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 9.1: Leefbaarheid in Dordrecht in 2014**



Er is een behoorlijk verschil in gemiddelde leefbaarheid tussen de aandachtswijk en de rest van Dordrecht (figuur 9.1). In Wielwijk/Crabbehof kon de leefbaarheid in 2014 gemiddeld als ‘zwak’ worden getypeerd. In deze wijk is de score op de Leefbaarometer in de periode 2008-2014 betrekkelijk stabiel gebleven. De stad Dordrecht heeft tussen 2012 en 2014 een gunstige ontwikkeling doorgemaakt. Tussen 2008 en 2012 was de leefbaarheid stabiel.

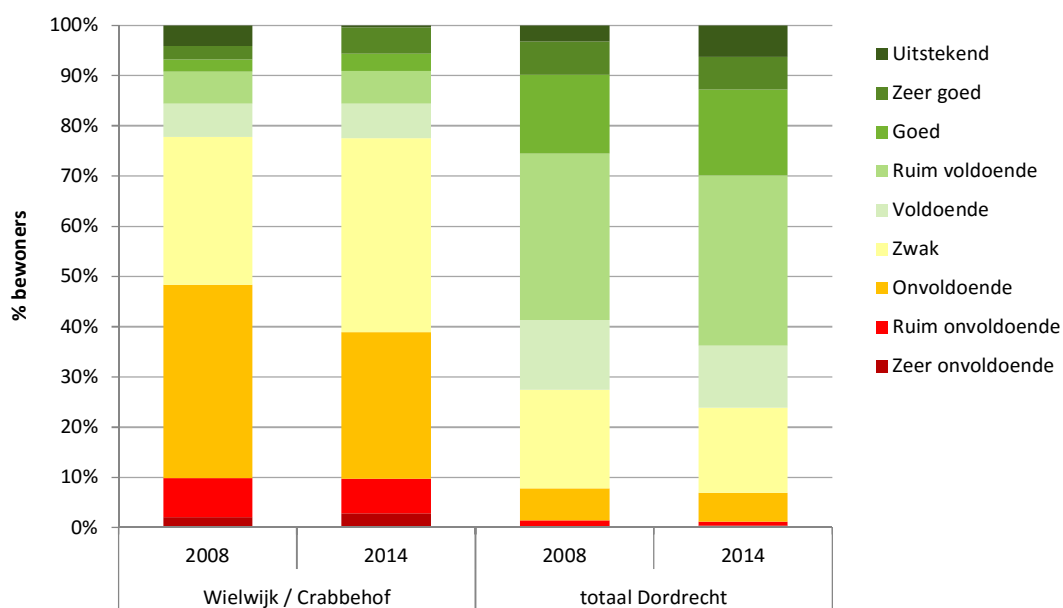
**Figuur 9.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Wielwijk/Crabbehof en Dordrecht**



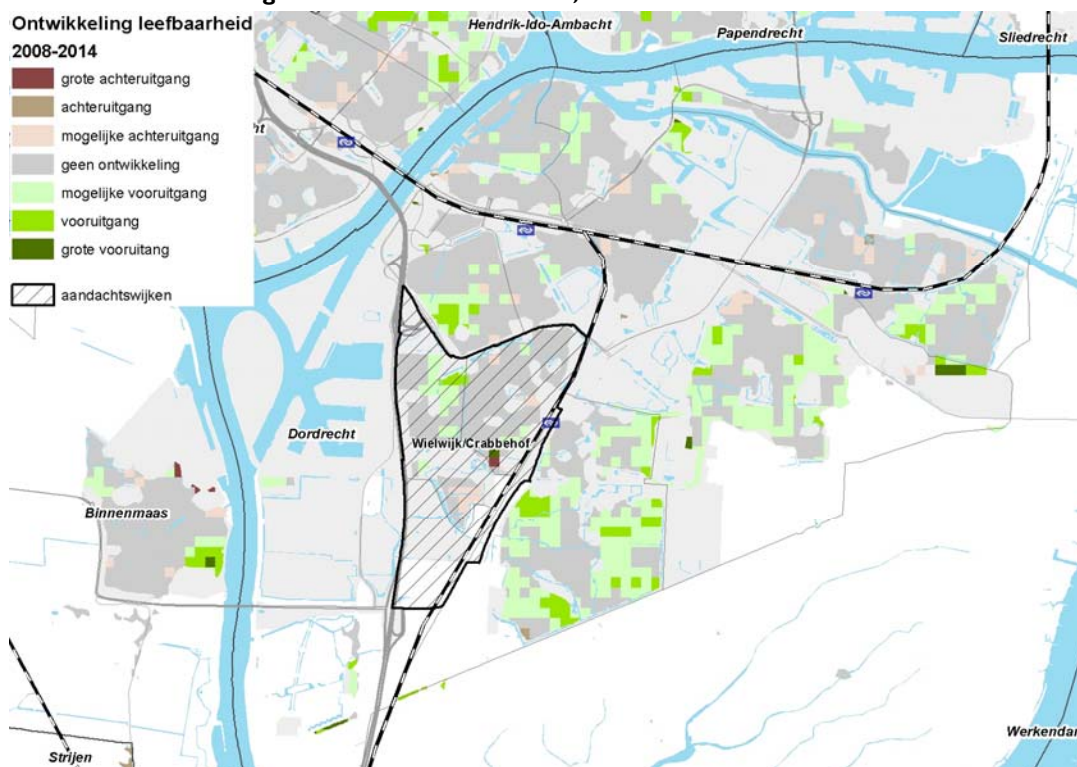
In figuur 9.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijk getoond. Daarin is te zien dat er in Wielwijk/Crabbehof deelgebieden zijn waar de leefbaarheid ‘zeer onvoldoende’ is langs de lat van de Leefbaarometer. Dit aandeel is ook iets toegenomen. Het aandeel bewoners van gebieden die ‘onvoldoende’ scores, is wel fors afgenomen tussen 2008 en 2014. Een deel hiervan is doorgeschoven naar de volgende klasse: ‘zwak’. Gemiddeld genomen is de leefbaarheid in Wielwijk/Crabbehof in de periode 2008-2014 stabiel gebleven.

In Dordrecht als geheel is sprake van een verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer: een groter aandeel van de bevolking woont in gebieden die minimaal ‘voldoende’ scoren op de Leefbaarometer in 2014. In kaart 9.2 is de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 weergegeven. In een klein deel van Wielwijk/Crabbehof is een ‘grote achteruitgang’ in leefbaarheid te zien. Dit ligt direct naast een gebiedje dat de laatste jaren een ‘grote vooruitgang’ heeft geboekt; aan de noord-westrand van de wijk is een positieve ontwikkeling te zien.

**Figuur 9.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Wielwijk/Crabbehof en Dordrecht, 2008 en 2014**

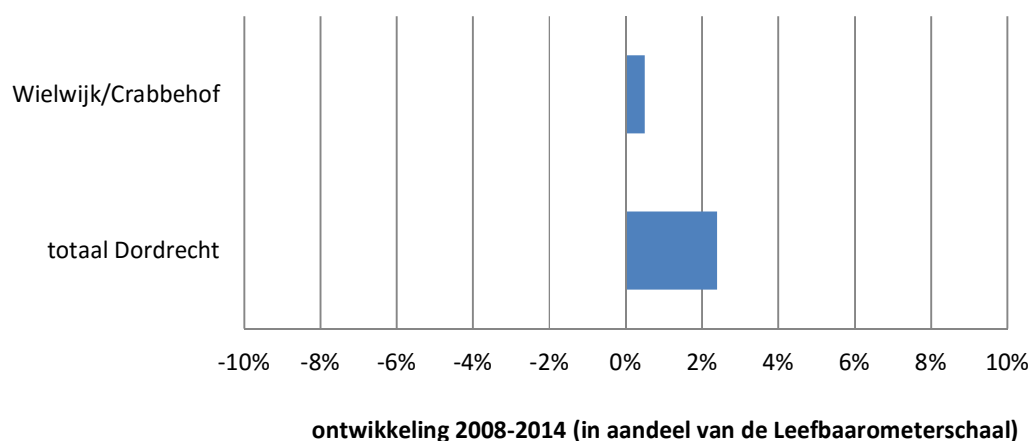


**Kaart 9.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Dordrecht, 2008-2014**



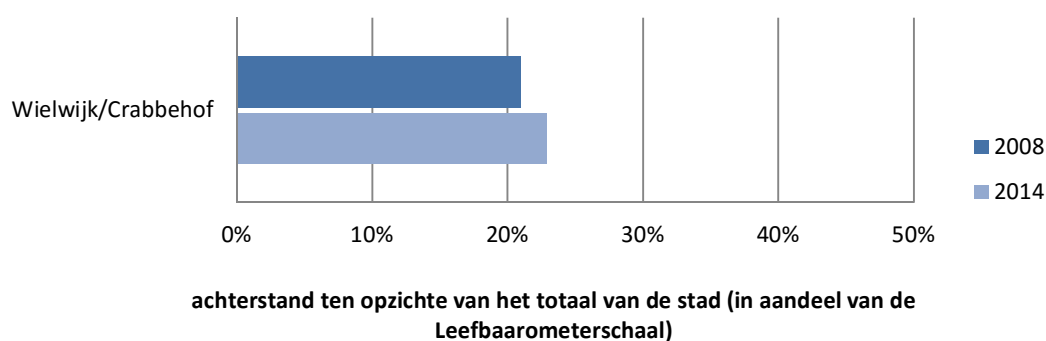
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 9.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 in Wielwijk/Crabbehof net positief geweest. Zoals ook in figuur 9.1 kon worden gezien, gaat het om een zeer kleine ontwikkeling.

**Figuur 9.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Wielwijk/Crabbehof en Dordrecht tussen 2008 en 2014**



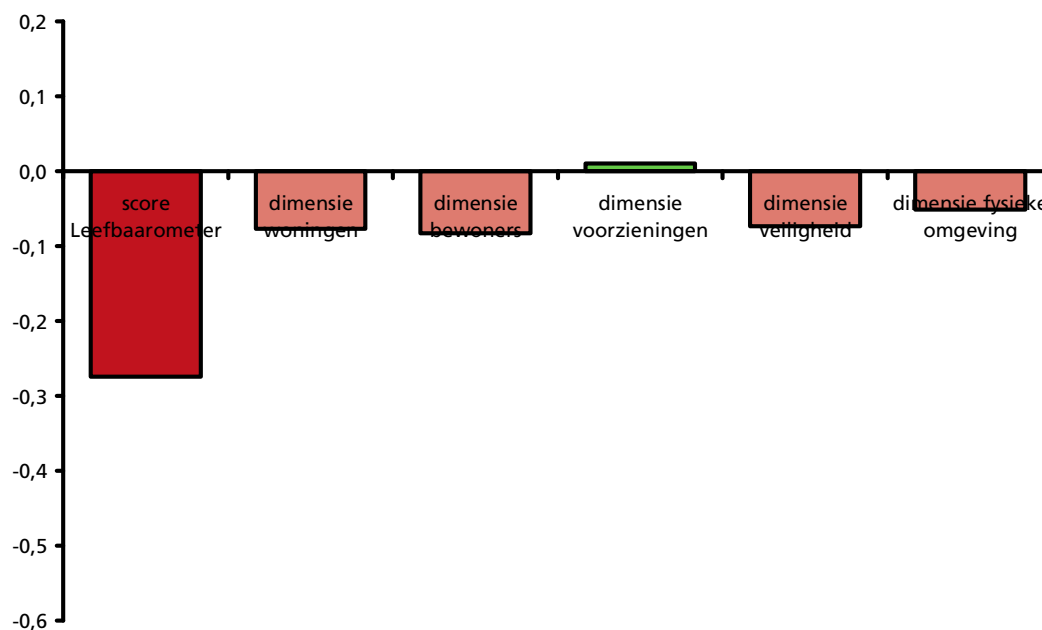
Doordat Dordrecht als geheel zich gunstiger heeft ontwikkeld dan Wielwijk/Crabbehof is de achterstand van de aandachtswijk ten opzichte van het gemiddelde van Dordrecht iets toegenomen (figuur 9.4). De verschillen zijn tussen 2008 en 2014 toegenomen van 21 procent naar 23 procent (gemiddeld) op de schaal van de Leefbaarometer.

**Figuur 9.4: Achterstand van Wielwijk/Crabbehof t.o.v. stedelijk gemiddelde van Dordrecht in 2008 en in 2014**



Het verschil tussen Wielwijk/Crabbehof en het gemiddelde van Dordrecht blijkt vooral samen te hangen met een minder gunstige score op de dimensies Woningen, Bewoners, Veiligheid en Fysieke omgeving (figuur 9.5). Op de dimensie Voorzieningen is de score daarentegen iets bovengemiddeld.

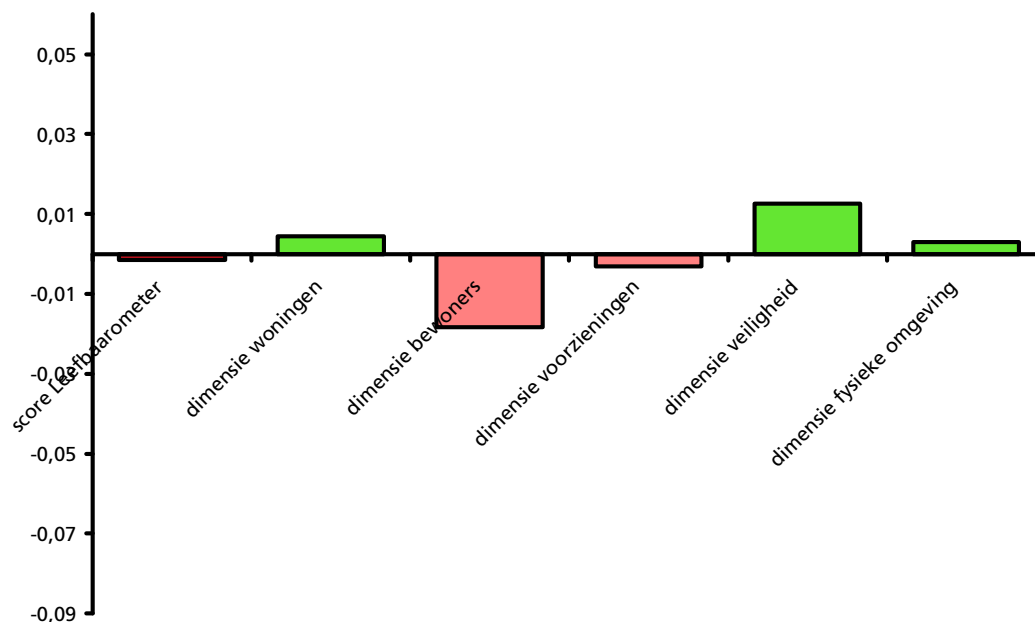
**Figuur 9.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Wielwijk/Crabbehof (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



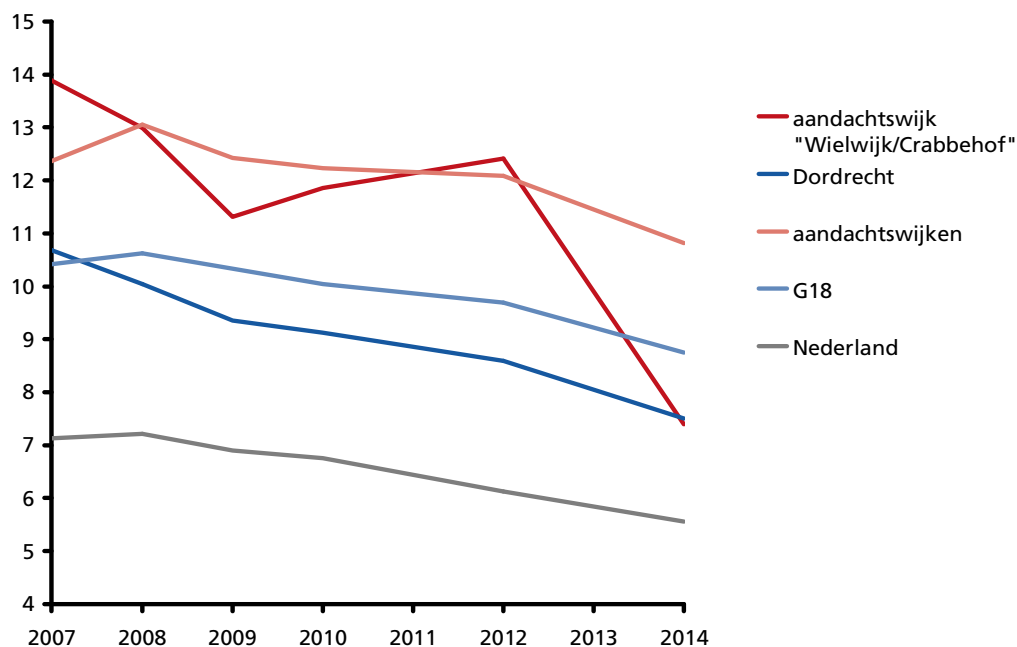
In figuur 9.6 is de ontwikkeling van de leefbaarheidsscore per dimensie te zien. De dimensie Bewoners laat een negatieve ontwikkeling zien, terwijl de dimensie Veiligheid zich positief heeft ontwikkeld. Het 'netto' resultaat van de ontwikkelingen op de verschillende dimensies is een lichte verslechtering.

De verbetering op de dimensie Veiligheid is mede het gevolg van de relatief sterke daling van het aantal geweldsmisdrijven in de wijk (figuur 9.7). Het aantal geweldsmisdrijven (per 1000 inwoners) lag in 2012 in Wielwijk/Crabbehof nog hoger dan het gemiddelde van Dordrecht en de veertig aandachtswijken, maar is tussen 2012 en 2014 sterk gedaald en is in 2014 vergelijkbaar met het gemiddelde van Dordrecht.

**Figuur 9.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Wielwijk/Crabbehof, 2012-2014**



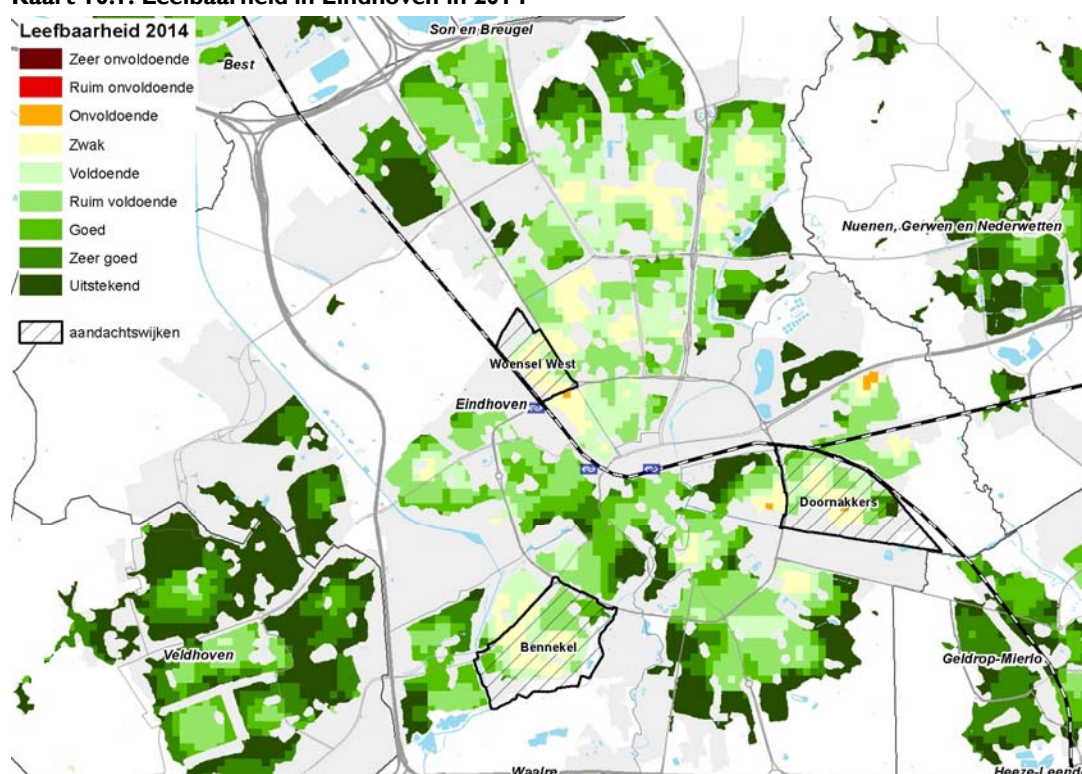
**Figuur 9.7: Ontwikkeling geweldsmisdrijven (per 1000 inwoners)**



## 10 EINDHOVEN

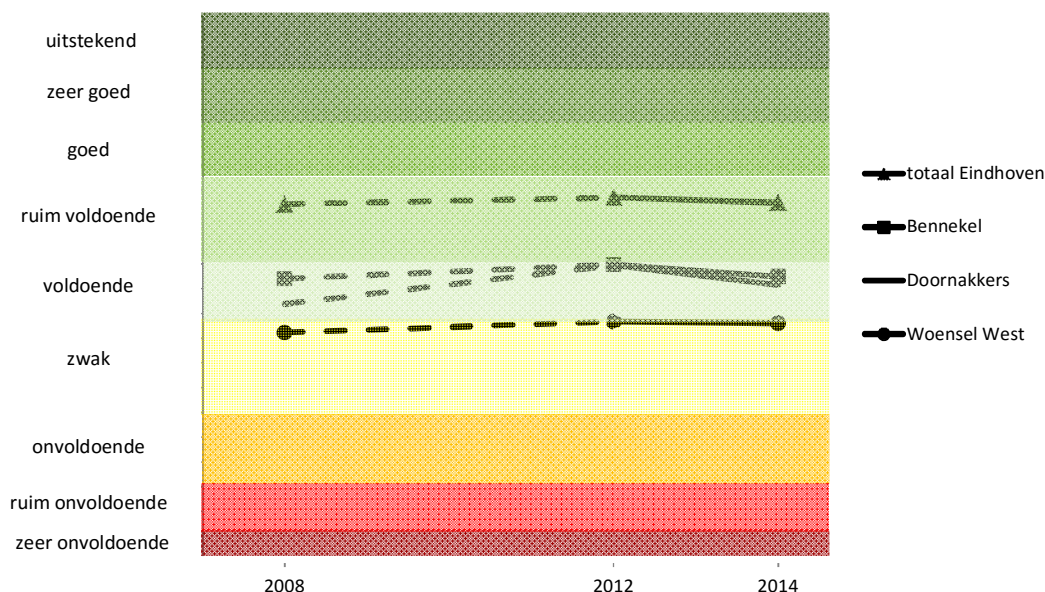
De wijze waarop de leefbaarheid in Eindhoven zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 10.1. Daarin valt op dat er weinig gebieden zijn met een onvoldoende leefbaarheid. In het algemeen scoort Eindhoven op leefbaarheid vrij hoog. Delen van de aandachtswijken Woensel West, Doornakkers en Bennekel vallen wel op door hun relatief lage score op de Leefbaarometer, maar er zijn ook andere gebieden ten noorden van het centrum van Eindhoven die 'zwak' scoren op de Leefbaarometer.

**Kaart 10.1: Leefbaarheid in Eindhoven in 2014**



Zowel Bennekel als Doornakkers scoren in 2014 'voldoende' op de schaal van de Leefbaarometer (figuur 10.1). Beide wijken laten een positieve ontwikkeling zien tussen 2008 en 2012 en een achteruitgang tussen 2012 en 2014. Over de gehele periode 2008-2014 gaat de leefbaarheid in Doornakkers erop vooruit. Woensel West scoort 'zwak' in 2014. Deze aandachtswijk laat een vooruitgang van de leefbaarheid zien tussen 2008 en 2012 en een stabiele ontwikkeling tussen 2012 en 2014.

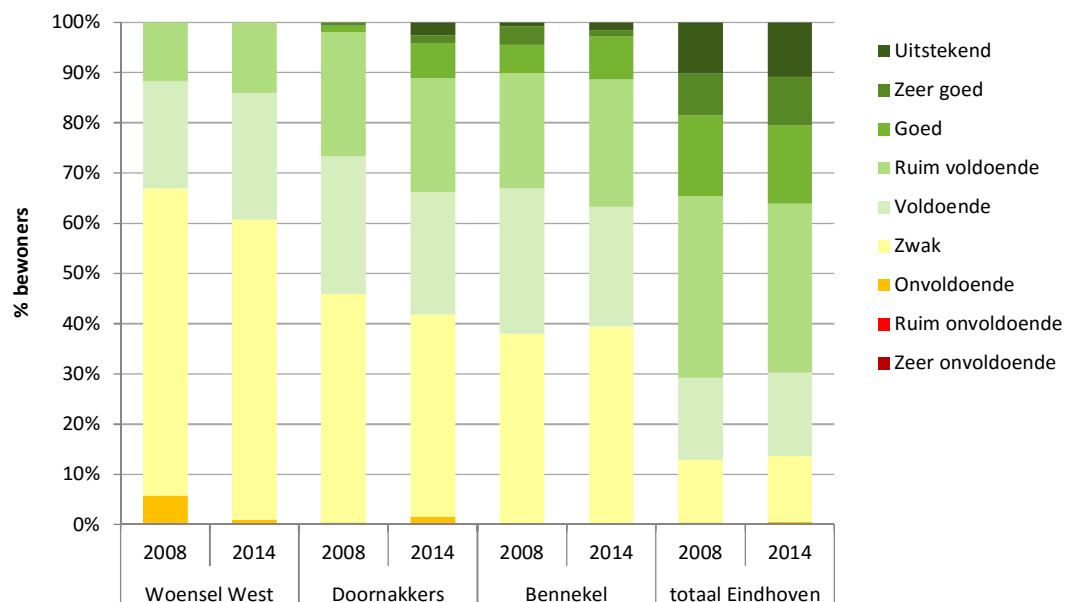
**Figuur 10.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid per aandachtswijk in Eindhoven**



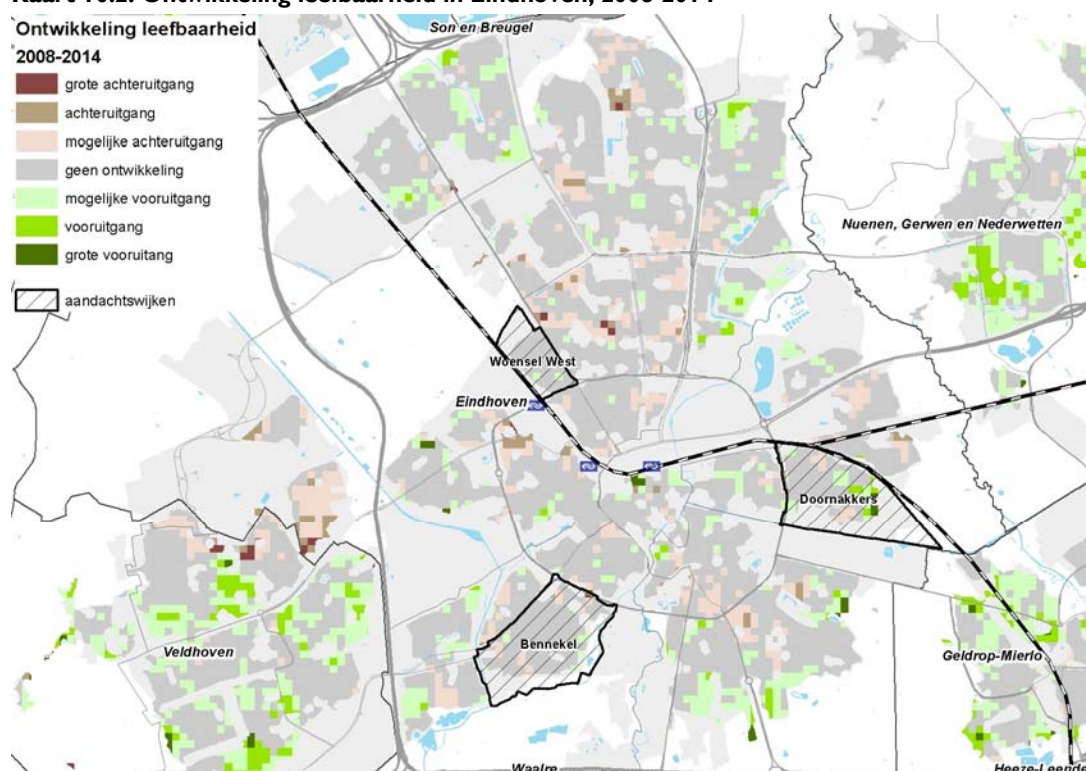
In figuur 10.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijken getoond. Daarin is te zien dat er in alle drie de aandachtswijken relatief weinig, of zelfs geen, deelgebieden zijn waar de leefbaarheid 'onvoldoende' is langs de lat van de Leefbaarometer. In de wijk Doornakkers is het aandeel bewoners van gebieden die 'onvoldoende' scoren wel licht toegenomen. Aan de andere kant is het aandeel bewoners in Doornakkers dat in gebieden woont die minstens 'goed' scoren ook fors toegenomen, wat overeenkomt met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid. In Woensel West zijn geen deelgebieden met een leefbaarheid die hoger scoort dan 'ruim voldoende', maar ook in deze wijk is de gemiddelde leefbaarheidsscore tussen 2008 en 2014 licht verbeterd.

In kaart 10.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat een achteruitgang niet zozeer te vinden is in de aandachtswijken, maar voornamelijk in andere delen waar de leefbaarheid in 2014 zwak of onvoldoende is. Daartoe behoren onder meer (delen van) Woensel Noord en Woensel Zuid (grenzend aan Woensel West) en delen van Tongelre (grenzend aan Doornakkers). Van de aandachtswijken heeft de meest gunstige ontwikkeling zich voorgedaan in het oosten van de wijk Doornakkers.

**Figuur 10.2 Verdeling leefbaarheidsscores per aandachtswijk in Eindhoven, 2008 en 2014**

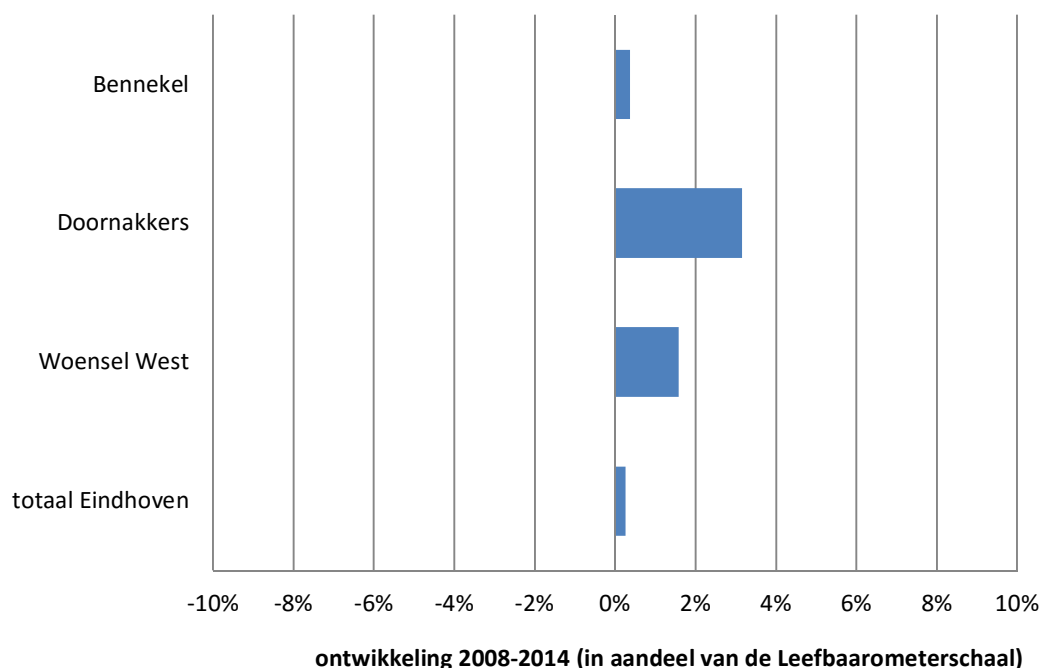


**Kaart 10.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Eindhoven, 2008-2014**



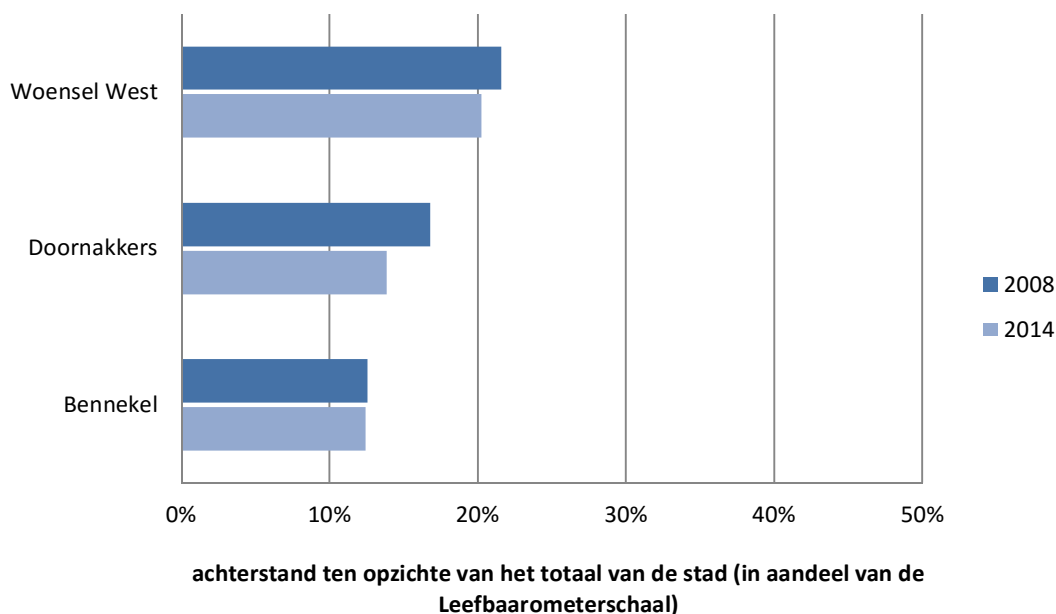
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 10.3. Relatief gezien is dan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Bennekel net positief geweest. In Woensel West en Doornakkers was de ontwikkeling tussen 2008 en 2014 zeer positief, waarbij laatstgenoemde de grootste stappen heeft gezet.

**Figuur 10.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Eindhoven, 2008-2014**



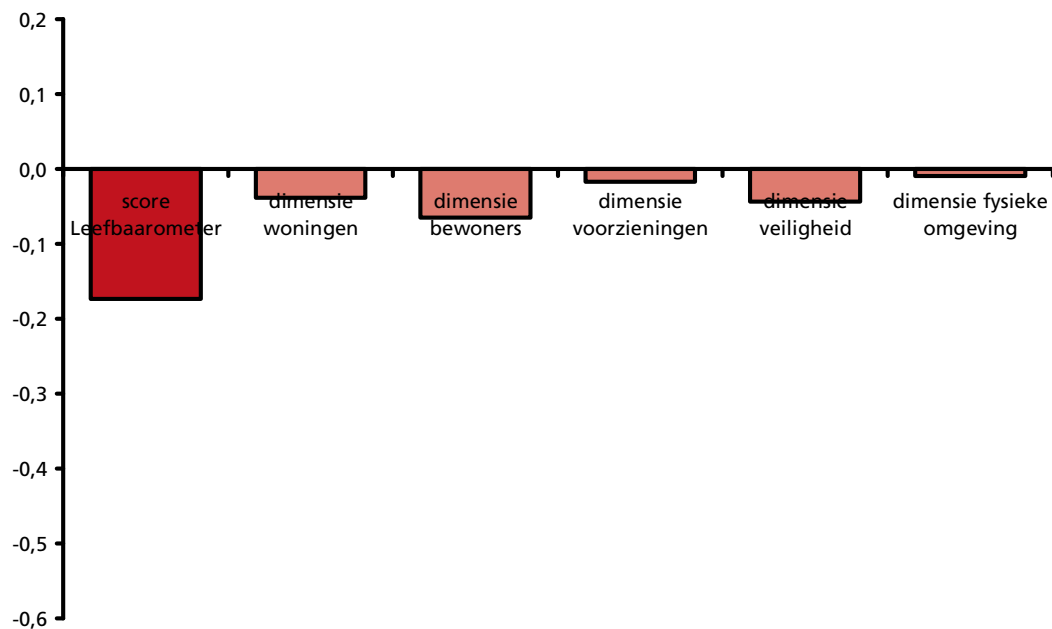
Door de combinatie van positieve ontwikkelingen in de aandachtswijken in Eindhoven en, in zekere zin, een stabilisatie van de leefbaarheidsscore in de rest van de stad is voor alle aandachtswijken de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde kleiner geworden (figuur 10.4). De verschillen blijven echter aanwezig: tot zo'n vijftien procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde voor Doornakkers - de aandachtswijk die tussen 2008 en 2014 de grootste positieve ontwikkeling heeft laten zien. De achterstand van Woensel West ten opzichte van het stedelijk gemiddelde is het grootst in 2014, namelijk ruim twintig procent.

**Figuur 10.4: Achterstand van de aandachtswijken in Eindhoven t.o.v. stedelijk gemiddelde in 2008 en in 2014**

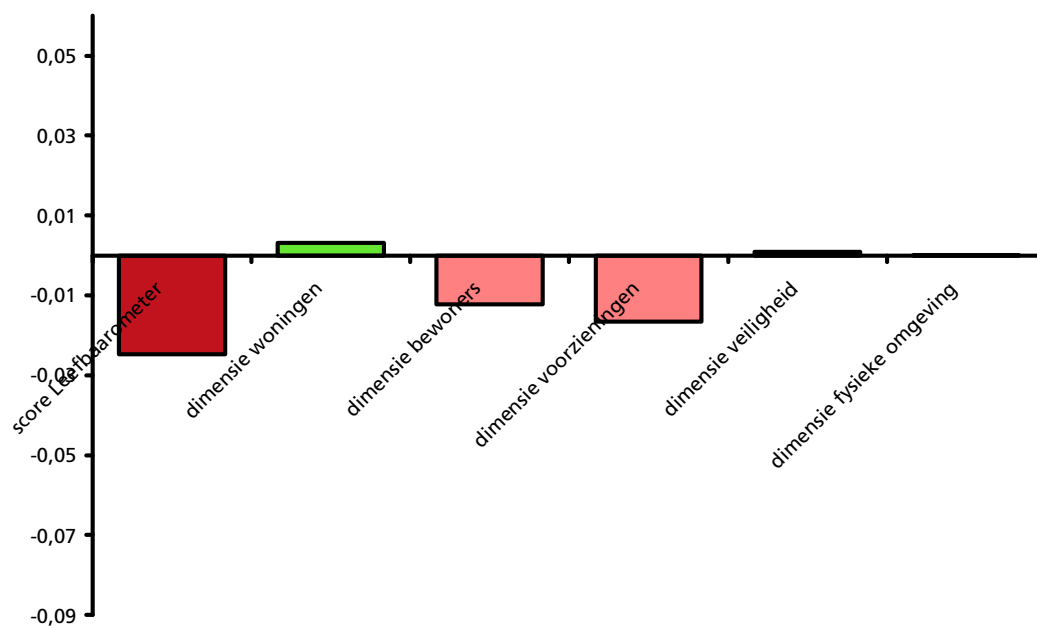


Deze lager dan gemiddelde score van de aandachtswijken ten opzichte van het stedelijk gemiddelde van Eindhoven blijkt niet aan één of twee specifieke dimensies toe te schrijven te zijn (figuur 10.5). De (lichte) achteruitgang van de leefbaarheid tussen 2012 en 2014 hangt samen met een verslechtering op de dimensies Bewoners en Voorzieningen (figuur 10.6). De verbetering op de dimensie Woningen was niet groot genoeg om deze verslechteringen te compenseren. De score op de dimensies Fysieke omgeving en Veiligheid is nagenoeg gelijk gebleven.

**Figuur 10.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de aandachtswijken in Eindhoven (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



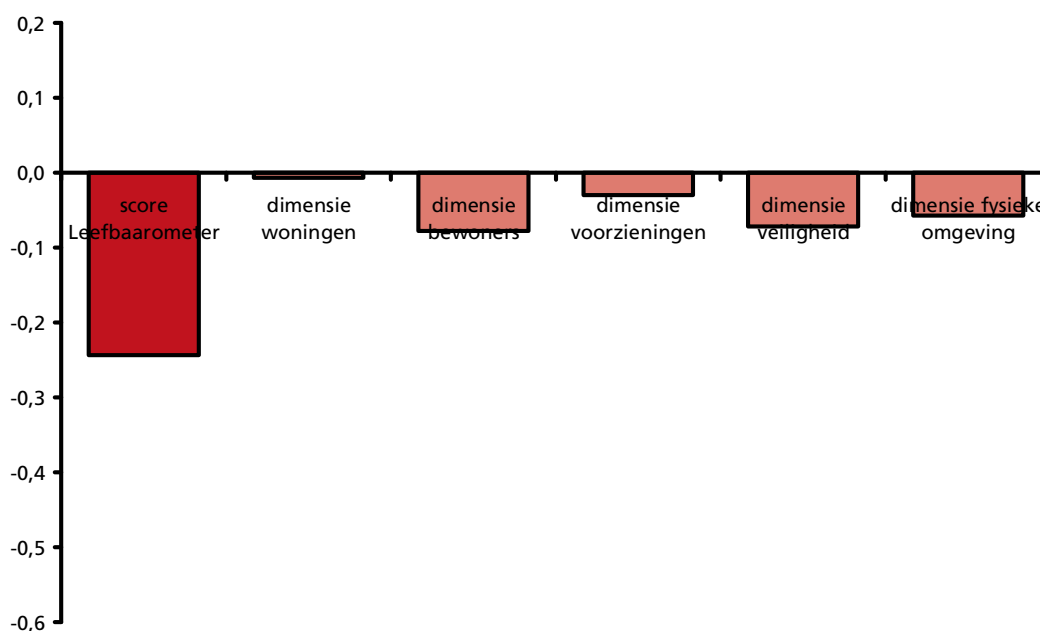
**Figuur 10.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Eindhoven, 2012-2014**



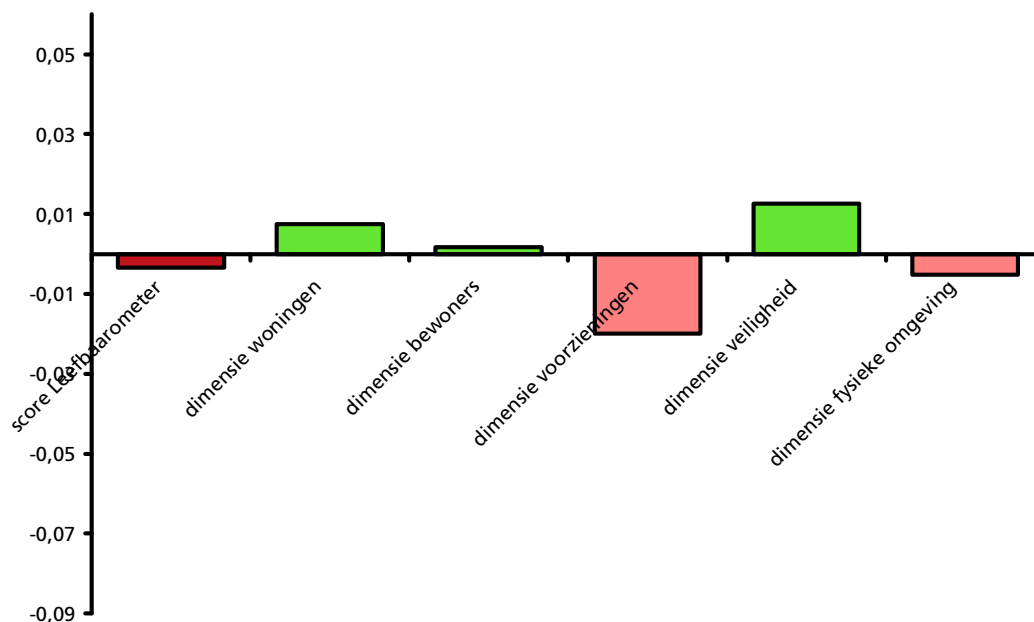
Figuur 10.7 tot en met 10.12 laten de verschillen in de achtergronden van de aandachtswijken zien. In Woensel-West (figuur 10.7) hangt de lager dan gemiddelde leefbaarheid vooral samen met ongunstige scores op de dimensies Veiligheid, Bewoners en Fysieke omgeving.

De leefbaarheid is tussen 2012 en 2014 in Woensel-West vrijwel gelijk gebleven (figuur 10.8). Dat is niet zozeer het gevolg van een gebrek aan ontwikkeling op de achterliggende dimensies, maar de effecten hiervan heffen elkaar als het ware op. De achteruitgang op de dimensies Voorzieningen en Fysieke omgeving tussen 2012 en 2014 blijkt namelijk (vrijwel) volledig gecompenseerd te worden door verbeteringen op de dimensies Woningen, Bewoners en vooral Veiligheid.

**Figuur 10.7: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Woensel-West (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

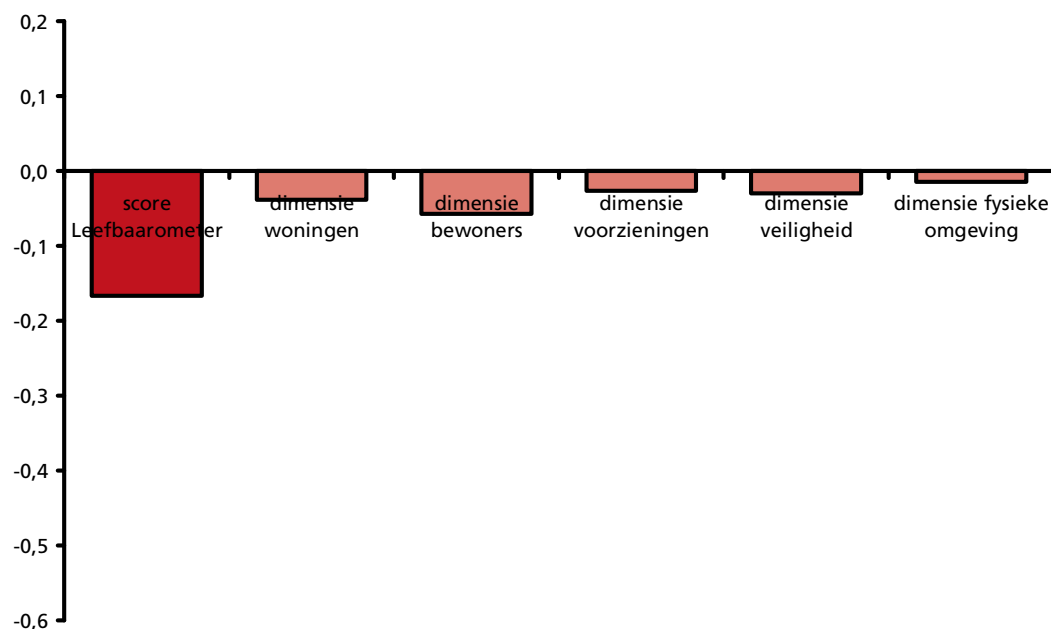


**Figuur 10.8: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Woensel-West, 2012-2014**

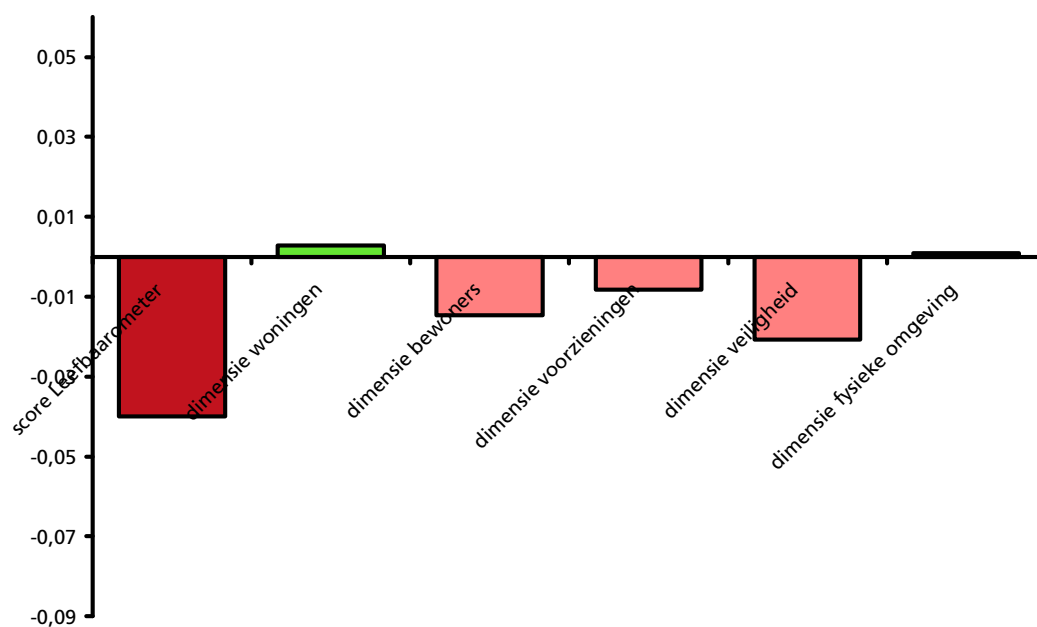


Net als Woensel West kent de aandachtswijk Doornakkers op alle dimensies een lagere score dan het stedelijk gemiddelde van Eindhoven (figuur 10.9). Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een verslechtering van de leefbaarheid die vooral samenhangt met een achteruitgang van op de dimensies Veiligheid, Bewoners en in mindere mate ook Voorzieningen (figuur 10.10). Daar staat een kleine verbetering op de dimensies Woningen en Fysieke omgeving tegenover, maar die is niet voldoende om de verslechtering op de andere drie dimensies te compenseren.

**Figuur 10.9: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Doornakkers (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

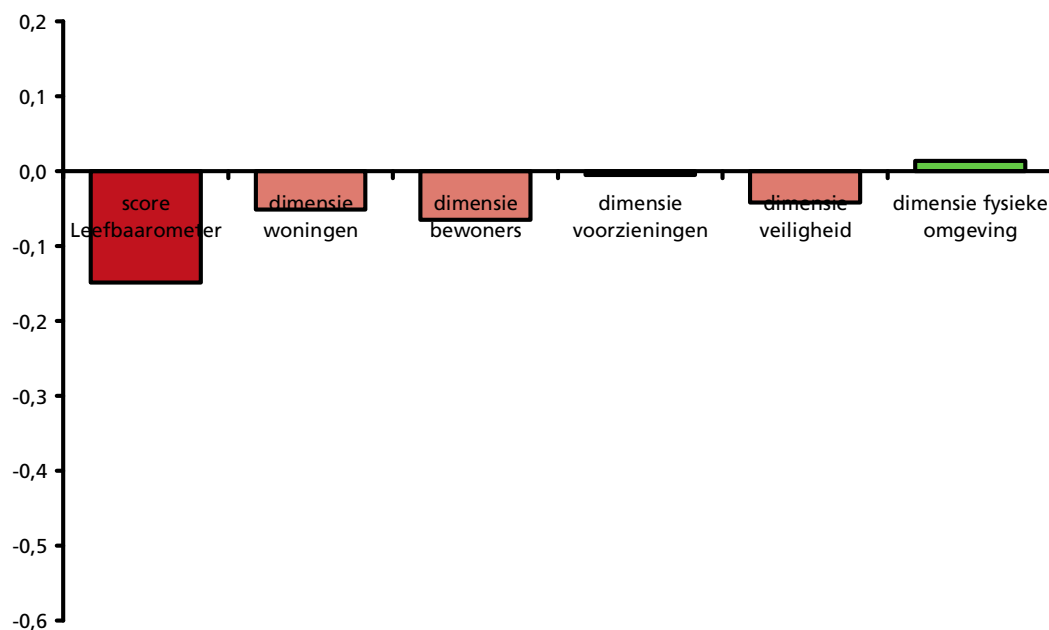


**Figuur 10.10: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Doornakkers, 2012-2014**



De relatief lage leefbaarheidsscore van Bennekel hangt vooral samen met een lager dan gemiddelde scores op de dimensies Bewoners, Woningen en Veiligheid (figuur 10.11). De score op de dimensie Voorzieningen is vrijwel gelijk aan het stedelijk gemiddelde en de score op de dimensie Fysieke omgeving is iets hoger.

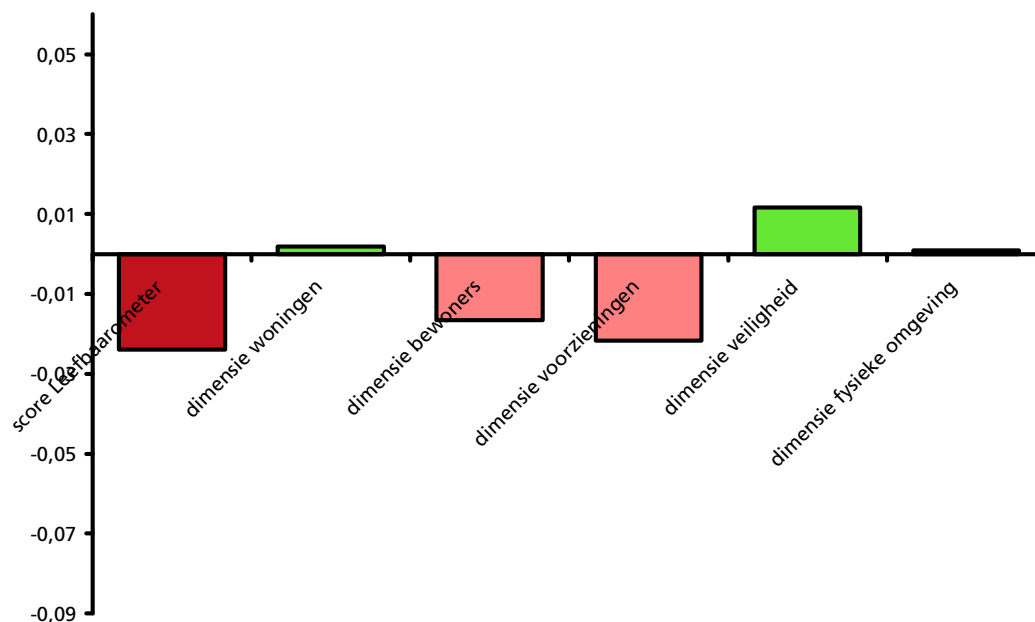
**Figuur 10.11: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Bennekel (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



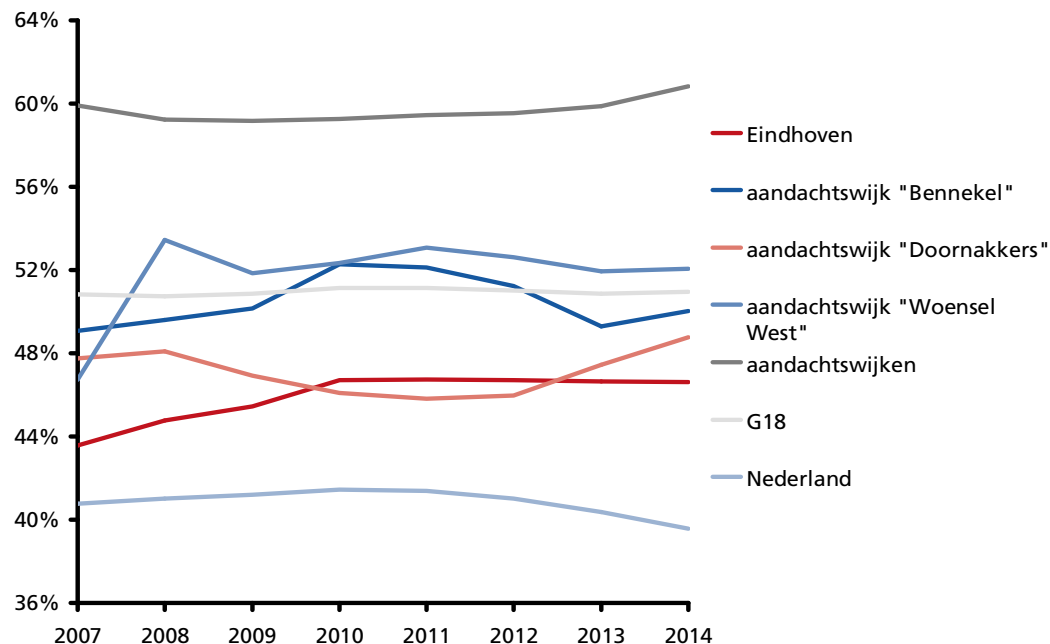
Tussen 2012 en 2014 is er sprake geweest van een verslechtering van de leefbaarheid in Bennekel (figuur 10.12). Deze verslechtering hangt samen met een ongunstige ontwikkeling van de scores op de dimensies Bewoners en Voorzieningen. De score op de dimensie Veiligheid is juist verbeterd. De scores op de andere twee dimensies zijn vrijwel gelijk gebleven.

De score op de dimensie Veiligheid is in Bennekel en Woensel West verbeterd, maar in Doornakkers juist verslechterd. Voor een deel hangt dat samen met de ontwikkelingen op het gebied van overlast (figuur 10.13). In Doornakkers is de mate van overlast tussen 2012 en 2014 toegenomen, en deze toename was ook groter dan gemiddeld in de veertig aandachtswijken. Tegelijkertijd is de overlast in deze periode in Bennekel en Woensel West juist afgenomen.

**Figuur 10.12: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Bennekel, 2012-2014**



**Figuur 10.13: Ontwikkeling overlast (index overlast)**

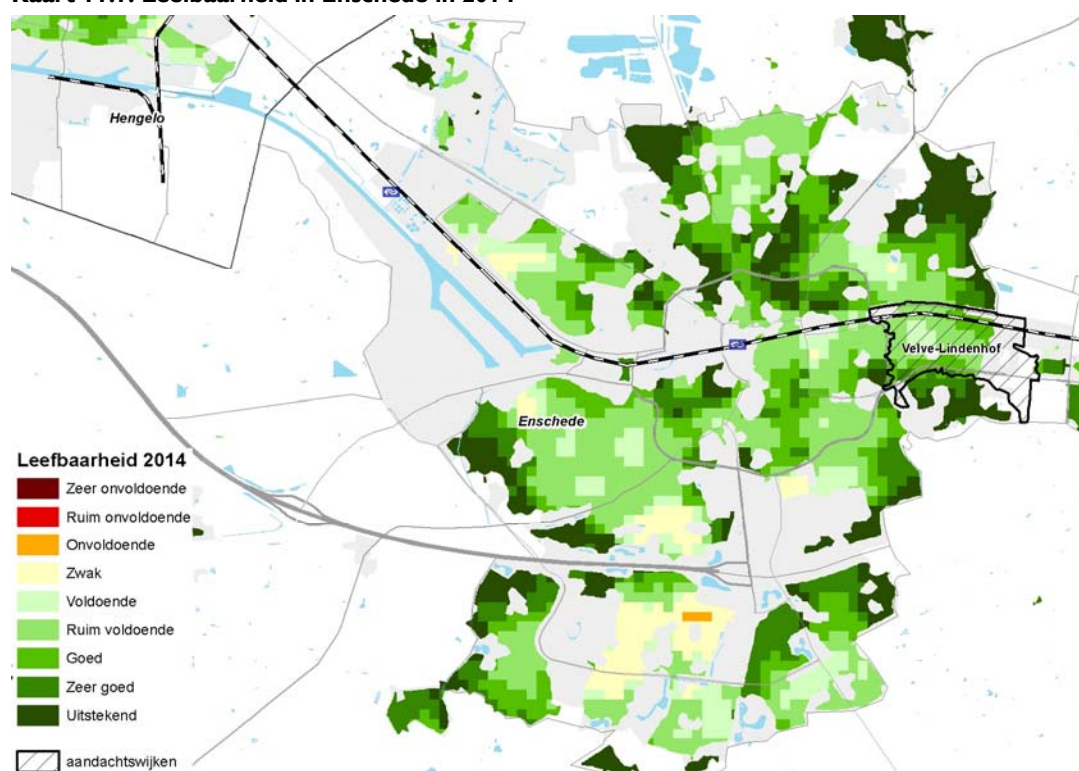




## II ENSCHEDE

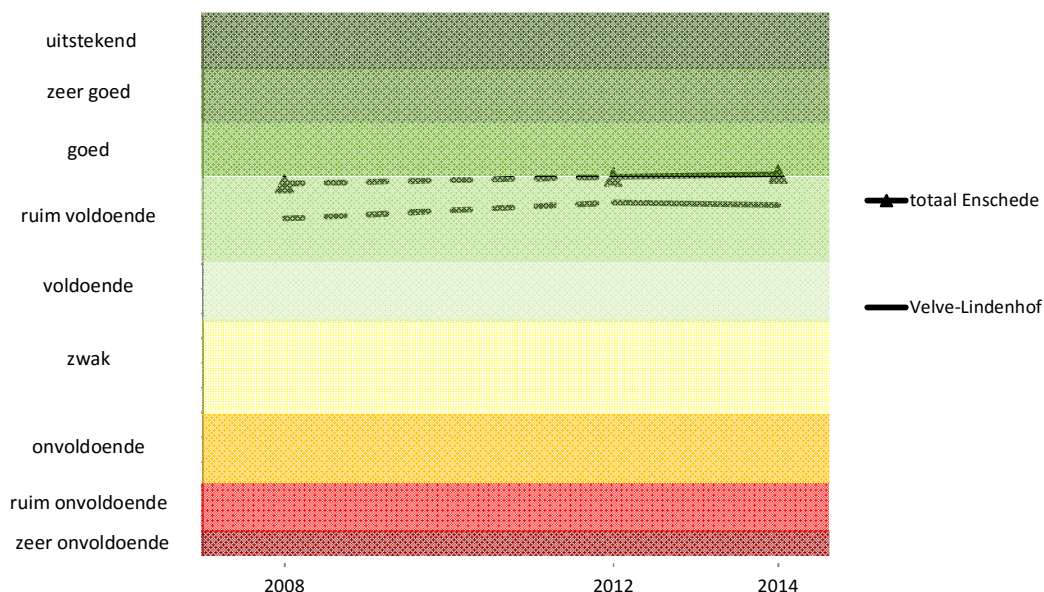
De wijze waarop de leefbaarheid in Enschede zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 11.1. Daarin valt op dat er geen grote verschillen zijn in de stad. Toch wijkt het zuidelijke deel van de stad, met in sommige gebieden een ‘onvoldoende’ leefbaarheid, wat af van de overige delen van Enschede. De aandachtswijk Velve-Lindenhof valt juist in positieve zin op door een gunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 11.1: Leefbaarheid in Enschede in 2014**



Er zijn geen grote verschillen in gemiddelde leefbaarheid tussen de aandachtswijk en de rest van Enschede (figuur 11.1). In zowel Velve-Lindenhof als in Enschede als geheel kan de leefbaarheid in 2008 als ‘ruim voldoende’ worden getypeerd. In Velve-Lindenhof is de score op de Leefbaarometer tussen 2008 en 2014 de eerste vier jaar wat verbeterd en vervolgens iets achteruitgegaan. Enschede als geheel heeft zich positief ontwikkeld en is in 2014 net op ‘goed’ uitgekomen.

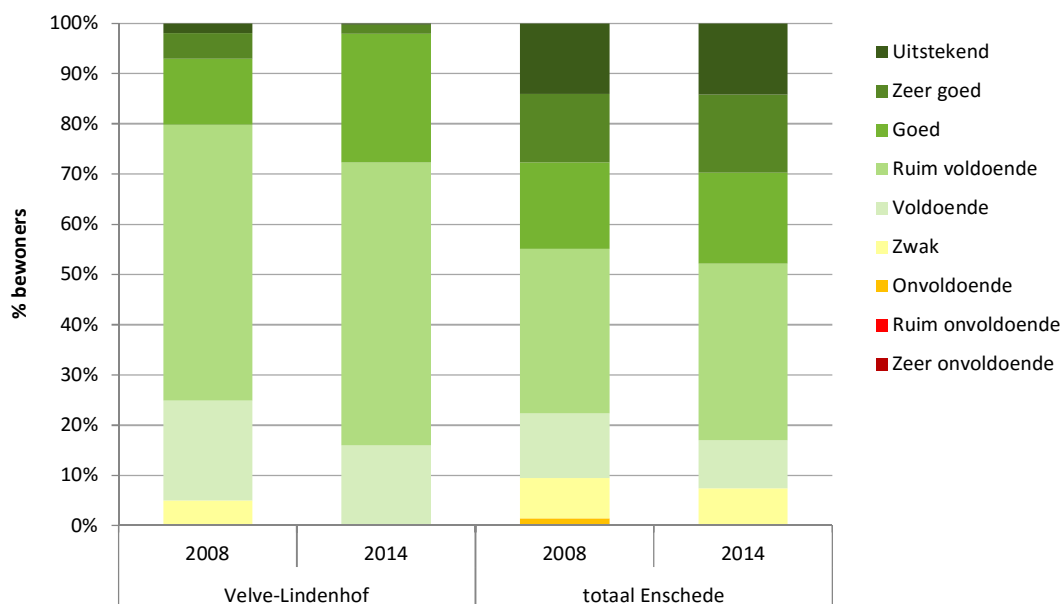
**Figuur 11.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Velve-Lindenhof en Enschede**



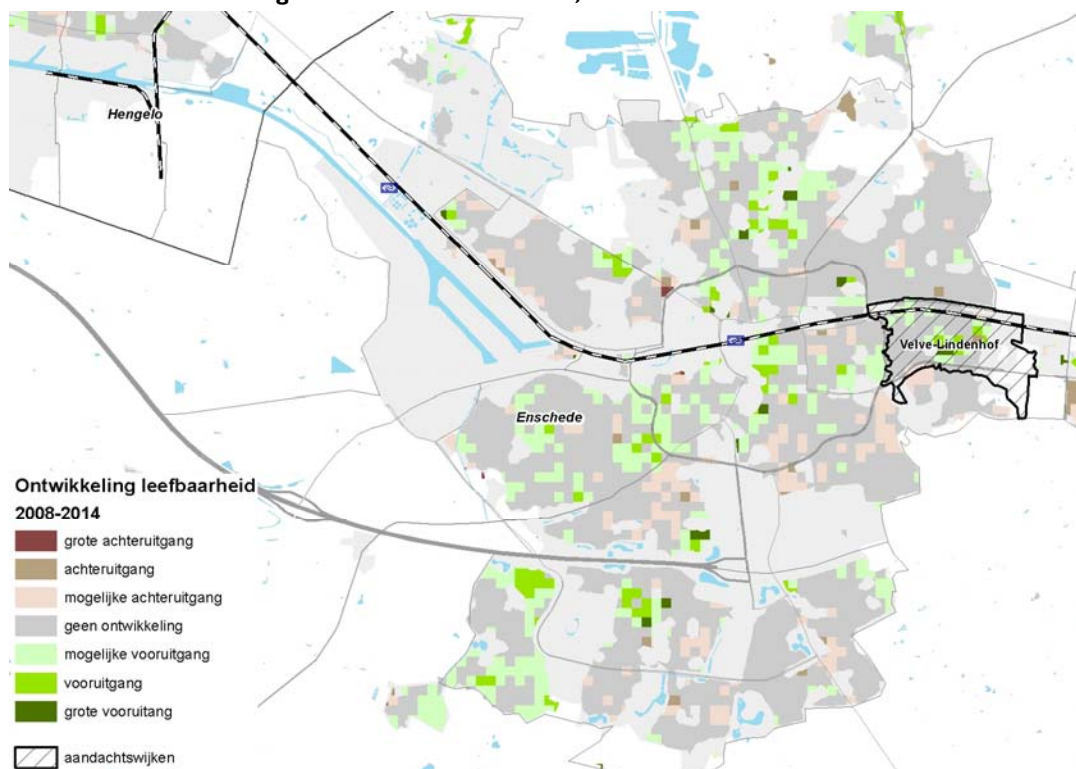
In figuur 11.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen Velve-Lindenhof getoond. Daarin is te zien dat er in 2014 in Velve-Lindenhof geen deelgebieden zijn waar de leefbaarheid ‘onvoldoende’ of ‘zwak’ is langs de lat van de Leefbaarometer. In 2008 waren er in de aandachtswijk nog wel deelgebieden met een leefbaarhied die als ‘zwak’ kon worden getypeerd. Het aandeel bewoners van gebieden die zeer goed of uitstekend scoren is tussen 2008 en 2014 wel verminderd. In het algemeen is er echter sprake van een verbetering van de leefbaarheid in Velve-Lindenhof. Ook in Enschede als geheel is er sprake van een kleine verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer.

In kaart 11.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. In Velve-Lindenhof is vooral vooruitgang zichtbaar.

**Figuur 11.2: Verdeling leefbaarheidsscores in Velve-Lindenhof en Enschede, 2008 en 2014**

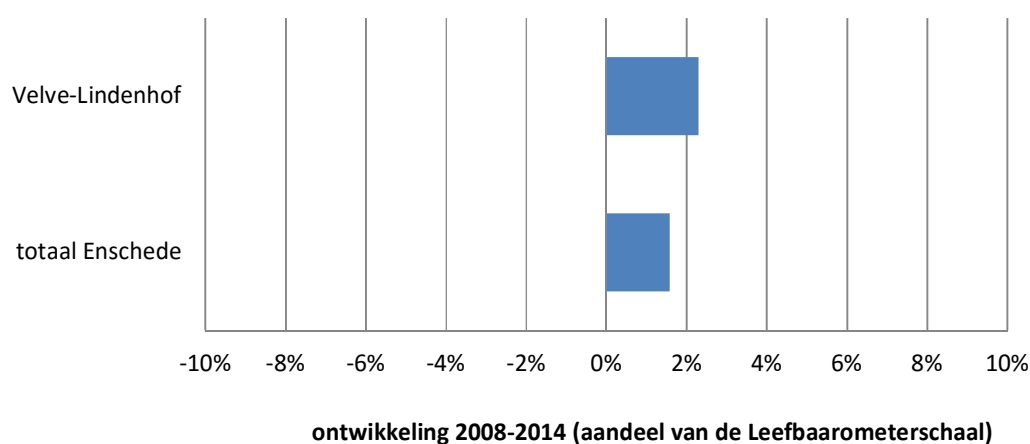


**Kaart 11.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Enschede, 2008-2014**



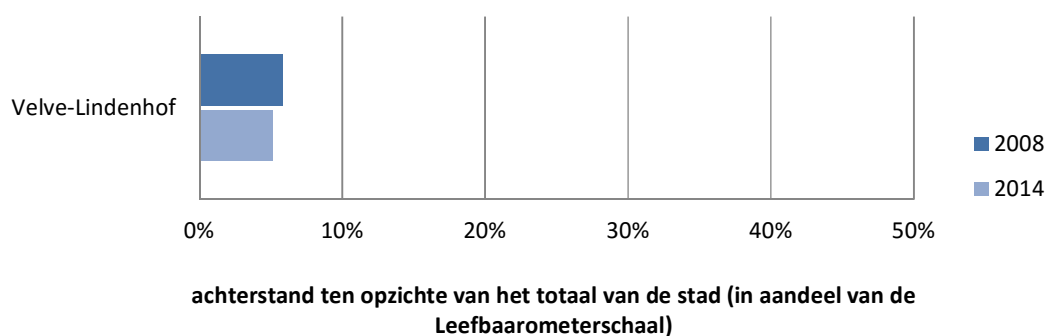
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 11.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 in Velve-Lindenhof net positief geweest. In kaart 11.2 is te zien dat deze vooruitgang zich vooral in het midden van de wijk concentreerde. Zoals ook uit figuur 11.1 naar voren kwam, gaat het niet om bijzonder grote ontwikkelingen.

**Figuur 11.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Velve-Lindenhof en Enschede tussen 2008 en 2014**



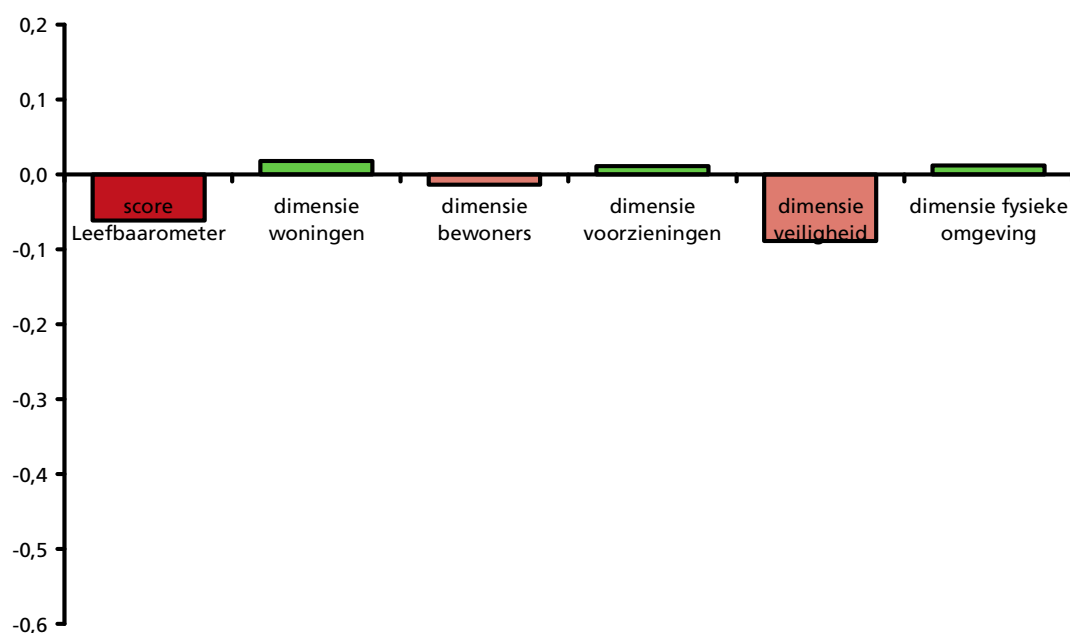
Door de positieve ontwikkelingen in Velve-Lindenhof is de achterstand ten opzichte van de rest van de stad iets verminderd (figuur 11.4). De achterstand was en is echter niet groot: vijf procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde in 2014.

**Figuur 11.4: Achterstand Velve-Lindenhof t.o.v. stedelijk gemiddelde van Enschede in 2008 en in 2014**



Deze (relatief kleine) negatieve afwijking van het gemiddelde van de stad blijkt vooral samen te hangen met een relatief ongunstige score op de dimensie Veiligheid (figuur 11.5). Hiernaast is ook de score op dimensie Bewoners benedengemiddeld. Op de andere dimensies is er juist sprake van een bovengemiddelde score ten opzichte van het gemiddelde van Enschede. Zeker in vergelijking met aandachtswijken in andere steden is de afwijking van Velve-Lindenhof ten opzichte van het stedelijk gemiddelde beperkt.

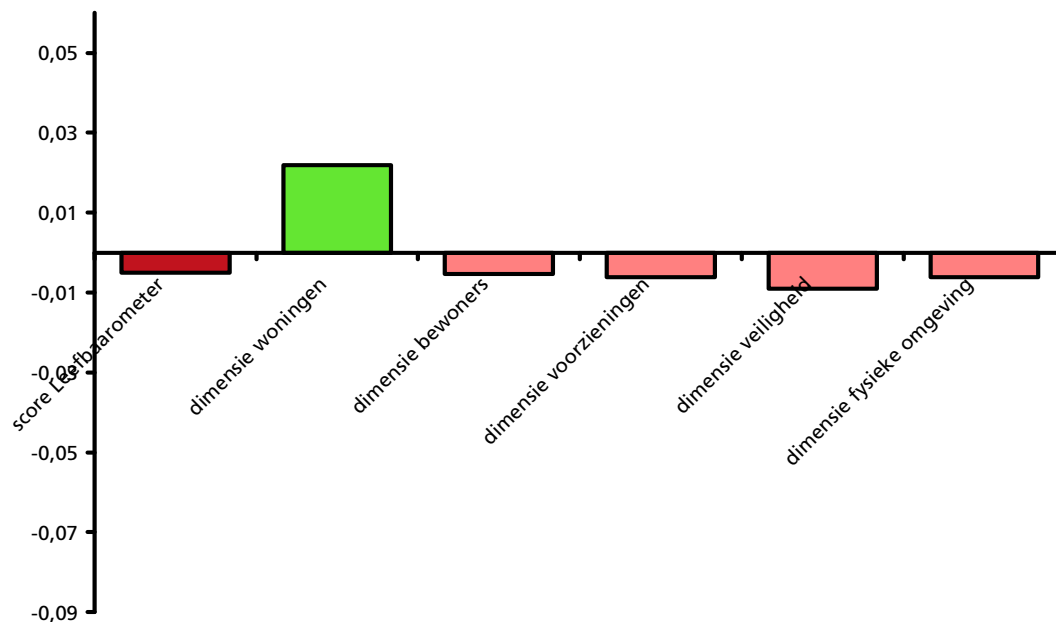
**Figuur 11.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Velve-Lindenhof (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



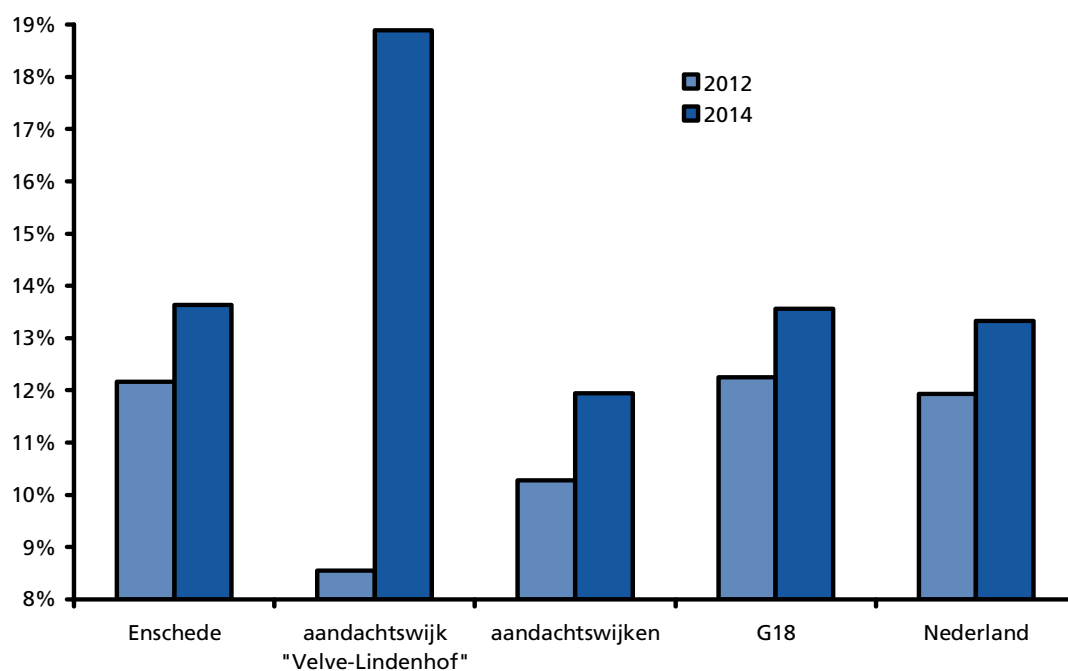
Tussen 2012 en 2014 is er sprake geweest van een verbetering op de dimensie Woningen, maar door een lichte verslechtering op de vier andere dimensies is er uiteindelijk sprake van een (beperkte) achteruitgang van de leefbaarheidsscore in deze periode (figuur 11.6).

De relatief sterke verbetering op de dimensie Woningen hangt samen met nieuwbouw. Het aandeel woningen gebouwd na het jaar 2000 is sterk toegenomen tussen 2012 en 2014 (figuur 11.7). Deze toename blijkt ook veel groter in Velve-Lindenhof dan in Enschede als geheel of in andere aandachtswijken.

**Figuur 11.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Velve-Lindenhof, 2012-2014**



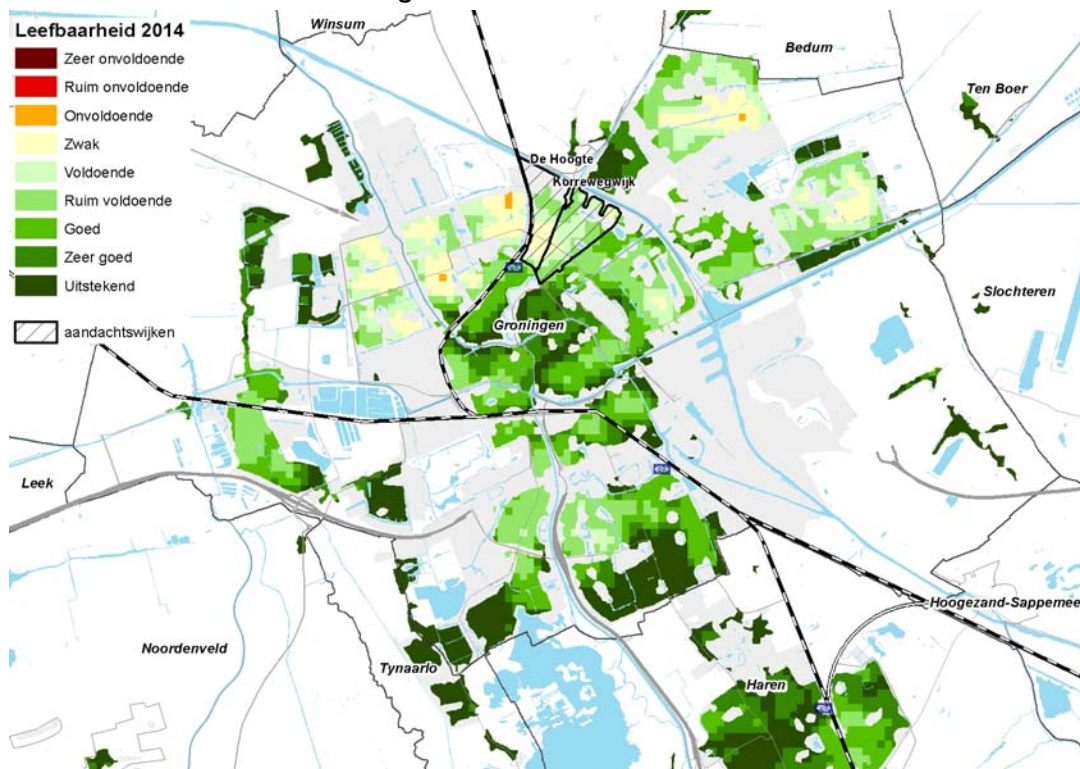
**Figuur 11.7: Ontwikkeling aandeel woningen gebouwd na het jaar 2000**



## 12 GRONINGEN

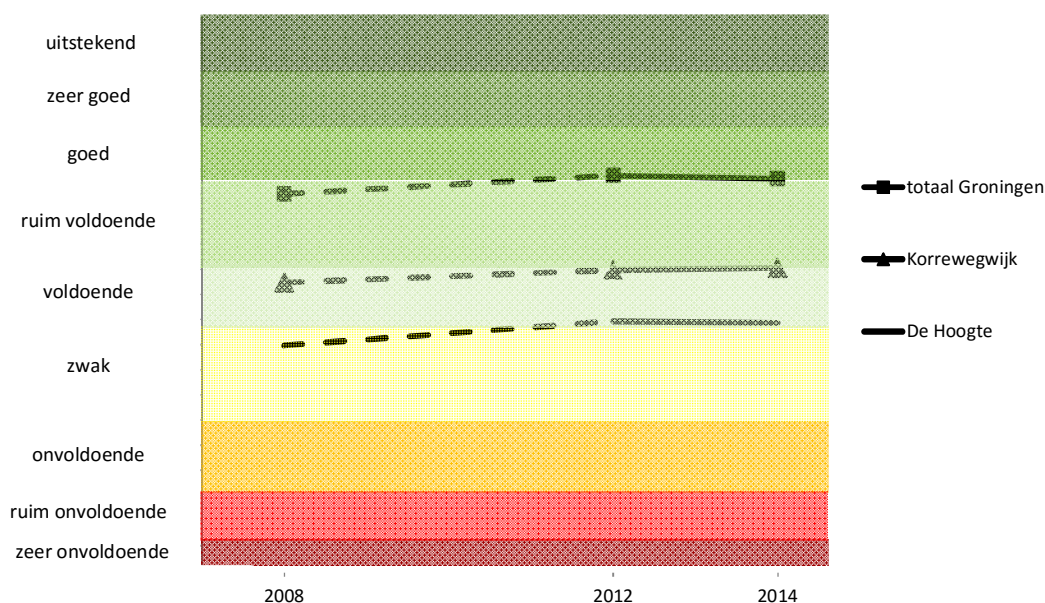
De wijze waarop de leefbaarheid in Groningen zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 12.1. Daarin valt op dat er geen enorme verschillen zijn in de stad. Toch zijn er in de gemeente plekken met een leefbaarheid die als 'onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Die contrasteren met gebieden in bijvoorbeeld het centrum en zuiden van Groningen waar de leefbaarheid goed tot uitstekend is. Vooral het gebied ten westen van de aandachtswijken valt op door de ongunstige score op de Leefbaarometer, maar ook een deel ten noordoosten van de aandachtswijken valt in negatieve zin op.

**Kaart 12.1: Leefbaarheid in Groningen in 2014**



Zowel De Hooete als Korrewegwijk hebben gemiddeld een positieve ontwikkeling doorgemaakt (figuur 12.1). Korrewegwijk is in 2014 uitgekomen op de grens tussen 'voldoende' en 'ruim voldoende'. In De Hooete heeft de leefbaarheid zich tussen 2008 en 2012 gunstig ontwikkeld van 'zwak' naar 'voldoende'. Na 2012 is de ontwikkeling in De Hooete gestabiliseerd.

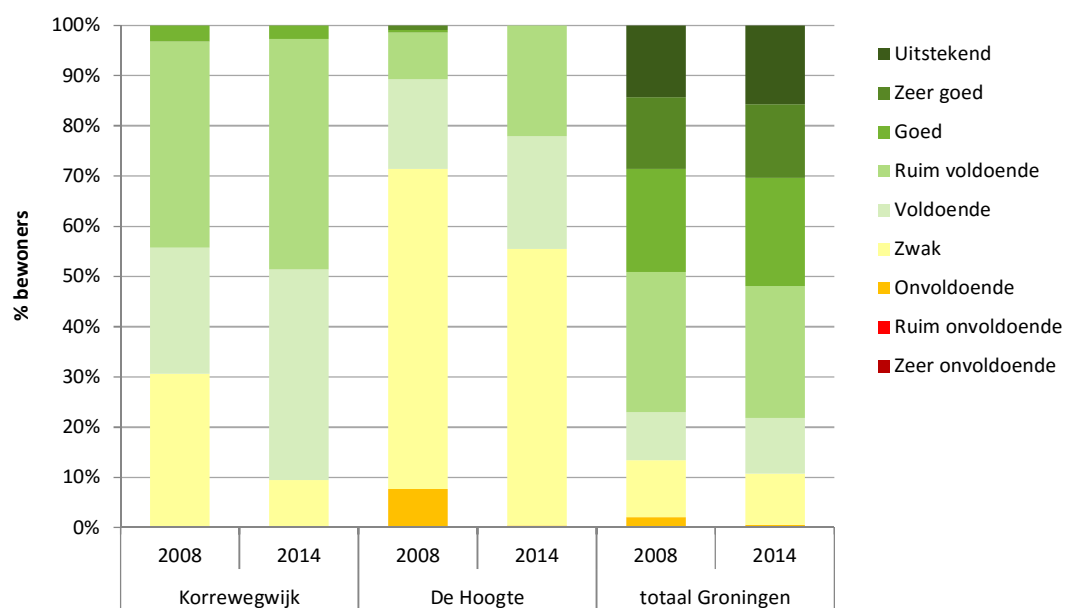
**Figuur 12.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid per aandachtswijk in Groningen**



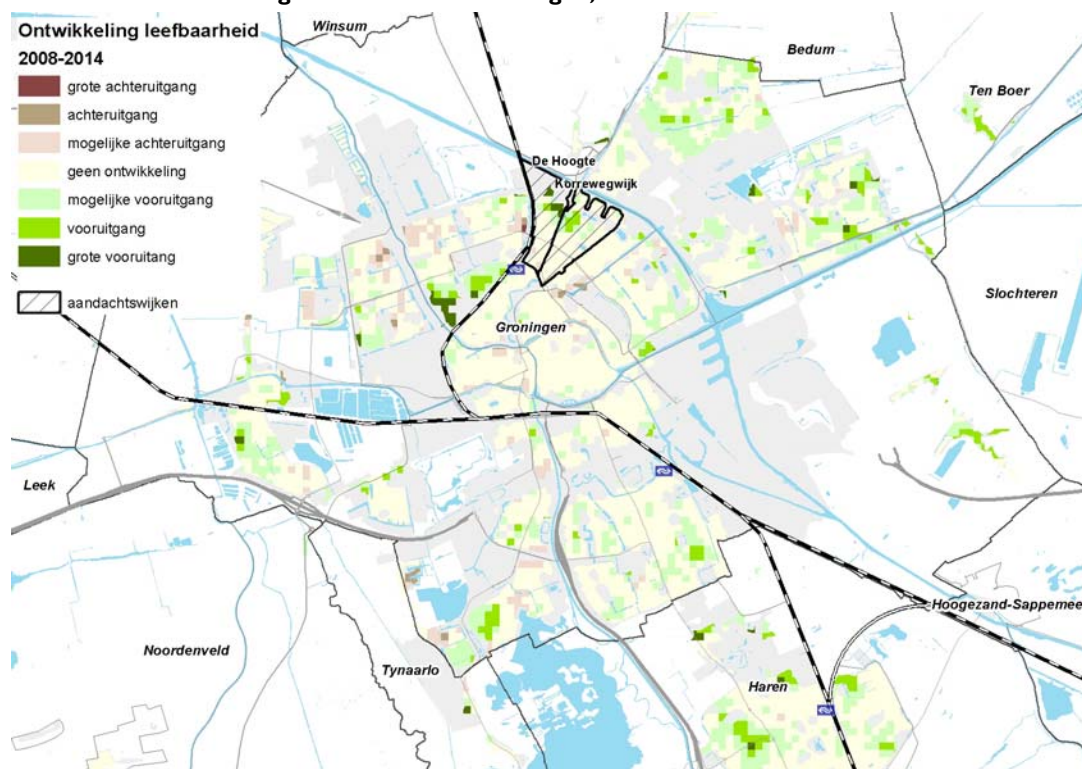
In figuur 12.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijken getoond. Daarin is te zien dat er in beide aandachtswijken in 2014 vrijwel geen deelgebieden zijn waar de leefbaarheid 'onvoldoende' is langs de lat van de Leefbaarometer. In Korrewegwijk is het aandeel bewoners van gebieden die '(ruim) voldoende' scoren fors toegenomen, wat overeenkomt met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid in deze wijk. Dezelfde ontwikkeling is zichtbaar in De Hoogte, hoewel het aandeel bewoners van gebieden met de score 'zwak' op de Leefbaarometer in deze wijk in 2014 fors hoger is dan in Korrewegwijk. Ook in Groningen als geheel neemt het aandeel bewoners in gebieden met een 'zwakke' of 'onvoldoende' leefbaarheid af, ten gunste van gebieden met een 'voldoende' of betere score.

In Kaart 12.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat delen van Korrewegwijk en De Hoogte een gunstige ontwikkeling hebben doorgemaakt. Andere delen van Groningen die in 2014 onvoldoende of zwak scoren, hebben tussen 2008 en 2014 in het algemeen geen of nauwelijks een negatieve ontwikkeling doorgemaakt. Alleen delen van Oranjewijk hadden in 2008 een score 'zwak' en hebben sindsdien een negatieve ontwikkeling doorgemaakt.

**Figuur 12.2 Verdeling leefbaarheidsscores per aandachtswijk in Groningen, 2008 en 2014**

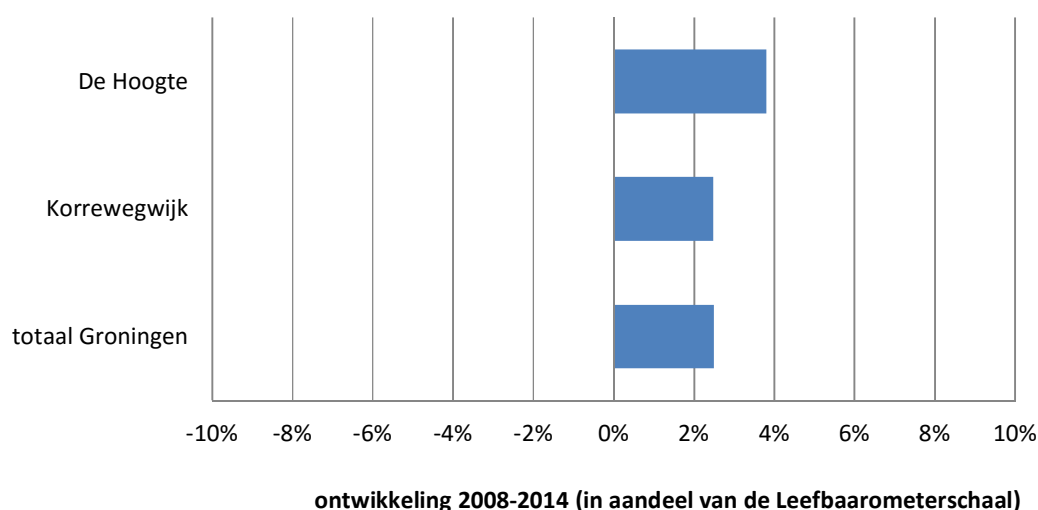


**Kaart 12.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Groningen, 2008-2014**



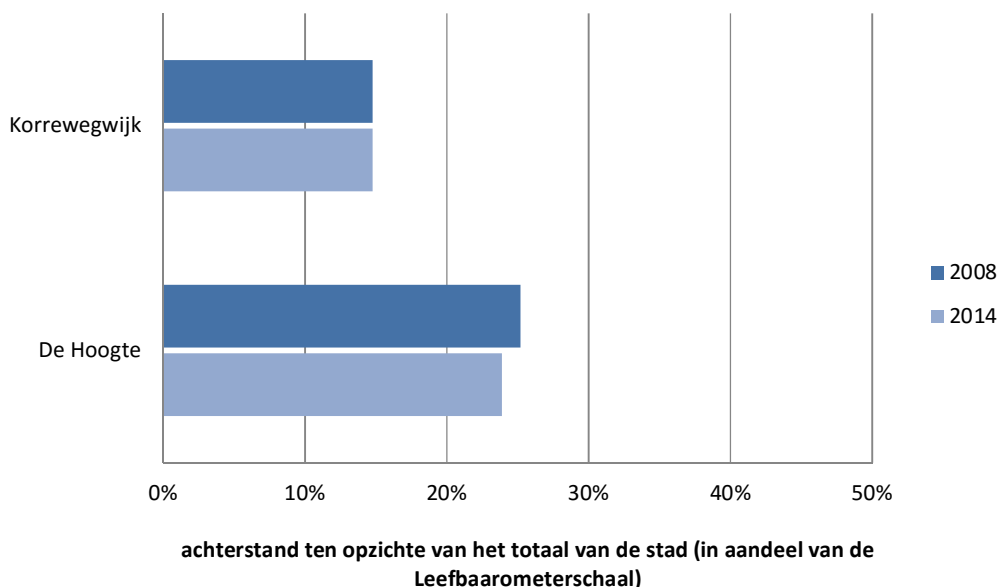
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 12.3. Relatief gezien, is dan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Korrewegwijk, maar vooral ook in De Hoogte positief geweest. In kaart 12.2 is te zien dat deze ontwikkeling zich voornamelijk aan de randen van de wijken concentreerde.

**Figuur 12.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Groningen tussen 2008 en 2014**



Door de positieve ontwikkelingen in de Groningse aandachtswijken is, met name voor De Hoogte, de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde verminderd (figuur 12.4). De verschillen blijven echter aanwezig en komen uit op bijna 25 procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde voor De Hoogte; de aandachtswijk die tussen 2008 en 2014 de grootste positieve ontwikkeling heeft laten zien. De achterstand van Korrewegwijk ten opzichte van het stedelijk gemiddelde is gelijk gebleven op vijftien procent.

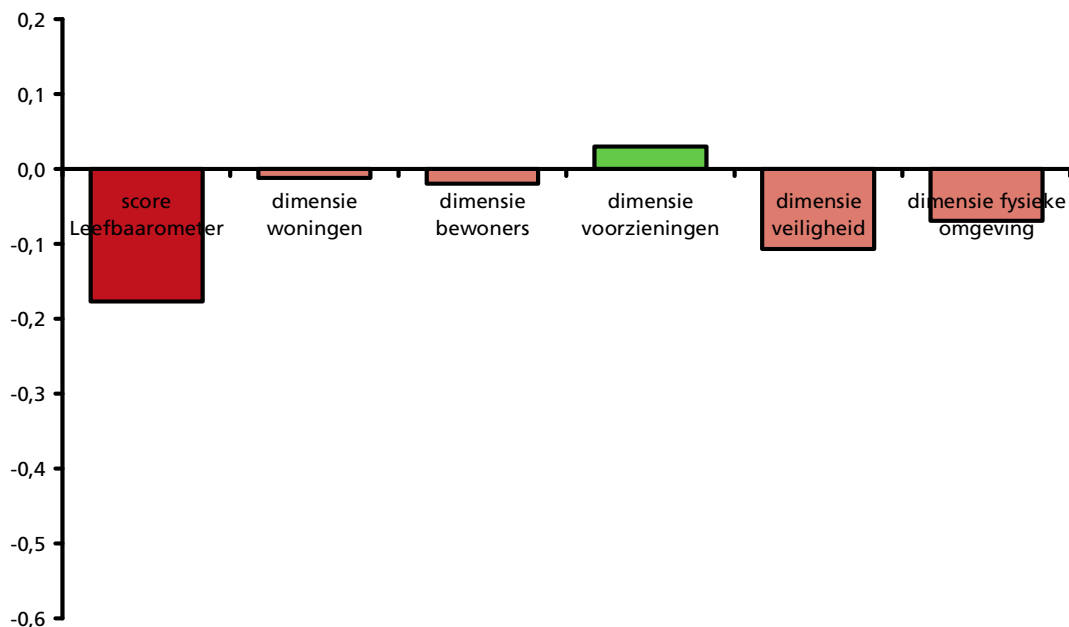
**Figuur 12.4: Achterstand van de aandachtswijken in Groningen t.o.v. stedelijk gemiddelde in 2008 en in 2014**



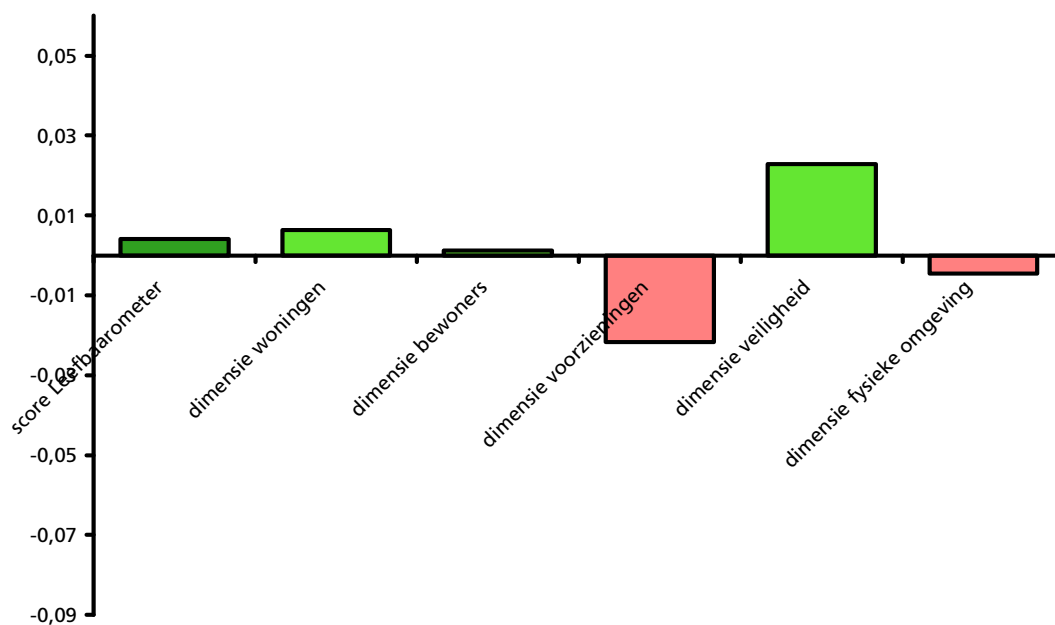
De relatief lage leefbaarheidsscore ten opzichte van het stedelijk gemiddelde van Korrewegwijk blijkt op de eerste plaats samen te hangen met de relatief ongunstige score op de dimensie Veiligheid (figuur 12.5). Daarnaast hangt ook de lager dan gemiddelde score op de dimensie Fysieke omgeving samen met de ongunstige leefbaarheidsscore. Op de dimensie Voorzieningen is de score wel bovengemiddeld.

Tussen 2012 en 2014 is de leefbaarheidsscore in Korrewegwijk licht verbeterd, wat samenhangt met een verbetering op de dimensie Veiligheid. Daarnaast was er sprake van een geringe verbetering op de dimensies Woningen en Bewoners (figuur 12.6). Omdat er tegelijkertijd sprake was van een verslechtering op de dimensie Voorzieningen en in mindere mate de dimensie Fysieke omgeving is er 'netto' slechts sprake van een lichte verbetering van de leefbaarheid.

**Figuur 12.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Korrewegwijk (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



**Figuur 12.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Korrewegwijk, 2012-2014**



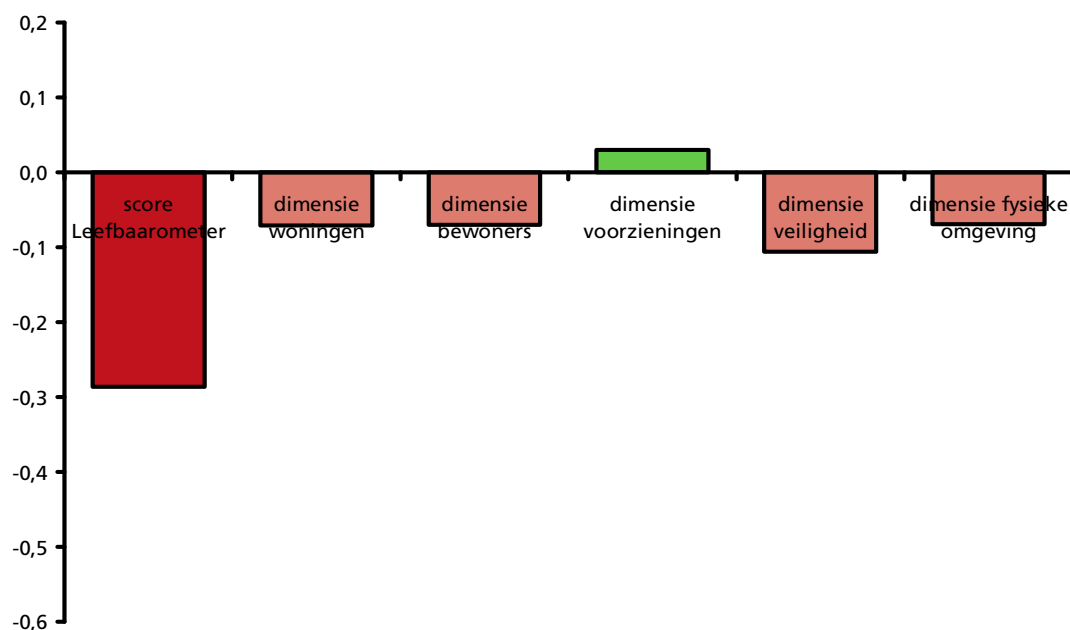
Ook in de wijk De Hoogte (figuur 12.7) is de score op de dimensie Veiligheid relatief ongunstig. Daarnaast zorgen de dimensies Woningen, Bewoners en Fysieke omgeving in min

of meer gelijke mate voor een relatief ongunstige leefbaarheidsscore. Wel is er ook hier sprake van een bovengemiddelde bijdrage op de dimensie Voorzieningen.

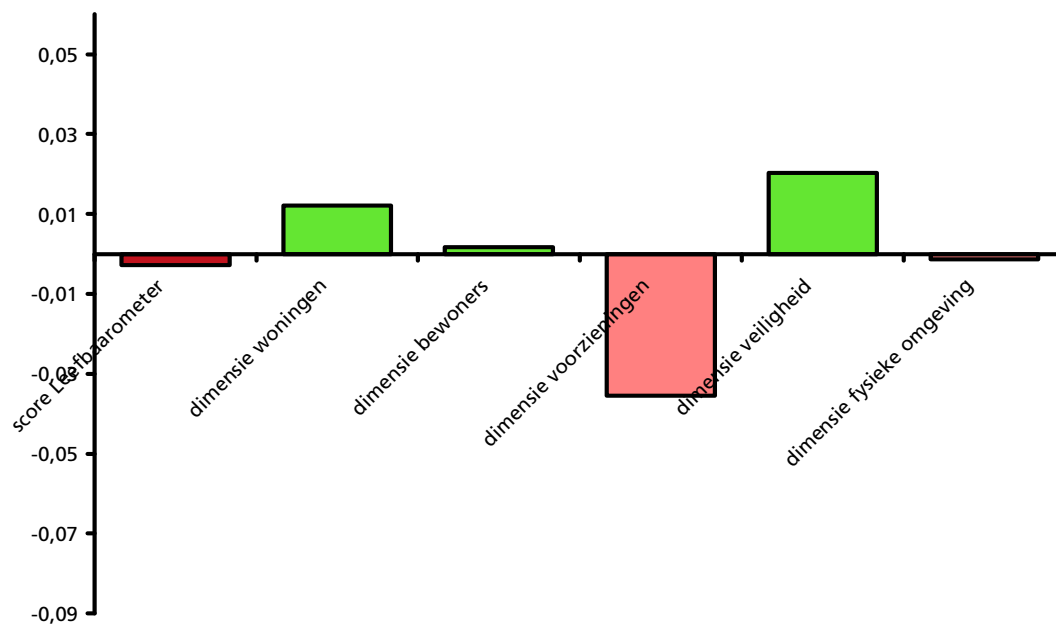
Tussen 2012 en 2014 is er in de wijk de Hoogte sprake van een lichte verslechtering, wat samenhangt met een verslechtering van de dimensie Voorzieningen (figuur 12.8). Op de dimensies Veiligheid en Woningen is er juist sprake van een verbetering.

De verbetering in beide wijken op de dimensie Veiligheid blijkt vooral samen te hangen met een daling van de mate overlast (figuur 12.9). Vanaf 2010 is er in beide aandachtswijken sprake van daling van de overlast (net als in Groningen als geheel), terwijl de mate van overlast gemiddeld genomen in de veertig aandachtswijken juist is toegenomen.

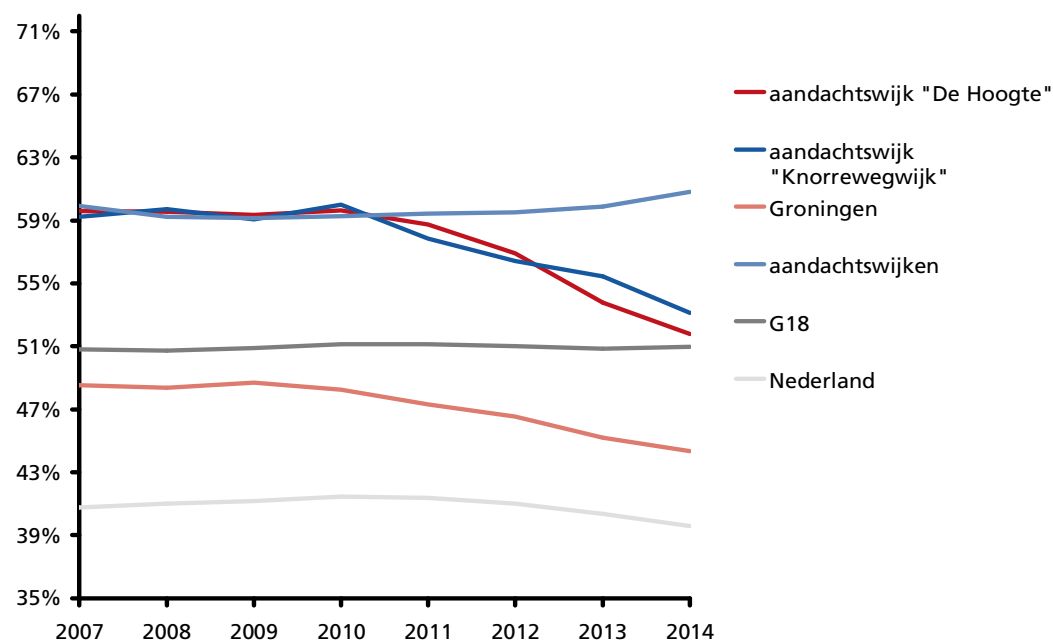
**Figuur 12.7: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de Hoogte (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



**Figuur 12.8: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de Hoogte, 2012-2014**



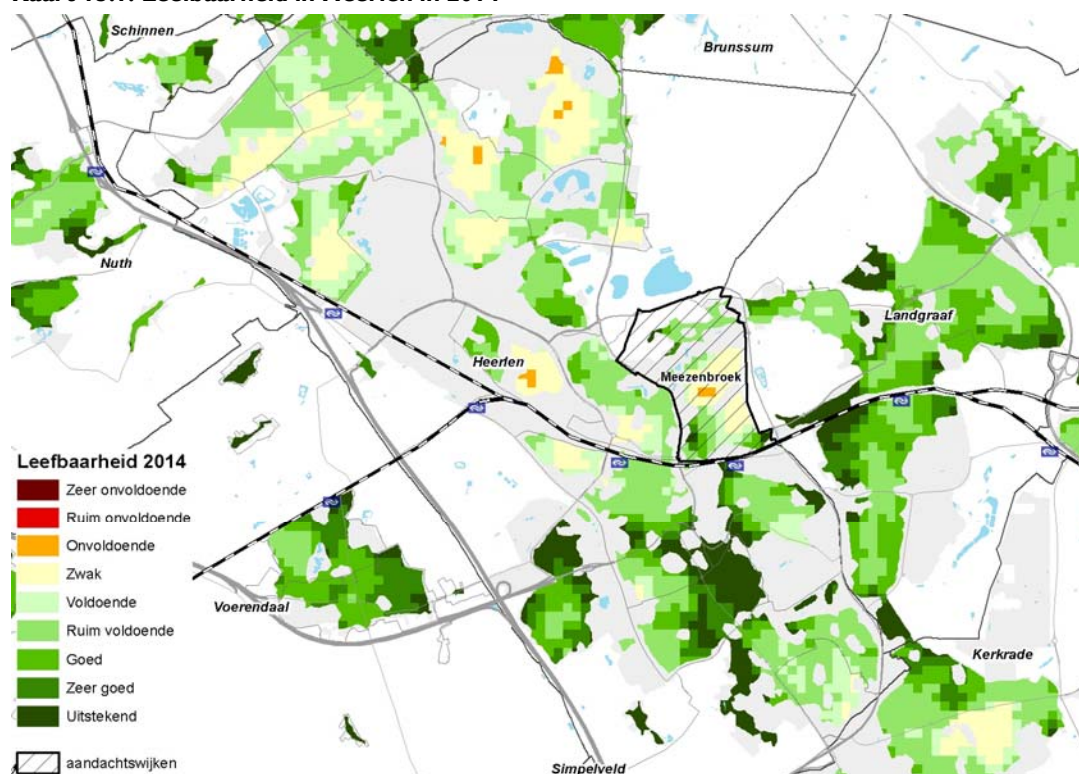
**Figuur 12.9: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



### 13 HEERLEN

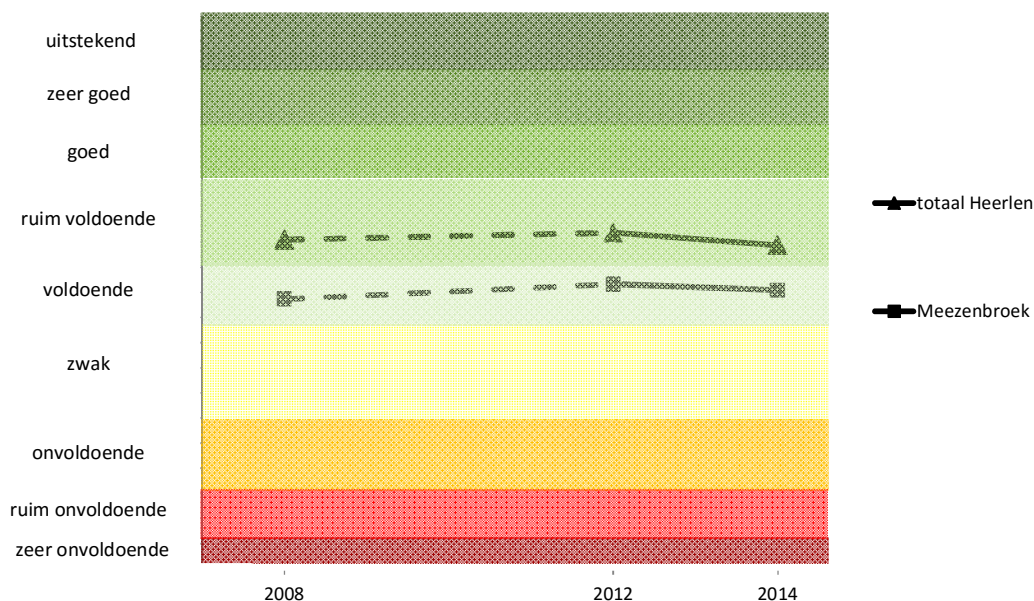
De wijze waarop de leefbaarheid in Heerlen zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 13.1. Aan de randen van de stad en in de binnenstad bevinden zich gebieden met een 'uitstekende' leefbaarheid, maar ook gebieden die als 'onvoldoende' leefbaar kunnen worden gekwalificeerd. Niet alleen Meezenbroek valt op, maar ook de wijken ten noorden van de aandachtswijk vallen op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 13.1: Leefbaarheid in Heerlen in 2014**



Er zijn geen grote verschillen in gemiddelde leefbaarheid tussen de aandachtswijk en de rest van Heerlen zichtbaar (figuur 13.1). In Meezenbroek is de score op de Leefbaarometer tussen 2008 en 2014 vooral de eerste vier jaar iets verbeterd en vervolgens weer wat afgevlakt. De score is echter niet veranderd, maar 'voldoende' gebleven. De leefbaarheid heeft zich in Heerlen als totaal tussen 2008 en 2012 gemiddeld genomen licht positief ontwikkeld en is na 2012 weer iets gedaald.

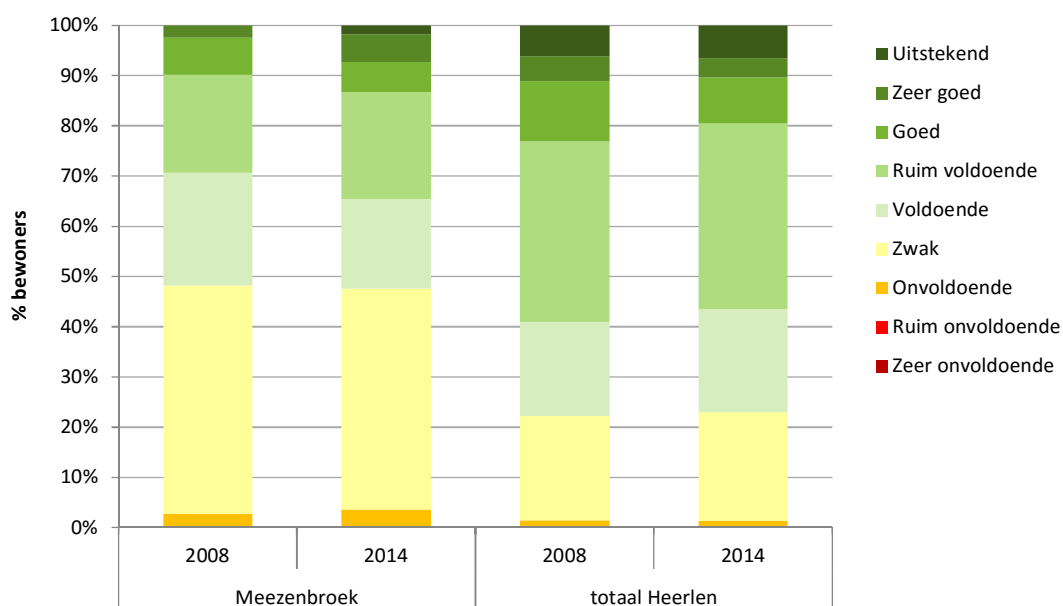
**Figuur 13.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Meezenbroek en Heerlen**



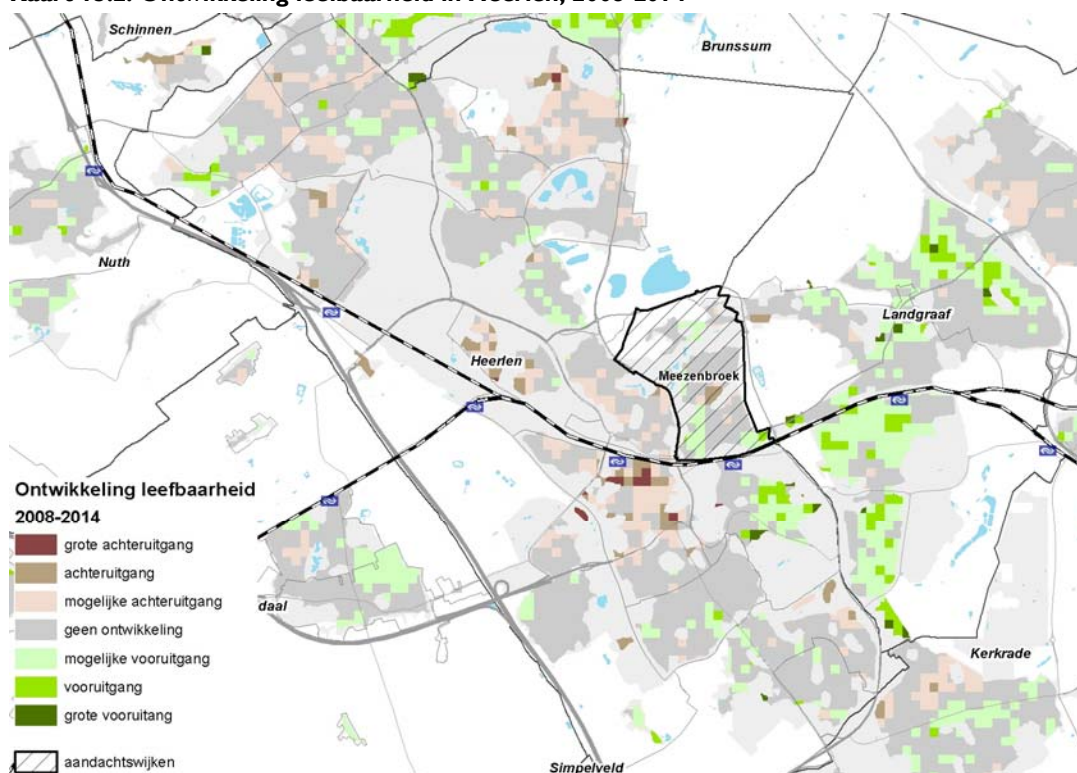
In figuur 13.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen Meezenbroek getoond. Daarin is te zien dat het aandeel bewoners van gebieden waar de leefbaarheid ‘goed’ of hoger is langs de lat van de Leefbaarometer, tussen 2008 en 2014 is toegenomen. Tevens bestaan er, zowel in 2008 als in 2014, in Meezenbroek geen deelgebieden waar de score op de Leefbaarometer ‘ruim onvoldoende’ of ‘zeer onvoldoende’ is. Daardoor is in het algemeen sprake van een kleine verbetering van de gemiddelde leefbaarheid in de aandachtswijk, zoals ook te zien is in figuur 13.1.

In Heerlen als geheel is sprake van een lichte verslechtering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer. Dat duidt erop dat zich nieuwe gebieden aandienen waar leefbaarheidsproblemen ontstaan. In kaart 13.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat een achteruitgang deels te vinden is in wijken die nog steeds prima scores. Maar ook een aantal gebieden die in 2014 onvoldoende of zwak scoren, hebben tussen 2008 en 2014 een negatieve ontwikkeling doorgemaakt. Voorbeelden zijn te vinden in de wijk Vrieheide-De Stack en in het oostelijk deel van Zeswegen Nieuw-Husken.

**Figuur 13.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Meezenbroek en Heerlen, 2008 en 2014**

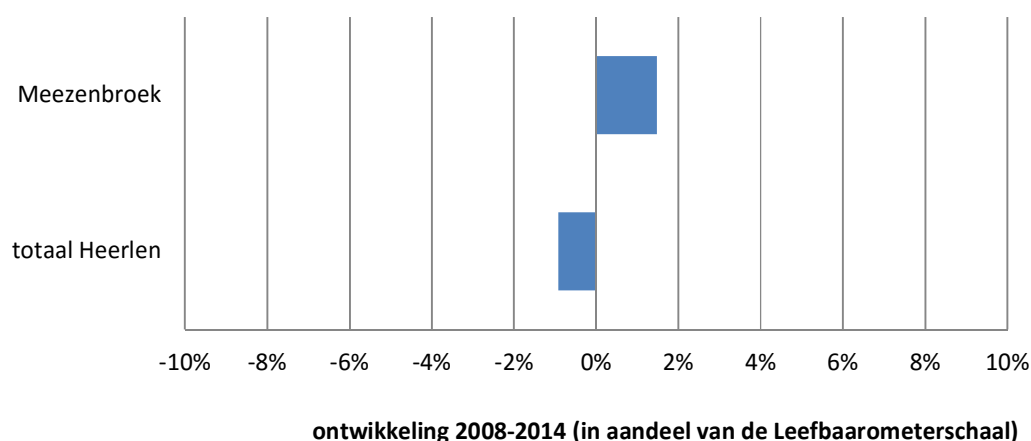


**Kaart 13.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Heerlen, 2008-2014**



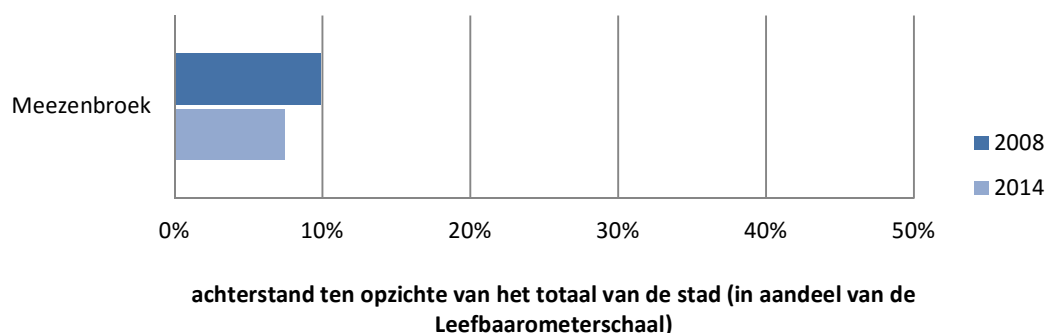
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 13.3. Relatief gezien is de ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 in Meezenbroek positief geweest. Gemiddeld is in Heerlen sprake geweest van een verslechtering van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014. Zoals ook uit figuur 13.1 bleek, gaat het niet om bijzonder grote ontwikkelingen. De positieve ontwikkeling in Meezenbroek tussen 2008 en 2014 behelst uiteindelijk een minimale vooruitgang op de Leefbaarometer van ruim één procentpunt. De negatieve ontwikkeling in de rest van Heerlen gaat om minder dan een procent van een klasse.

**Figuur 13.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Meezenbroek en Heerlen tussen 2008 en 2014**



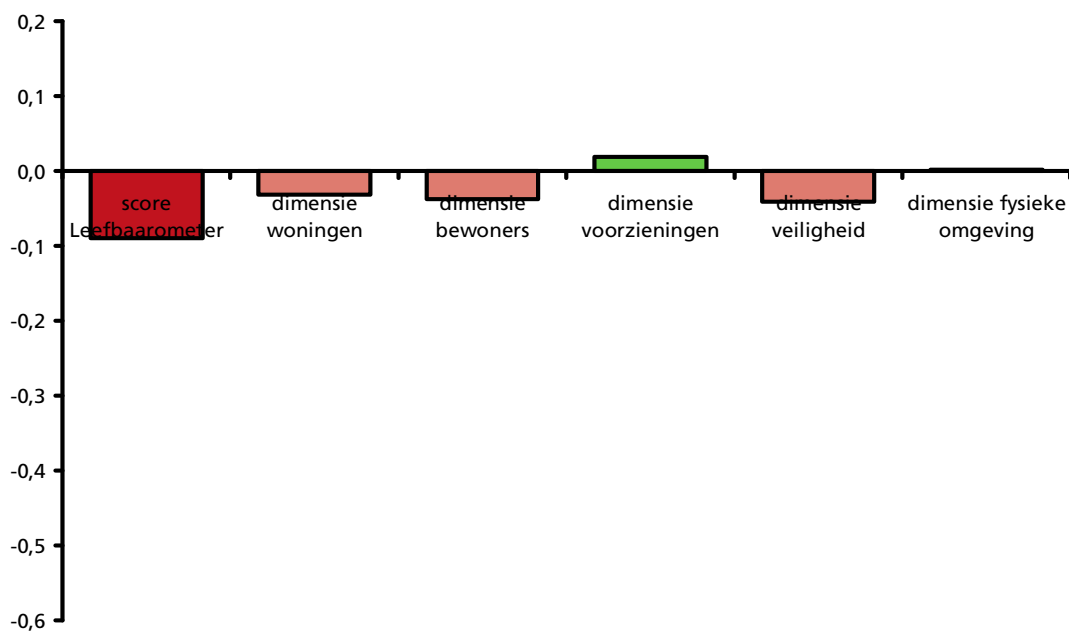
Door de combinatie van de positieve ontwikkeling in Meezenbroek en een verslechtering van de leefbaarheid in de rest van Heerlen is de achterstand van de aandachtswijk ten opzichte van het stedelijk gemiddelde verminderd (figuur 13.4). Het verschil van Meezenbroek ten opzichte van het totaal van de stad bedraagt zo'n acht procent.

**Figuur 13.4: Achterstand van Meezenbroek t.o.v. stedelijk gemiddelde van Heerlen in 2008 en in 2014**



Deze lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore blijkt vooral samen te hangen met een relatief ongunstige score op de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid (figuur 13.5). De bovengemiddelde score op de dimensie Voorzieningen weegt hier niet tegenop. Op de dimensie Fysieke omgeving is de score vergelijkbaar met het gemiddelde van Heerlen.

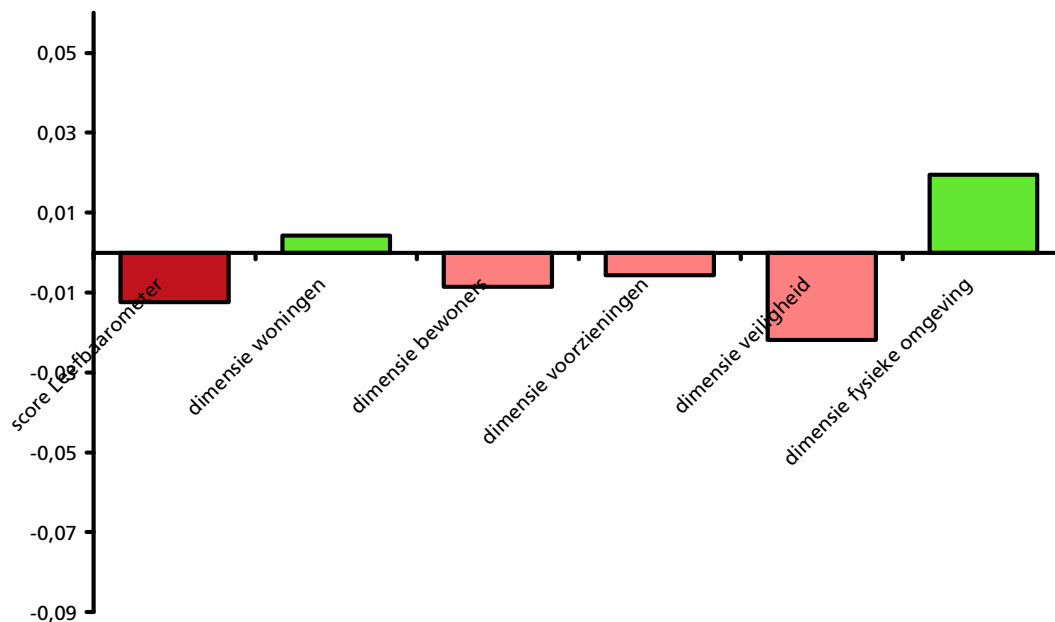
**Figuur 13.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Meezenbroek (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014)**



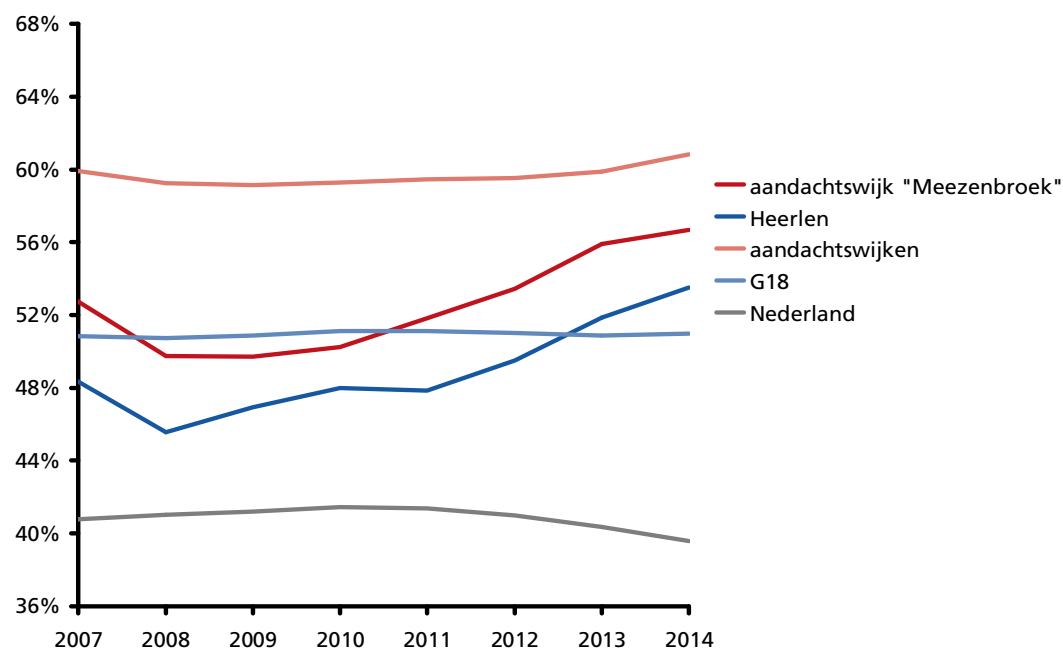
De lichte achteruitgang tussen 2012 en 2014 (figuur 13.6) komt voort uit een verslechtering op de dimensie Veiligheid. De verbeteringen op de dimensies Woningen en vooral Fysieke omgeving zorgen ervoor dat de verslechtering van de leefbaarheidsscore als geheel beperkt is.

De verslechtering op dimensie Veiligheid hangt samen met een toename van de mate van overlast (figuur 13.7). Deze toename was de afgelopen jaren in zowel Meezenbroek als Heerlen als geheel groter dan gemiddeld in de aandachtswijken. Vanaf 2013 ligt de mate van overlast in Heerlen ook boven het gemiddelde van de achttien steden met aandachtswijken.

**Figuur 13.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Meezenbroek, 2012-2014**



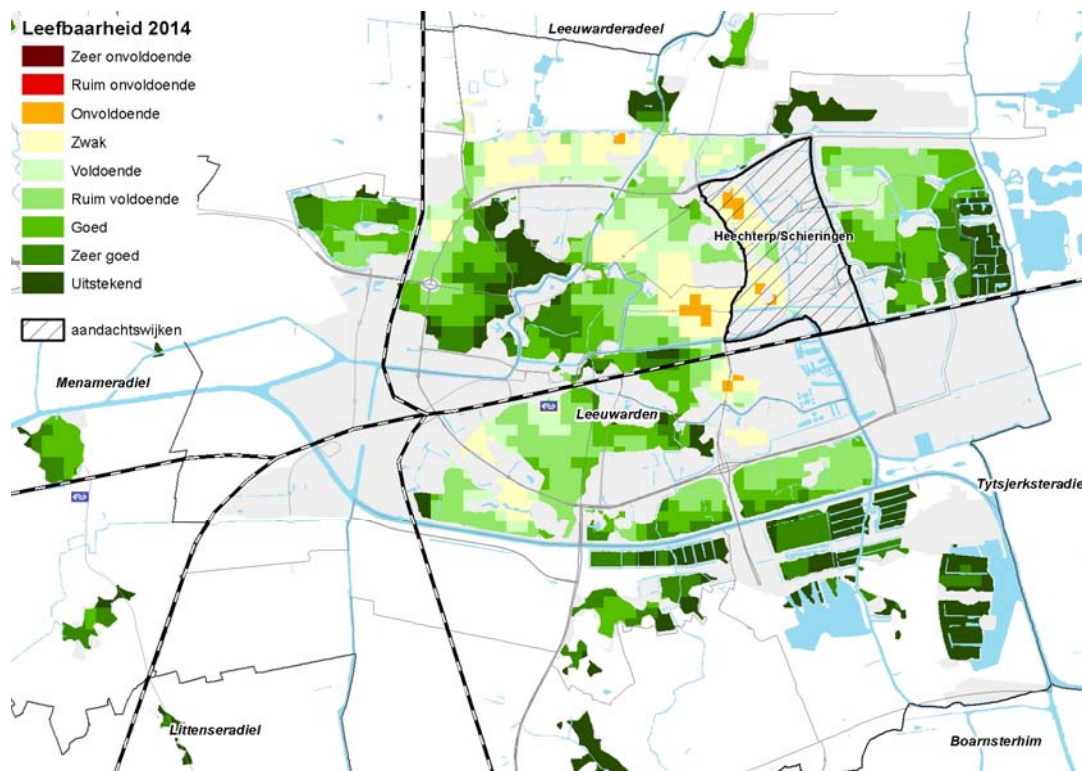
**Figuur 13.7: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



## 14 LEEUWARDEN

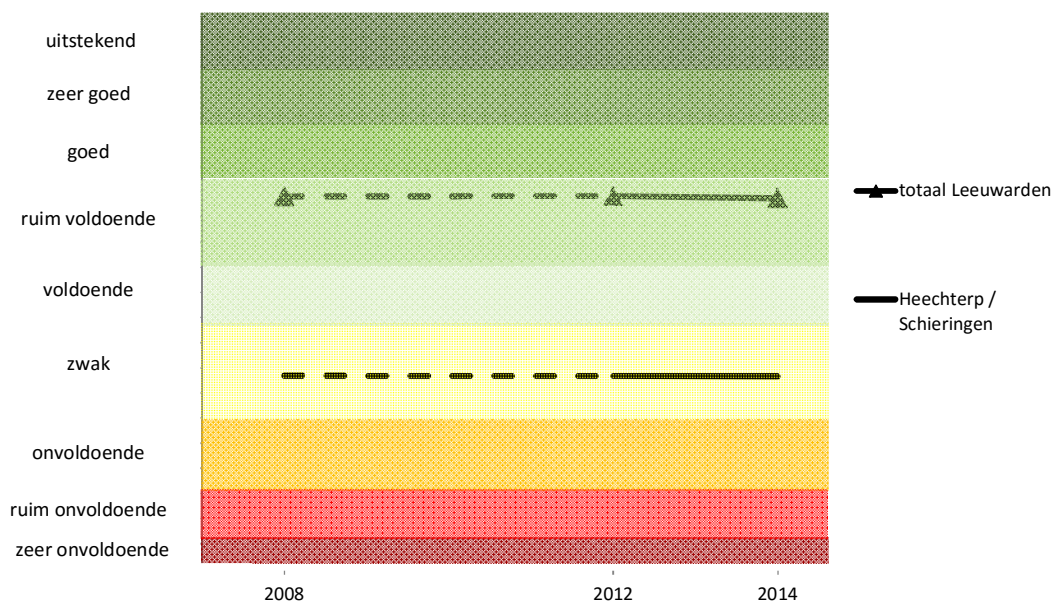
De wijze waarop de leefbaarheid in Leeuwarden zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 14.1. Daarin valt op dat Leeuwarden vooral groen kleurt. Desondanks zijn er in de gemeente plekken met een leefbaarheid die als ‘onvoldoende’ kunnen worden gekwalificeerd, die contrasteren met gebieden in het westen en de rand van de stad, waar de leefbaarheid goed of uitstekend is. Niet alleen de aandachtswijk Heechterp/Schieringen valt op, maar ook de omliggende wijken (zoals de Indische Buurt en Welgelegen) vallen op door een ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 14.1: Leefbaarheid in Leeuwarden in 2014**

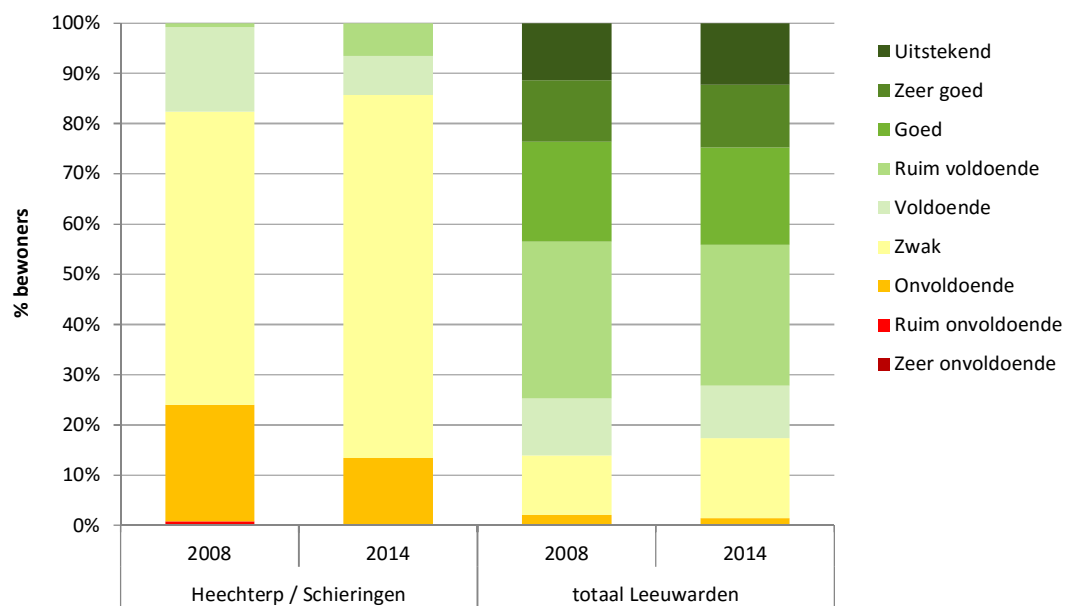


Er is een behoorlijk verschil in de gemiddelde leefbaarheid tussen Heechterp/Schieringen en het gemiddelde van de stad Leeuwarden (figuur 14.1). De leefbaarheid in Heechterp/Schieringen is tussen 2008 en 2014 ongeveer gelijk gebleven en scoort ‘zwak’ langs de lat van de Leefbaarometer. Ook de leefbaarheid in de stad als geheel is ongeveer gelijk gebleven en is gemiddeld ‘ruim voldoende’.

**Figuur 14.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Heechterp/Schieringen en Leeuwarden**



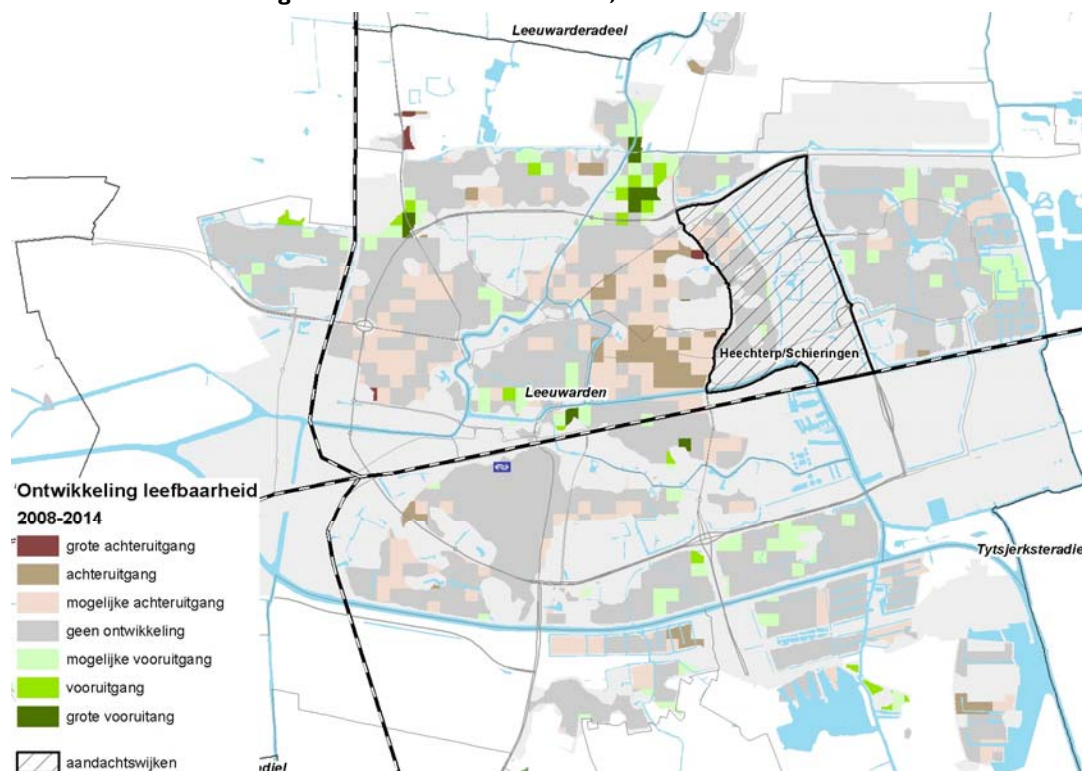
**Figuur 14.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Heechterp/Schieringen en Leeuwarden, 2008 en 2014**



In figuur 14.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijk Heechterp/Schieringen getoond. Daarin is te zien dat het aandeel bewoners van gebieden waar score op de Leefbaarometer 'onvoldoende' tussen 2008 en 2014 is afgenomen. Een deel van de gebieden die 'onvoldoende' scoorden, zijn 'zwak' geworden. Maar er zijn ook gebieden die voorheen 'voldoende' waren die nu 'zwak' zijn. Per saldo is het aandeel bewoners dat te maken heeft met een leefbaarheidsscore 'onvoldoende' of 'zwak' iets toegenomen. Dit komt overeen met een (zeer) kleine verslechtering van de gemiddelde leefbaarheid.

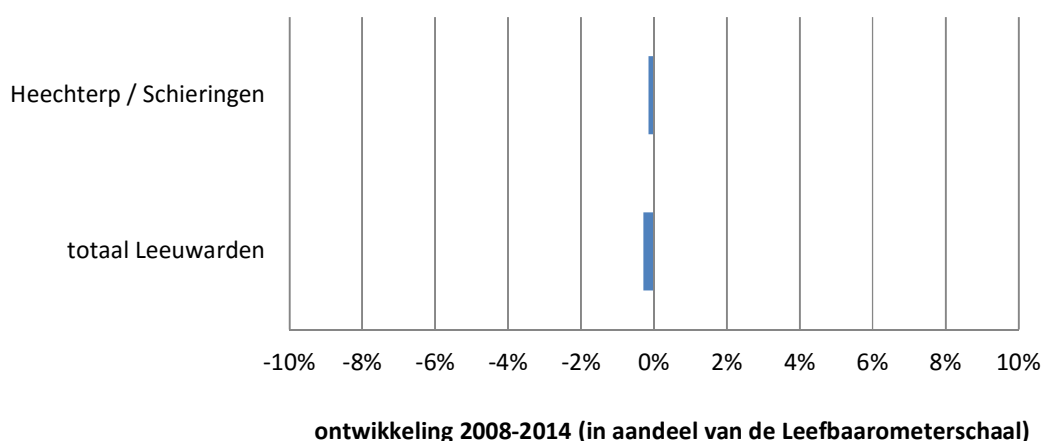
Net als in Heechterp/Schieringen is er ook in de rest van Leeuwarden sprake van een kleine toename van het aandeel gebieden met een 'zwakke' leefbaarheid. In kaart 14.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat een achteruitgang vooral te vinden is in delen waar de leefbaarheid eerder al zwak of onvoldoende was. Daartoe behoort bijvoorbeeld de wijk 't Vliet, ten westen van Heechterp/Schieringen. De Vrijheidswijk (in het noordwesten grenzend aan Heechterp/Schieringen), met delen waar de leefbaarheid eerder 'zwak' was, heeft de afgelopen jaren juist een (grote) vooruitgang geboekt.

**Kaart 14.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Leeuwarden, 2008-2014**



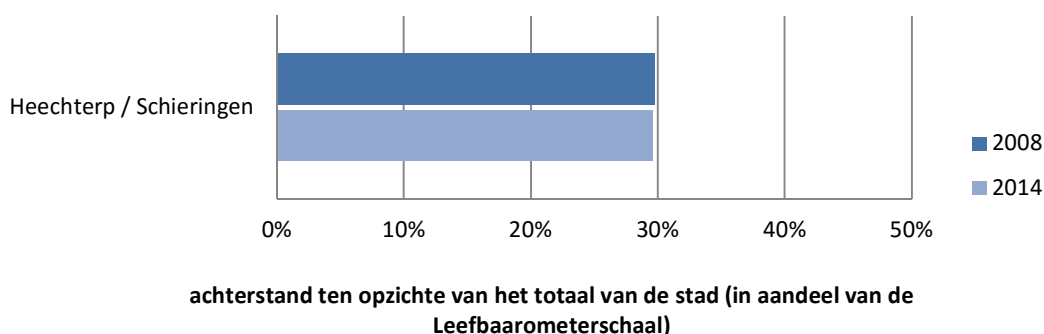
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 14.3. Per saldo is dan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Heechterp/Schieringen nauwelijks veranderd tussen 2008 en 2014. Dit is in lijn met het beeld dat naar voren komt uit figuur 14.1.

**Figuur 14.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Heechterp/Schieringen en Leeuwarden, tussen 2008 en 2014**



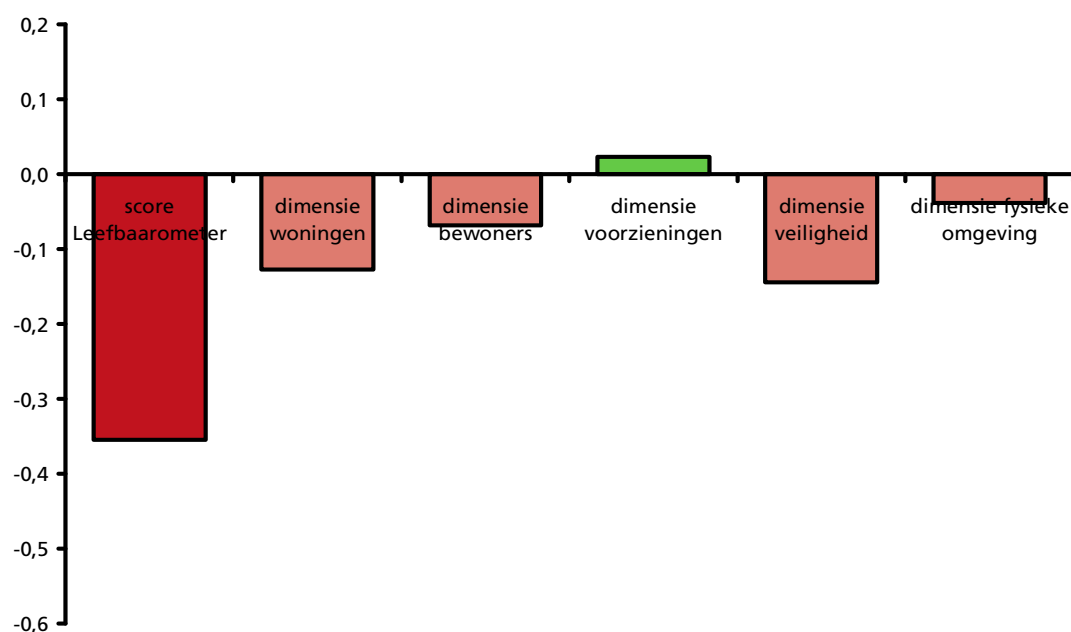
Doordat ook in de stad als geheel de ontwikkeling tussen 2008 en 2014 praktisch nul is geweest is de achterstand van Heechterp/Schieringen ten opzichte van het stedelijk gemiddelde ongeveer gelijk gebleven (figuur 14.4). De verschillen blijven echter substantieel: tot bijna dertig procent op de schaal van de Leefbaarometer.

**Figuur 14.4: Achterstand van Heechterp/Schieringen t.o.v. stedelijk gemiddelde van Leeuwarden in 2008 en in 2014**



Deze lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore blijkt samen te hangen met relatief lage scores op de dimensies Veiligheid en Woningen (figuur 14.5). Daarnaast dragen ook de lager dan gemiddelde scores op de dimensies Bewoners en Fysieke omgeving bij aan de relatief ongunstige leefbaarheidsscore. Op de dimensie Voorzieningen is er daarentegen sprake van een bovengemiddelde score.

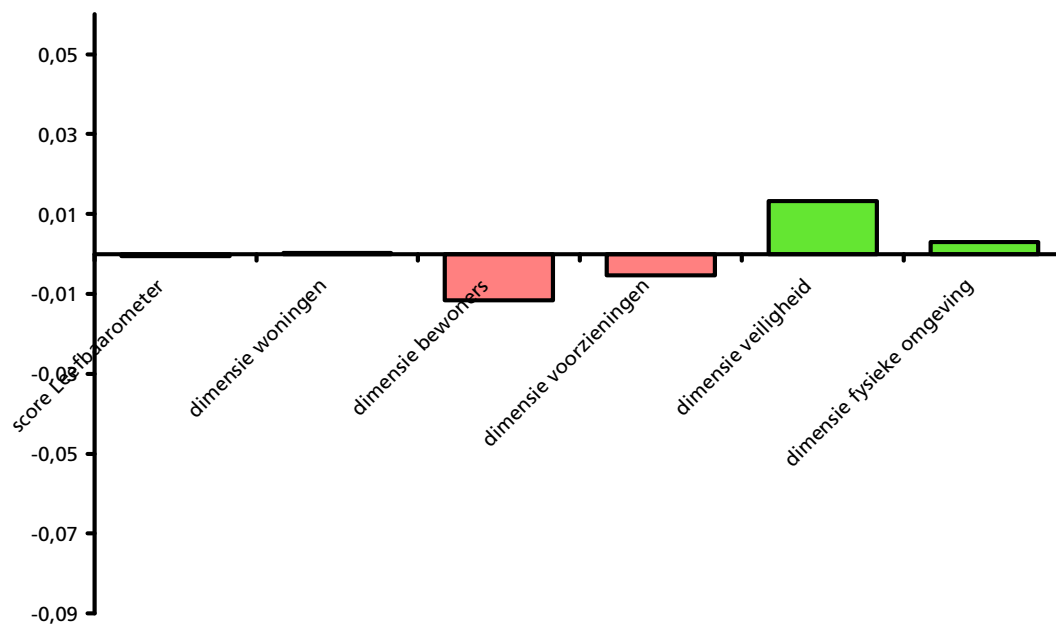
**Figuur 14.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Heechterp/ Schieringen (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



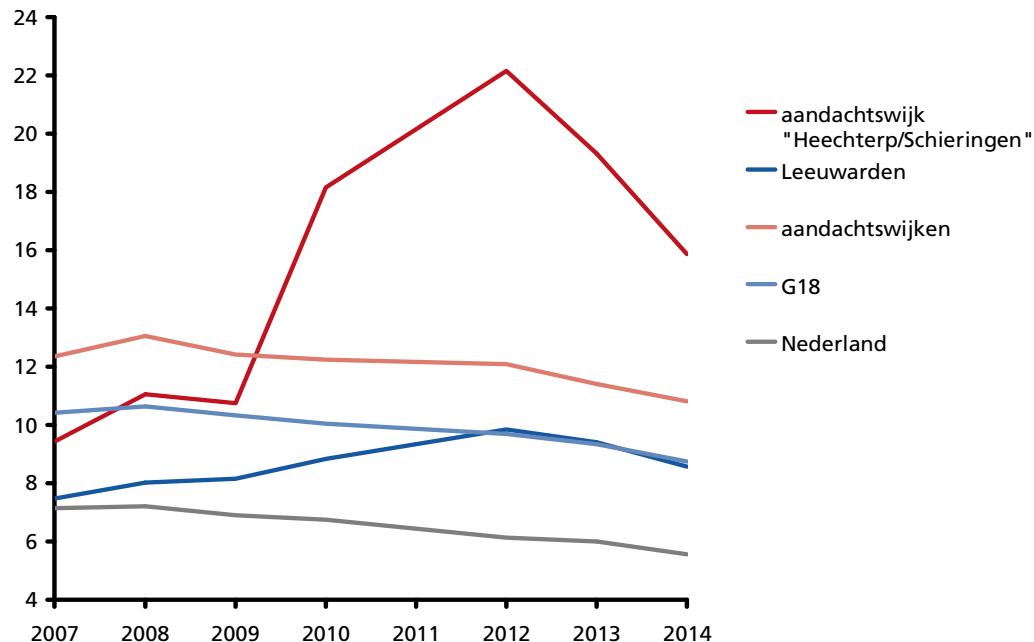
Dat de leefbaarheid tussen 2012 en 2014 min of meer stabiel is gebleven, wil niet zeggen dat er niets is veranderd. De achterliggende dimensies hebben zich echter tegengesteld ontwikkeld, waardoor het 'netto' effect op de leefbaarheid vrijwel gelijk was aan nul (figuur 14.6). Enerzijds was er namelijk sprake van een verbetering op de dimensies Veiligheid en, in iets mindere mate, Fysieke omgeving. Anderzijds vond er op de dimensies Bewoners en Voorzieningen juist een verslechtering plaats.

De verbetering op de dimensie Veiligheid hangt onder andere samen met een daling van de geweldsmisdrijven (per 1000 inwoners). Na een paar jaar waarin het aantal geweldsmisdrijven fors toenam, is dit tussen 2012 en 2014 sterk gedaald (figuur 14.7), al blijft het niveau ook in 2014 nog wel duidelijk boven het gemiddelde van de stad zelf en ook boven het gemiddelde van de veertig aandachtswijken.

**Figuur 14.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Heechterp/Schieringen, 2012-2014**



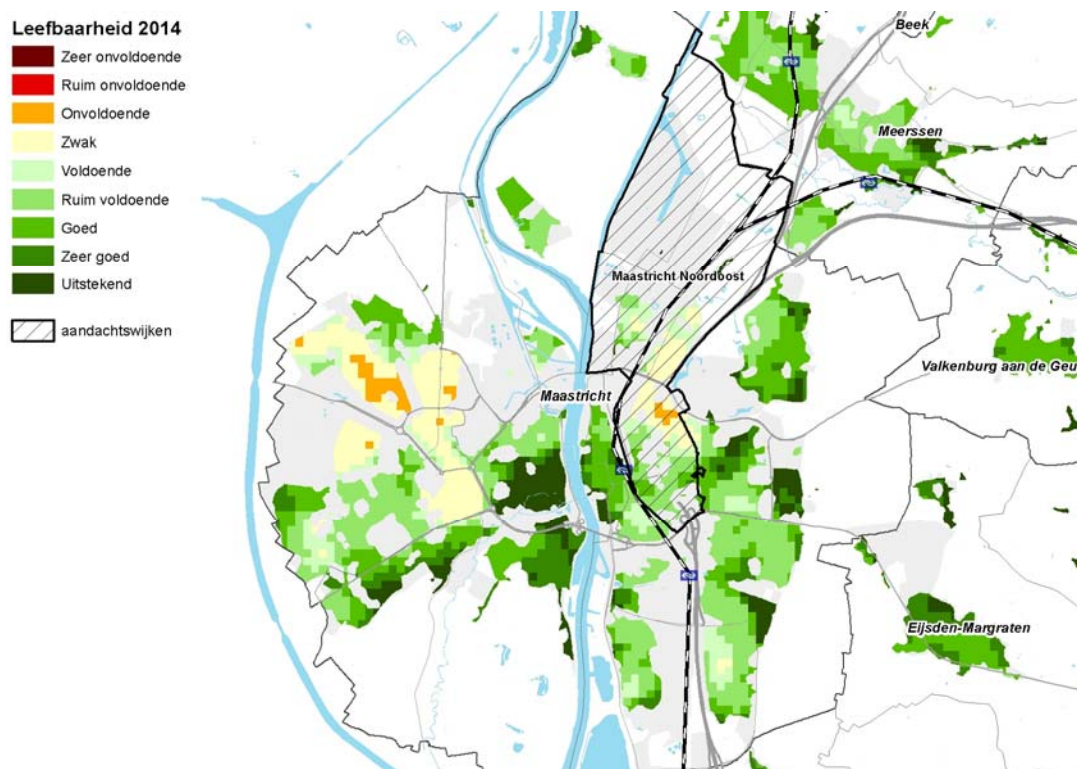
**Figuur 14.7: Ontwikkeling aantal geweldsmisdrijven (per 1000 inwoners)**



## 15 MAASTRICHT

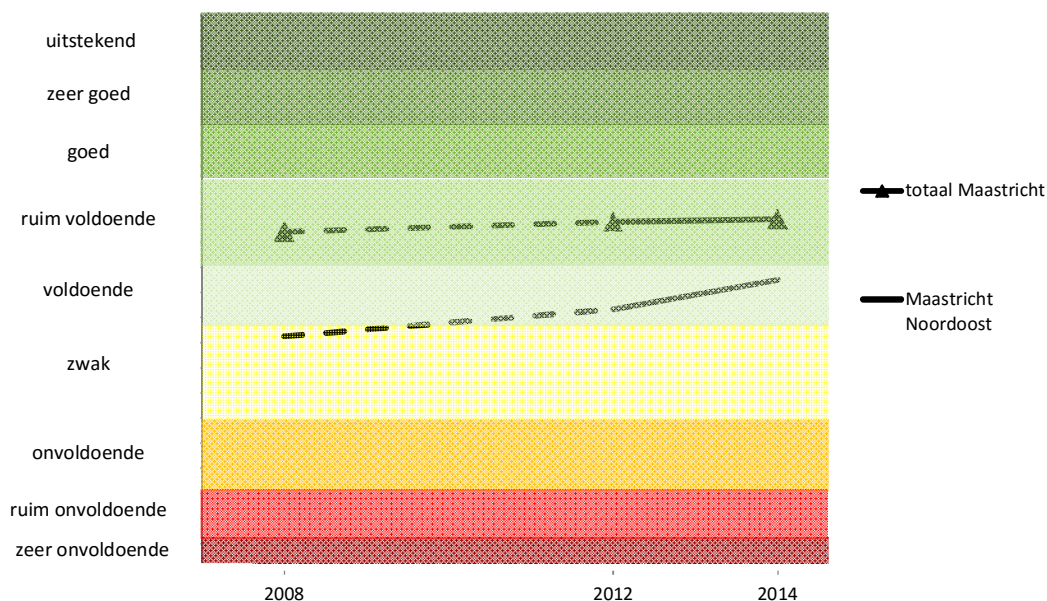
De wijze waarop de leefbaarheid in Maastricht zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 15.1. Daarin valt op dat er geen enorme verschillen zijn in de stad. Scores 'ruim onvoldoende' en 'zeer onvoldoende' komen niet voor. Wel zijn er in de gemeente plekken met een leefbaarheid die als 'onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Die contrasteren met gebieden in het centrum en in het zuidwesten van Maastricht, waar de leefbaarheid 'zeer goed' of zelfs 'uitstekend' is. Niet alleen de aandachtswijk Maastricht Noordoost heeft te maken met gebieden waar de leefbaarheid minder is, maar vooral ook de buitenwijk in West (in het bijzonder de buurten Malpertius, Malberg en Caberg) valt op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 15.1: Leefbaarheid in Maastricht in 2014**

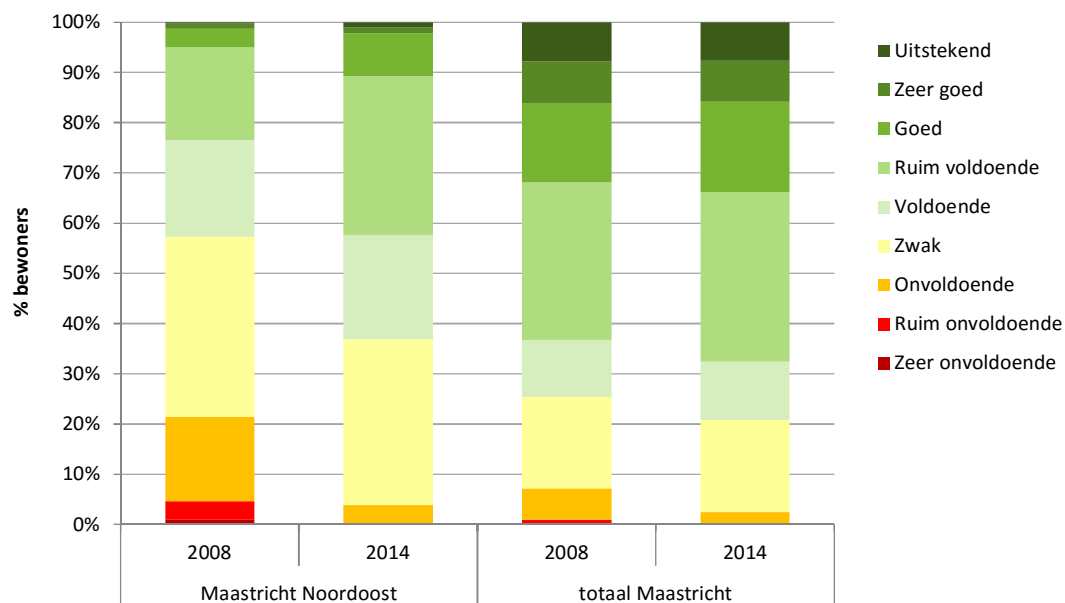


De ontwikkeling van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is weergegeven in figuur 15.1. In Maastricht Noordoost is de leefbaarheid verbeterd en bovenin de klasse 'voldoende' uitgekomen. Met name tussen 2012 en 2014 is de leefbaarheid behoorlijk verbeterd. In 2008 was de leefbaarheid in Maastricht Noordoost nog 'zwak'. Ook in de stad als geheel is de leefbaarheid verbeterd, maar minder dan in de aandachtswijk. Gemiddeld genomen komt Maastricht uit op een 'ruim voldoende'.

**Figuur 15.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Maastricht Noordoost en Maastricht**



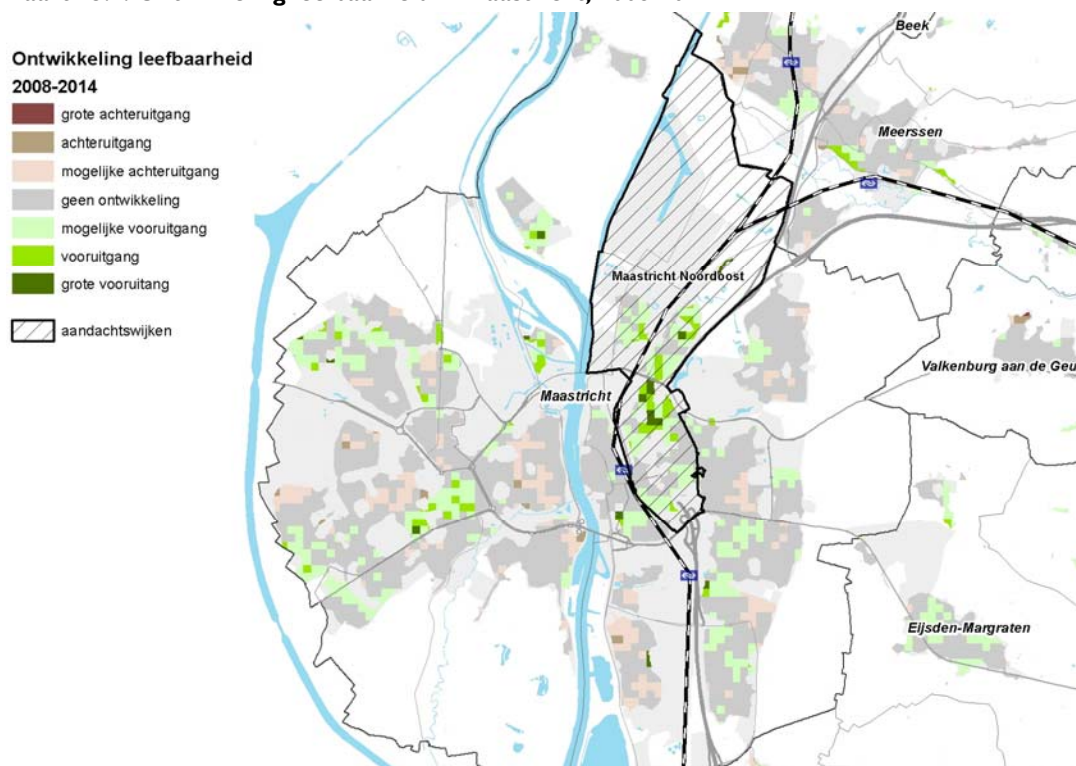
**Figuur 15.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Maastricht Noordoost en Maastricht, 2008 en 2014**



In figuur 15.2 wordt de verdeling over de leefbaarheidsklassen getoond. Daarin is te zien dat er in Maastricht Noordoost in 2014 geen deelgebieden meer zijn waar de leefbaarheid 'ruim onvoldoende' of 'zeer onvoldoende' is langs de lat van de Leefbaarometer. Het aandeel bewoners van gebieden die 'voldoende' of beter scoren, is bovendien toegenomen, wat overeenkomt met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid.

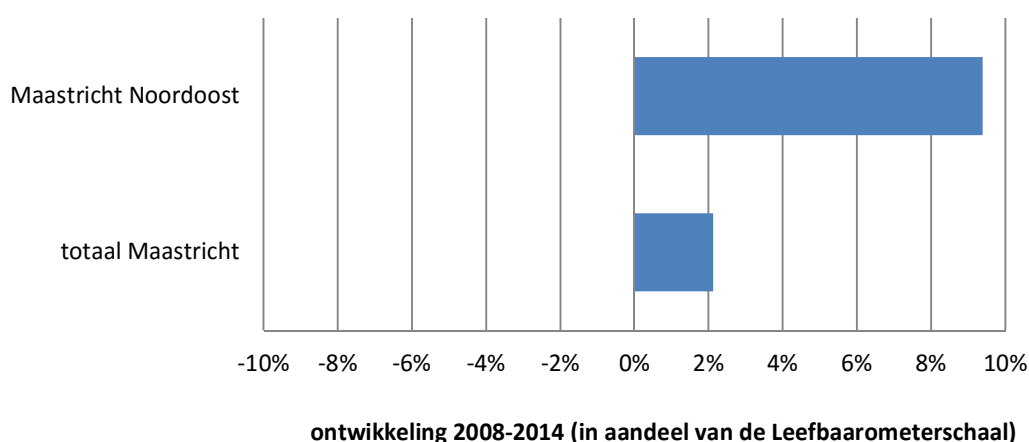
Ook in Maastricht als geheel is sprake van een, weliswaar kleine, verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer. In kaart 15.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat de vooruitgang voor een groot deel heeft plaatsgevonden in wijken die minder scoorden. Niet alleen in Maastricht Noordoost, maar ook in Mariaberg, Malberg en Caberg (waar de leefbaarheid over het algemeen wat minder is).

**Kaart 15.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Maastricht, 2008-2014**



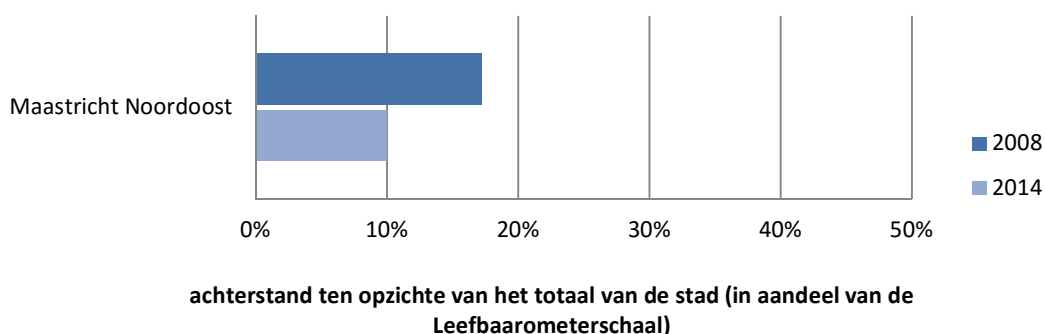
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 15.3. Per saldo is de ontwikkeling van de leefbaarheid in Maastricht Noordoost zeer positief geweest. Zoals ook in figuur 15.1 naar voren kwam, gaat het om een bijzonder gunstige ontwikkeling. De ontwikkeling in de aandachtswijk tussen 2008 en 2014 behelst ruim negen procent op de schaal van de Leefbaarometer.

**Figuur 15.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Maastricht Noordoost en Maastricht tussen 2008 en 2014**



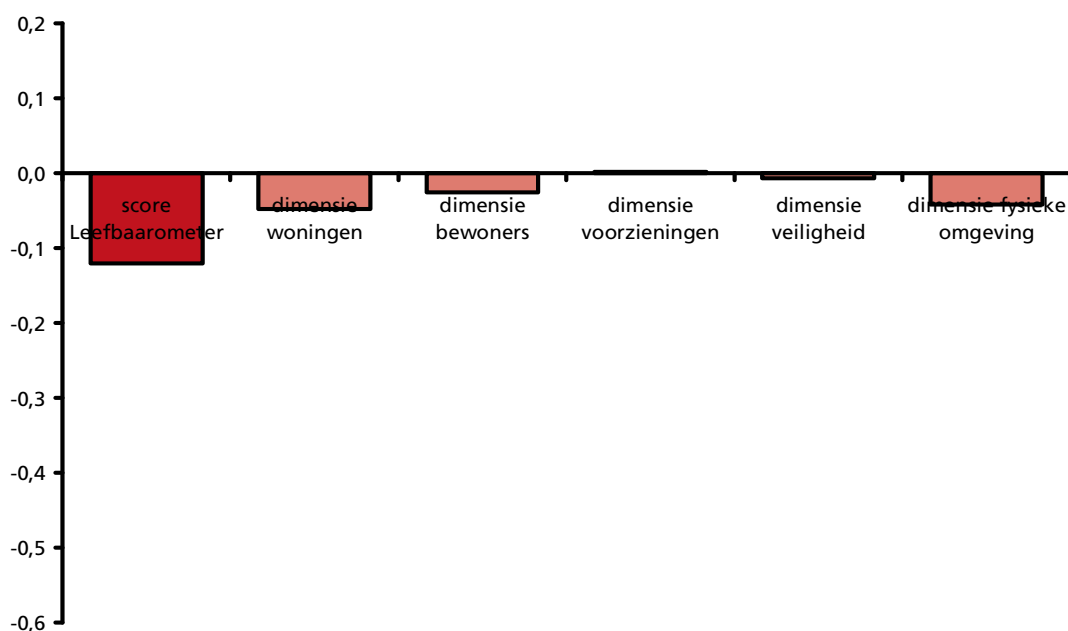
Door de bijzonder positieve ontwikkeling van de leefbaarheid in Maastricht Noordoost is de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde kleiner geworden (figuur 15.4). Het verschil betreft in 2014 nog tien procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde.

**Figuur 15.4: Achterstand Maastricht Noordoost t.o.v. stedelijk gemiddelde van Maastricht in 2008 en in 2014**



Dat de leefbaarheidsscore van Maastricht Noordoost in 2014 onder het stedelijk gemiddelde ligt, hangt vooral samen met relatief ongunstige scores op de dimensies Woningen en Fysieke omgeving (figuur 15.5).

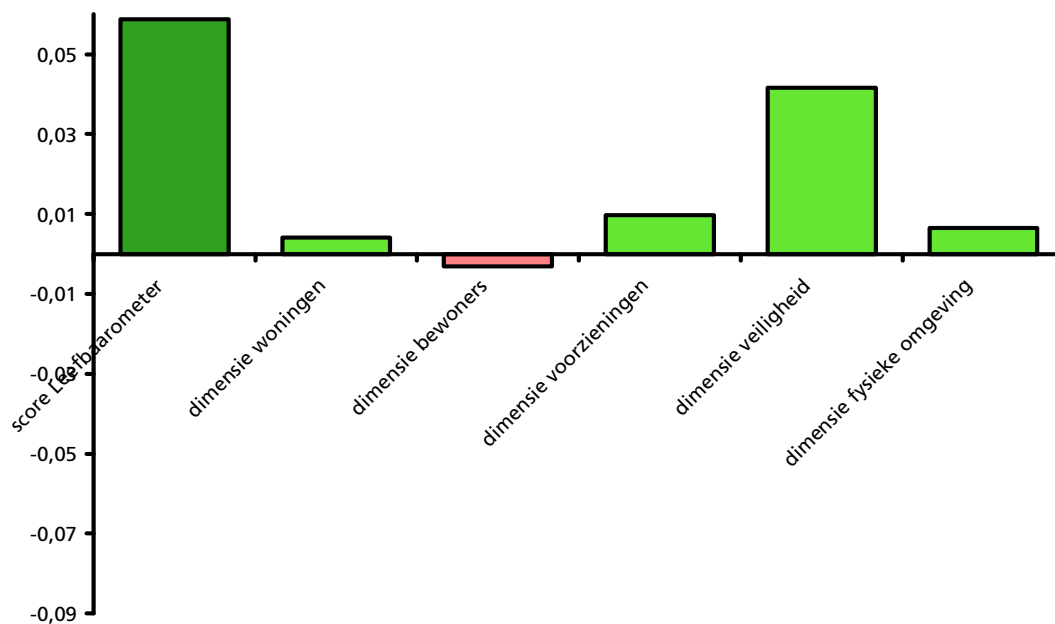
**Figuur 15.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Maastricht Noordoost (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



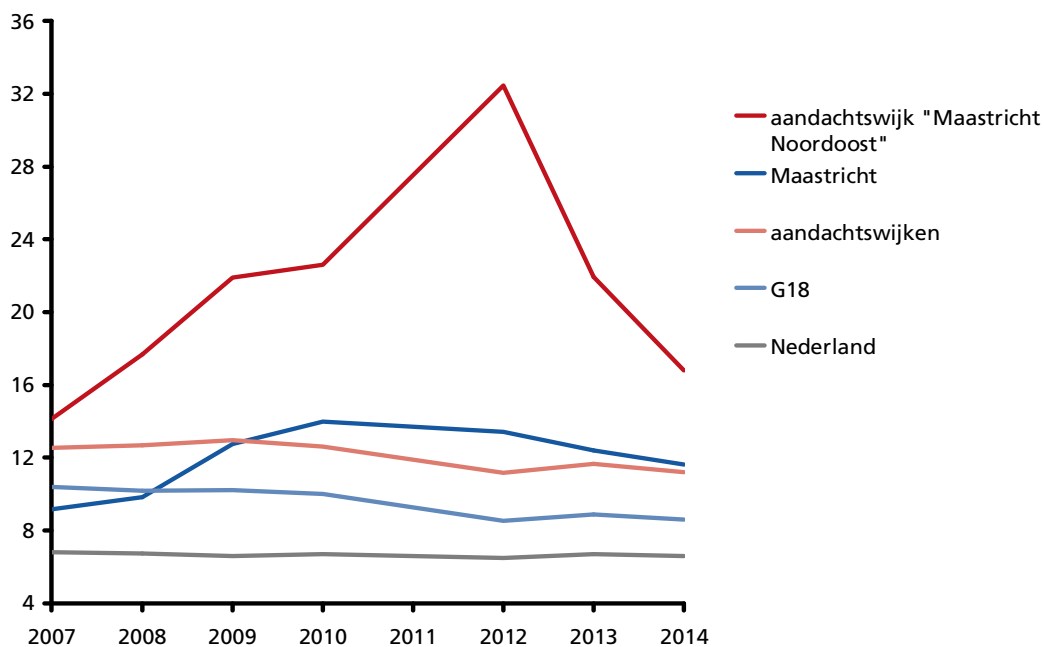
De zeer gunstige ontwikkeling tussen 2012 en 2014 is vooral te danken aan de verbetering op de dimensie Veiligheid (figuur 15.6). Daarnaast droegen ook de verbeteringen op de dimensies Voorzieningen, Fysieke omgeving en Woningen bij aan de verbetering van de totale leefbaarheidsscore, zij het in mindere mate.

De verbetering op de dimensie Veiligheid hangt samen met een daling van het aantal inbraken. Dat aantal is tussen 2012 en 2014 sterk gedaald na een periode waarin er juist sprake was van een continue toename (zie figuur 15.7). Wel is het aantal inbraken ook in 2014 nog fors hoger dan gemiddeld in de stad en gemiddeld in de aandachtswijken.

**Figuur 15.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Maastricht Noord-oost, 2012-2014**



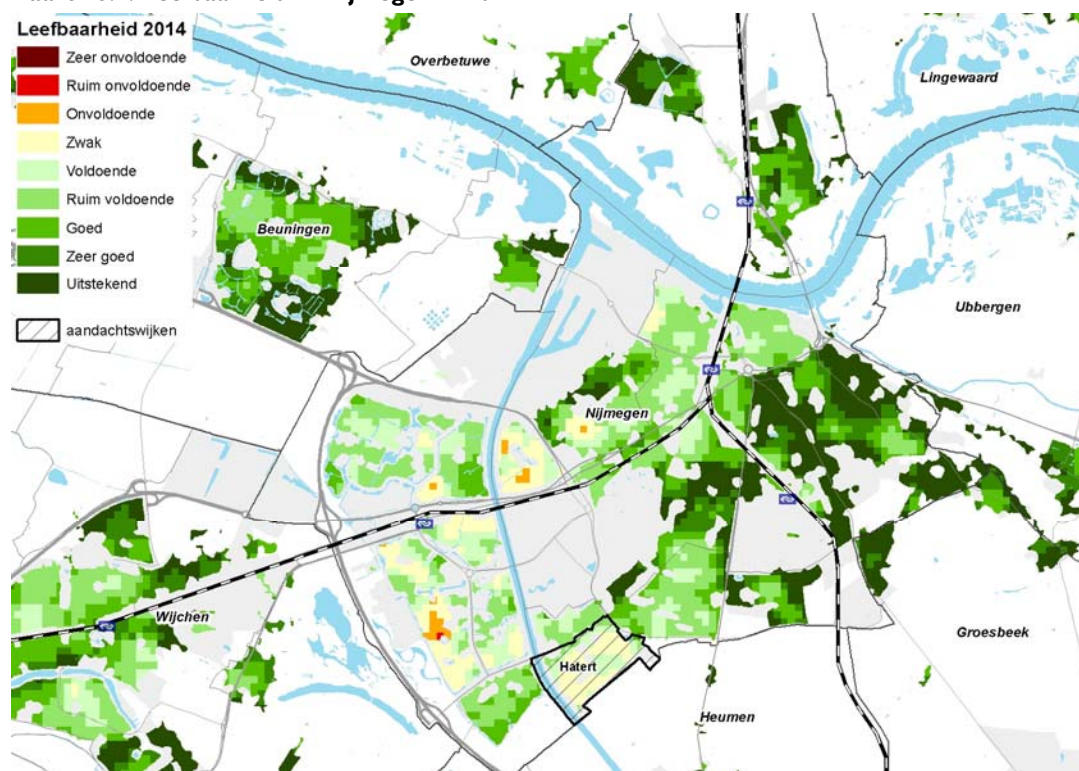
**Figuur 15.7: Ontwikkeling aantal inbraken (per 1000 inwoners)**



## 16 NIJMEGEN

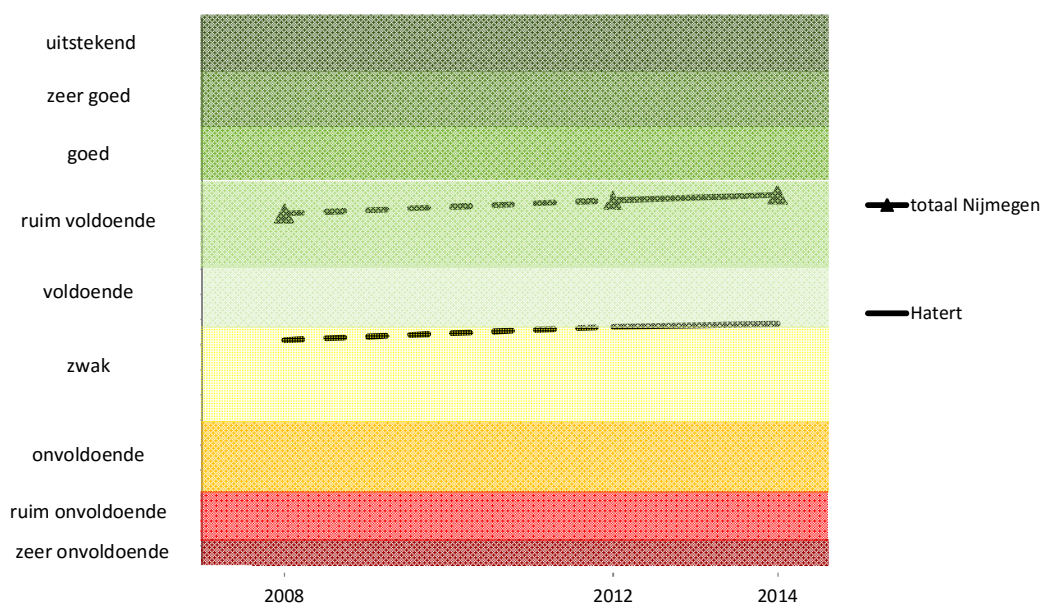
De wijze waarop de leefbaarheid in Nijmegen zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 16.1. Daarin valt op dat er aanwezig zijn in de stad. Gebieden met een uitstekende leefbaarheid (met name in het oosten van de stad) contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als '(ruim) onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Niet zozeer de voormalige aandachtswijk Hatert valt op, maar vooral de wijken Dukenburg, Lindenholt en delen van Nijmegen Nieuw-West vallen op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 16.1: Leefbaarheid in Nijmegen in 2014**

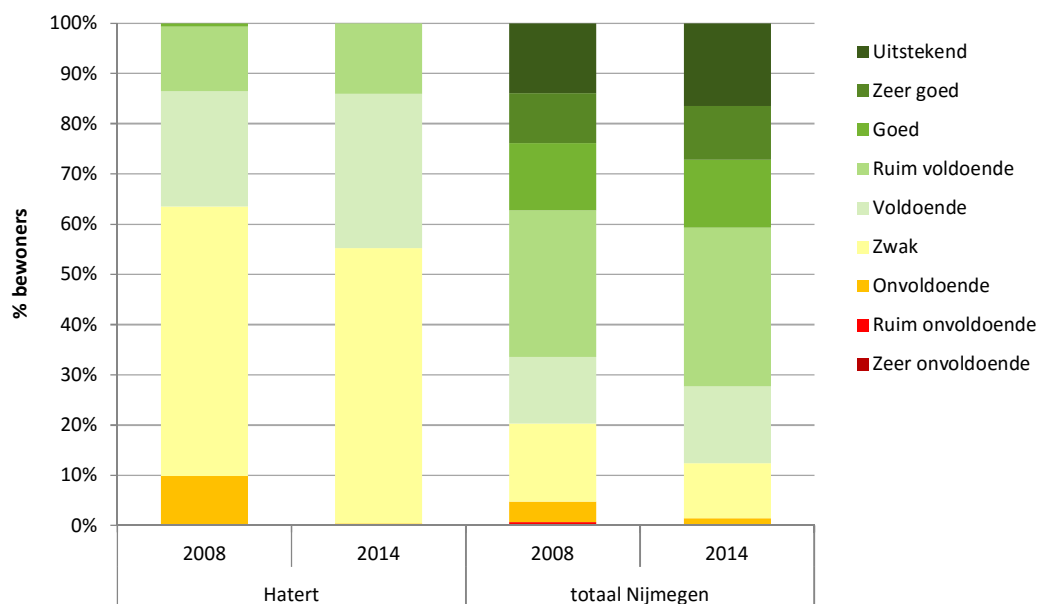


Hoewel Hatert sinds juni 2013 niet meer op de lijst van aandachtswijken voorkomt, bestaat er nog steeds een behoorlijk verschil in gemiddelde leefbaarheid tussen de voormalige aandachtswijk en de rest van Nijmegen (zie figuur 16.1). Aan de andere kant is de leefbaarheid wel verbeterd in Hatert: in 2014 scoort de wijk 'voldoende' terwijl die score in 2008 nog 'zwak' was.

**Figuur 16.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Hatert en in Nijmegen**



**Figuur 16.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Hatert en in Nijmegen, 2008 en 2014**

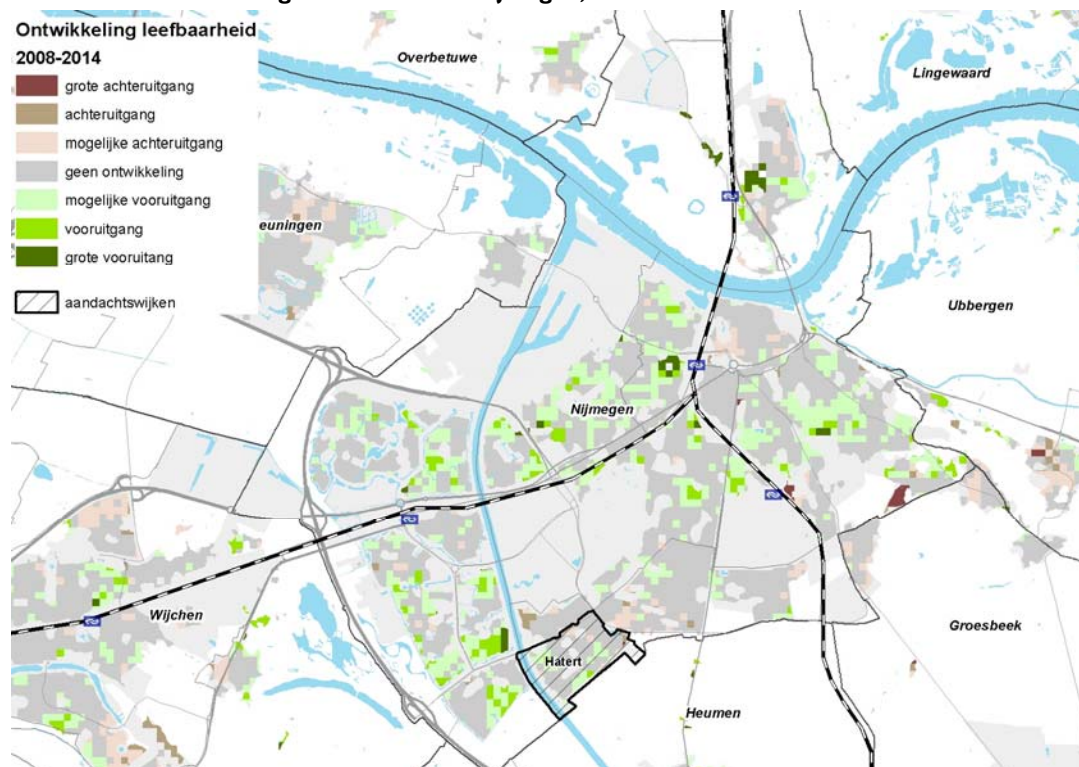


In figuur 16.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de voormalige aandachtswijk getoond. Daarin is te zien dat er in Hatert in 2014 geen gebieden meer zijn waar de leefbaarheid 'onvoldoende' is op de Leefbaarometer. Bovendien is het aandeel bewoners van gebieden die een 'voldoende' of 'ruim voldoende' scoren toegenomen in Hatert, wat overeenkomt met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid.

Ook in Nijmegen als geheel is sprake van een verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer. Gemiddeld genomen komt de stad Nijmegen uit op een ruim voldoende: negentig procent van de bewoners woont in een gebied met een 'voldoende' tot 'uitstekende' leefbaarheid en ruim veertig procent van de bewoners woont zelfs in een gebied met een 'goede' tot 'uitstekende' leefbaarheid.

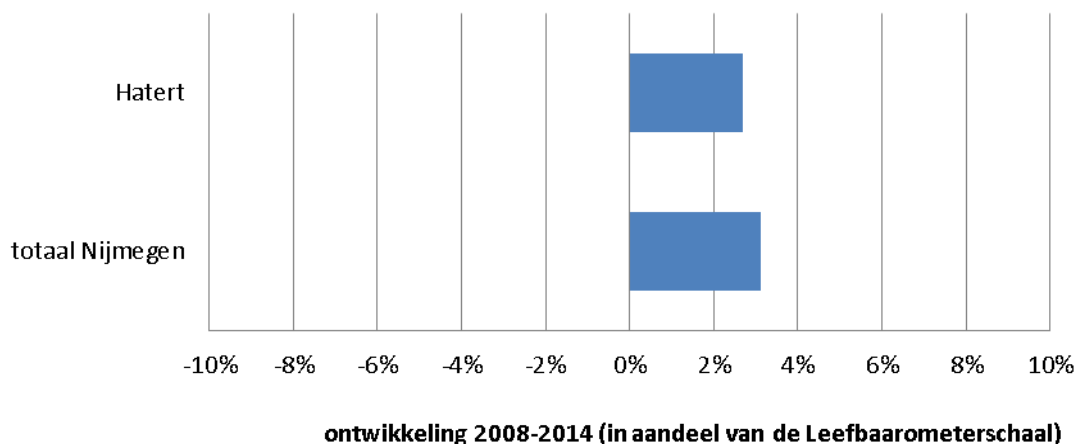
In kaart 16.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat de vooruitgang voor een deel te vinden is in wijken die een mindere leefbaarheid hebben: met name in de buurten Wolfskuil en Malvert is de leefbaarheid verbeterd, maar ook in Neerbosch-Oost, Heeseveld en in delen van Hatert.

**Kaart 16.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Nijmegen, 2008-2014**



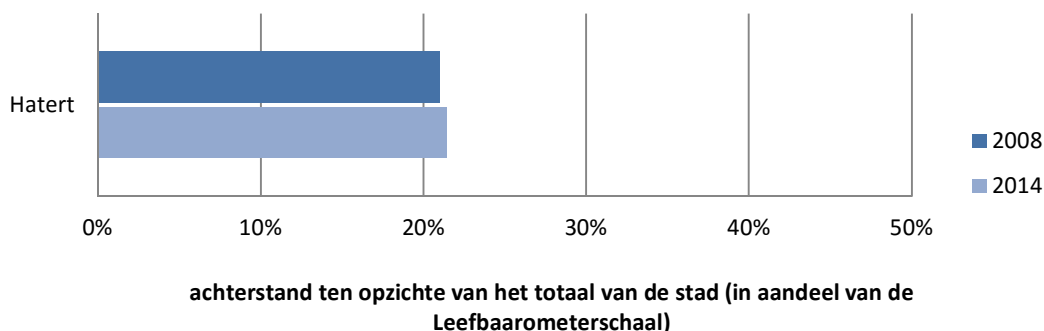
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 16.3. Per saldo is dan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Hatert positief geweest. Ook in Nijmegen als geheel was de ontwikkeling tussen 2008 en 2014 positief. Zoals ook in figuur 16.1 naar voren kwam, gaat het niet om bijzonder grote ontwikkelingen.

**Figuur 16.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Hatert en Nijmegen tussen 2008 en 2014**



Doordat de leefbaarheid in Nijmegen als geheel zich positiever heeft ontwikkeld dan in Hatert is de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde iets groter geworden (figuur 16.4). In 2014 bedraagt de achterstand ruim twintig procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde.

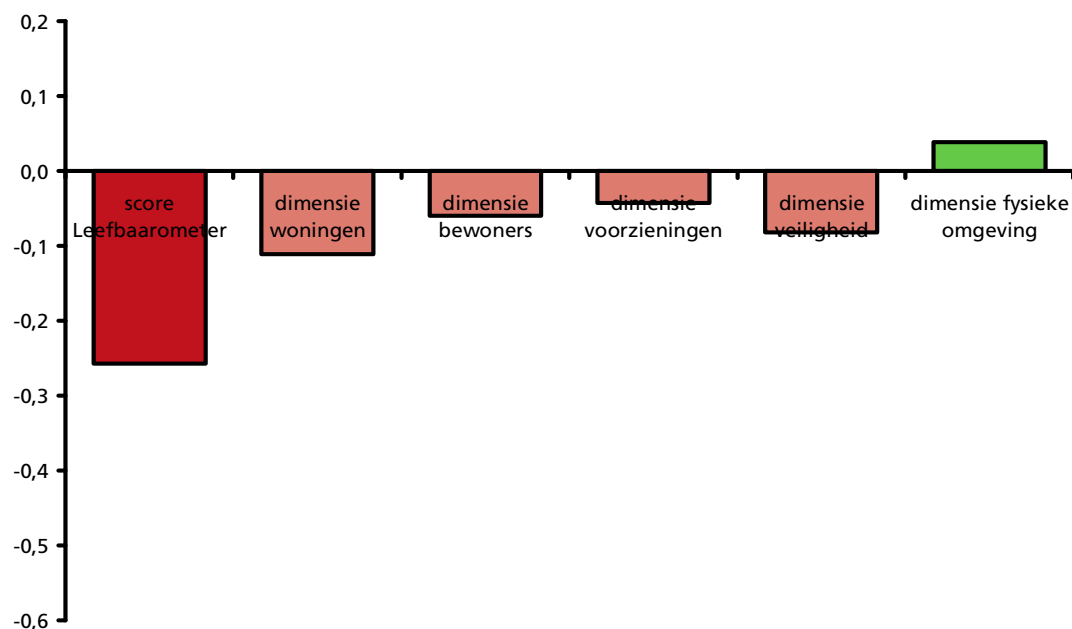
**Figuur 16.4: Achterstand van Hatert t.o.v. het stedelijk gemiddelde van Nijmegen in 2008 en in 2014**



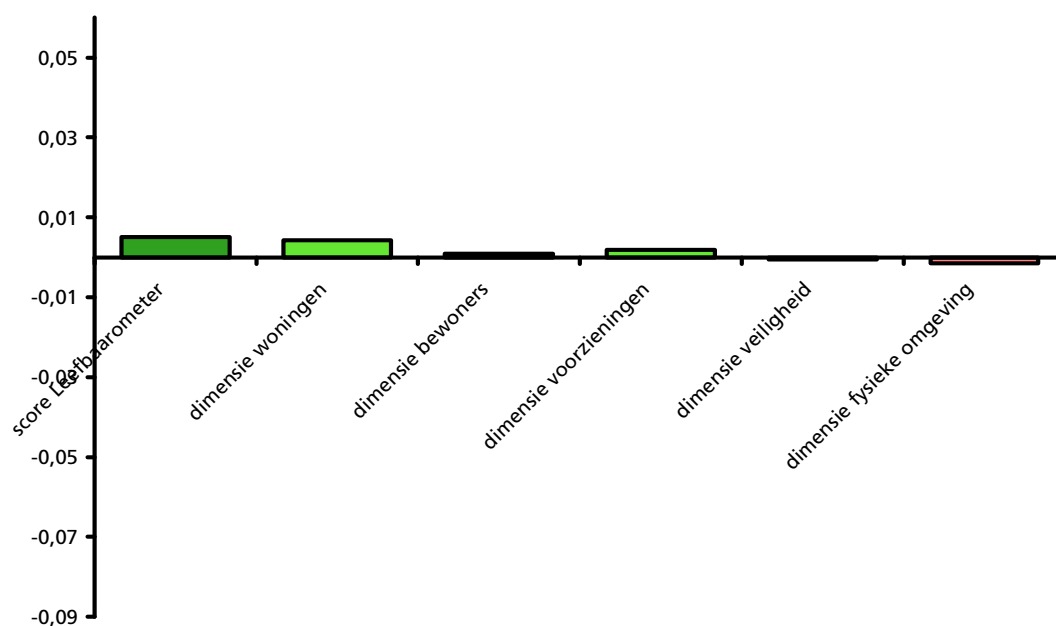
De lager dan gemiddelde score van Hatert ten opzichte van het stedelijk gemiddelde hangt samen met een lager dan gemiddelde score op vier van de vijf achterliggende dimensies, waarbij de dimensie Fysieke omgeving de positieve uitzondering vormt. De dimensies Woningen en Veiligheid leveren de grootste (negatieve) bijdrage (figuur 16.5).

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een lichte verbetering van de leefbaarheid die vooral te danken is aan verbeteringen op de dimensie Woningen en – in mindere mate – de dimensie Voorzieningen (figuur 16.6). Op de dimensie Fysieke omgeving is er sprake van een (zeer geringe) achteruitgang.

**Figuur 16.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Hatert (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

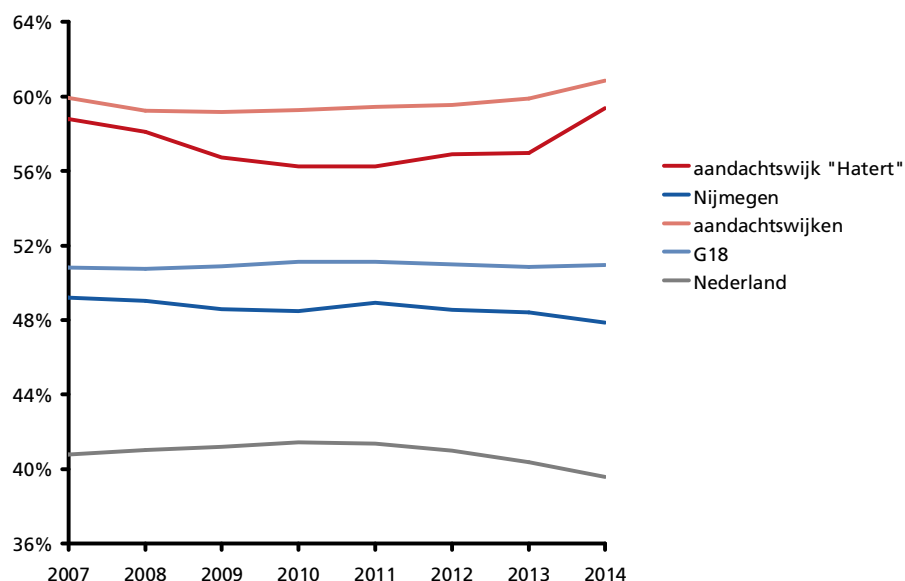


**Figuur 16.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Hatert, 2012-2014**

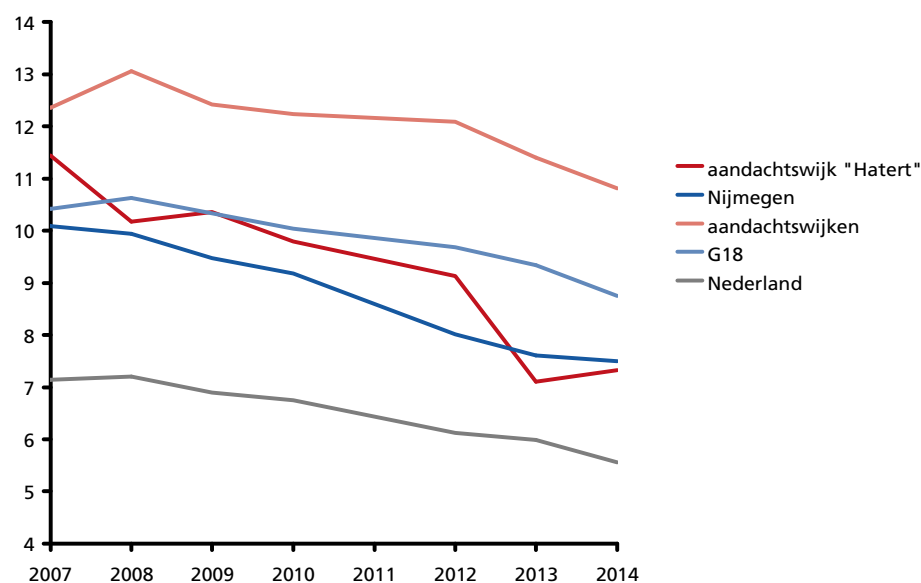


De dimensie Veiligheid laat vrijwel geen ontwikkeling zien tussen 2012 en 2014. Dat komt door een toename van de overlast (figuur 16.7) die tegelijkertijd grotendeels wordt 'gecompenseerd' door een afname van geweldsmisdrijven in de wijk (figuur 16.8). Hierdoor is de dynamiek op de achterliggende indicatoren dus groter dan de ontwikkeling op de dimensiescore doet vermoeden.

**Figuur 16.7: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



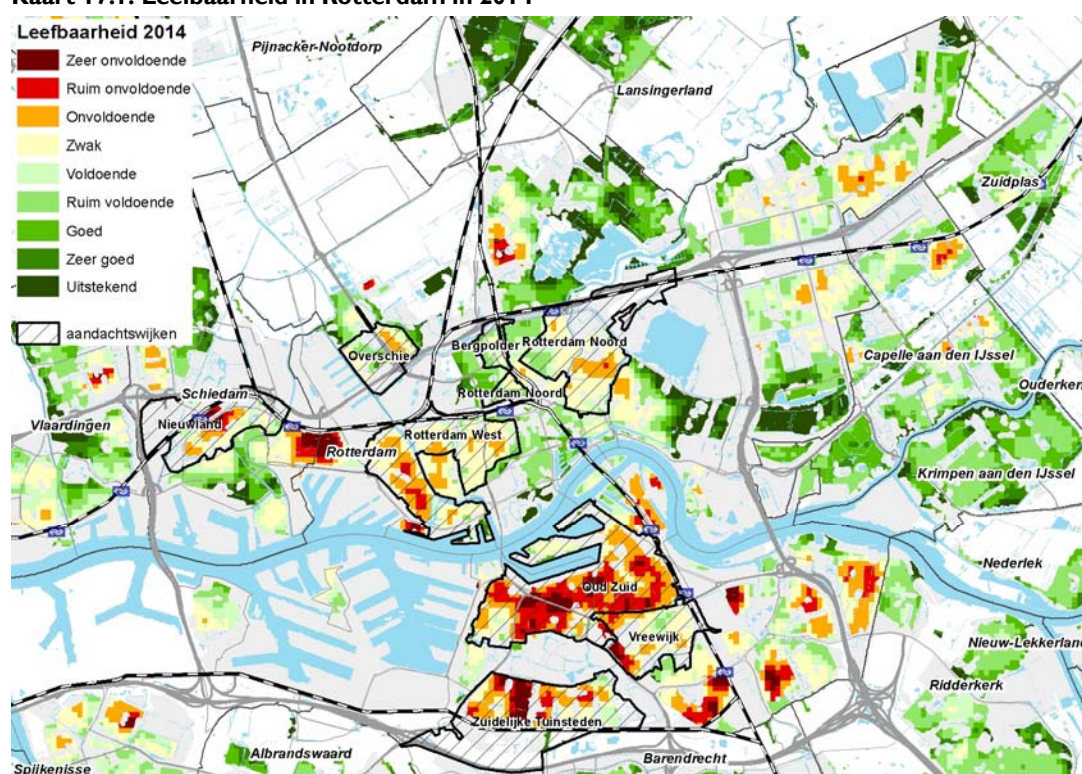
**Figuur 16.8: Ontwikkeling aantal geweldsmisdrijven (per 1000 inwoners)**



## 17 ROTTERDAM

De wijze waarop de leefbaarheid in Rotterdam zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 17.1. Daarin valt op dat er grote verschillen zijn in de stad. Gebieden met een 'uitstekende' leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als 'zeer onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Niet alleen in de zeven aandachtswijken komen gebieden met een score 'ruim onvoldoende' of 'zeer onvoldoende' voor, maar ook in Lombardijen, Groot-IJsselmonde, Beverwaard, Oud-Mathenesse, Schiebroek en Hoogvliet.

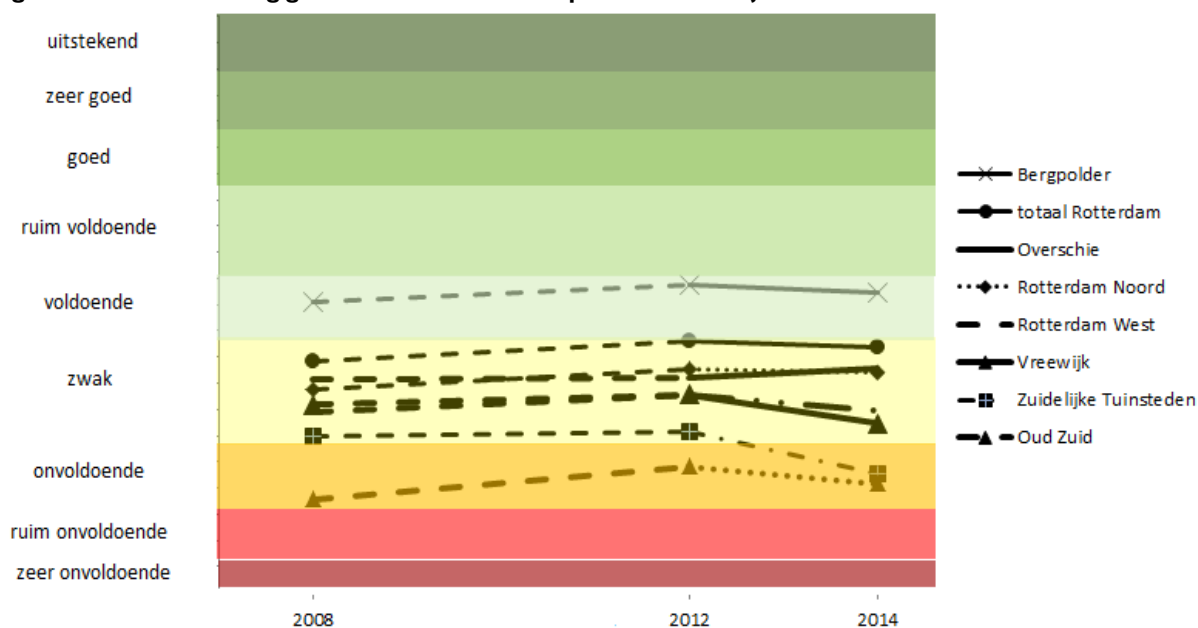
### Kaart 17.1: Leefbaarheid in Rotterdam in 2014



Er zijn behoorlijke verschillen in gemiddelde leefbaarheid tussen de zeven aandachtswijken in Rotterdam (zie figuur 17.1). In één wijk – Oud Zuid – is de score op de Leefbaarometer zowel in 2014 als in 2008 'onvoldoende'. In de Zuidelijke Tuinsteden is de leefbaarheid tussen 2012 en 2014 achteruitgegaan, waardoor ook deze wijk gemiddeld op 'onvoldoende' is uitgekomen. In vier andere aandachtswijken – Vreewijk, Rotterdam West, Rotterdam Noord en Overschie – is de leefbaarheid in 2014 te kwalificeren als 'zwak', net als in 2008. In Bergpolder was de leefbaarheid zowel in 2014 als in 2008 'voldoende'; gemiddeld hoger dan in Rotterdam als geheel.

Tussen 2008 en 2012 verbeterde de leefbaarheid in alle zeven Rotterdamse aandachtswijken. Tussen 2012 en 2014 verslechterde de leefbaarheid in de meeste aandachtswijken weer. Overschie, waar de verbetering doorzette, is wat dat betreft een uitzondering.

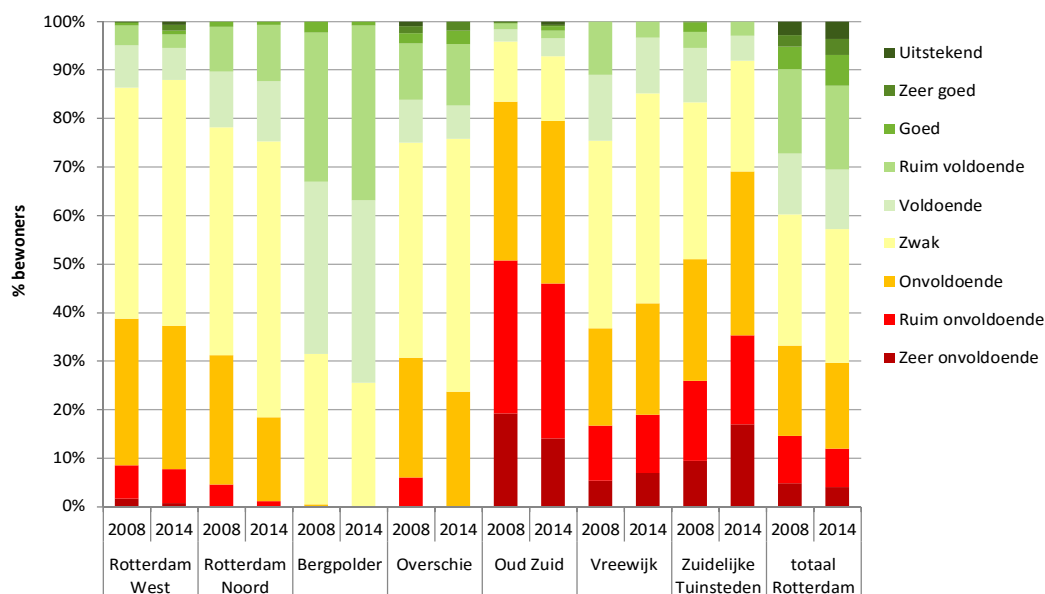
**Figuur 17.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid per aandachtswijk in Rotterdam**



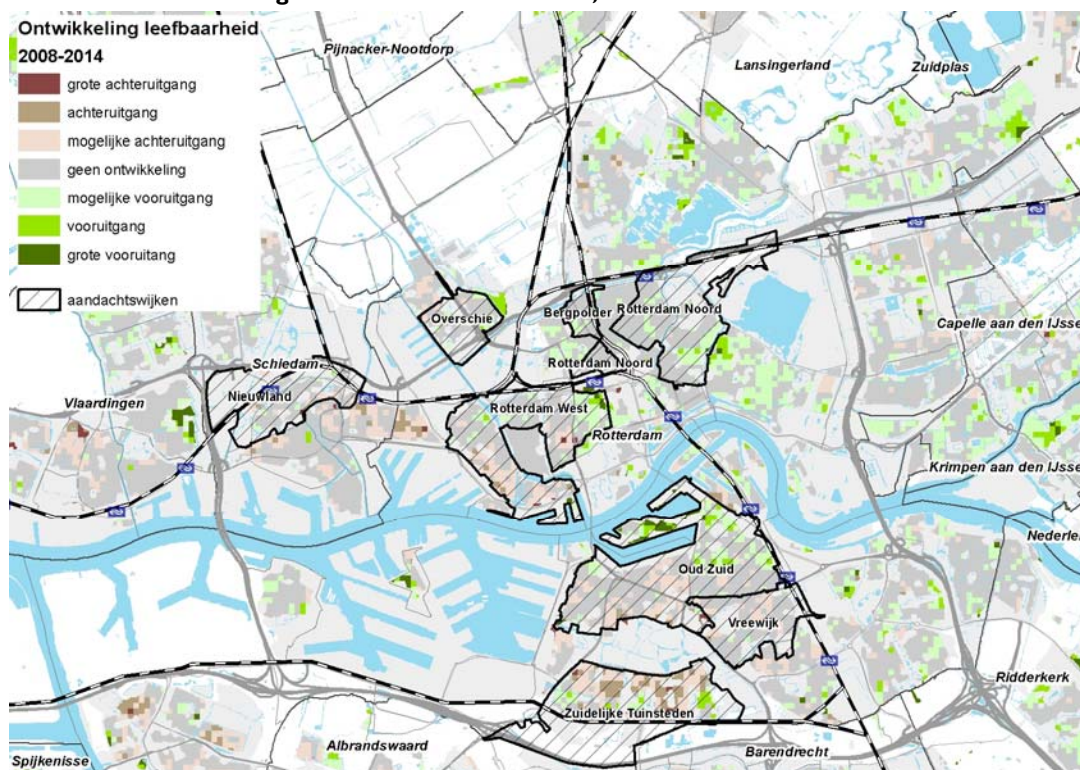
In figuur 17.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijken getoond. Daarin is te zien dat in Vreewijk en de Zuidelijke Tuinsteden het aandeel bewoners van gebieden die 'onvoldoende' of lager scoren, tussen 2008 en 2014 is toegenomen. Dit komt overeen met een verslechtering van de gemiddelde leefbaarheid. In de andere aandachtswijken is het aandeel gebieden met een 'zeer onvoldoende' tot 'onvoldoende' leefbaarheid afgenomen tussen 2008 en 2014. Bergpolder heeft minder variatie in leefbaarheidsscores. Daar zijn geen gebieden te vinden waar de leefbaarheid 'onvoldoende' is.

In Rotterdam als geheel is tussen 2008 en 2014 sprake geweest van een lichte verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer. In kaart 17.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat een achteruitgang vooral heeft plaatsgevonden in de Zuidelijke Tuinsteden, Vreewijk en delen van Rotterdam West, maar ook in Oud-Mathenesse. Gebieden met een gunstige ontwikkeling van de leefbaarheid zijn vooral in Oud Zuid en de oostrand van Hillegeersberg-Schiebroek te vinden, waar de leefbaarheid reeds goed is.

**Figuur 17.2 Verdeling leefbaarheidsscores per aandachtswijk in Rotterdam, 2008 en 2014**

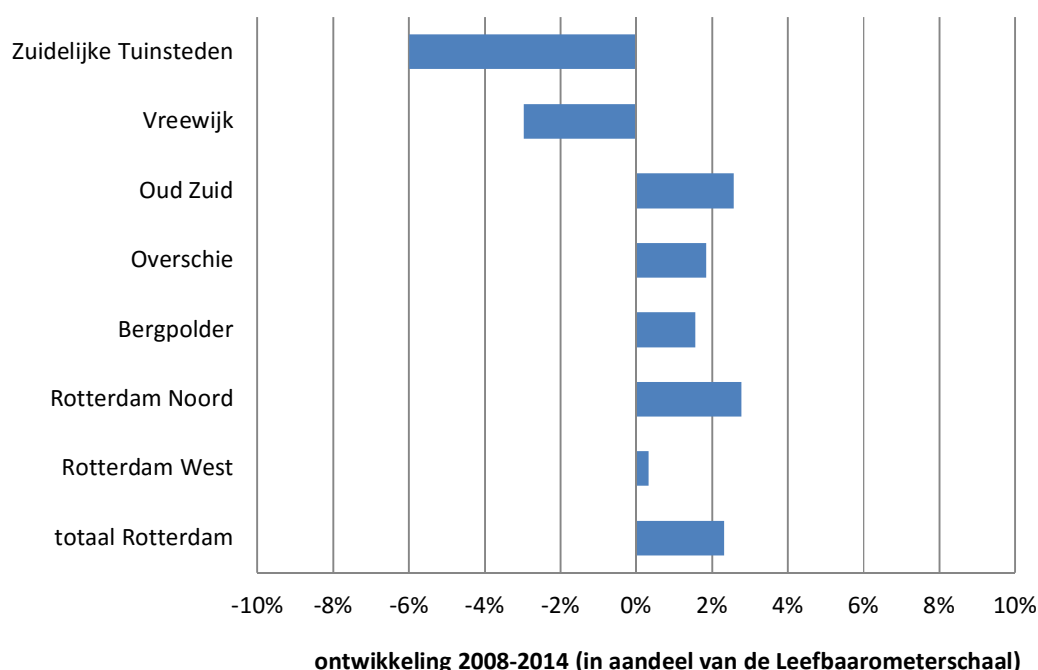


**Kaart 17.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Rotterdam, 2008-2014**



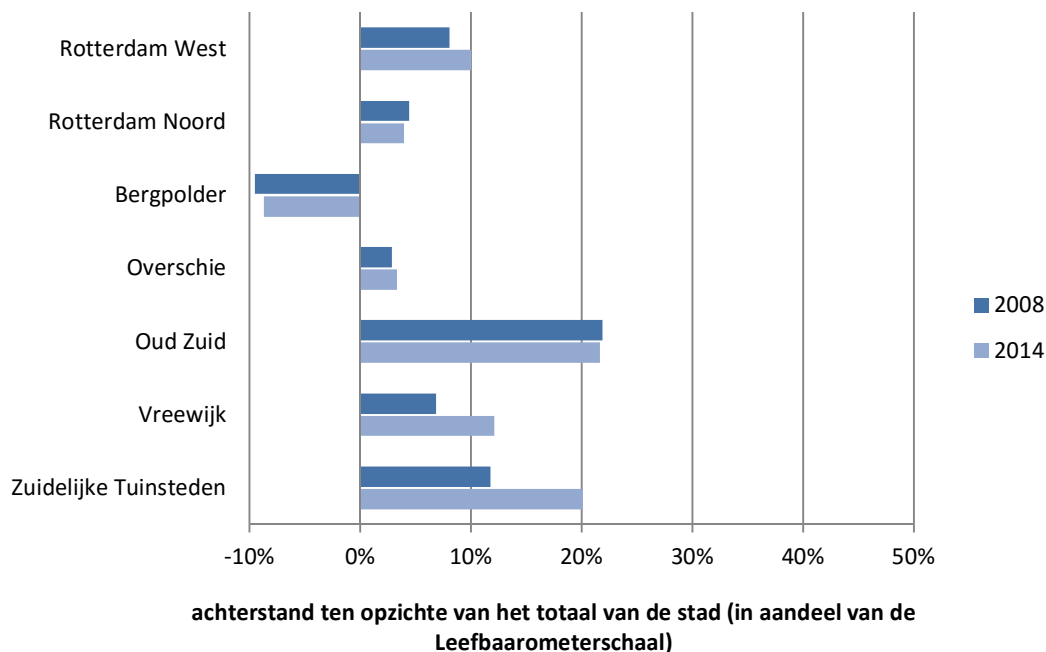
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 17.3. Per saldo is dan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Rotterdam West net positief geweest. In Oud Zuid, Overschie, Bergpolder en Rotterdam Noord was de ontwikkeling tussen 2008 en 2014 wat positiever. En in de Zuidelijke Tuinsteden en Vreewijk is er per saldo sprake geweest van een verslechtering van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014. De negatieve ontwikkelingen in de Zuidelijke Tuinsteden en in Vreewijk behelzen respectievelijk zes en drie procent op de schaal van de Leefbaarometer.

**Figuur 17.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Rotterdam tussen 2008 en 2014**



Voor de meeste Rotterdamse aandachtswijken geldt dat tussen 2008 en 2014 de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde is toegenomen (figuur 17.4). In Rotterdam Noord en Oud Zuid is de achterstand iets kleiner geworden. In Oud Zuid en in de Zuidelijke Tuinsteden zijn de verschillen circa twintig procent ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. Bergpolder scoort gemiddeld beter dan het stedelijk gemiddelde, maar heeft een klein deel van deze voorsprong wel ingeleverd.

**Figuur 17.4: Achterstand van de aandachtswijken in Rotterdam t.o.v. stedelijk gemiddelde in 2008 en in 2014**

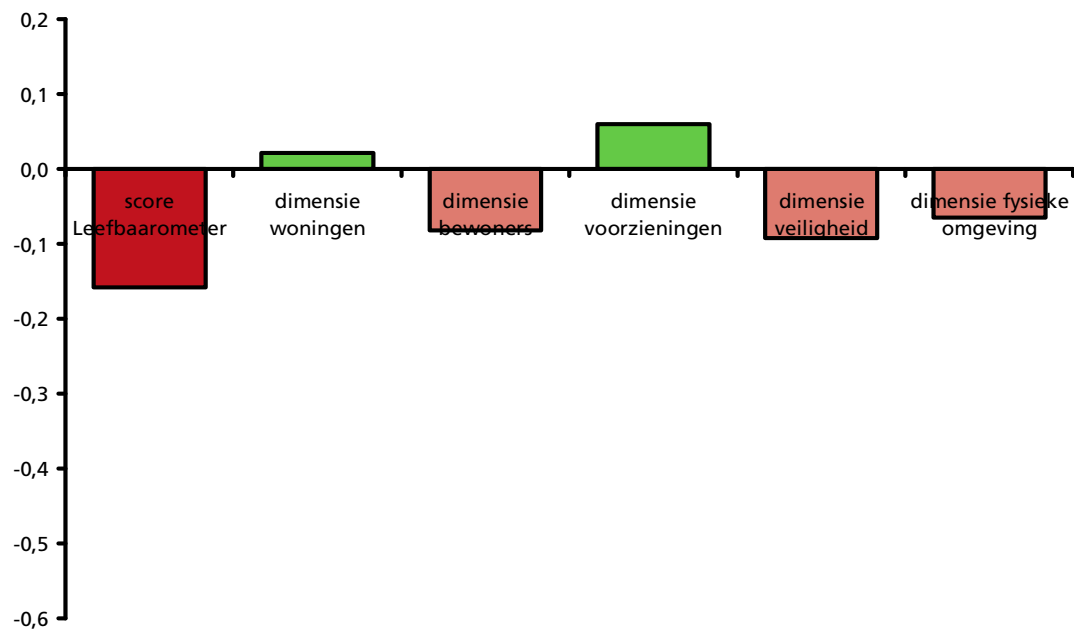


Noot. De schaal van dit figuur wijkt af van vergelijkbare figuren in de andere hoofdstukken.

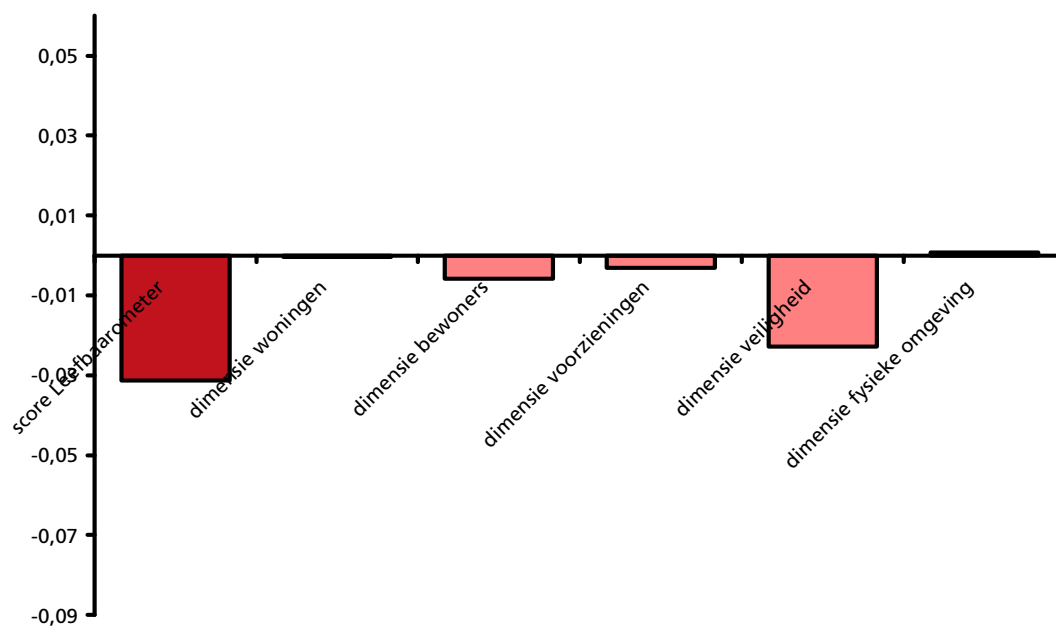
De benedengemiddelde leefbaarheidsscore van de zeven Rotterdamse aandachtswijken in totaal hangt samen met een lager dan gemiddelde score op de dimensies Bewoners, Veiligheid en Fysieke omgeving (figuur 17.5). Op de dimensie Woningen en vooral Voorzieningen is er juist sprake van een hoger dan gemiddelde score, maar dat weegt niet op tegen de relatief lage scores op de andere dimensies.

Tussen 2012 en 2014 is er gemiddeld genomen sprake van een verslechtering van de leefbaarheidsscore. Deze verslechtering blijkt vooral samen te hangen met de negatieve ontwikkeling op de dimensie Veiligheid (figuur 17.6).

**Figuur 17.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de aandachtswijken in Rotterdam (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

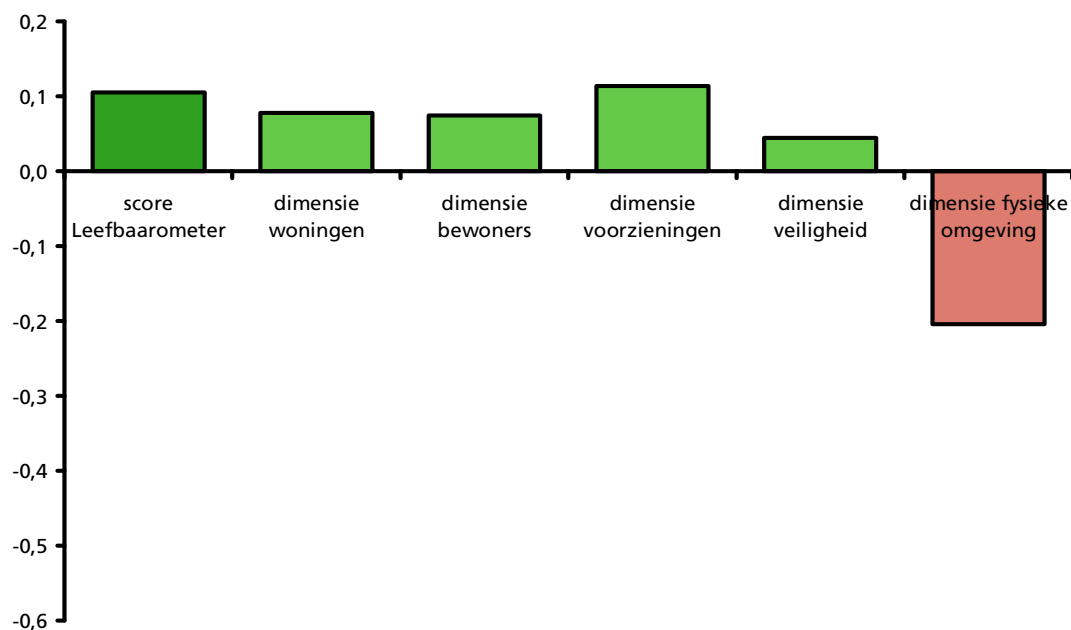


**Figuur 17.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Rotterdam, 2012-2014**



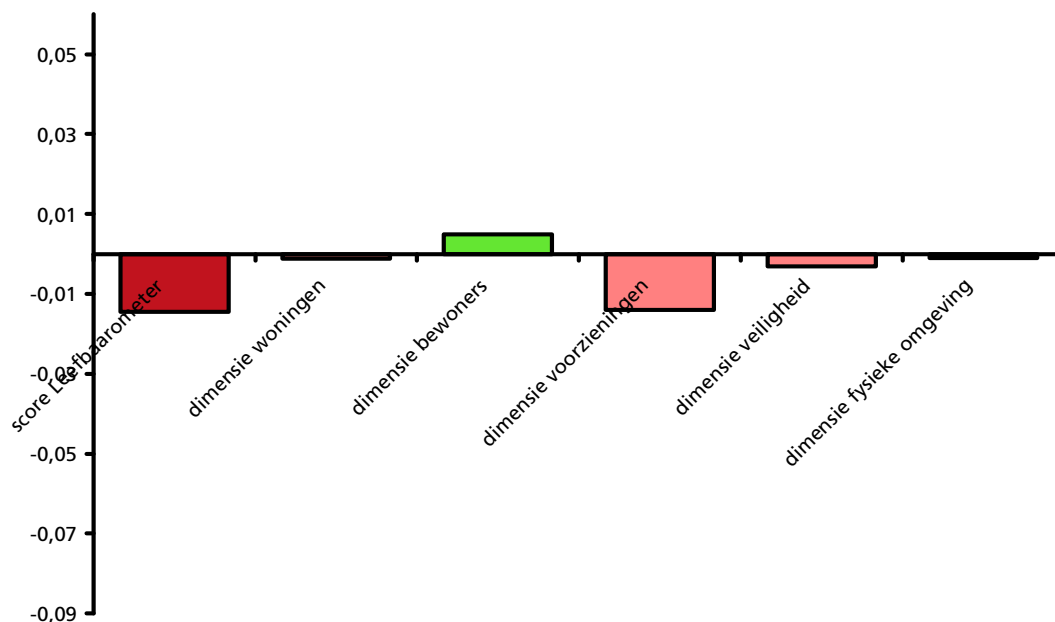
De verschillen tussen de aandachtswijken zijn groot. De bovengemiddelde leefbaarheidscore van Bergpolder hangt samen met een bovengemiddelde score op de dimensies Woningen, Bewoners, Voorzieningen en Veiligheid (figuur 17.7). Alleen op de dimensie Fysieke omgeving is er sprake van een lager dan gemiddelde score.

**Figuur 17.7: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Bergpolder (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



Tussen 2012 en 2014 is er wel sprake van een (relatief geringe) achteruitgang van de leefbaarheid in Bergpolder (figuur 17.8). Dat blijkt vooral samen te hangen met een verslechtering van de score op de dimensie Voorzieningen. De scores op de andere dimensies blijven vrijwel stabiel, waarbij er een lichte verbetering op de dimensie Bewoners en een lichte verslechtering op de dimensie Veiligheid heeft plaatsgevonden.

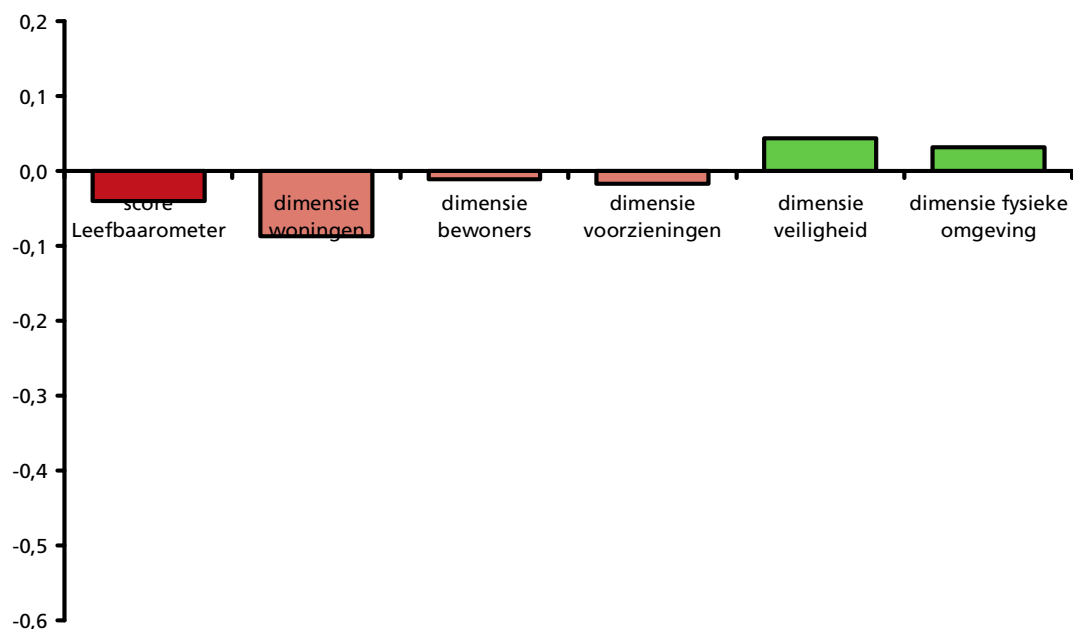
**Figuur 17.8: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Bergpolder, 2012-2014**



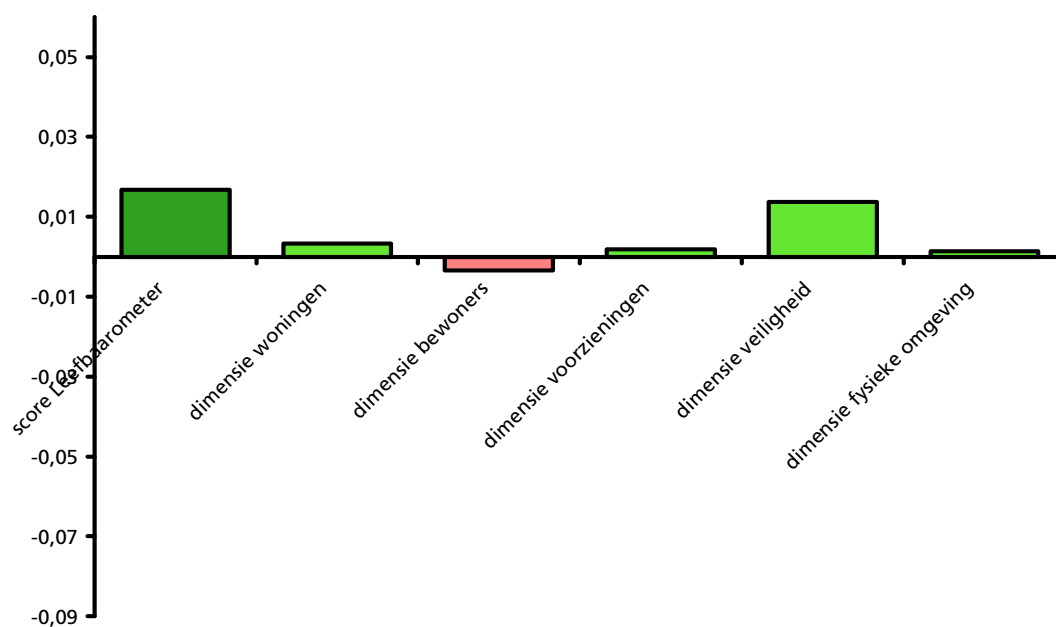
De (iets) lager dan gemiddelde score van Overschie (figuur 17.9) hangt vooral samen met de dimensie Woningen. Ten opzichte van het gemiddelde van de stad is de score op de dimensies Veiligheid en Fysieke omgeving juist positief.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een verbetering van de leefbaarheidsscore van de wijk. Hiermee is Overschie de enige aandachtswijk in Rotterdam waar er sprake is van een verbetering in deze periode. Dat blijkt vooral samen te hangen met een verbetering op de dimensie Veiligheid (figuur 17.10).

**Figuur 17.9: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Overschie (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



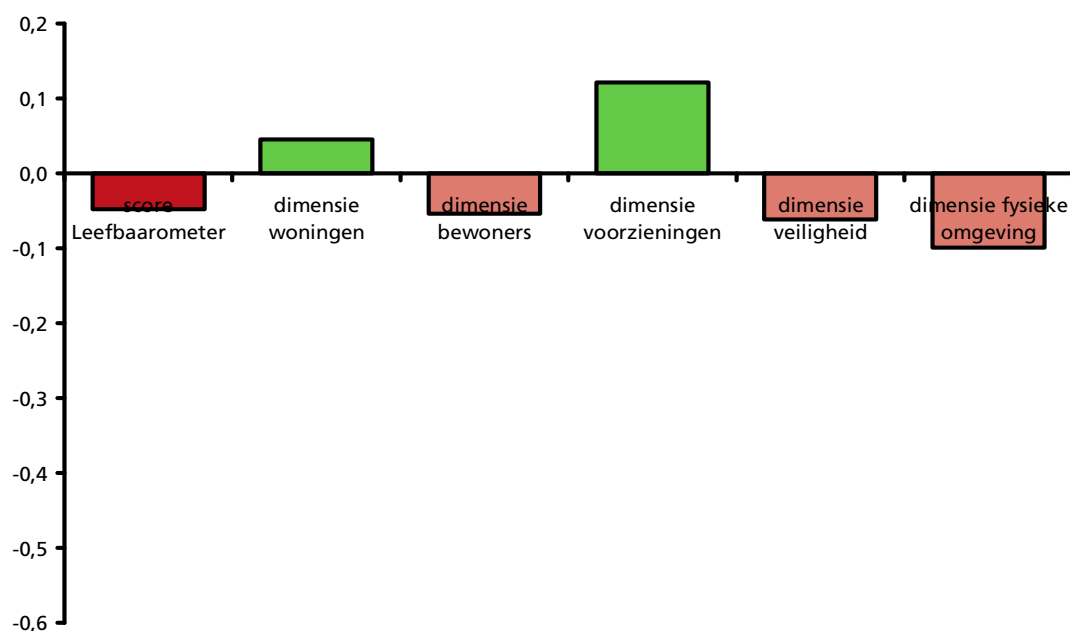
**Figuur 17.10: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Overschie, 2012-2014**



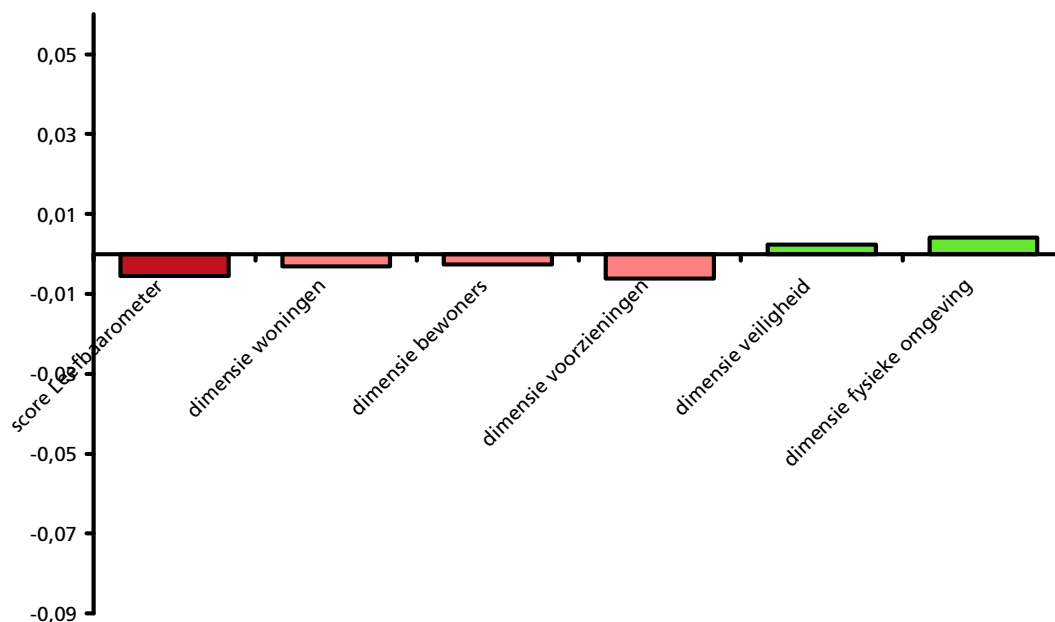
In het geval van Rotterdam Noord zijn het de relatief ongunstige scores op de dimensies Bewoners, Veiligheid en Fysieke omgeving die voor een iets lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore zorgen (figuur 17.11). De score op de dimensie Woningen, maar vooral op de dimensie Voorzieningen is hier bovengemiddeld.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een lichte verslechtering van de leefbaarheidsscore in Rotterdam Noord (figuur 17.12). Dat hangt samen met een (beperkte) verslechtering op de dimensies Woningen, Bewoners en Voorzieningen. De wijk laat een (lichte) verbetering op dimensies Veiligheid en Fysieke omgeving zien, maar dat weegt niet op tegen de lichte achteruitgang op de andere drie dimensies.

**Figuur 17.11: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Rotterdam Noord (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



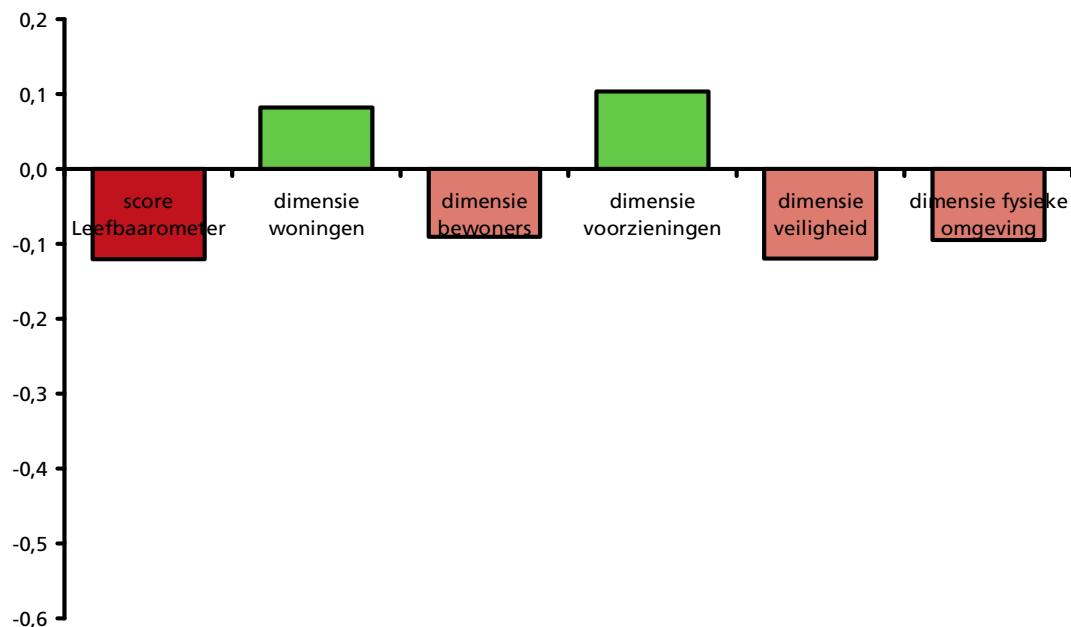
**Figuur 17.12: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Rotterdam Noord, 2012-2014**



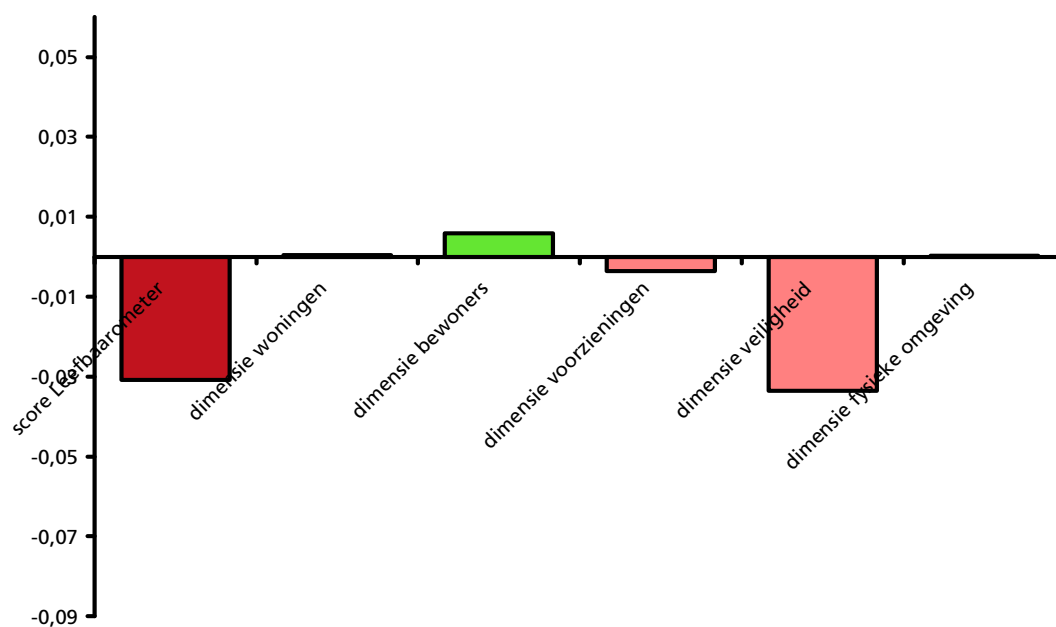
Rotterdam West (figuur 17.13) laat een vergelijkbaar beeld zien als Rotterdam Noord; op de dimensies Bewoners, Veiligheid en Fysieke omgeving scoort de wijk lager dan het stedelijk gemiddelde. Gezamenlijk leiden de scores op deze drie dimensies tot een lagere leefbaarheidsscore dan in Rotterdam Noord (en in de stad als geheel). De dimensie Veiligheid levert de relatief grootste negatieve bijdrage.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een verslechtering van de leefbaarheid die vrijwel volledig samenhangt met de ongunstige ontwikkeling van de wijk op de dimensie Veiligheid (figuur 17.14). De verbetering op dimensie Bewoners is niet groot genoeg om dat effect te 'compenseren'. Daarnaast is ook de score op de dimensie Voorzieningen verslechterd. De andere twee dimensies zijn min of meer constant in deze periode.

**Figuur 17.13: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Rotterdam West (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



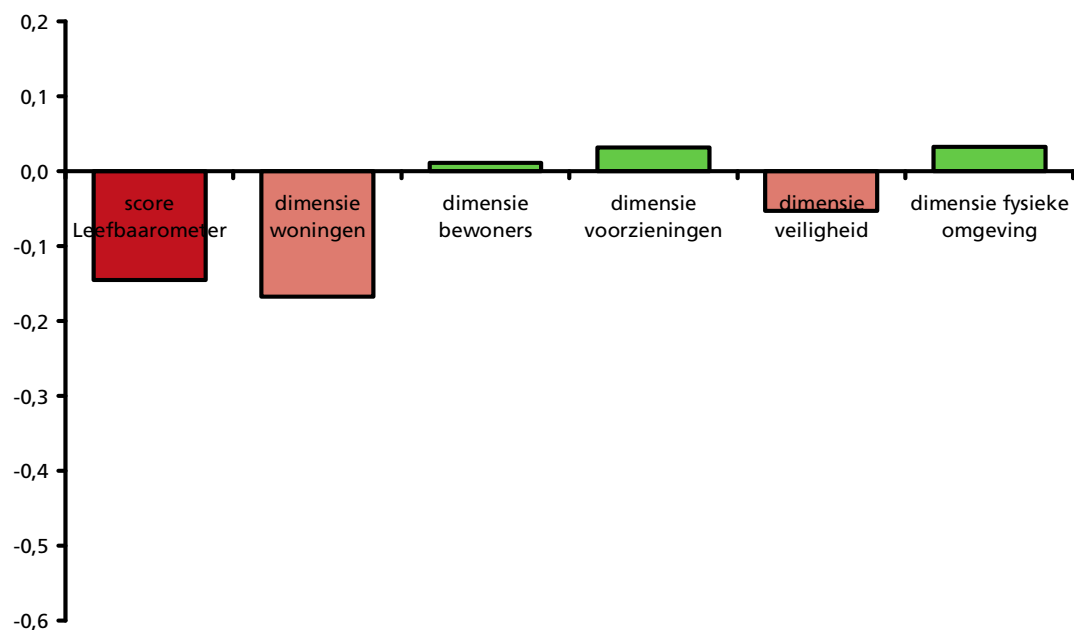
**Figuur 17.14: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Rotterdam West, 2012-2014**



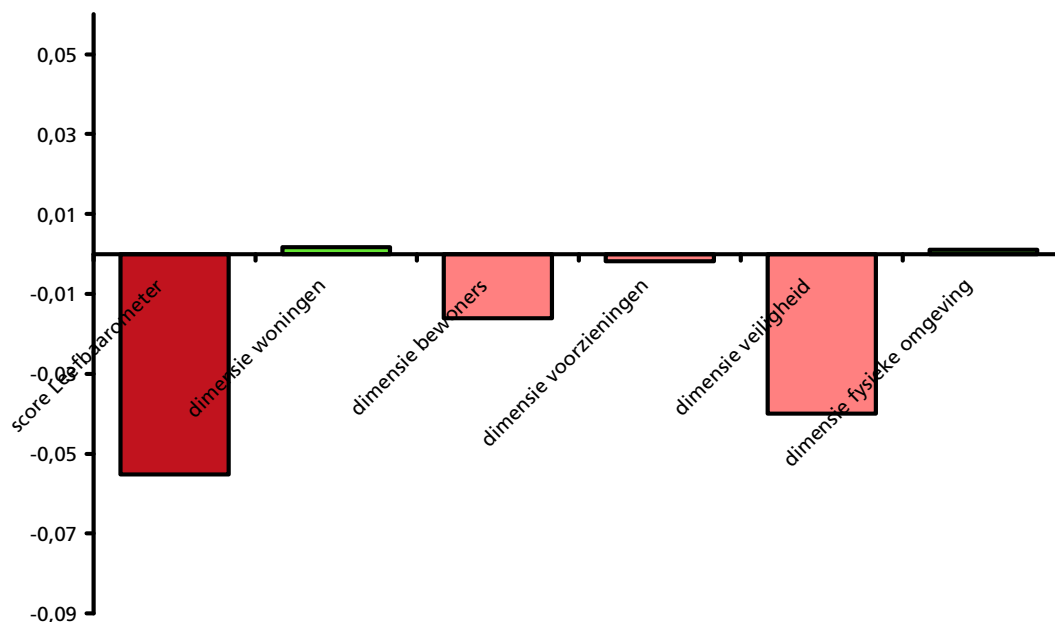
In Vreewijk (figuur 17.15) zorgen de dimensies Woningen en – in veel mindere mate – Veiligheid voor een lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore. De andere dimensies hebben

juist een (licht) hoger dan gemiddelde score. Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een relatief forse verslechtering van de leefbaarheid die vooral samenhangt met een ongunstige ontwikkeling op de dimensie Veiligheid (figuur 17.16). Daarnaast laat de dimensie Bewoners een ongunstige ontwikkeling zien in deze periode.

**Figuur 17.15: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Vreewijk (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



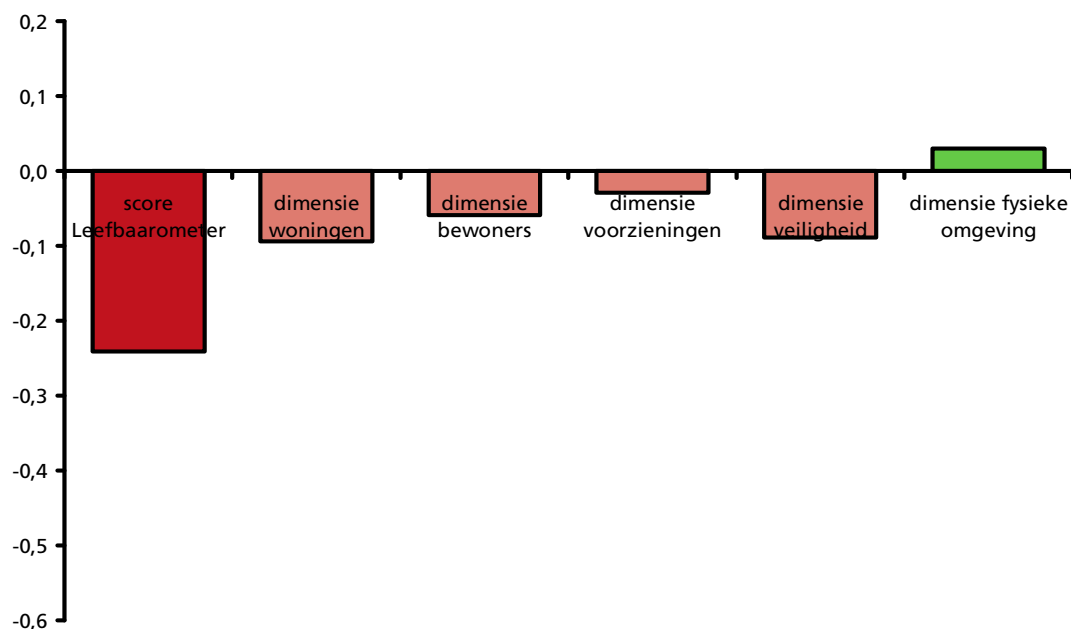
**Figuur 17.16: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Vreewijk, 2012-2014**



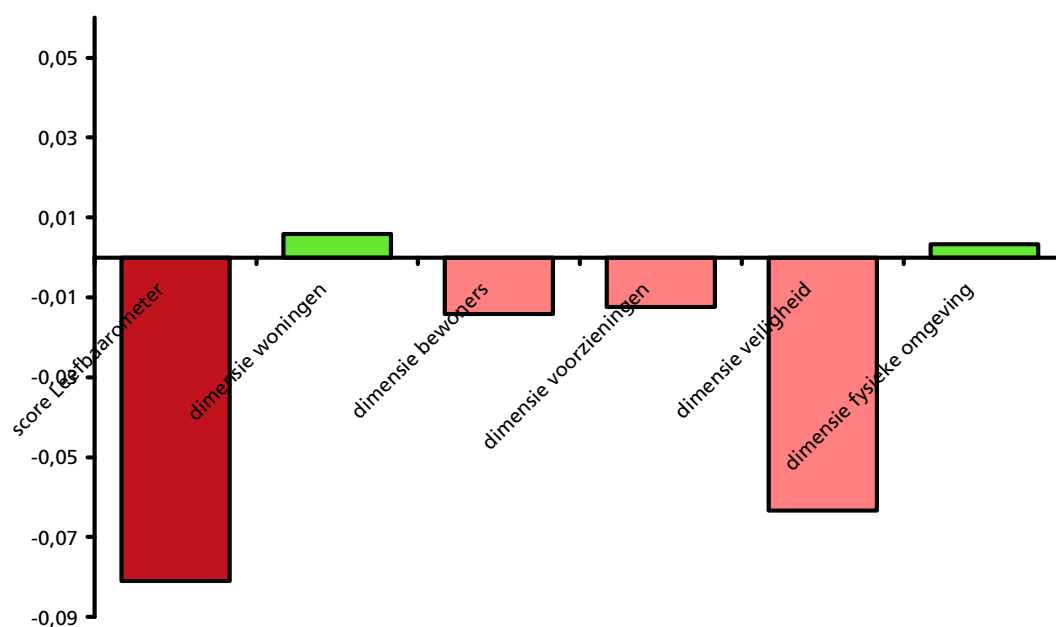
De relatief lage leefbaarheidsscore in de Zuidelijke Tuinsteden hangt vooral samen met relatief ongunstige scores op de dimensies Woningen en Veiligheid (figuur 17.17). Wel is de score op de dimensie Fysieke omgeving gunstiger dan het Rotterdams gemiddelde.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een relatief sterke ongunstige ontwikkeling in de Zuidelijke Tuinsteden (figuur 17.18). Dat hangt voor het grootste deel samen met de verslechtering op de dimensie Veiligheid.

**Figuur 17.17: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de Zuidelijke Tuinsteden (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



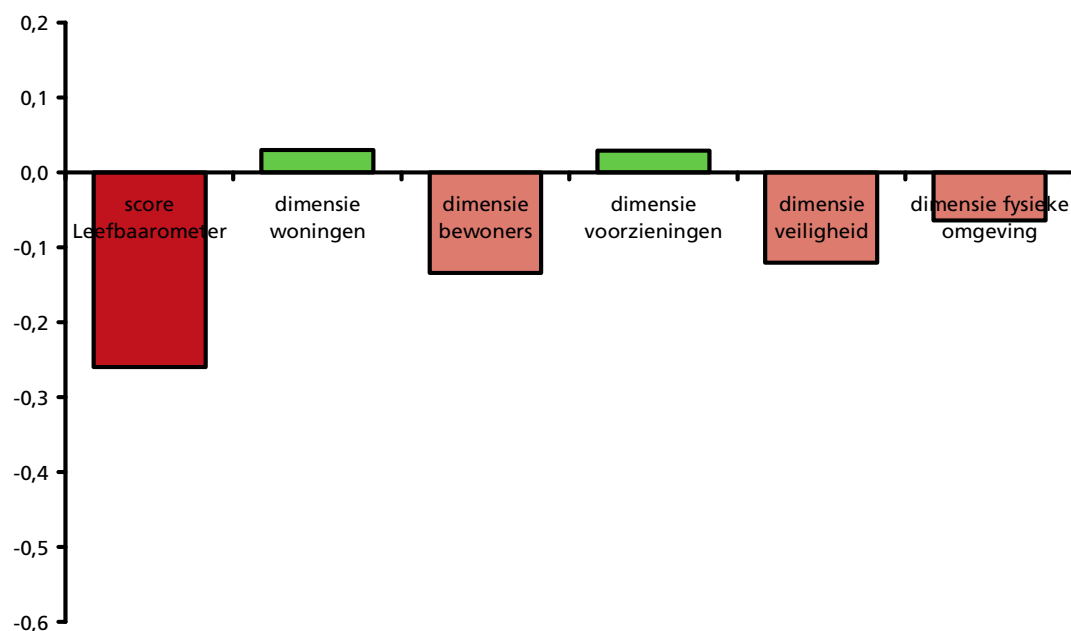
**Figuur 17.18: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de Zuidelijke Tuinsteden, 2012-2014**



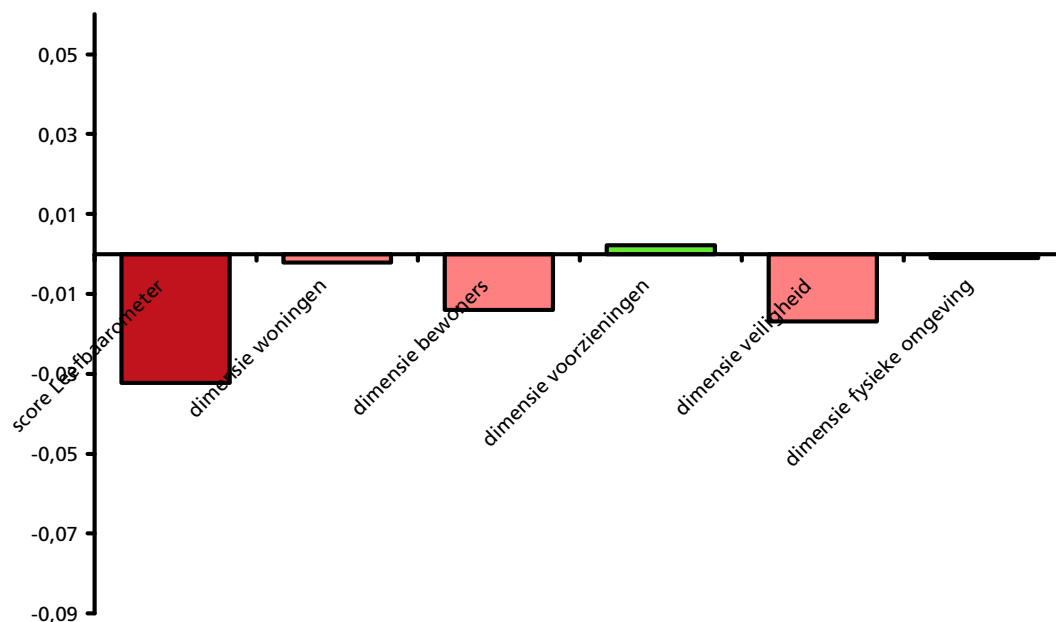
De wijk Oud-Zuid heeft (figuur 17.19) de grootste negatieve afwijking van het Rotterdams gemiddelde, wat vooral samenhangt met de ongunstige scores op de dimensies Bewoners en Veiligheid. Op de dimensies Woningen en Voorzieningen is de score juist wat hoger dan het stedelijk gemiddelde.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een verslechtering van de leefbaarheidsscore in Oud-Zuid (figuur 17.20). Dit hangt vooral samen met de ongunstige ontwikkeling op de dimensies Bewoners en Veiligheid. De andere drie dimensies blijven relatief stabiel.

**Figuur 17.19: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Oud-Zuid (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

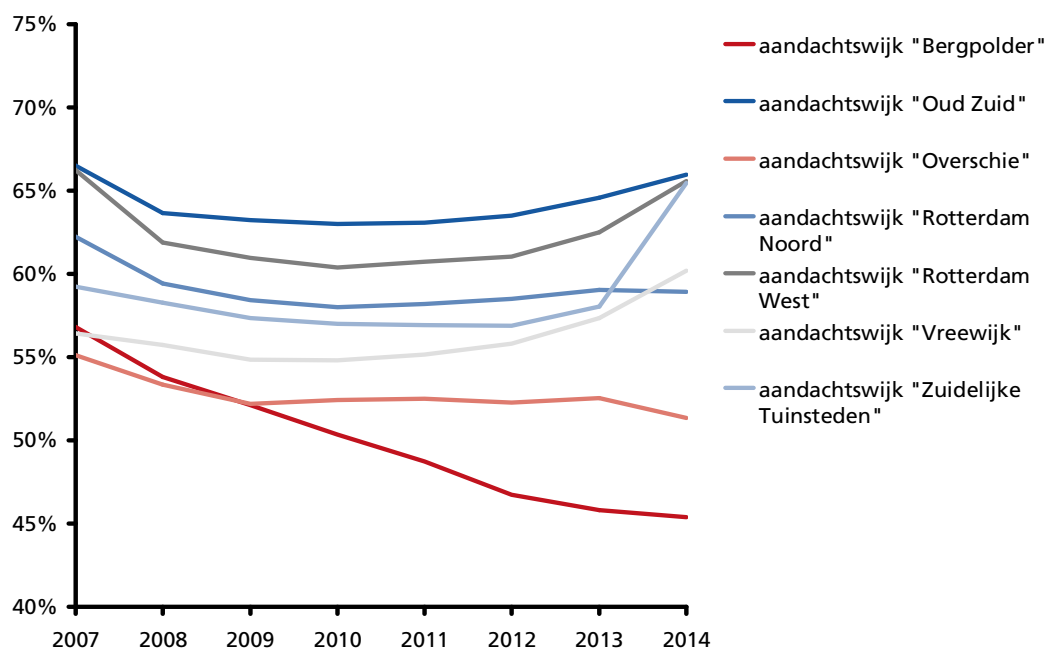


**Figuur 17.20: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Oud-Zuid, 2012-2014**



De ontwikkelingen op de dimensie Veiligheid komen deels voort uit de ontwikkelingen op het gebied van overlast (figuur 17.21). De verschillen tussen de Rotterdamse aandachtswijken op deze indicator zijn groot. Zo is er sprake van een gestage daling in Bergpolder en vanaf 2013 ook in Overschie. In de Zuidelijke Tuinsteden is er daarentegen sprake van een forse toename van de overlast. Ook in de wijken West, Oud-Zuid en Vreewijk neemt de mate van overlast toe.

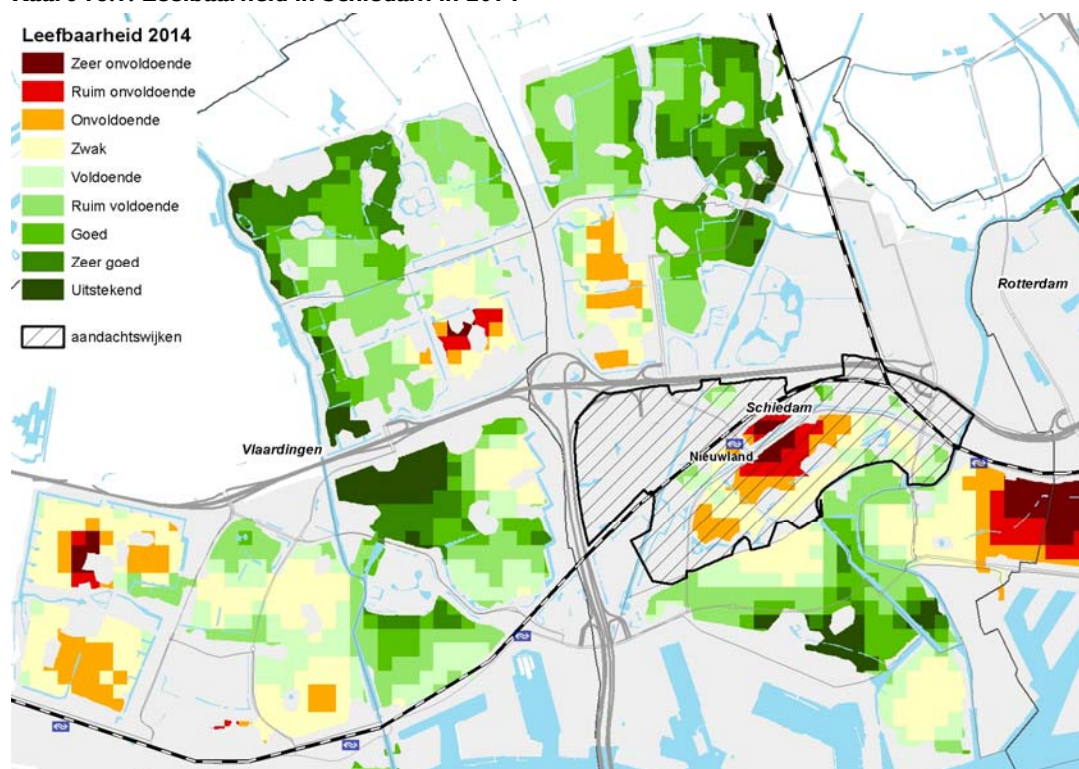
**Figuur 17.21: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



## 18 SCHIEDAM

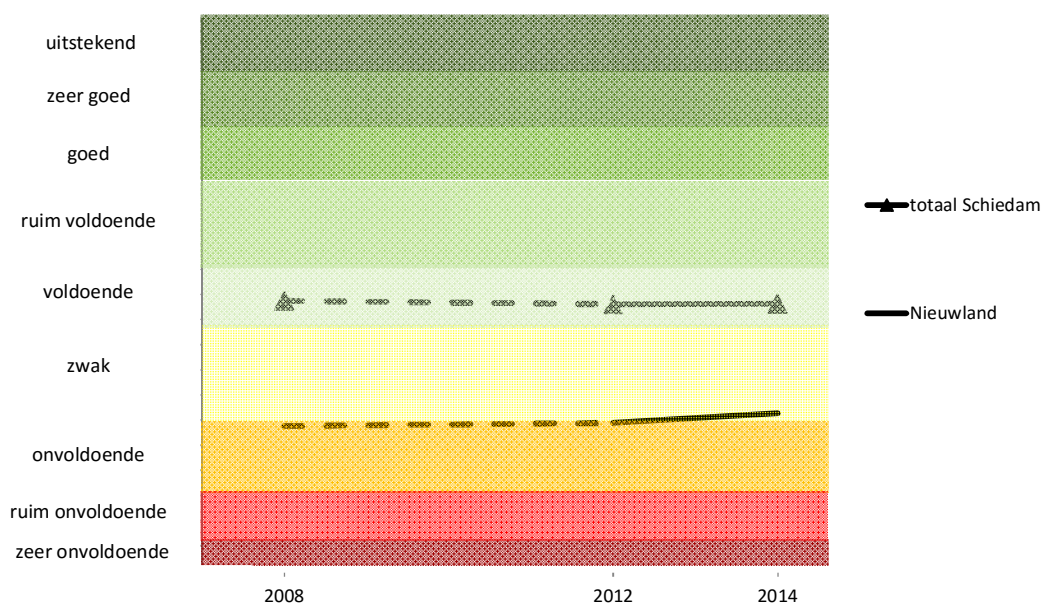
De wijze waarop de leefbaarheid in Schiedam zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 18.1. Daarin valt op dat er grote verschillen zijn in de stad. Vooral de aandachtswijk Nieuwland valt op, maar ook Groenoord en delen van de wijk Oost (Wetenschappersbuurt en Newtonbuurt) vallen op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 18.1: Leefbaarheid in Schiedam in 2014**



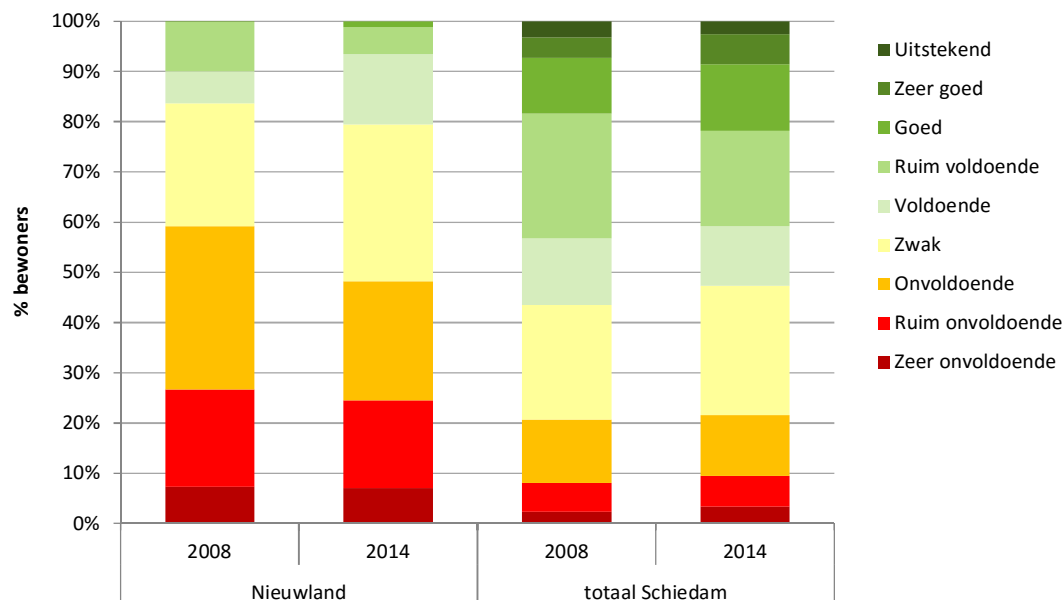
Er is een verschil in gemiddelde leefbaarheid tussen de aandachtswijk en Schiedam als geheel (figuur 18.1). In Nieuwland kon de leefbaarheid in 2008 nog net als 'onvoldoende' worden getypeerd. De score op de Leefbaarometer is in deze wijk tussen 2012 en 2014 verbeterd en op 'zwak' uitgekomen. Schiedam als geheel is min of meer stabiel gebleven met een score 'voldoende' op de Leefbaarometer.

**Figuur 18.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Nieuwland en Schiedam**



In figuur 18.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen Nieuwland getoond. Daarin is te zien dat het aandeel bewoners van gebieden die 'onvoldoende' of slechter scoren is afgenomen: van circa zestig naar circa vijftig procent. Dit komt overeen met een verbetering van de gemiddelde leefbaarheid. Het aandeel bewoners in gebieden met de grootste problemen is daarentegen gelijk gebleven (circa acht procent).

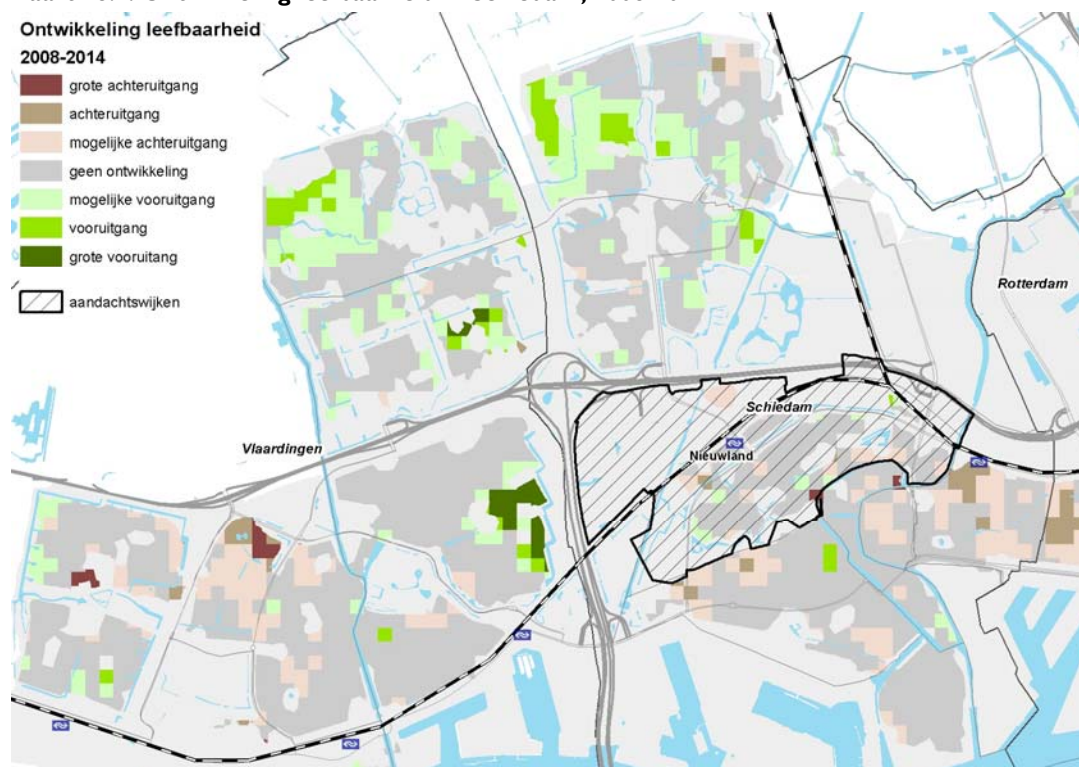
**Figuur 18.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Nieuwland en Schiedam, 2008 en 2014**



Gemiddeld genomen is in Schiedam de leefbaarheid ongeveer gelijk gebleven. Maar het aandeel bewoners in een gebied met een leefbaarheid tussen ‘zeer onvoldoende’ en ‘zwak’ is wel iets toegenomen. In kaart 18.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat de achteruitgang voor een deel te vinden is in wijken met een goede leefbaarheid, waaronder nieuwbouwlocaties. Doordat op dat type locaties de bevolking snel verandert, kunnen zich grote ontwikkelingen voordoen in een korte tijd. Omdat de leefbaarheid op zichzelf prima is, hoeft dat zeker niet alarmerend te zijn.

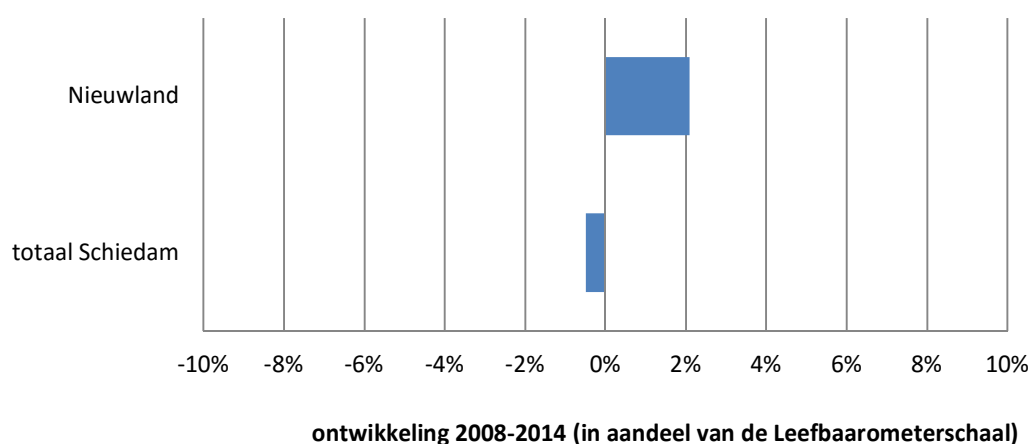
Er zijn ook enkele wijken die achteruit zijn gegaan waar de leefbaarheid eerder al ‘zwak’ of ‘onvoldoende’ was, zoals in de Wetenschappersbuurt en de Newtonbuurt aan de grens met Rotterdam.

**Kaart 18.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Schiedam, 2008-2014**



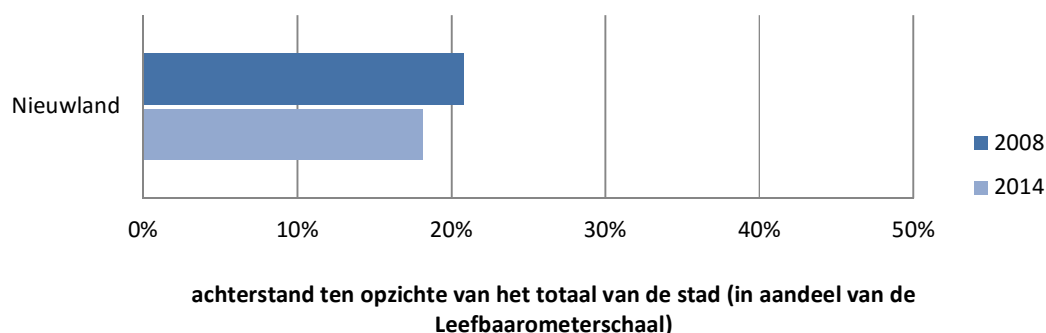
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 18.3. Per saldo is de ontwikkeling van de leefbaarheid in Nieuwland positief geweest. In Schiedam als geheel is er per saldo sprake geweest van een zeer geringe verslechtering van de leefbaarheid tussen 2008 en 2014. Zoals ook in figuur 18.1 naar voren kwam, gaat het niet om bijzonder grote ontwikkelingen. De positieve ontwikkeling in Nieuwland tussen 2008 en 2014 behelst ongeveer twee procent op de schaal van de Leefbaarometer.

**Figuur 18.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Nieuwland en Schiedam tussen 2008 en 2014**



Door de combinatie van positieve ontwikkelingen in Nieuwland en een lichte verslechtering van de leefbaarheid in Schiedam als geheel is de achterstand van Nieuwland ten opzichte van het stedelijk gemiddelde afgenomen tot zo'n achttien procent (figuur 18.4).

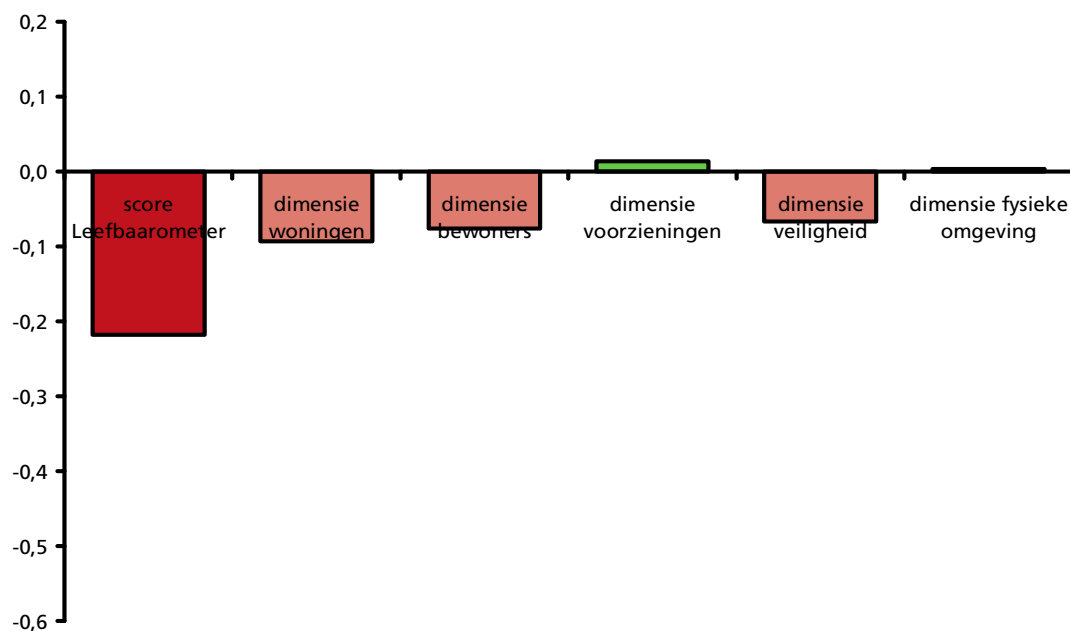
**Figuur 18.4: Achterstand van de Nieuwland t.o.v. stedelijk gemiddelde van Schiedam in 2008 en in 2014**



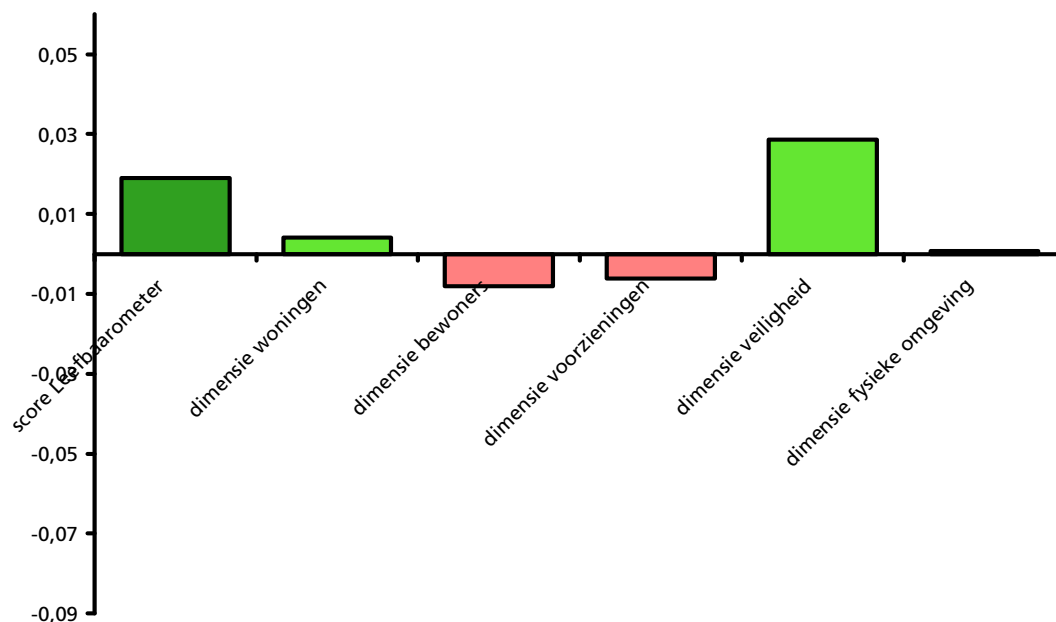
De lager dan gemiddelde leefbaarheidsscore hangt samen met relatief ongunstige scores op de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid (figuur 18.5). De score op dimensie Voorzieningen is daarentegen iets hoger dan gemiddeld en de score op de dimensie Fysieke omgeving ligt rond het stedelijk gemiddelde.

Tussen 2012 en 2014 is er sprake van een verbetering van de leefbaarheidsscore die te danken is aan de gunstige ontwikkeling op de dimensie Woningen en vooral de dimensie Veiligheid (figuur 18.6). Dat de leefbaarheidsscore zich niet nog gunstiger heeft ontwikkeld komt door de verslechtering op de dimensies Bewoners en Voorzieningen.

**Figuur 18.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Nieuwland (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

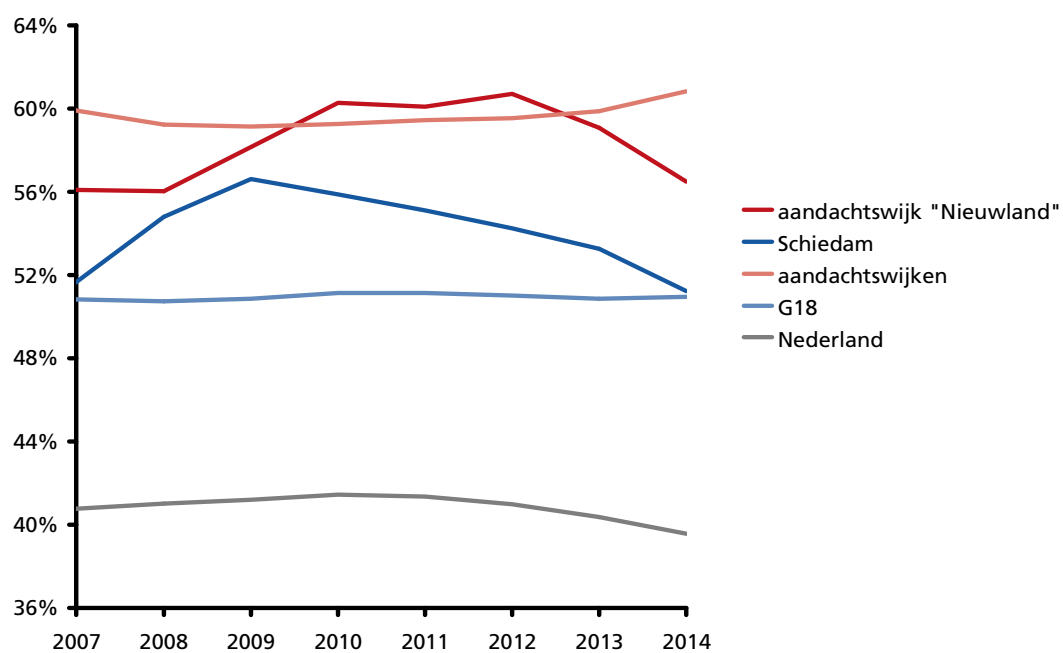


**Figuur 18.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Nieuwland, 2012-2014**



De gunstige ontwikkeling in Nieuwland op het gebied van veiligheid komt voor een deel door een daling van de overlast (figuur 18.7). Tussen 2012 en 2014 is de mate van overlast in Nieuwland relatief sterk gedaald. Dat is in lijn met de trend in Schiedam in het algemeen, waar deze ontwikkeling zich al eerder voordeed. Hierdoor is de mate van overlast in Nieuwland in 2014 onder het gemiddelde van de aandachtswijken gekomen, en voor Schiedam rond het gemiddelde van de achttien steden die één of meer aandachtswijken hebben.

**Figuur 18.7: Ontwikkeling overlast (index overlast)**

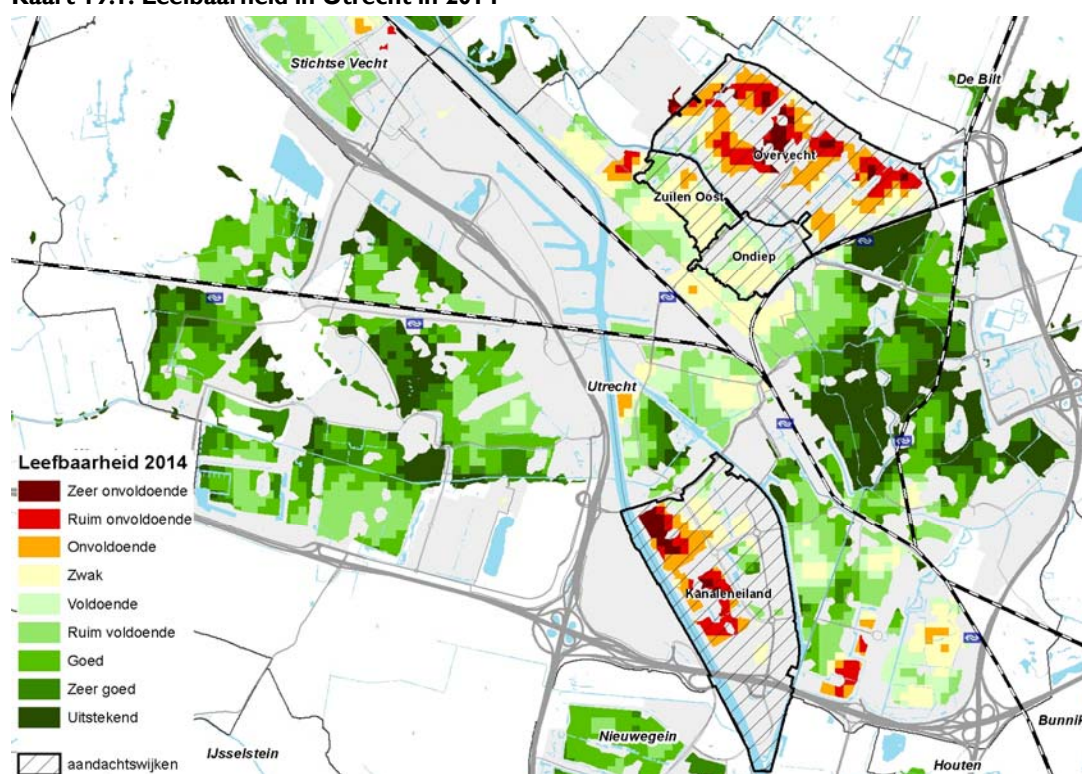




## 19 UTRECHT

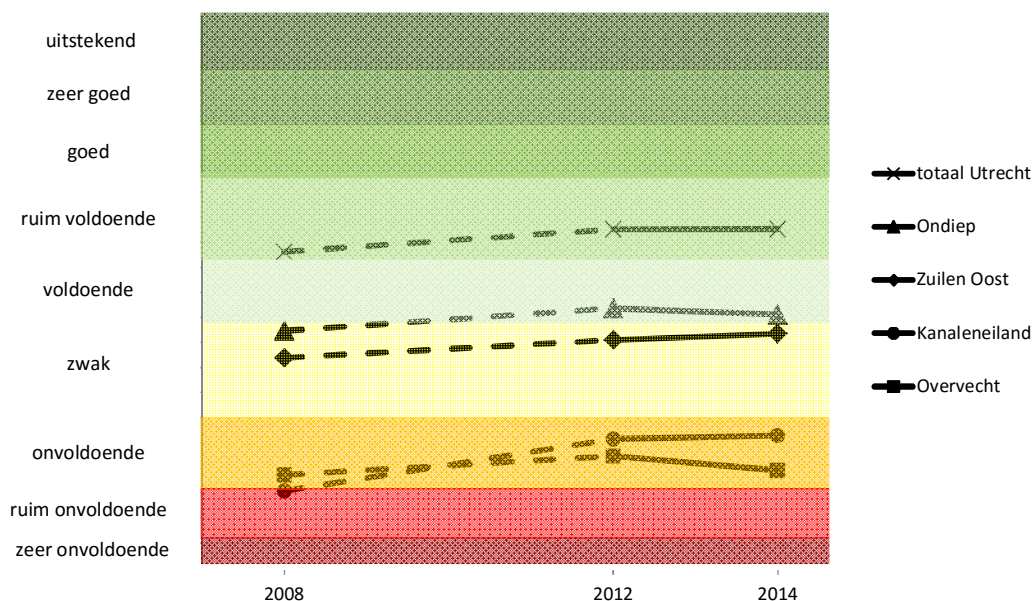
De wijze waarop de leefbaarheid in Utrecht zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 19.1. Daarin valt op dat er grote verschillen zijn in de stad. Gebieden met een 'uitstekende' leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als 'zeer onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Vooral de aandachtswijken Overvecht en Kanaleneiland vallen op, maar ook het zuidelijke deel van Hoograven valt op door de ongunstige score op de Leefbaarometer.

### Kaart 19.1: Leefbaarheid in Utrecht in 2014



Er zijn behoorlijk grote verschillen in gemiddelde leefbaarheid tussen de vier aandachtswijken in Utrecht (figuur 19.1). De leefbaarheid varieert van 'voldoende' in Ondiep tot 'onvoldoende' in Kanaleneiland en 'Overvecht'. In Zuilen Oost en Kanaleneiland is de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 verbeterd, waarbij de verbetering vooral in de eerste vier jaar plaatsvond. In Ondiep en Overvecht is de leefbaarheid verbeterd tussen 2008 en 2012, maar weer achteruitgegaan tussen 2012 en 2014.

**Figuur 19.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid per aandachtswijk in Utrecht**

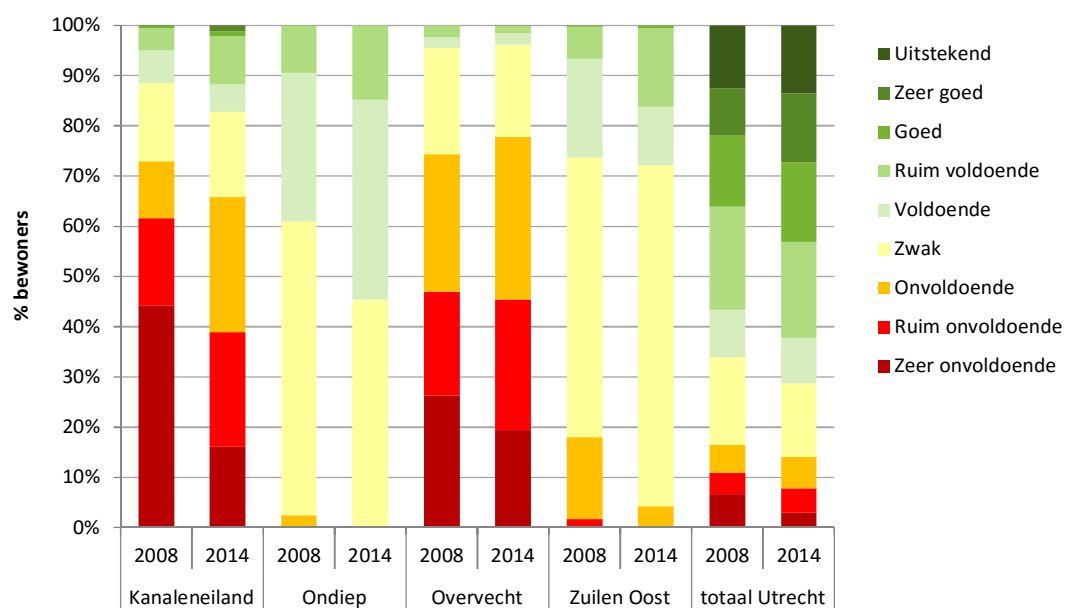


In figuur 19.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijken getoond. Daarin is te zien dat er in Ondiep in 2014 geen deelgebieden meer zijn waar de score op de Leefbaarometer 'onvoldoende' is. In Overvecht daarentegen is het aandeel bewoners in gebieden dat 'onvoldoende' of lager scoort toegenomen tussen 2008 en 2014. Die toename betreft ook in het bijzonder de klasse 'onvoldoende'. De delen in deze wijk die 'zeer onvoldoende' of 'ruim onvoldoende' scores zijn wel minder geworden.

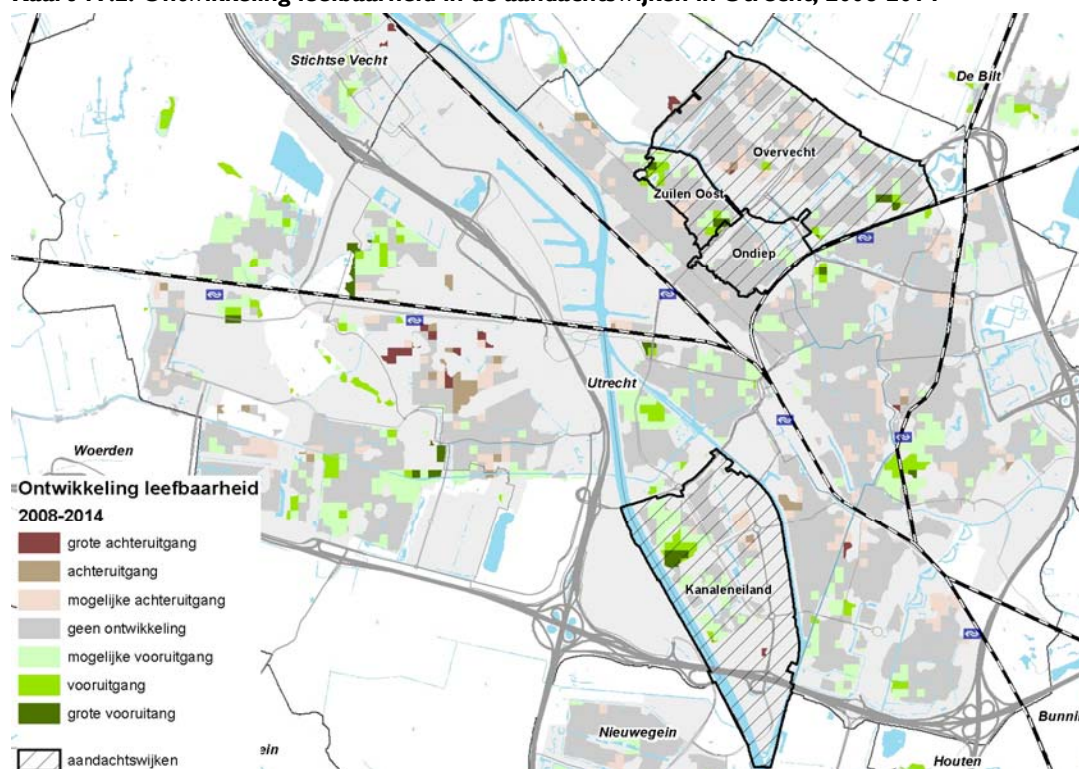
Kanaleneiland laat vrij veel variatie in leefbaarheidsscores zien. Daar zijn ook gebieden te vinden waar de leefbaarheid 'goed' of 'zeer goed' is. In deze aandachtswijk is dat aandeel ook toegenomen. In Kanaleneiland is echter ook een flink aandeel bewoners dat woont in een gebied dat 'onvoldoende' of lager scoort. Toch is de leefbaarheid in deze wijk de afgelopen jaren gemiddeld genomen verbeterd. Ook in Utrecht als geheel is er sprake van een verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer en is er bijvoorbeeld ook een toename van het aandeel bewoners dat woont in een gebied dat 'goed' tot 'uitstekend' scoort.

In kaart 19.2 is te zien waar de leefbaarheid tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. Dan valt op dat de vooruitgang voor een deel te vinden is in de aandachtswijken, bijvoorbeeld in Overvecht, Zuilen Oost en Kanaleneiland.

**Figuur 19.2 Verdeling leefbaarheidsscores per aandachtswijk in Utrecht, 2008 en 2014**

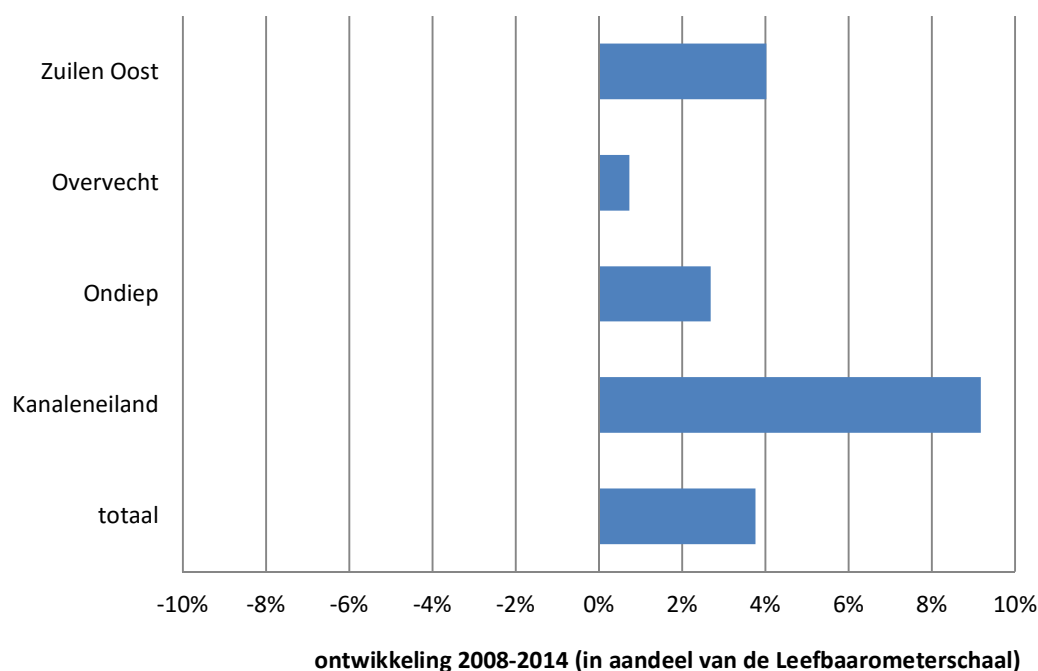


**Kaart 19.2: Ontwikkeling leefbaarheid in de aandachtswijken in Utrecht, 2008-2014**



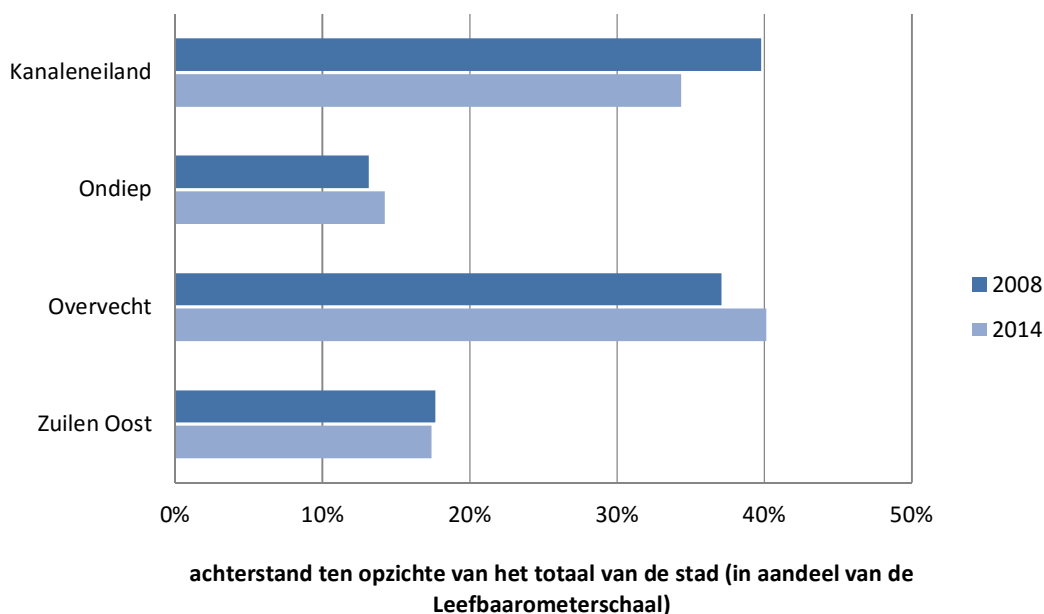
Binnen een wijk kan in sommige delen sprake zijn van een positieve ontwikkeling en in andere van een negatieve. Als daar het saldo van wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in een wijk. Die wordt weergegeven in figuur 19.3. Per saldo is de ontwikkeling van de leefbaarheid in Overvecht net positief geweest. In Ondiep, Zuilen Oost en vooral in Kanaleneiland was de ontwikkeling tussen 2008 en 2014 zeer positief. In kaart 19.2 is te zien dat deze verbetering zich vooral aan de noordwest-rand van Kanaleneiland heeft voorgedaan. Zoals ook in figuur 19.1 naar voren kwam, gaat het niet in alle gevallen om bijzonder grote ontwikkelingen. De positieve ontwikkeling in Ondiep tussen 2008 en 2014 bedroeg iets minder dan drie procent op de schaal van de Leefbaarometer en in Overvecht was die iets minder dan één procent. De gunstige ontwikkeling in Kanaleneiland komt uit op ruim negen procent.

**Figuur 19.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Utrecht tussen 2008 en 2014**



Door de gunstige ontwikkelingen is voor Kanaleneiland en Zuilen Oost de achterstand ten opzichte van de rest van de stad kleiner geworden (figuur 19.4). Omdat de positieve ontwikkelingen in Ondiep en Overvecht kleiner waren en Utrecht er gemiddeld meer op vooruit is gegaan, is voor die wijken de achterstand ten opzichte van het stedelijk gemiddelde groter geworden. De verschillen zijn substantieel: veertig procent voor Overvecht en – ondanks de verbetering – 35 procent voor Kanaleneiland ten opzichte van het stedelijk gemiddelde.

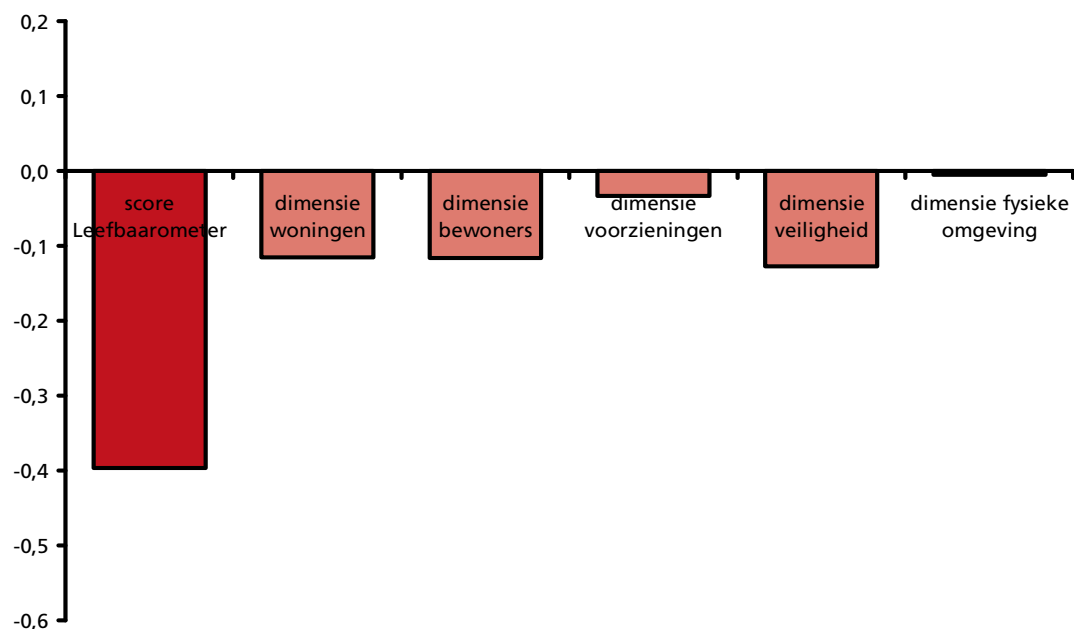
**Figuur 19.4: Achterstand van de aandachtswijken in Utrecht t.o.v. het stedelijk gemiddelde in 2008 en in 2014**



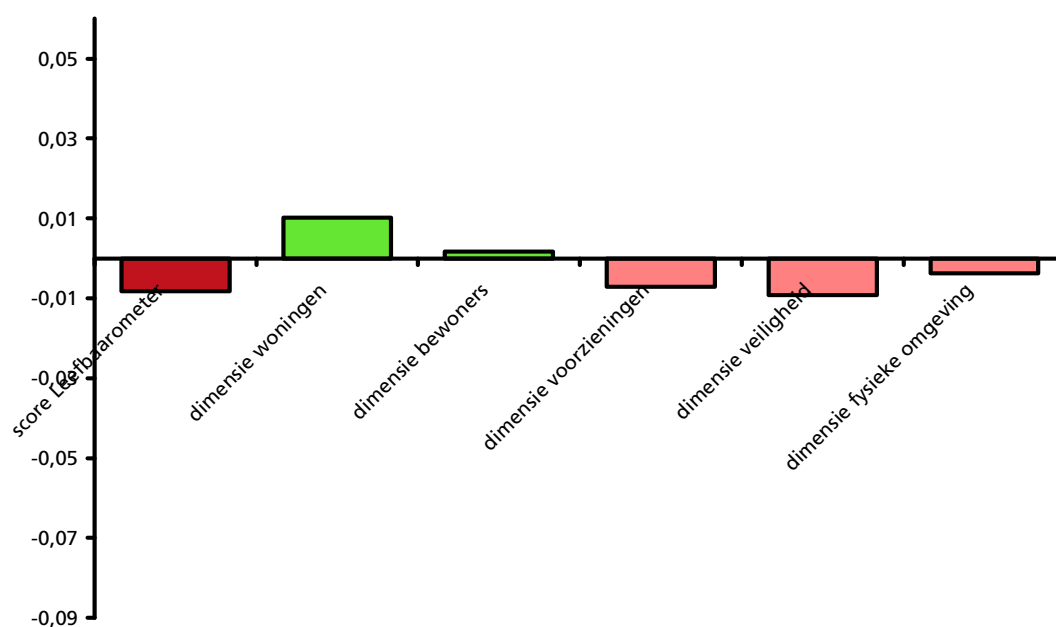
De lagere leefbaarheidsscore van de aandachtswijken ten opzichte van het stedelijk gemiddelde hangt vooral samen met de relatief ongunstige scores op de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid (figuur 19.5). Op de dimensie Fysieke omgeving is het verschil tussen de aandachtswijken en het gemiddelde van de stad veel beperkter.

Gemiddeld is er sprake van een (relatief geringe) verslechtering van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Utrecht, wat vooral samenhangt met de ongunstige ontwikkeling op dimensies Voorzieningen en Veiligheid. Op de dimensies Woningen en Bewoners is er daarentegen juist sprake van een verbetering (figuur 19.6).

**Figuur 19.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in de aandachtswijken in Utrecht (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

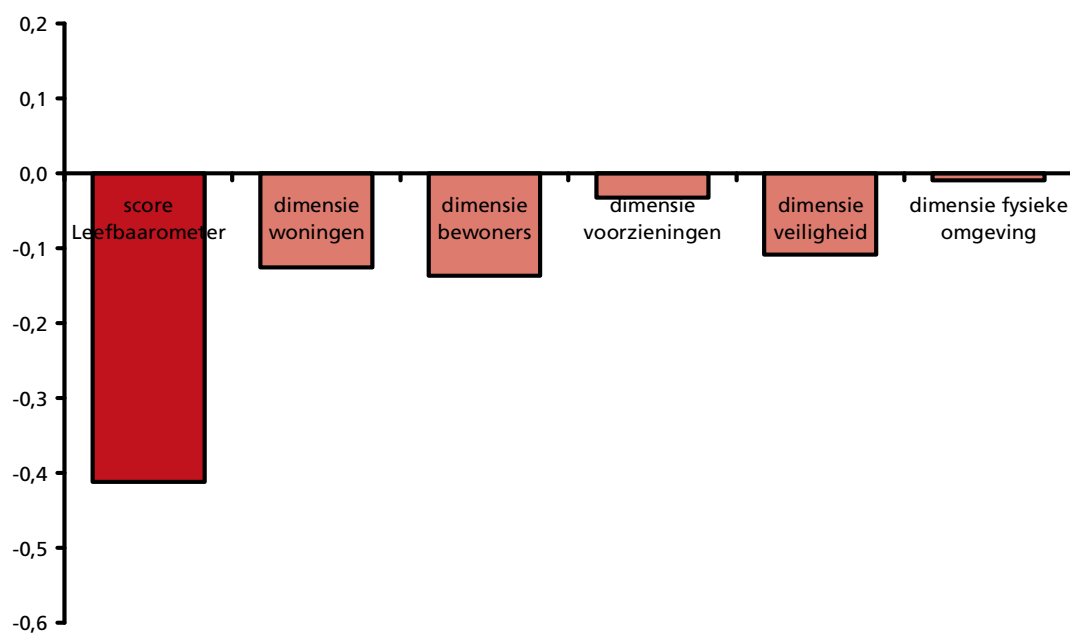


**Figuur 19.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in de aandachtswijken in Utrecht, 2012-2014**



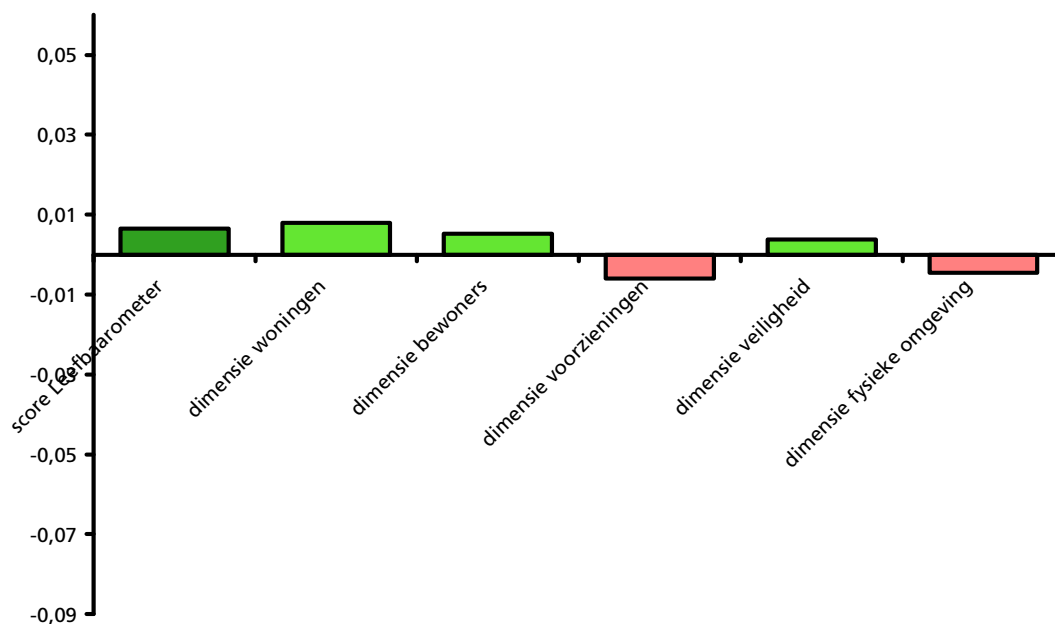
De verschillen in achtergronden en ontwikkeling tussen de vier Utrechtse aandachtswijken zijn groot. De relatief ongunstige score van Kanaleneiland hangt samen met een lager dan gemiddelde score op elk van de vijf dimensies. Vooral de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid (figuur 19.7) dragen bij aan de lage score ten opzichte van het stedelijk gemiddelde.

**Figuur 19.7: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Kanaleneiland (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



In Kanaleneiland is er sprake van een lichte verbetering van de leefbaarheidsscore tussen 2012 en 2014 (figuur 19.8). Deze verbetering hangt samen met gunstige ontwikkeling op de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid. Deze positieve ontwikkelingen worden deels weer 'teniet' gedaan door de achteruitgang op de dimensies Voorzieningen en Fysieke omgeving.

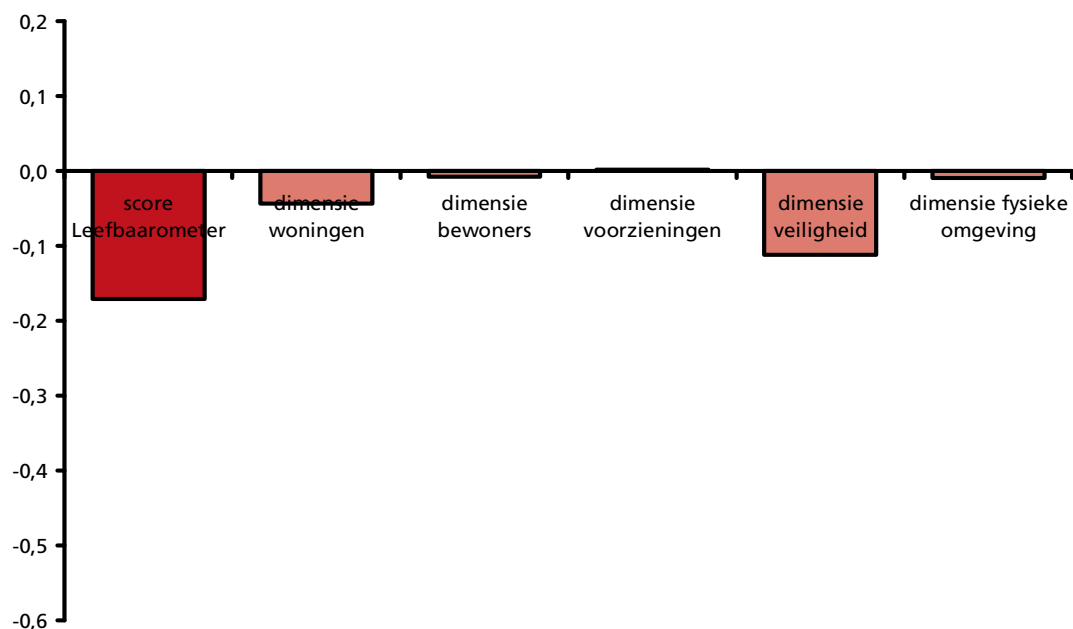
**Figuur 19.8: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Kanaleneiland, 2012-2014**



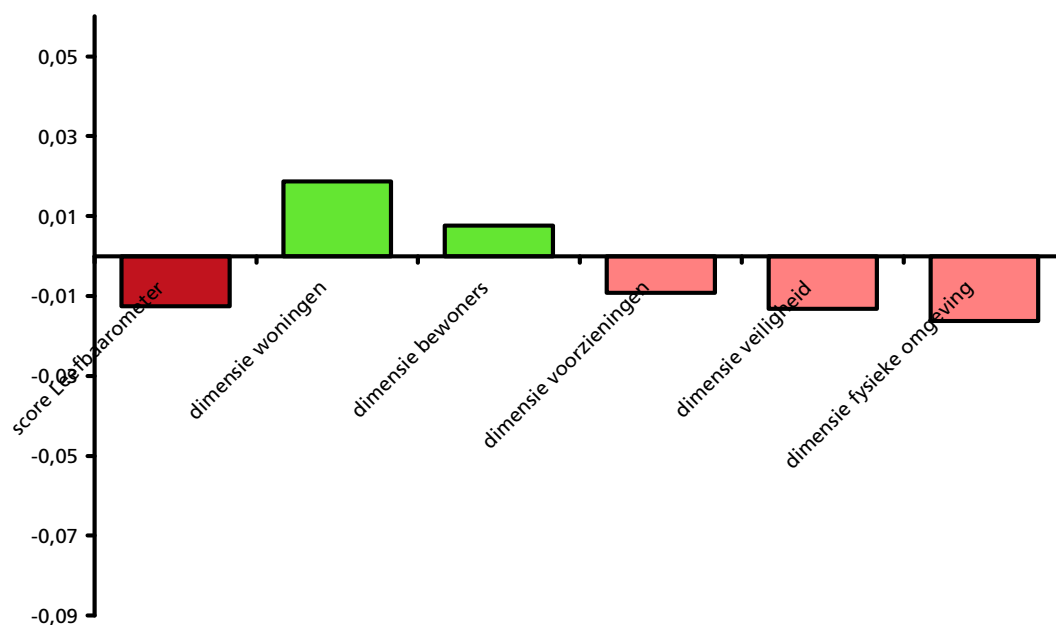
In Ondiep hangt de relatief lage score op de Leefbaarometer vooral samen met de dimensies Veiligheid en Woningen (figuur 19.9). Op de andere drie dimensies liggen de scores rond het stedelijk gemiddelde.

Ondanks een verbetering op de dimensies Woningen en Bewoners is er in Ondiep tussen 2012 en 2014 toch sprake van een verslechtering van de leefbaarheid (figuur 19.10). Dit hangt samen met een verslechtering van de scores op de dimensies Voorzieningen, Veiligheid en Fysieke omgeving.

**Figuur 19.9: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Ondiep (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

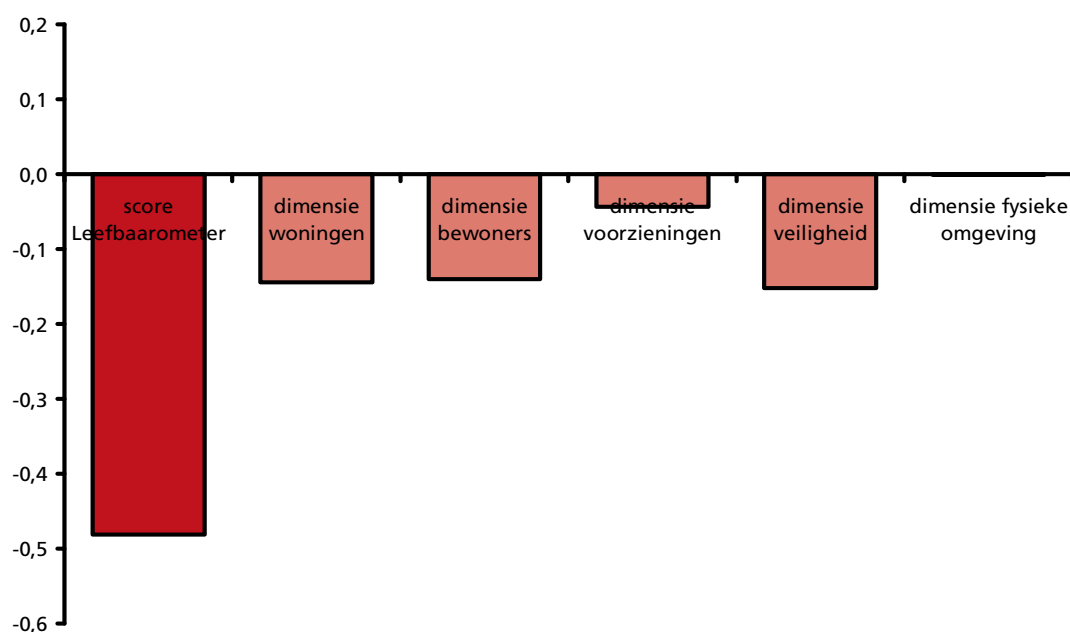


**Figuur 19.10: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Ondiep, 2012-2014**



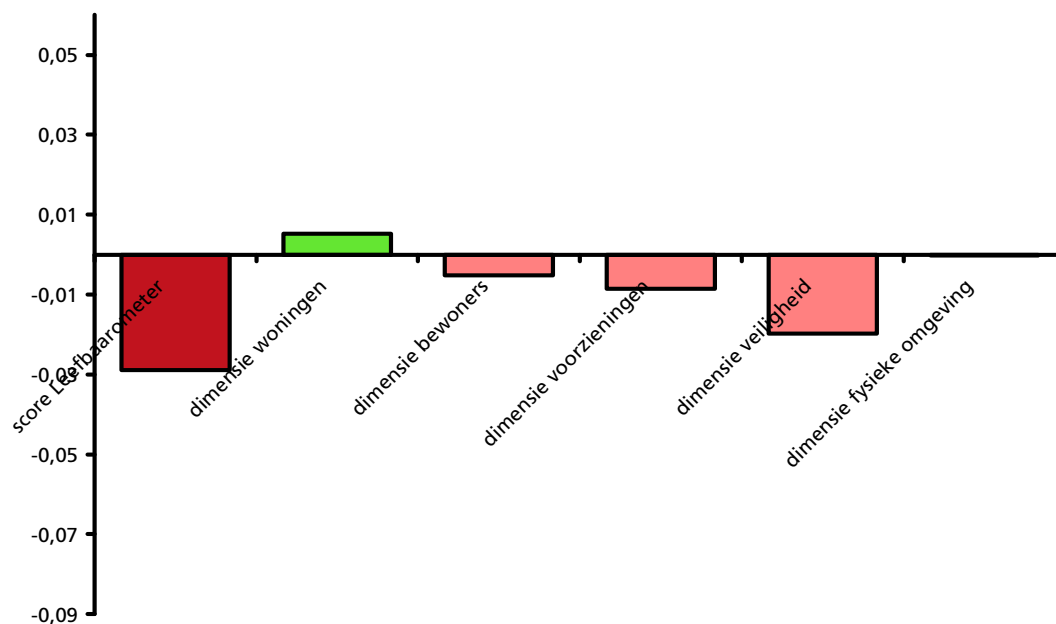
Dat de leefbaarheid in Overvecht lager is dan het stedelijk gemiddelde hangt (in min of meer gelijke mate) samen met de scores op de dimensies Woningen, Bewoners en Veiligheid (figuur 19.11). Op het gebied van voorzieningen scoort Overvecht ook onder het stedelijk gemiddelde, maar hier is de afwijking minder groot. De score op de dimensie Fysieke omgeving wijkt nauwelijks af van het gemiddelde van Utrecht.

**Figuur 19.11: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Overvecht (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



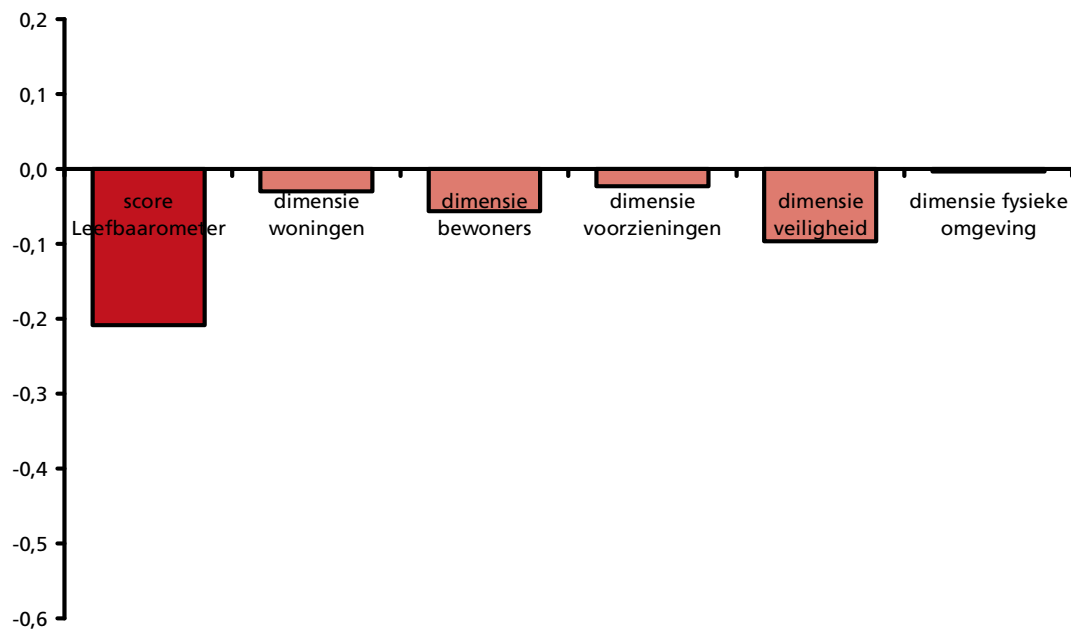
Tussen 2012 en 2014 is er in Overvecht (figuur 19.12) sprake een verslechtering van de leefbaarheid wat vooral samenhangt met een achteruitgang op de dimensie Veiligheid. Op de dimensie Woningen is er sprake van een lichte verbetering.

**Figuur 19.12: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Overvecht, 2012-2014**

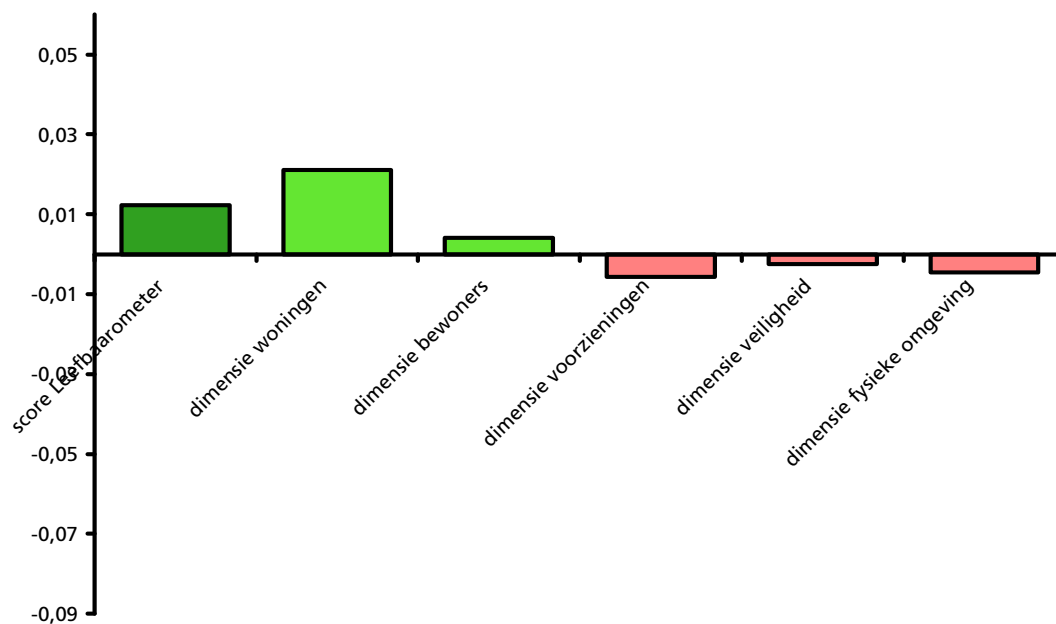


In Zuilen Oost is het vooral de ongunstige score op de dimensie Veiligheid die samenhangt met de lager dan de gemiddelde leefbaarheid (figuur 19.13). De leefbaarheid in Zuilen Oost is verbeterd tussen 2012 en 2014, hetgeen vooral samenhangt met de verbetering op de dimensie Woningen en in mindere mate ook de dimensie Bewoners (figuur 19.14). Op de andere dimensies is er sprake van een (lichte) verslechtering.

**Figuur 19.13: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Zuilen Oost (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**

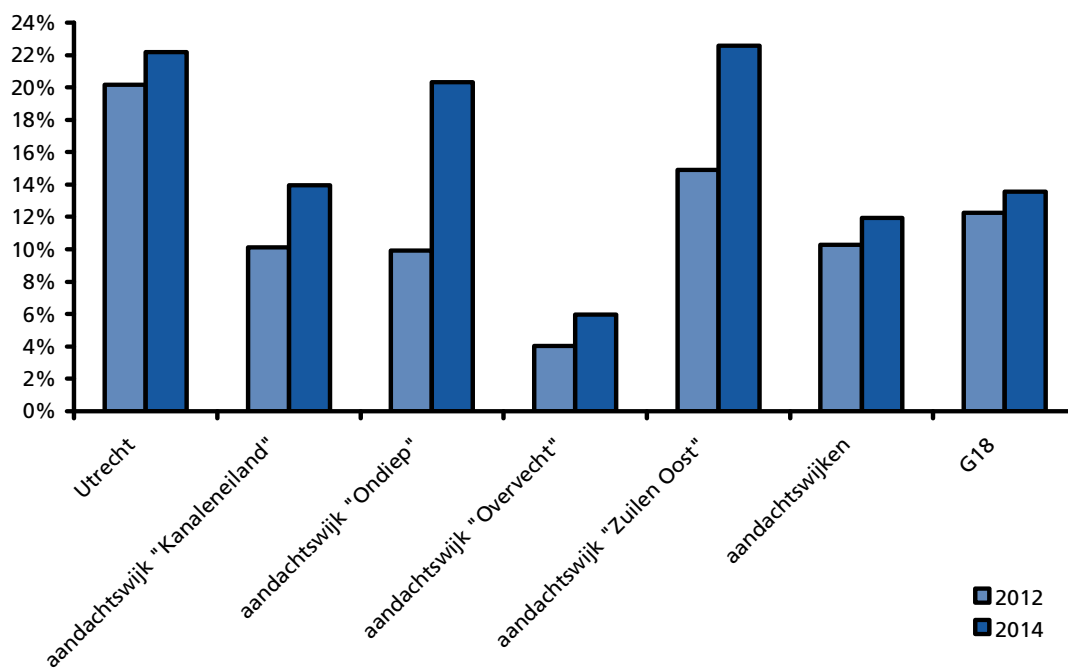


**Figuur 19.14: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Zuilen Oost, 2012-2014**



In alle vier de Utrechtse aandachtswijken is er sprake van een verbetering van de score op de dimensie Woningen tussen 2012 en 2014. Dat blijkt voor een deel samen te hangen met nieuwbouw in deze wijken. In figuur 19.15 komt dit naar voren in de toename van het aandeel woningen gebouwd na het jaar 2000. Deze was het sterkst in Ondiep en Zuilen Oost, maar ook in Kanaleneiland was deze toename groter dan in stad als geheel.

**Figuur 19.15: Ontwikkeling aandeel woningen gebouwd na het jaar 2000**

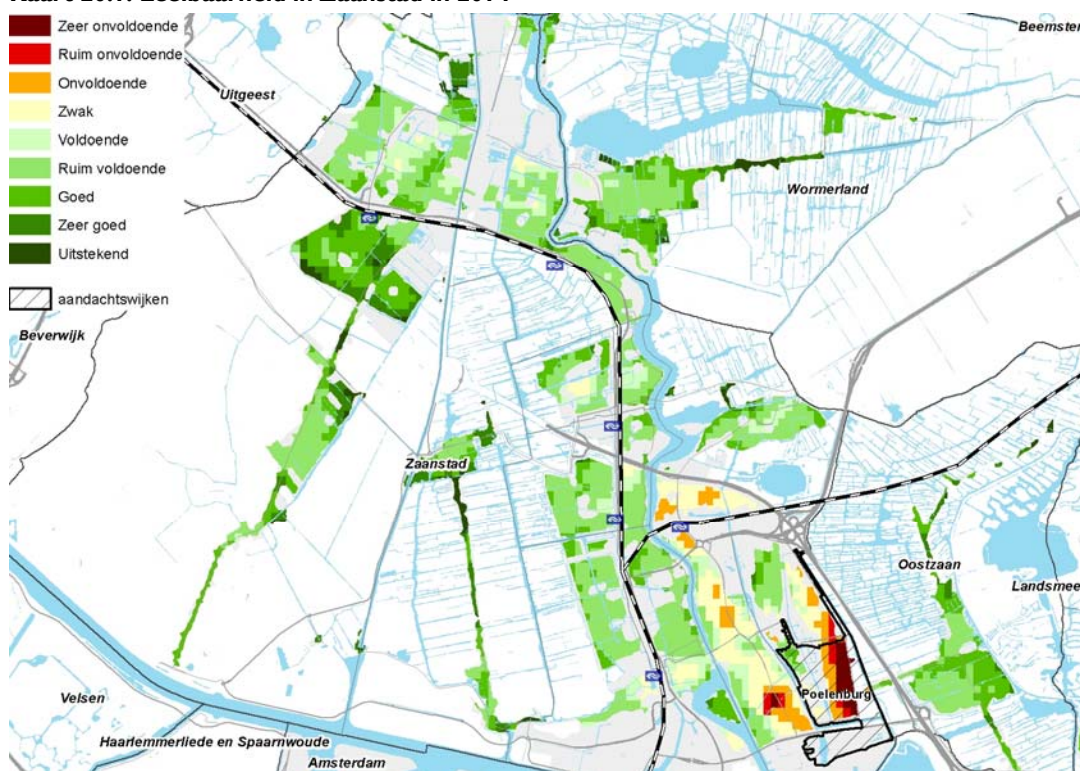




## 20 ZAA NSTAD

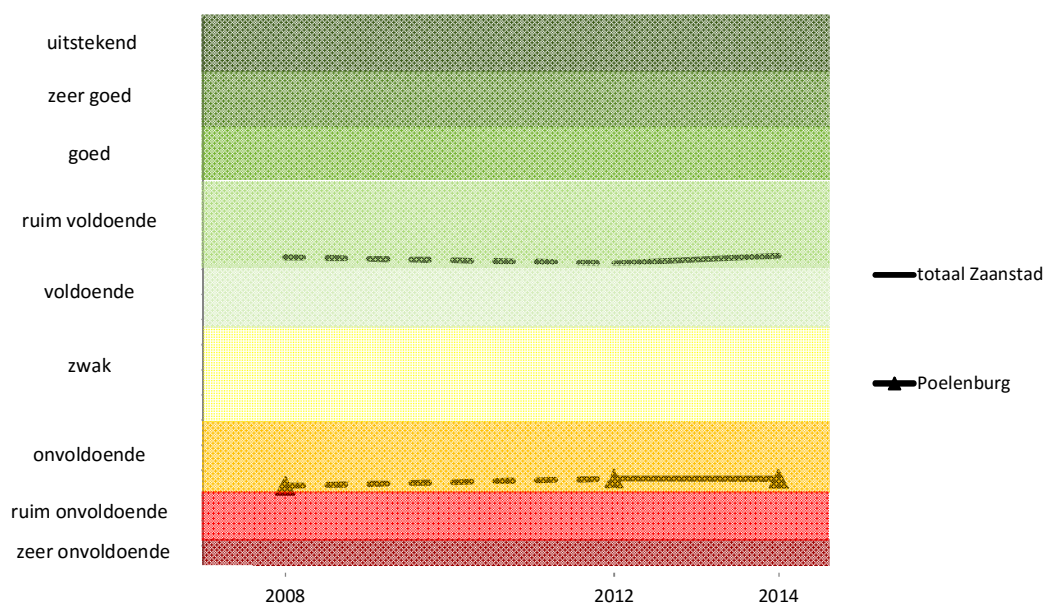
De wijze waarop de leefbaarheid in Zaanstad zich per begin 2014 ruimtelijk verdeelde, is te zien in kaart 20.1. Daarin valt op dat er grote verschillen zijn in de stad. Gebieden met een 'uitstekende' leefbaarheid contrasteren met gebieden met een leefbaarheid die als 'zeer onvoldoende' kan worden gekwalificeerd. Vooral de aandachtswijk Poelenburg en de gebieden ten westen van de aandachtswijk vallen op door een ongunstige score op de Leefbaarometer.

**Kaart 20.1: Leefbaarheid in Zaanstad in 2014**



Er zijn behoorlijke verschillen in gemiddelde leefbaarheid tussen de aandachtswijk en Zaanstad als geheel (figuur 20.1). In Poelenburg kwam de gemiddelde leefbaarheid in 2008 uit op een score die net boven 'ruim onvoldoende' lag. Daarna is er een kleine verbetering geweest tot 2012. Na 2012 is de situatie gestabiliseerd. De gemiddelde leefbaarheid in Poelenburg is daarmee nog steeds 'onvoldoende'.

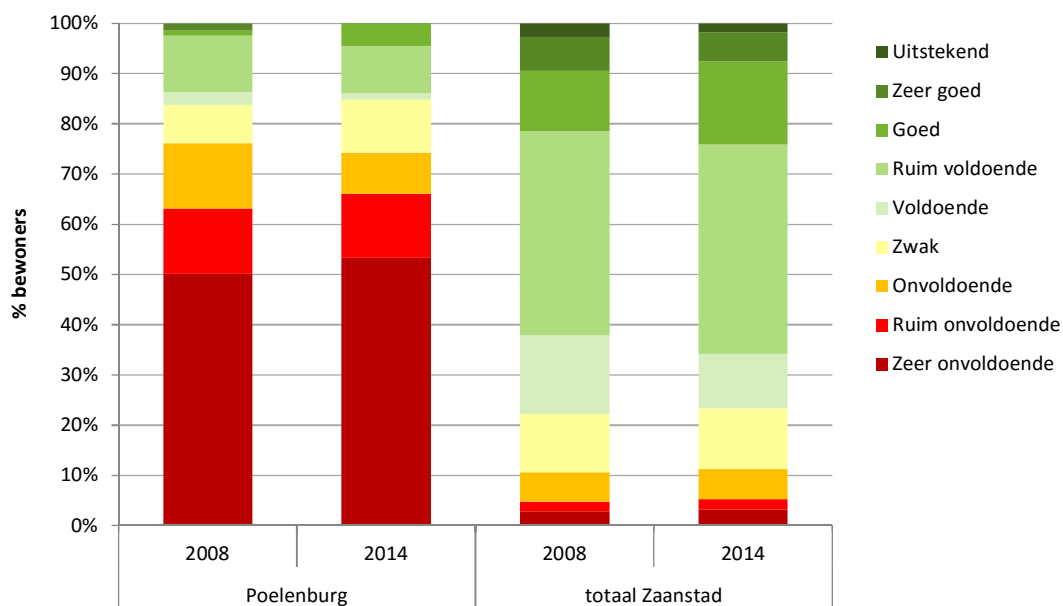
**Figuur 20.1: Ontwikkeling gemiddelde leefbaarheid in Poelenburg en Zaanstad**



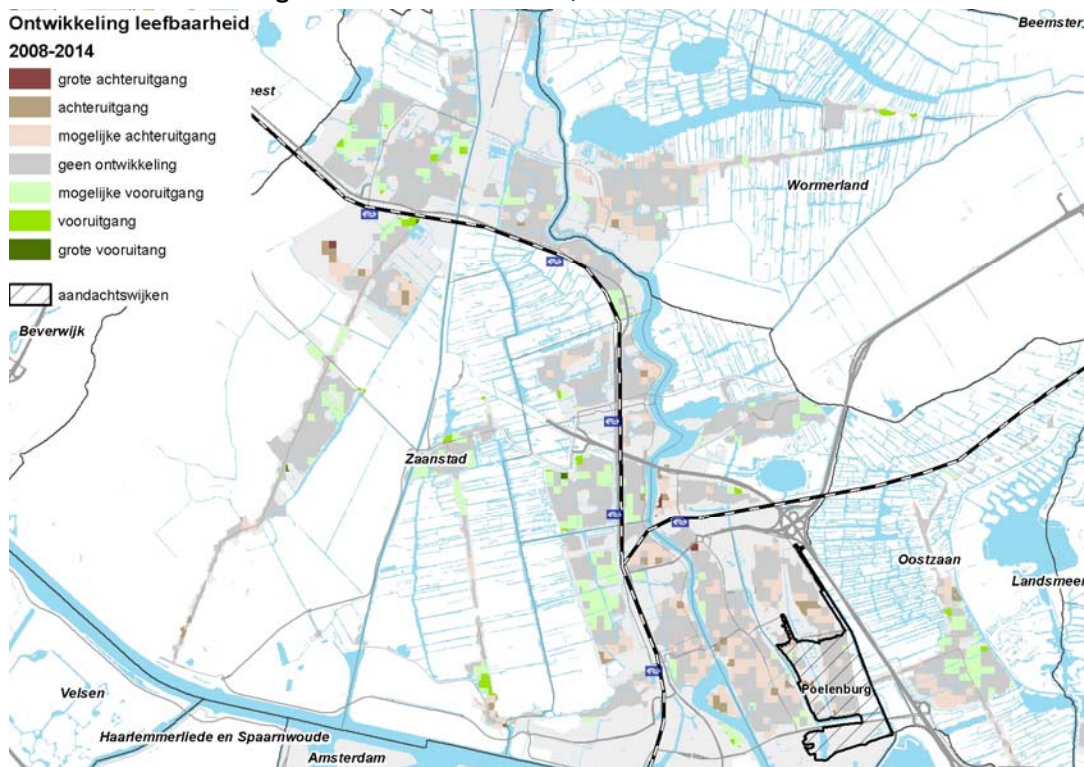
In figuur 20.2 wordt de verdeling over leefbaarheidsklassen binnen de aandachtswijk getoond. Daarin is te zien dat in Poelenburg het merendeel van de bewoners woont in een gebied dat 'zeer onvoldoende' tot 'ruim onvoldoende' scoort. Dat aandeel is ook iets toegenomen tussen 2008 en 2014. Gemiddeld genomen is de leefbaarheid de afgelopen jaren echter licht verbeterd in deze wijk. Dat komt doordat het aandeel met een score 'onvoldoende' is afgenomen en er een toename is geweest van het aandeel mensen dat woont in een gebied met de scores 'zwak' en 'goed'. Ook in Zaanstad als geheel is er sprake van een (lichte) verbetering van de gemiddelde score op de Leefbaarometer; tweederde van de bewoners van Zaanstad woont in een gebied met een leefbaarheid die minimaal 'ruim voldoende' is.

In kaart 20.2 is te zien waar de leefbaarheid in Zaanstad tussen 2008 en 2014 is achteruitgegaan en waar vooruitgegaan. In Poelenburg zijn zowel gebieden zichtbaar die een mogelijke vooruitgang laten zien als gebieden die een mogelijke achteruitgang laten zien. Het grootste deel van de wijk laat geen ontwikkeling zien.

**Figuur 20.2 Verdeling leefbaarheidsscores in Poelenburg en Zaanstad, 2008 en 2014**

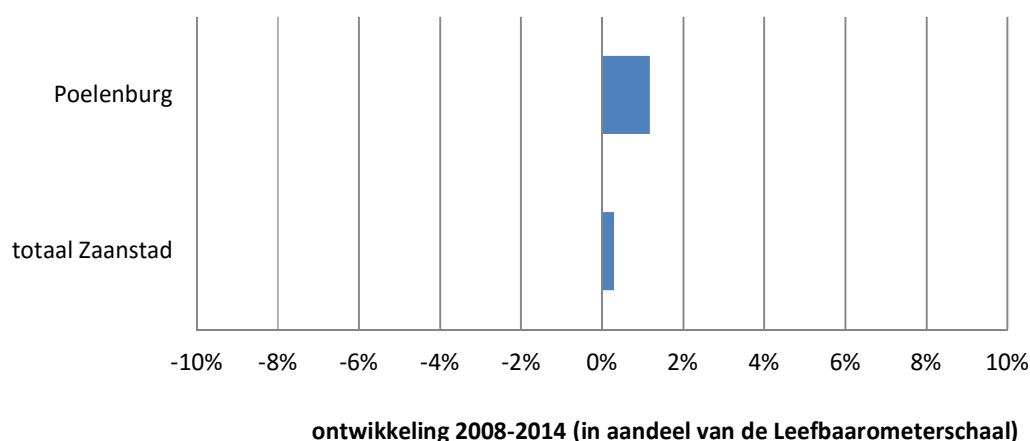


**Kaart 20.2: Ontwikkeling leefbaarheid in Zaanstad, 2008-2014**



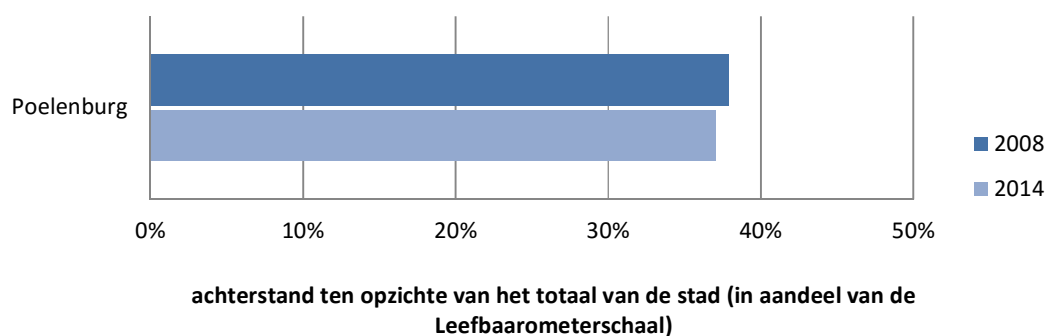
Als het saldo van de ontwikkelingen in Poelenburg tussen 2008 en 2014 wordt opgemaakt, ontstaat een beeld van de gemiddelde ontwikkeling in de wijk. Die wordt weergegeven in figuur 20.3. Per saldo is de ontwikkeling van de leefbaarheid in Poelenburg net positief geweest. Zoals ook in figuur 20.1 naar voren kwam, gaat het om relatief kleine ontwikkelingen.

**Figuur 20.3: Ontwikkeling van de leefbaarheid in Poelenburg en Zaanstad tussen 2008 en 2014**



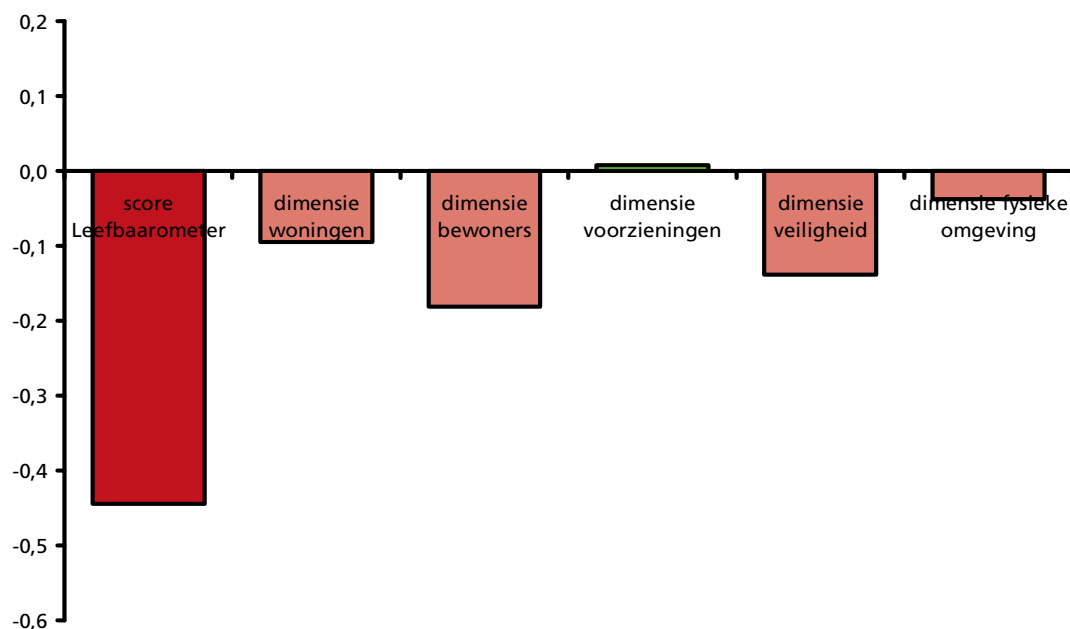
Door de positieve ontwikkeling in de aandachtswijk en een minder gunstige ontwikkeling van de leefbaarheid in de stad als geheel, is de achterstand van Poelenburg ten opzichte van het stedelijk gemiddelde iets verminderd (figuur 20.4). De achterstand van Poelenburg op het stedelijk gemiddelde komt uit op circa 37 procent in 2014.

**Figuur 20.4: Achterstand van Poelenburg t.o.v het stedelijk gemiddelde van Zaanstad in 2008 en in 2014**



Figuur 20.5 laat zien dat de relatief ongunstige leefbaarheidsscore van Poelenburg samenhangt met lager dan gemiddelde scores op de dimensies Bewoners en Veiligheid. Op de dimensie Voorzieningen is de score iets boven het gemiddelde van de stad.

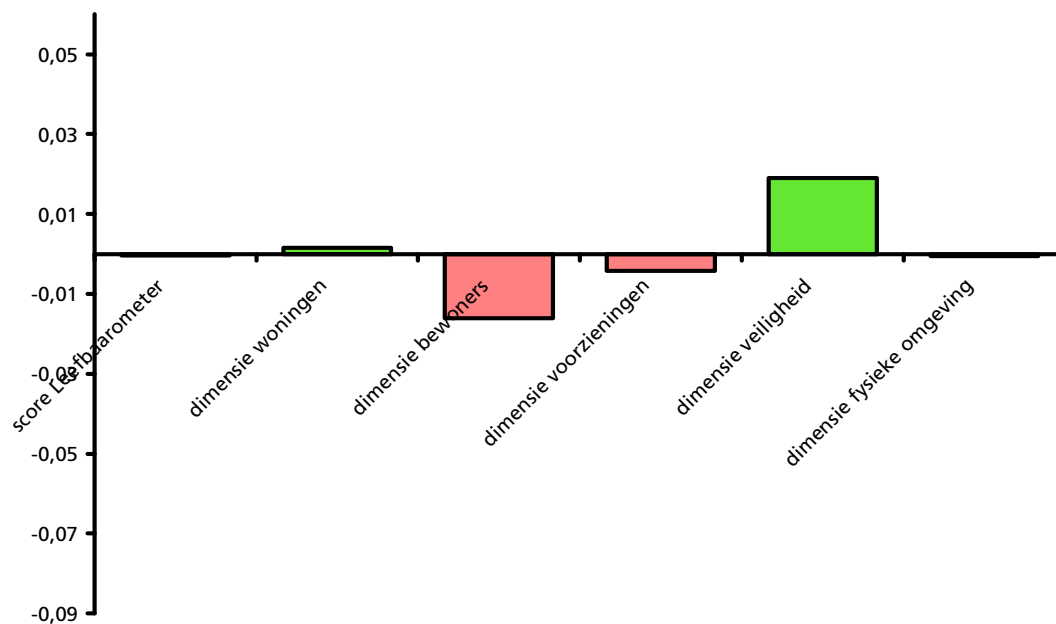
**Figuur 20.5: Bijdrage per dimensie aan de leefbaarheidsscore in Poelenburg (afwijking van stedelijk gemiddelde), 2014**



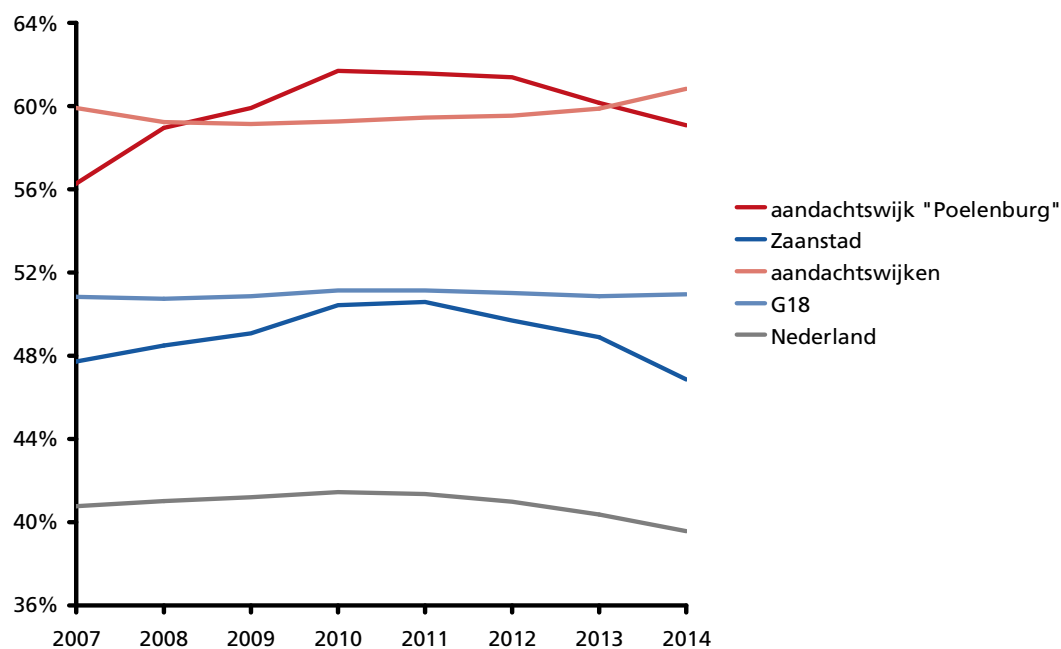
Hoewel er tussen 2012 en 2014 nauwelijks een verandering in de totale leefbaarheidsscore was, laat figuur 20.6 zien dat er in de achterliggende dimensies wel degelijk sprake was van een sterke dynamiek. De score op de dimensie Veiligheid is sterk verbeterd, maar omdat er tegelijkertijd juist een verslechtering op de dimensie Bewoners plaatsvond is het gecombineerde effect een vrijwel gelijkblijvende leefbaarheidsscore.

De gunstige ontwikkeling op het gebied van veiligheid hangt onder andere samen met een afname van de mate van overlast (figuur 20.7). Tussen 2012 en 2014 is de overlast sterk gedaald en voor het eerst sinds 2008 onder het gemiddelde van de veertig aandachtswijken gekomen. De mate van overlast is nog wel duidelijk hoger dan gemiddeld in Zaanstad.

**Figuur 20.6: Bijdrage per dimensie aan de ontwikkeling van de leefbaarheid in Poelenburg, 2012-2014**



**Figuur 20.7: Ontwikkeling overlast (index overlast)**



## BIJLAGE I: LEEFBAAROMETER 2.0

---

De analyses in deze rapportage zijn uitgevoerd met de Leefbaarometer 2.0. Die wijkt – zowel qua gehanteerde schattingsmethodieken als in onderliggende indicatoren - af van de oorspronkelijke Leefbaarometer. De aanpassing van de Leefbaarometer was nodig omdat een aantal indicatoren uit de oorspronkelijke Leefbaarometer niet kon worden gecontinueerd. Daarnaast is voorafgaand aan de aanpassing van het model stilgestaan bij de wijze waarop we leefbaarheid op dit moment meten en is verkend of er aanpassingen of aanvullingen mogelijk of wenselijk zijn. Dat gaf aanleiding om een aantal nieuwe indicatoren die beschikbaar zijn gekomen, toe te voegen en de modelschattingen te verbeteren. In deze bijlage wordt beschreven wat er is veranderd.

### DE LEEFBAAROMETER

De Leefbaarometer is een instrument dat in 2008 in opdracht van het toenmalige Ministerie van VROM, directie Wonen, Wijken en Integratie (inmiddels BZK) is ontwikkeld door RIGO en Atlas voor gemeenten.

De Leefbaarometer geeft een inschatting van de leefbaarheid zoals bewoners die ervaren. Het instrument doet dat op basis van allerlei kenmerken van gebieden – zoals criminaliteit en overlast, voorzieningen, woningvoorraad en bevolkingssamenstelling. De kenmerken van gebieden die in de Leefbaarometer zijn opgenomen, zijn niet door de onderzoekers of beleidsmakers uitgekozen. Ze staan in de Leefbaarometer omdat ze verklarend zijn voor verschillen in oordelen die mensen hebben over hun woonomgeving en wat ze ervoor over hebben om daar te wonen.

De kenmerken van gebieden zijn zoveel mogelijk ontleend aan registraties op een zeer laag schaalniveau. Daardoor kunnen verschillen in leefbaarheid gedetailleerd in beeld worden gebracht en is een goede vergelijking mogelijk tussen verschillende gebieden in het land.

### EEN VERNIEUWDE LEEFBAAROMETER

Met ingang van de meting 2014 is de Leefbaarometer vernieuwd. Met terugwerkende kracht is dat ook voor 2012 gedaan. We noemen deze vernieuwde versie de Leefbaarometer 2.0.

De belangrijkste veranderingen in de Leefbaarometer 2.0 zijn:

- Er zijn indicatoren toegevoegd die eerder niet beschikbaar waren.

- Er zijn bronnen gewijzigd omdat de tijdreeks met de oorspronkelijke bronnen niet meer kon worden voortgezet.
- De methoden van modelschatting zijn aangepast om:
  - o meer nadruk te leggen op verschillen binnen regio's, en
  - o om minder nadruk te leggen op bevolkingskenmerken die samenhangen met de inkomensverschillen van bewoners. De reden daarvoor is de onduidelijke causale relatie tussen bevolkingskenmerken en leefbaarheidsverschillen. Immers, inkomensverschillen tussen leefbare en minder leefbare buurten zijn ook de resultante van selectieve migratie. Verschillen in inkomen zijn dan het gevolg van verschillen in leefbaarheid in plaats van dat ze bijdragen aan die leefbaarheidsverschillen.

De verklaringskracht van de Leefbaarometer 2.0 is door deze aanpassingen beter dan die van de oorspronkelijke versie.

#### TRENDBREUK

Door de veranderingen zijn er verschillen tussen de uitkomsten van de oorspronkelijke Leefbaarometer en de Leefbaarometer 2.0. Het belangrijkste verschil is dat de leefbaarheid in veel steden met het nieuwe model wat positiever wordt ingeschat en de leefbaarheid in de meer landelijke gebieden wat minder positief. Gemiddeld genomen is de leefbaarheid in het landelijk gebied overigens nog steeds goed te noemen, maar er is wel een verschil met de oorspronkelijke Leefbaarometer.

Ondanks de verschillen zijn de uitkomsten van de Leefbaarometer 2.0 vergelijkbaar met die van de oorspronkelijke Leefbaarometer. Dat zou ook moeten, want het gaat nog steeds over hetzelfde onderwerp: leefbaarheid vanuit het perspectief van de bewoners. Voor de beschrijving van de ontwikkelingen vanaf 2012 wordt in deze rapportage gebruikgemaakt van de Leefbaarometer 2.0. De ontwikkelingen van vóór 2012 zijn gebaseerd op de oorspronkelijke Leefbaarometer. De ontwikkelingen waarover in het verleden is gerapporteerd (tot 2012), zijn dus nog steeds dezelfde. De standgegevens kunnen wel wat anders zijn omdat is teruggerekend vanaf de meting met de Leefbaarometer 2.0 in 2012.

#### VAN CLUSTERS NAAR GRIDS

Er zijn ook nog enkele cosmetische verschillen tussen de oorspronkelijke Leefbaarometer en de Leefbaarometer 2.0. In plaats van clusters (waarin combinaties van specifieke 6-positie-postcodegebieden met dezelfde leefbaarheidsscore werden gemaakt), worden de

kaarten van de Leefbaarometer 2.0 gepresenteerd in de vorm van vierkantjes van 100 x 100 meter (grids). Met de nieuwe wijze van presenteren wordt benadrukt dat het gaat om een modeluitkomst en ruimtelijke gemiddelden en niet om bijvoorbeeld een enquêteresultaat op postcodeniveau.

#### MEER KLASSEN EN ANDERE NAMEN

In de Leefbaarometer 2.0 worden méér klassen onderscheiden om een genuanceerder onderscheid te kunnen maken tussen de gebieden en hoe ze zich ontwikkelen. De klassen zijn geijkt op basis van de oordelen van bewoners uit het WoonOnderzoek Nederland (WoON) 2012 van het Ministerie van BZK – een landsdekkende enquête onder bijna 70.000 mensen. De verdeling van Leefbaarometerscores in 2012 komt daardoor overeen met de verdeling van oordelen van bewoners uit dat onderzoek. Ook is de naamgeving van de klassen veranderd. We houden nu de benaming aan zoals die ook bij rapportcijfers wordt gebruikt: van zeer onvoldoende tot uitstekend. En tot slot zijn de dimensies aangepast.

#### HONDERD INDICATOREN OP VIJF DIMENSIES

De Leefbaarometer 2.0 is samengesteld uit circa honderd indicatoren. Die honderd indicatoren zijn onderverdeeld in vijf dimensies:

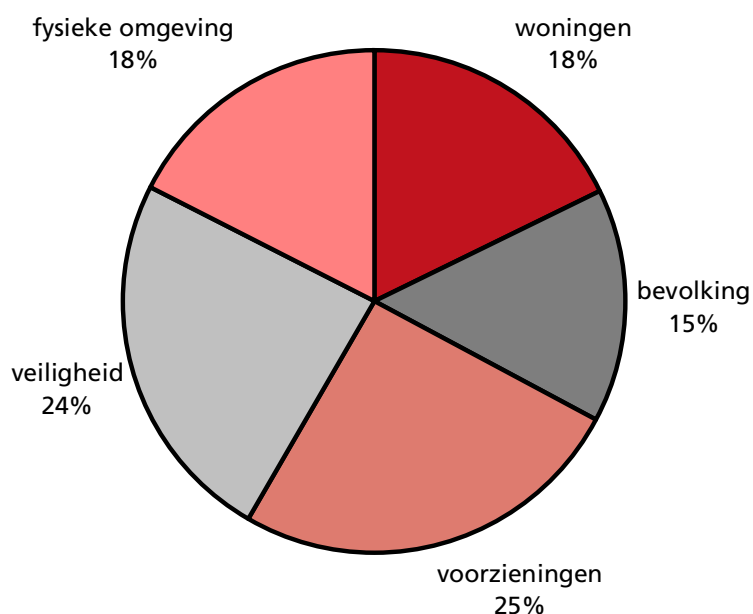
1. Woningen
2. Bewoners
3. Voorzieningen
4. Veiligheid
5. Fysieke omgeving

Die categorisering is voldoende onderscheidend om zeggingskracht te hebben, maar bevat ook voldoende indicatoren om te voorkomen dat meetfouten of incidentele ontwikkelingen het beeld overheersen en/of bepaalde indicatoren erg overheersen en stigmatiserend kunnen werken. Dat is van belang aangezien de Leefbaarometer geen causale relaties aangeeft. De volgende grafiek laat zien wat het gewicht is van de verschillende dimensies in de Leefbaarometer 2.0. Dat gewicht is bepaald op basis van de gecombineerde coëfficiënten

uit de twee modellen die ten grondslag liggen aan de Leefbaarometer.<sup>7</sup> Dan blijkt dat de dimensie Voorzieningen het zwaarst weegt in de Leefbaarometer 2.0, gevolgd door de dimensies Veiligheid, Woningen, Fysieke omgeving<sup>8</sup> en Bewoners.

Wat verder opvalt, is dat de wegingen van de verschillende dimensies qua orde van grootte behoorlijk bij elkaar in de buurt komen en er niet één dimensie is aan te wijzen die overheersend is. Dat geldt ook voor veel indicatoren binnen die dimensies. De dimensie Bewoners heeft minder gewicht heeft dan in de oorspronkelijke Leefbaarometer. Dat komt door de betere theoretische onderbouwing en de meer geavanceerde analysemethoden die voor de ontwikkeling van Leefbaarometer 2.0 zijn gebruikt.

**Figuur B.1 Gewicht per dimensie in de Leefbaarometer 2.0**



<sup>7</sup> Leidelmeijer, K., G. Marlet e.a., (2015). Leefbaarometer 2.0: Instrumentontwikkeling, RIGO, Atlas voor Gemeenten en Stichting In Fact i.o.v. Ministerie van BZK.

<sup>8</sup> Hoewel niet zichtbaar in de grafiek, is de weging van de dimensie Woningen net iets groter dan die van de dimensie Fysieke omgeving.

Voor een overzicht van alle indicatoren en meer achtergronden met betrekking tot de wijze waarop de Leefbaarometer 2.0 is ontwikkeld, verwijzen we naar de rapportage 'Leefbaarometer 2.0: instrumentontwikkeling' die kan worden gedownload op [www.leefbaarometer.nl](http://www.leefbaarometer.nl).



## BIJLAGE II: OVERZICHT AANDACHTSWIJKEN EN ONDERLIGGENDE 4-PPC-GBIEDEN

| Gemeente   | Naam aandachtswijk | Postcode |
|------------|--------------------|----------|
| Alkmaar    | Overdie            | 1813     |
| Amersfoort | De Kruiskamp       | 3814     |
| Amsterdam  | Amsterdam Noord    | 1024     |
| Amsterdam  | Amsterdam Noord    | 1031     |
| Amsterdam  | Amsterdam Noord    | 1032     |
| Amsterdam  | Amsterdam Oost     | 1092     |
| Amsterdam  | Amsterdam Oost     | 1094     |
| Amsterdam  | Bijlmer            | 1103     |
| Amsterdam  | Bijlmer            | 1104     |
| Amsterdam  | Bos en Lommer      | 1055     |
| Amsterdam  | Bos en Lommer      | 1056     |
| Amsterdam  | Bos en Lommer      | 1057     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1061     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1062     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1063     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1064     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1065     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1067     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1068     |
| Amsterdam  | Nieuw-West         | 1069     |
| Arnhem     | Het Arnhemse Broek | 6828     |
| Arnhem     | Klarendal          | 6822     |
| Arnhem     | Malburgen/Immerloo | 6832     |
| Arnhem     | Malburgen/Immerloo | 6833     |
| Arnhem     | Malburgen/Immerloo | 6841     |
| Arnhem     | Presikhaaf         | 6826     |
| Den Haag   | Den Haag Zuidwest  | 2532     |
| Den Haag   | Den Haag Zuidwest  | 2533     |
| Den Haag   | Den Haag Zuidwest  | 2541     |
| Den Haag   | Den Haag Zuidwest  | 2542     |
| Den Haag   | Den Haag Zuidwest  | 2544     |
| Den Haag   | Den Haag Zuidwest  | 2545     |
| Den Haag   | Schilderswijk      | 2525     |
| Den Haag   | Schilderswijk      | 2526     |
| Den Haag   | Stationsbuurt      | 2515     |

| <b>Gemeente</b> | <b>Naam aandachtswijk</b> | <b>Postcode</b> |
|-----------------|---------------------------|-----------------|
| Den Haag        | Transvaal                 | 2572            |
| Deventer        | Rivierenwijk              | 7417            |
| Dordrecht       | Wielwijk/Crabbehof        | 3317            |
| Eindhoven       | Bennekel                  | 5654            |
| Eindhoven       | Doornakkers               | 5642            |
| Eindhoven       | Woensel West              | 5621            |
| Enschede        | Velve-Lindenhof           | 7533            |
| Groningen       | De Hoogte                 | 9716            |
| Groningen       | Korrewegwijk              | 9715            |
| Heerlen         | Meezenbroek               | 6415            |
| Leeuwarden      | Heechterp/Schieringen     | 8924            |
| Maastricht      | Maastricht Noordoost      | 6222            |
| Maastricht      | Maastricht Noordoost      | 6224            |
| Nijmegen        | Hatert                    | 6535            |
| Rotterdam       | Bergpolder                | 3038            |
| Rotterdam       | Oud Zuid                  | 3072            |
| Rotterdam       | Oud Zuid                  | 3073            |
| Rotterdam       | Oud Zuid                  | 3074            |
| Rotterdam       | Oud Zuid                  | 3081            |
| Rotterdam       | Oud Zuid                  | 3082            |
| Rotterdam       | Oud Zuid                  | 3083            |
| Rotterdam       | Overschie                 | 3042            |
| Rotterdam       | Rotterdam Noord           | 3031            |
| Rotterdam       | Rotterdam Noord           | 3033            |
| Rotterdam       | Rotterdam Noord           | 3034            |
| Rotterdam       | Rotterdam Noord           | 3035            |
| Rotterdam       | Rotterdam Noord           | 3036            |
| Rotterdam       | Rotterdam West            | 3014            |
| Rotterdam       | Rotterdam West            | 3021            |
| Rotterdam       | Rotterdam West            | 3022            |
| Rotterdam       | Rotterdam West            | 3024            |
| Rotterdam       | Rotterdam West            | 3025            |
| Rotterdam       | Rotterdam West            | 3026            |
| Rotterdam       | Rotterdam West            | 3027            |
| Rotterdam       | Vreewijk                  | 3075            |
| Rotterdam       | Zuidelijke Tuinsteden     | 3085            |
| Rotterdam       | Zuidelijke Tuinsteden     | 3086            |
| Schiedam        | Nieuwland                 | 3118            |

| Gemeente  | Naam aandachtswijk | Postcode |
|-----------|--------------------|----------|
| Schiedam  | Nieuwland          | 3119     |
| Utrecht   | Kanaleneiland      | 3526     |
| Utrecht   | Kanaleneiland      | 3527     |
| Utrecht   | Ondiep             | 3552     |
| Utrecht   | Overvecht          | 3561     |
| Utrecht   | Overvecht          | 3562     |
| Utrecht   | Overvecht          | 3563     |
| Utrecht   | Overvecht          | 3564     |
| Utrecht   | Zuilen Oost        | 3554     |
| Zaansstad | Poelenburg         | 1504     |